

Pekka Oesch

Läänintaiteilija- järjestelmä 1972–2011

Toiminta ja järjestelmän
vaiheet

TAITEEN KESKUSTOIMIKUNTA, TUTKIMUSYKSIKÖN JULKAISUJA N:o 39
ARTS COUNCIL OF FINLAND, RESEARCH REPORTS No 39

Taiteen keskustoimikunta
Arts Council of Finland
2012

© Pekka Oesch ja taiteen keskustoimikunta 2012

Kansi: Kari Piippo

Taitto: Jussi Hirvi / Green Spot

ISBN 978-952-5253-85-6

ISSN 1796-6612

 Lönnerberg Print

Alkusanat

Läänintaiteilijajärjestelmän vaiheita kartoittaessa kävi useampaan kertaan ilmi, miten eri tahoilla oli vuosien varrella kaivattu tutkittua tietoa järjestelmästä, sen toimivuudesta sekä läänintaiteilijoiden työstä ja toiminnan tuloksista. Tämä tutkimus kartoittaa osaltaan tuota valkoiseksi jäänyttä aluetta valtion taidehallinnossa. Tutkimuksen ajankohtaisuutta ja kiinnostavuutta lisäsi se, että järjestelmän aloittamisesta tuli vuoden alussa kuluneeksi 40 vuotta, samalla kun taidehallintoa ollaan jälleen uudistamassa. Toivottavasti seuraavaa tutkimusta ei kuitenkaan tarvitse odottaa yhtä kauan.

Kiitokset kaikille kyselyyn vastanneille entisille ja nykyisille läänintaiteilijoille, tutkimusaineistoja toimittaneille alueellisten taidetöimikuntien henkilöstölle, taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön päällikkö Paula Karhuselle ja aluepäällikkö Arja Laitiselle arvokkaista kommentteista sekä suunnittelija Satu Lindbergille kyselyn ja tutkimuksen julkaisun organisoinnista.

Tuutissa toukokuussa 2012,
Pekka Oesch

Sisällys

<u>Tutkimuksen tausta ja tavoitteet</u>	11
Aineisto	14
Läänintaiteilijajärjestelmän taustaa	22
<u>Kokeilun aika 1972–1983</u>	26
Läänintaiteilijat 1972–1983	42
<u>Ohjaavien läänintaiteilijoiden kausi 1984–1997</u>	47
Ohjaavat läänintaiteilijat 1984–1997	56
Oma yhdistys	61
<u>Läänintaiteilijajärjestelmä vuodesta 1998 alkaen</u>	64
Läänintaiteilijat 1998–2011	75
Yhteisiä vaatimuksia	78
<u>Läänintaiteilijat 1972–2011</u>	81
<u>Läänintaiteilijajärjestelmän kustannuksia</u>	97
<u>Läänintaiteilijan työaika</u>	108
<u>Näkökulmia läänintaiteilijan työhön – kyselyn tuloksia</u>	110
<u>Johtopäätöksiä</u>	130
Lähteet	141
Liite 1. Kyselylomakkeet	146
Liite 2. Määräraha alueellisille taidetoimikunnille käytettäväksi taiteen edistämiseen (29.90.52.) vuosina 1993, 1996 ja 1999–2010 ..	150
Liite 3. Läänintaiteilijoiden kuukausipalkka vuosina 1993, 1996 ja 2000–2010	150
Liite 4. Läänintaiteilijoiden palkkakustannukset vuosina 1993, 1996 ja 2003–2010	151
Liite 5. Läänintaiteilijat 1972–2011	152
English Summary	163

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuviot

Kuvio 1. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1972–1983	45
Kuvio 2. Valtion maksuosuus läänintaiteilijakokeilun kokonaiskustannuksista läänin taidetoimikuntien talousarvioiden mukaan vuosina 1972–1983 (käypiin hintoihin)	46
Kuvio 3. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1984–1997	60
Kuvio 4. Ohjaavien läänintaiteilijoiden kokonaiskustannukset läänin taidetoimikuntien talousarvioiden mukaan vuosina 1984–1993 (käypiin hintoihin)	61
Kuvio 5. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1998–2011	78
Kuvio 6. Läänintaiteilijoiden lukumäärä (kpl) sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011	82
Kuvio 7. Läänintaiteilijavuosien jakautuminen (%) sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011	83
Kuvio 8. Läänintaiteilijoiden keski-ikä toimikauden alussa sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011	83
Kuvio 9. Läänintaiteilijoiden yleisin (moodi-)ikä toimikauden alussa sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011	84
Kuvio 10. Läänintaiteilijoiden toimikauden keskimääräinen pituus (vuosia) sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011	85
Kuvio 11. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1972–2011	88
Kuvio 12. Läänintaiteilijoiden toimikauden pituus vuosina 1972–2011	92
Kuvio 13. Läänintaiteilijoiden toimikauden pituus sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011	93
Kuvio 14. Alueellisen taiteen edistämisen määräraha vuosina 1993, 1996 ja 1999–2010	100
Kuvio 15. Alueellisten taidetoimikuntien keskimääräinen määräraha alueelliseen taiteen edistämiseen vuosina 1993, 1996 ja 1999–2010	101
Kuvio 16. Läänintaiteilijan kuukausipalkka vuosina 1993, 1996 ja 2000–2010	103
Kuvio 17. Läänintaiteilijoiden palkkakustannukset vuosina 1993, 1996 ja 2003–2010	104

Kuvio 18. Läänintaiteilijoiden määrä henkilötyövuosina vuosina 2000–2010	105
Kuvio 19. Läänintaiteilijoiden lukumäärä vuosina 2000–2010	105
Kuvio 20. Läänintaiteilijoiden palkkakustannusten prosenttiosuus alueellisen taiteen edistämisen määrärahasta vuosina 2003–2010	106

Taulukkuuettelo

Taulukoiden merkinnät:

- Ei tapauksia
- 0 Pyöristetty nollassi

Taulukko 1. Kyselyn perusjoukko, kato- ja vastausprosentti sukupuolen (M/N) mukaan	19
Taulukko 2. Vuosina 1972–1983 aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärä, läänintaiteilijavuosien määrä ja läänintaiteilijakauden keskimääräinen pituus sukupuolen (M/N) mukaan taidetoimikunnittain	43
Taulukko 3. Vuosien 1972–1983 läänintaiteilijatoimet toimikunnittain ja taiteenaloittain	44
Taulukko 4. Vuosina 1984–1997 aloittaneiden ohjaavien läänintaiteilijoiden lukumäärä, läänintaiteilijavuosien määrä ja läänintaiteilijakauden keskimääräinen pituus sukupuolen (M/N) mukaan taidetoimikunnittain	58
Taulukko 5. Vuosien 1984–1997 läänintaiteilijatoimet toimikunnittain ja taiteenaloittain	59
Taulukko 6. Vuosina 1998–2011 aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärä, läänintaiteilijavuosien määrä ja läänintaiteilijakauden keskimääräinen pituus sukupuolen (M/N) mukaan taidetoimikunnittain	76
Taulukko 7. Vuosien 1998–2011 läänintaiteilijatoimet toimikunnittain ja taiteenaloittain	77
Taulukko 8. Läänintaiteilijatoimien jakautuminen (%) taiteenaloittain vuosina 1972–2011	86
Taulukko 9. Läänintaiteilijavuosien määrä taiteenaloittain vuosina 1972–2011	87
Taulukko 10. Läänintaiteilijavuosien määrä toimikunnittain ja taiteenaloittain vuosina 1972–2011	89
Taulukko 11. Läänintaiteilijoiden toimikauden keskimääräinen pituus (vuosia) toimikunnittain ja taiteenaloittain vuosina 1972–2011	91

Taulukko 12. Läänintaiteilijoiden toimikausien jakautuminen (%) toimikauden pituuden mukaan taiteenaloittain vuosina 1972–2011	94
Taulukko 13. Läänintaiteilijoiden toimikausien jakautuminen (%) toimikauden pituuden mukaan taidetoimikunnittain vuosina 1972–2011	95
Taulukko 14. Läänintaiteilijaksi hakeutumisen syitä (n=177)	114
Taulukko 15. Läänintaiteilijoiden työhönsä liittämiä odotuksia (n=174)	115
Taulukko 16. Läänintaiteilijoiden toimintaa vaikeuttaneita epäkohtia (n=172)	117
Taulukko 17. Läänintaiteilijoiden työssään kokemia palkitsevia piirteitä	119
Taulukko 18. Läänintaiteilijoiden yleisimmät toimintamuodot (n=172)	120
Taulukko 19. Miten läänintaiteilijana toiminen tuki/ edisti omaa taiteellista työtä (n=173)	122
Taulukko 20. Läänintaiteilijoiden yhteistyötahot (n=175)	124
Taulukko 21. Läänintaiteilijoiden ehdotuksia järjestelmän kehittämiseksi (n=148)	128

Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

”Ohjaavan läänintaiteilijan työ ei ole virka eikä toimi vaan elämäntapa. Kolmen ja puolen vuoden kokemuksella voin kertoa, että tätä työtä ei voi jättää pois mielestään muuten kuin pakenemalla maasta.” (Riitta Mänty, tk 1992)

Läänintaiteilijakokeilun käynnistymisestä on vuonna 2012 kulunut 40 vuotta. Läänintaiteilijajärjestelmää tai läänintaiteilijoita ei kuitenkaan ole aiemmin tutkittu, lukuun ottamatta taiteen keskustoimikunnan vuonna 2004 julkaisemia tilastotietoja läänintaiteilijoiden määrästä ja läänintaiteilijavuosien jakautumisesta alueittain sukupuolen ja taiteenalan mukaan vuosina 1972–2004 (Jämsén 2004). Ehdotus läänintaiteilijoiden työnkuvaa ja vaikutusta koskevasta erillisestä tutkimuksesta on noussut esiin muun muassa läänintaiteilijoiden valtakunnallisilla neuvottelupäivillä jo vuonna 2007.

Suomalaisesta taiteilijakunnasta on muutoin saatavissa tietoa useiden vuosikymmenten ajalta. Taiteilijoiden sosiaalisesta ja taloudellisesta asemasta löytyy tutkimuksia jo 1970-luvulta alkaen. Taiteen keskustoimikunnan taiteilijan asema -hanke selvitti 1980- ja 1990-luvuilla yksittäisten taiteenalojen rakennetta ja taloudellista tilannetta sekä laajemmin 2000-luvun alussa kaikkien taiteenalojen taiteilijoiden tilannetta¹. Keväällä 2011 taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö käynnisti uuden vastaavan tutkimuksen suomalaisten taiteilijoiden asemasta.

Suomalainen taiteilijakunta on 1980-luvulta alkaen kasvanut lukumäärältään ja naisvaltaistunut. Taiteilijat ovat myös aiempaa kouluttautuneempia. Useilla taiteenaloilla on ollut mahdollista hankkia ammatillista koulutusta jo 1800-luvulta alkaen ja 2000-luvun alussa muodollisen koulutuksen saaneita oli eniten rakennustaiteen, taide-teollisuuden ja kuvataiteen aloilla. Kirjallisuudessa, josta varsinaisen ammatillinen koulutus puuttuu edelleen, koulutusta saaneita oli

1 Esim. Hautala 1973 (kuvataide); Hautala 1977 (näyttämö-, tanssi- ja säveltaide sekä taideteollisuus); Karttunen 1988 (kuvataide); Heikkinen 1989 (kirjallisuus); Karttunen 1993 (valokuvataide); Irjala 1993 (säveltaide); Karhunen 1993 (näyttämötaide); Karhunen – Smolander 1995 (tanssitaide); Oesch 1995 (elokuvataide); Heikkinen 1996 (graafiset suunnittelijat, kuvittajat ja sarjakuvantekijät); Arpo – Oesch 2006 (kansanmusiikki); Rensujeff 2003 (Taiteilijan asema); 2011 (Saamelaiset taiteilijat).

vähiten.² Suurin osa taiteilijoista oli suorittanut ylioppilastutkinnon ja hankkinut taiteilija-ammattinsa edellyttämän koulutuksen. Lähes kahdella kolmesta taiteilijasta oli taideyliopistossa saatu taidealan korkein tai muu ammatillinen koulutus. Naisten koulutustaso oli hie- man korkeampi kuin miesten ja itseoppineita taiteilijoita oli vain vä- hän. Nuorempiin ikäluokkiin kuuluneet olivat hankkineet vanhempia ikäluokkia yleisemmin koulutusta. (Rensujeff 2003, 24, 27, 84.)

Vuonna 2000 kolmasosa taiteilijoista harjoitti ammattiaan työsuh- teessa ja yhtä moni toimi joko freelancerina tai vapaana taiteilijana, loput olivat yrittäjiä. Taiteenalojen välillä oli huomattavia eroja. Ylei- simpää työsuhteet olivat sävel-, näyttämö- ja rakennustaiteilijoiden joukossa ja eniten vapaita taiteilijoita oli kuvataiteessa ja kirjallisuus- dessa. Enimmilläänkin työsuhteessa olevien osuus oli vain runsaat kaksi viidesosaa säveltaiteilijoista, joita työllistävät muun muassa or- kesterit. Usean työn tekeminen ei taiteilijoiden keskuudessa ole har- vinaista, sillä yli puolet teki taiteelliseen työhön liittyvää taiteenalan osaamista tai tuntemusta vaativaa työtä ja vain 37 prosenttia saattoi keskittyä ainoastaan taiteelliseen työhön. Taiteelliseen työhön liitty- vää työtä tehtiin sekä kiinnostuksesta että taloudellisista syistä, mutta muuta ei-taiteellista työtä taiteilijat tekivät pääasiassa taloudellisista syistä. Työttömyys oli yleisintä alle 35-vuotiaiden taiteilijoiden jou- kossa ja epävakaa työmarkkina-asemassa toimivilla. (Rensujeff 2003, 84–85.)

Läänintaiteilija ei ole ammattinimike, kuten esimerkiksi kirjailija, muusikko tai taiteilija, joten aiemmissa taiteilijatutkimuksissa ja -sel- vityksissä läänintaiteilijoita ei ole tarkasteltu omana erityisryhmä- nään. Kyseessä on toiminimike johon on yleensä edellytetty jonkin taiteenalan koulutuksellista tai taiteelliseen uraan perustuvaa am- mattitaitoa. Läänintaiteilijat ovat myös lukumäärältään pieni ryhmä verrattuna koko taiteilijakuntaan, etenkin jos kohteeksi otetaan aino- astaan tutkimusajankohtana toimessa olevat läänintaiteilijat.

Läänintaiteilijoiden määräaikainen työsuhde ja säännöllinen palk- katulo ovat tarjonneet mahdollisuuden taiteilija-ammattin harjoitta- miseen ilman taloudellista riskiä. Taiteilijuuteen perustuva työ on lähtökohtaisesti sisältänyt taiteenalan osaamista ja tuntemusta edel- lyttävää opetusta, ohjausta ja neuvontaa. Läänintaiteilijoiden työtä ja asemaa pohtineiden työryhmien loppuraporteissa, samoin kuin lää- nintaiteilijoiden omissa kannanotoissa, viitataan toimeen valittavalta edellytettävään taiteilijan ammattitaitoon ja taiteilijuuden säilyttämi- seen toimia täytettäessä. Taiteellinen koulutus ja osaaminen ovatkin olleet alusta alkaen keskeisessä asemassa läänintaiteilijan taiteilijuut- ta ja pätevyyttä määritettäessä. Tarvittavan ammattitaidon on voinut

2 Taidealan koulutuksesta tarkemmin: Karhunen & Rensujeff 2006.

osoittaa myös esimerkiksi taiteellisilla näytöillä tai riittävän pitkällä taiteilijauralla.

Läänintaiteilijajärjestelmän yksi lähtökohta oli taiteilijoille sopivien työpaikkojen luominen ja etenkin taiteilijat ovat vuosien mittaan vaatineet sekä taiteilijuuden että taiteellisen osaamisen säilyttämistä ja vahvistamista läänintaiteilijoita valittaessa (esim. Castrén 2007). Läänintaiteilijoiksi on 1990-luvulta alkaen palkattu tuottaja-nimikkeellä myös muita kuin taiteilijoita. Heidän tehtävänä on ollut tuottaa alueelle taidetta ja tapahtumia sekä toimia toisten taiteen asiantuntijaläänintaiteilijoiden apuna. Yhdessä vuonna 2008 toteutetun läänien lakkauttamisen kanssa tämä on tuonut esiin kysymyksen läänintaiteilija-nimikkeen päivittämisestä vastaamaan paremmin nykyistä tilannetta.

Tuottajien käyttöön liittyy läänintaiteilijan toimenkuvan laajentuminen ja taiteen edistämistoiminnan suuntautuminen aiempaa hankekeskeisemmäksi. Kulttuurin elinkeinorakenteessa tapahtui 1990-luvulla muutoksia, jotka ovat näkyneet muun muassa kulttuurituottajien koulutuksen ja ammattikunnan kasvuna. Tuottajakoulutus oli jatku-moa vuosikymmenen puolivälissä lakkautetulle kulttuurisihteerien koulutukselle. Tuottajien avulla on haettu ratkaisua kulttuurin rahoittamiseen, tapahtumien näkyvyyden lisäämiseen, kansainvälisen viennin kasvattamiseen ja kuntaimagon kohottamiseen. Kulttuuripoliitiikka on myös laajentunut kulttuuriteollisuuden ja kulttuuriviennin suuntiin, jolloin taiteilijalähtöinen toiminta taiteen omia päämääriä korostavine arvoineen on jäänyt enemmän taustalle. Taiteilijoiden tukemisen sijasta julkisen sektorin toiminnan painopisteeksi on nous-sut kulttuurin tuotannon tukeminen. (Halonen 2004, 7; Arpo 2004, 135–136.)

Läänintaiteilijoiden toimintaa ja sen vaikuttavuutta on mahdol-lista arvioida asetettujen tavoitteiden ja niiden saavuttamisasteen perusteella. Vaikuttavuus on arviointitutkimuksen keskeisimpiä läh-tökohtia ja hyvin erilaisten arviointien apuväline, joka voi kuvata myös tavoitteiden saavuttamista ja päämääriin pyrkimistä. Tavoitteet voivat olla virallisia tai yksilöiden, organisaation tai intressitahojen asettamia. Ne voivat olla julkilausuttuja virallisia tai eri osapuolten epävirallisia tavoitteita, jotka eivät aina välttämättä ole yhdenmukai-sia virallisten tavoitteiden kanssa. Laajemmin tarkasteltuna vaikutta-vuutta ovat myös toiminnan tai hankkeiden ei-toivotut vaikutukset tai myönteiset sivuvaikutukset, joita ei alun perin ennakoitu. Vaikut-tavuuteen liitetään myös tehokkuus ja taloudellisuus, jotka tuotta-vuuden, kannattavuuden ja laadun ohella ovat sen lähikäsitteitä. Toi-minnan tehokkuus käsittelee panosten ja tuotosten välistä suhdetta eli minkälaisilla taloudellisilla ja henkilöstöresursseilla tavoitteisiin päästään. (Tervola 2005, 10–11.)

Läänintaiteilijajärjestelmän ja -taiteilijoiden kulttuuriset ja kult-tuuripoliittiset vaikutukset ovat arvioitavissa määrällisestä, laadul-

lisesta, taloudellisesta ja toiminnallisesta näkökulmasta. Virallisia tavoitteita edustavat vuosittaiset toimintasuunnitelmat ja -kertomukset. Läänintaiteilijoiden omat näkemykset, kokemukset ja odotukset työstään ja läänintaiteilijajärjestelmästä voidaan katsoa epävirallisiksi tavoitteiksi.

Opetusministeriön ensimmäisissä ohjeissa vuodelta 1974 läänintaiteilijan työn pääsisällöksi määriteltiin ohjaustoiminta. Vuoden 2007 valtakunnallisten läänintaiteilijapäivien julkilausuman mukaan läänintaiteilija tarvitsee työssään poikkitaiteellisia valmiuksia ja tietotaitoa koko kulttuurin kentästä, kykyä innovatiiviseen sisältöjen luomiseen sekä itsenäiseen toiminnan suunnitteluun ja johtamiseen. Läänintaiteilijan on osattava laatia kulttuurianalyysyjä, raportteja, hänen on kyettävä ongelman ratkaisuun ja häneltä edellytetään henkilökohtaista kulttuuriverkostoa, sosiaalisia taitoja ja kielitaitoa sekä poikkeuksellisten työaikojen ja työn liikkuvuuden vaatimaa joustavuutta. Lisäksi työskentelyn on oltava paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti vaikuttavaa. Taidekoulutuksen ja harrastajataiteen ohjaamisesta läänintaiteilijan toimenkuva on siten laajentunut taiteen ja kulttuurin moniosaajaksi, jossa oman taiteenalan erityisammattitaidosta on tullut vain yksi lähtökohta. (Läänintaiteilijapäivien julkilausuma 2007.)

Läänintaiteilijat toimivat osana valtion taidehallintoa, mutta heidän vaikutusmahdollisuutensa taide- ja kulttuuripolitiikan suuntaan ovat kuitenkin vähäiset. Alueellisessa taiteen edistämistyössä toimintaa ja tuloksellisuutta rajoittavat työsuhteen määräaikaisuus, läänintaiteilijoiden työpaikkakohtaiset resurssit ja erilaiset toimenkuvat. Vaikuttavuutta lisäävinä tekijöinä ovat olleet muun muassa oman taiteenalan asiantuntijuus ja korkea ammattitaito.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa läänintaiteilijajärjestelmän käynnistysvaiheita sekä niitä yhteiskunnan ja taidehallinnon muutoksia jotka mahdollisesti ovat vaikuttaneet järjestelmän muotoutumiseen sen eri vaiheissa. Vuosina 1972–2011 toimessa olleiden läänintaiteilijoiden määrän ja toimien jakautumista tilastoidaan sukupuolen mukaan taiteenaloittain ja alueittain. Järjestelmän rahoitusta ja vaikutuksia tarkastellaan lähinnä 2000-luvun aineiston perusteella. Lisäksi tuodaan esiin läänintaiteilijoiden kokemuksia työstään ja heidän näkemyksiään järjestelmästä sekä sen kehittämisestä.

Aineisto

Selvityksen keskeisimpänä historiallisena aineistona ovat läänintaiteilijoiden toimintasuunnitelmat ja -kertomukset vuodesta 1972 alkaen. Vuosien 1972–1995 toimintasuunnitelmia ja -kertomuksia säilytetään taiteen keskustoimikunnan arkistossa. Niitä ei kuitenkaan ole

arkistoitu järjestelmällisesti ja joidenkin läänien/ alueiden ja vuosien kohdalla on puutteita etenkin 1980- ja 1990-lukujen osalta. 2000-luvun toimintakertomukset ja -suunnitelmat vuoteen 2010 asti saatiin alueellisilta taidetoimikunnilta³.

Läänintaiteilijajärjestelmää koskevia asiakirjoja koottiin myös taiteen keskustoimikunnan arkistosta löytyvistä läänin taidetoimikuntien talousarvioista vuosilta 1968–1982 sekä Taiteen keskustoimikunnan pöytäkirjoista ja esityslistoista vuodesta 1968 alkaen. Lisäksi käytiin läpi taiteen keskustoimikunnan toimintakertomuksia 1968–2010, saapuvaa kirjeenvaihtoa 1983–1992, lähtevä kirjeenvaihto 1983–1991 sekä opetusministeriön kirjeitä ja päätöksiä 1968–1982.

Taidetoimikuntajärjestelmän perustamisesta, vuodesta 1968, alkaen läänien taidetoimikunnat olivat opetusministeriön alaisia itsenäisiä alueellisia toimijoita. Vuonna 1988 niiden henkilöstö siirrettiin opetusministeriön hallinnonalalta sisäasiainministeriön hallinnonalalle ja lääninhallitusten yhteyteen.⁴ Läänin taidetoimikuntien toimistotehtävät siirrettiin hoidettavaksi lääninhallituksessa ja seuraavan vuoden alussa myös toimikunnan tilinpito ja maksuliikenne siirtyivät lääninkonttorin hoidettavaksi. Taidetoimikuntien palkkaamat läänintaiteilijat sen sijaan jäivät edelleen opetusministeriön hallinnonalalle.

Vuoden 1998 lääninjakouudistuksessa läänien lukumäärä väheni 11:sta viiteen. Alueellisen taide-elämän edistämisen kannalta viittä läänin taidetoimikuntaa pidettiin kuitenkin riittämättömänä. Toimikuntien toimialueet rajattiin uudelleen yhden tai useamman maakuntaliiton toimialueen mukaan siten, että ne eivät riko uusien läänien rajoja. Tällöin läänin alueella saattoi olla kaksikin taidetoimikuntaa, joten nimi muutettiin alueelliseksi taidetoimikunnaksi. Samassa yhteydessä Hämeen läänintaidetoimikunta jaettiin Hämeen ja Pirkanmaan taidetoimikunniksi ja Turun ja Porin läänin taidetoimikunta eriytettiin Varsinais-Suomen ja Satakunnan taidetoimikunniksi. Vuonna 2008 alueelliset taidetoimikunnat siirrettiin takaisin opetusministeriön hallinnonalalle, jolloin henkilöstö siirtyi lääninhallituksista taiteen keskustoimikunnan hallintotoimiston alaisuuteen ja muutti pois valtion virastotaloista.

3 Alueellisia taidetoimikuntia on 13 ja kussakin on enintään yksitoista jonkin taiteenalan tai aluekulttuurin asiantuntijajäsentä. Jäsenet nimittää opetus- ja kulttuuriministeriö kolmivuotiskausiksi kuultuaan ehdotuksia alueellisilta taiteen ja kulttuurin järjestöiltä ja laitoksilta. Alueelliset taidetoimikunnat jakavat määrärahoistaan taiteilija- ja kohdeapurahoja, valtionavustuksia yhteisöille sekä toteuttavat itse tai yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa erilaisia hankkeita, joissa läänintaiteilijoilla on keskeinen tehtävä.

4 Asetus taiteen edistämisen järjestelystä annetun asetuksen muuttamisesta (203/1988) samoin kuin uusi lääninhallitusasetus (202/1988) tulivat voimaan 15.3.1988.

Vuodesta 1988 alkaen läänintaiteilijoiden toimintaan ja rahoitukseen liittyviä läänin/alueellisten taidetoimikuntien asiakirjoja on arkistoitu pääasiassa entisten lääninhallitusten tiloihin, joista vuonna 2010 läänien lakkauttamisen yhteydessä tuli aluehallintovirastoja. Arkistolaitoksen alueellisille taidetoimikunnille antamien ohjeiden mukaan pysyvästi ja pitkään säilytettävät vanhemmat asiakirjat tulisi siirtää 10-vuotiskausittain asianomaiseen maakunta-arkistoon tai valtionarkistoon (Arkistolaitoksen päätös 28.2.2000). Kaikkien edellä mainittujen muutosten ja ohjeiden seurauksena entisten läänin/alueellisten taidetoimikuntien asiakirjoja on sekä taidetoimikuntien hallussa että maakunta-arkistoissa ja joissakin tapauksissa, etenkin 1990-luvun osalta, alueellisen taidetoimikunnan aineistoja on arkistoituna usean aluehallintoviraston tiloihin.

Läänintaiteilijajärjestelmän alkuvuosina läänin taidetoimikuntien talousarviot käsiteltiin Taiteen keskustoimikunnassa, jonka jälkeen opetusministeriö vahvisti esityksen. Tutkimusta varten käytettävissä olivat läänintaiteilijakustannusten talousarviot vuosilta 1973–1993 sekä vuodelta 1996, mutta vahvistetut kustannusarviot vain vuosilta 1976–1979. Taiteen keskustoimikunnassa tai opetusministeriössä ei talousarvioihin juuri tehty merkittäviä muutoksia, mutta tilinpäätöstietojen puuttuessa niihin perustuva kustannuskehitys jää vain suuntaa-antavaksi. Vuosien 1994–95 sekä 1997–2000 taloustietoja ei asiakirjojen hajanaisen arkistoinnin vuoksi tässä yhteydessä ollut mahdollista selvittää.

Tietoja läänintaiteilijatoiminnan kustannuksista sekä alueellisten taidetoimikuntien jakamista avustuksista, apurahoista, palkinnoista vuosilta 2003–2010 on kerätty taiteen keskustoimikunnassa. Tiedot ovat taidetoimikuntien ilmoittamia, mutta saattavat jonkin verran poiketa lopullisista tilinpäätösluvuista. Käytettävissä oli myös opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen edistämiseen osoitettujen määrärahojen jakopäätökset alueellisille taidetoimikunnille vuosilta 2000–2010⁵. Määrärahoista katetaan muun muassa läänintaiteilijoiden palkat ja käyttövarat. Alueellisten taidetoimikuntien toimintakertomuksissa taiteen edistämismäärärahojen käyttöä koskevat tiedot ovat kuitenkin yleensä puutteellisia niiltä osin kun varoja ei ole jaettu avustuksina, apurahoina tai palkintoina. Läänintaiteilijoiden palkkoja ja käyttövaroja ei myöskään ole eritelty, mikäli kokonaiskustannukset on muutoin ilmoitettu.

Talousarvioesitysten ja toteutuneiden tilinpäätösten todellisten erojen tarkempi selvittäminen alueellisten taidetoimikuntien ja eri aluehallintovirastojen arkistojen avulla ei tämän selvityksen yhteydessä ollut mahdollista. Edellä mainitusta aineistojen hajanaisuudesta

5 Opetusministeriön hallinnonalan momenttien 29.90.52 ja 29.80.52 määrärahat alueelliseen taiteen edistämiseen.

johtuen esimerkiksi läänintaiteilijajärjestelmän taloudellisesta kehityksestä ennen 2000-lukua ei ollut kattavasti tietoja. Kaikki läänien ja alueellisia taidetoimikuntia koskevat aineistot tulisivat koota keskitysti arkistoon jossa olisivat myös koko taidetoimikuntajärjestelmän asiakirjat asianmukaisesti järjestettynä ja saatavissa. Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi 2000-luvun alussa alueellisia taidetoimikuntia koskeneessa tarkastuskertomuksessaan, että taidetoimikuntien määrärahoista ja rahoituksesta ei opetusministeriöstä ollut saatavissa pitkän ajanjakson aikasarjatietoja (Alueelliset taidetoimikunnat 2002, 79).

Opetusministeriön kirjeissä sekä Taiteen keskustoimikunnan pöytäkirjoissa ja toimintakertomuksissa läänintaiteilijajärjestelmää koskevat asiat vähenevät 1980-luvulle tultaessa ja läänintaiteilijat ovat esillä yleensä vain läänin taidetoimikuntien talousarvioiden käsittelyn yhteydessä. Lisäksi läänintaiteilijoiden vuotuiset toimintakertomukset ja -suunnitelmat todettiin saapuneeksi. Tämä käytäntö loppui kun alueelliset taidetoimikunnat vuonna 1988 siirrettiin lääninhallitusten alaisuuteen. Läänin/alueellisissa taidetoimikunnissa läänintaiteilijoiden toimintaa käsiteltiin vuosittaisten toimintasuunnitelmien ja -kertomusten yhteydessä.

Etenkin 1970-luvulla läänintaiteilijat usein pohtivat toimintakertomuksissa omaa toimintaansa, läänintaiteilijuutta, läänintaiteilijajärjestelmää sekä taidehallintoa yleensä ja ottivat myös kantaa. Sen sijaan 1980-luvun lopulta alkaen kertomuksissa keskitytään pääasiassa toiminnan kuvaamiseen sekä luettelemaan vuoden aikana aloitettuja ja toteutettuja hankkeita, joskus hyvinkin lyhyesti. Vuonna 2005 läänintaiteilijoiden valtakunnallisilla neuvottelupäivillä nousi esiin silloisten toimintakertomusten ja hankekuvausten riittämättömyys kentän ja läänintaiteilijajärjestelmän tilannetta koskevan tiedon välittäjänä Taiteen keskustoimikunnalle. (Läänintaiteilijamuistio 241005/t.p-l.)

Tätä tutkimusta varten kerättiin läänintaiteilijoiden kokemuksia ja näkemyksiä läänintaiteilijajärjestelmästä kyselyllä, joka kohdistettiin sekä entisille että nykyisille läänintaiteilijoille. Kyselyn postitusajankohtana, keväällä 2011, läänintaiteilijana oli toiminut yhteensä 382 henkilöä, joista 35 oli parhaillaan työsuhteessa, sekä yksi kolmen henkilön työryhmä. Vuoden 2011 loppuun mennessä läänintaiteilijatoimen oli aloittanut kaikkiaan 385 henkilöä. Kyselylomakkeiden postituksessa tarvittavia yhteystietoja koottiin alueellisilta taidetoimikunnilta, taiteen keskustoimikunnan sekä taide- ja taiteilijajärjestöjen taiteilijarekistereistä sekä taiteilijoiden omilta verkkosivuilta. Yhteystieto jäi kuitenkin puuttumaan 43 läänintaiteilijan osalta ja 20 oli kuollut. Puutteita ja vanhentuneita osoitteita oli myös alueellisten taidetoimikuntien toimittamissa tiedoissa.

Entisille ja työsuhteessa oleville nykyisille läänintaiteilijoille laadittiin erilliset kyselylomakkeet, koska esimerkiksi työsuhteessa olevilta kysyttiin työtuntien määrästä ja Internetin käytöstä läänintaitei-

lijan työssä (liite 1). Entisille läänintaiteilijoille osoitettu kyselylomake saateineen oli saatavissa myös ruotsiksi. Toimessa olleiden nykyisten läänintaiteilijoiden joukossa ei ollut yhtään ruotsinkielistä. Noin puolet kysymyksistä oli avoimia, joissa pyydettiin vastaajan arvioita ja näkemyksiä läänintaiteilijakaudestaan ja toiminnastaan. Läänintaiteilijuuteen liittyvän monitahoisuuden vuoksi ei strukturoitujen kysymysten laaja käyttö ollut perusteltua. Useimmissa strukturoiduissa kysymyksissäkin oli avoin osuus vastauksen täsmentämiseksi. Kyselylomakkeen saattoi palauttaa maksettuna vastauslähetyksenä, mutta se oli myös mahdollista täyttää ja palauttaa sähköisesti taiteen keskustoimikunnan verkkosivujen kautta.

Kyselyn ensimmäinen kierros postitettiin huhtikuun lopulla 2011 ja toinen toukokuun puolivälissä. Vastausaikaa oli molemmilla kerroilla noin kaksi viikkoa, mutta kaikki myöhemminkin palautetut vastaukset huomioitiin. Kyselyyn vastasi yhteensä 56 prosenttia kaikista tavoitetuista läänintaiteilijoista. Lisäksi kymmenen lomaketta palautui väärän osoitetiedon vuoksi ja kahden entisen läänintaiteilijan kohdalla saatiin tieto kuolemantapauksesta. Työsuhteessa olevia läänintaiteilijoita, joiden vastausta ei ollut saatu toukokuun loppuun mennessä, muistutettiin vielä sähköpostilla. Kaikkiaan toimessa olleista läänintaiteilijoista kyselyyn vastasi 70 prosenttia ja entisistä 54 prosenttia. Verkkolomaketta käytti joka kolmas kaikista 179 vastanneesta. Toimessa olleista läänintaiteilijoista 56 prosenttia vastasi Internetin kautta. Verkkokyselyn kautta tuli myös joitakin vastauksia uusilta läänintaiteilijoilta, joiden työsuhde oli alkanut kyselyn osoiterekisterin valmistumisen jälkeen. Molemmissa läänintaiteilijaryhmissä miehet ja naiset vastasivat kyselyyn lähes yhtä aktiivisesti. Vastaneiden määrät vastasivat myös hyvin kyselyn perusjoukkoa, vaikka toimessa olleiden läänintaiteilijoiden ryhmässä miesten vastausprosentti oli suurempi kuin naisten. (Taulukko 1.)

Palautetuissa lomakkeissa oli yleensä vastattu jokaiseen kysymykseen ja monet olivat käyttäneet useampaa annetuista vaihtoehtoista myös strukturoitujen kysymysten kohdalla. Avoimiin kysymyksiin annetut vastaukset koottiin kysymyskohtaisesti yhteen ja ryhmiteltiin analyysia varten sisällön perusteella noin kymmeneen asiasanaluokkaan. Tällöin saman henkilön vastaus saattoi jakautua useampaakin luokkaan, eikä niitä enää ollut mahdollista suoraan yhdistää vastauksen antajaan.

Taulukko 1. Kyselyn perusjoukko, kato- ja vastausprosentti sukupuolen (M/N) mukaan

	M	N	Yht.	M	N	Yht.	M	N	Yht.
	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	Kato %	Kato %	Kato %	Vas-taus-%	Vas-taus-%	Vas-taus-%
Entiset läänintaiteilijat	140	144	284	44,3	47,9	46,1	55,7	52,1	53,9
Vuonna 2011 työsuhteessa olleet	12	23	35	25,0	30,4	28,6	75,0	69,6	71,4
Yhteensä	152	167	319	42,8	45,5	44,2	57,2	54,5	55,8

Tutkimusta varten oli käytössä myös läänintaiteilijoiden yhtenäisiä työsuhdesuosituksia suunnitelleen työryhmän tarpeisiin vuonna 2008 kerätty aineisto. Verkkokyselynä toteutettu tiedonkeruu keskittyi läänintaiteilijoiden palvelussuhteiden yksityiskohtaisempaan kartoittamiseen sekä niihin liittyviin kokemuksiin ja kehitysmahdollisuuksiin. Sen kohteena olivat vain tuolloin toimessa olleet 42 läänintaiteilijaa, joista noin kolme neljäsosa vastasi. Heistä monet olivat mukana myös tämän tutkimuksen kyselyssä ja vastaukset ovat pääosin yhtenevät nyt esille tulleiden työsuhdetta koskevien näkemysten ja kannanottojen kanssa.

Alueellisten taidetoimikuntien käyttämät taiteenalakohtaiset nimikkeet vaihtelevat nukketeatterin tai ympäristötaiteen kaltaisista täsmällisistä erityisaloista useiden taiteenalojen kokonaisuuksiin, kuten visuaaliset taiteet tai näyttämötaiteet. Tässä selvityksessä taiteenalaluokituksen lähtökohtana on valtion taidetoimikuntajärjestelmän mukainen jako yhdeksään taiteenalaan: elokuvataide, kirjallisuus, kuvataide, näyttämötaide, rakennustaide, säveltaide, taideteollisuus, tanssitaide ja valokuvataide. Pop- ja jazzmusiikin sekä populaarimusiikin läänintaiteilijat on luokiteltu säveltaiteen edustajiksi. Taideteollisuus sisältää myös käsi- ja taideteollisuuden, taidekäsityön sekä muotoilun läänintaiteilijat.

Omina luokkina ovat 1990-luvun puolivälin jälkeen mukaan tulleet visuaalisten taiteiden läänintaiteilijat ja tuottajat. Yksittäiseen taiteenalaan liittyvien tuottajien luokittelu on kuitenkin tehty kyseisen taiteenalan mukaan, esimerkiksi tehtävänimike 'säveltaide, tuottaja' on luokiteltu säveltaiteeseen, samoin nimike 'visuaalinen taide, tuottaja' on luokiteltu visuaalisen taiteen läänintaiteilijaksi. Yleensä tuottajien tarkempaa kohdealuetta ei ole ilmoitettu.

Läänintaiteilija-nimike on laajentunut myös uusille taiteenalueille ja toimintoihin jotka tuottajien tavoin ovat olleet lähinnä taidetta tai taiteellista toimintaa tukevia. Useimmissa tapauksissa kyse on yksit-

täisistä tehtävänimikkeistä. Ne on koottu luokkaan muut taiteenalat jossa ovat muun muassa lastenkulttuuri, ympäristötaide, puhetaide, sarjakuva, kansainväliset asiat, tiedottaja / projektisihteeri, hoitolaitosten kulttuuritoiminta, sirkus-, ja estraditaide, konservointi, tiedottaja, saamelaistaide, performanssi ja monikulttuurisuus.

Selvityksessä läänintaiteilijajärjestelmää tarkastellaan kolmena ajanjaksona. Järjestelmän kokeilukausi kesti vuodesta 1972 vuoden 1983 loppuun kaikkiaan 11 vuotta. Sitä seuraava ohjaavien läänintaiteilijoiden jakso alkoi siirtymäkauden jälkeen 1.4.1984 ja päättyi 13 vuoden kuluttua vuoden 1997 lopussa. Nykymuotoisen läänintaiteilijajärjestelmän voi katsoa alkaneen lääninjakouudistuksen yhteydessä vuoden 1998 alussa, jolloin alueelliset taidetoimikunnat nimettiin uudestaan ja perustettiin uudet Pirkanmaan ja Satakunnan taidetoimikunnat. Samalla otettiin jälleen käyttöön pelkkä läänintaiteilijanimike.

Taiteen keskustoimikunnassa on aiemmin selvitetty läänintaiteilijavuosien jakautumista taiteilijan sukupuolen mukaan sekä taiteenaloittain ja alueittain vuosina 1972–2004 (Jämsén 2004, kts. myös Karhunen 1990). Siinä käytetty aineisto päivitettiin keräämällä alueellisilta taidetoimikunnilta tiedot vuosina 2004–2011 työsuhteessa olleista läänintaiteilijoista sekä heidän toimikaudestaan ja toimialastaan. Läänintaiteilijakauden pituus on laskettu kuukauden tarkkuudella ja mukana ovat ainoastaan varsinaiset toimen haltijat. Kaikkien osa-aikaisuuksien laajuutta ei vanhemman aineiston osalta ollut mahdollista selvittää. Ne on laskettu 50 prosentin työajan mukaan, jolloin vuoden pituinen osa-aikaisuus vastaa puolikasta läänintaiteilijavuotta. Läänintaiteilijoiden lukumäärä ja toimikausien pituus määräytyvät sen ajanjakson mukaan, jolloin heidän toimikautensa alkoi. Käytännössä pääosa toimikaudesta saattoi ajoittua seuraavan ajanjakson puolelle ja päällekkäisyyksien välttämiseksi nämä läänintaiteilijat poistettiin seuraavan jakson laskelmista.

Opetusministeriön ohjeissa läänintaiteilijan toimikauden pituus on vaihdellut kahdesta viiteen vuoteen. Sen puitteissa taidetoimikunnat ovat voineet valita läänintaiteilijaksi saman henkilön useamman kerran harkintansa mukaan ja tarvittaessa tehdä eripituisia työsopimuksia peräkkäin. Selkeyden vuoksi tässä yhteydessä läänintaiteilijan toimikaudella tarkoitetaan sitä aikaa jonka henkilö on hoitanut läänintaiteilijan tointa keskeytyksettä työsopimusten määrästä riippumatta.

Läänintaiteilijoiden toiminnassa ja toimikauden onnistumisessa myös alueellisilla taidetoimikunnilla ja niiden pääsihteereillä on omat roolinsa, joka alkaa jo läänintaiteilijaa valittaessa. Selvityksessä keskitytään tarkastelemaan läänintaiteilijajärjestelmää sen ensisijaisten toimijoiden eli läänintaiteilijoiden näkökulmasta. Alueellisten taidetoimikuntien ja pääsihteereiden vaikutus ja merkitys tulivat kuitenkin

esille läänintaiteilijoiden kyselyssä antamista vastauksista. Taidetoimikuntien ja pääsihteereiden asema ja merkitys taidehallinnon edustajina ja taiteen edistämässä alueilla voisi olla erillisen tutkimuksen kohde.

Kiinnostava aineisto olisi ollut 1980-luvulla perustetun Läänintaiteilijat–Länskonstnärerna ry:n asiakirjat. Toimintaan liittyvät pöytäkirjat ja muu aineisto siirtyivät aina uuden puheenjohtajan haltuun, mutta niiden nykyisestä sijainnista yhdistyksen hallituksessa mukana olleilla ei ollut tietoa. Taiteen keskustoimikunnan pöytäkirjojen liitteenä löytyy joitakin yhdistyksen lausuntoja ja mainintoja toiminnasta, samoin joidenkin läänintaiteilijoiden toimintakertomuksista. Kyselyssä tavoiteltiin myös yhdistyksen toiminnassa mukana olleita sekä heidän hallussaan olevaa aineistoa. Lisäksi oltiin yhteydessä joihinkin hallituksissa vaikuttaneisiin henkilöihin, mutta käyttökelpoista tietoa yhdistyksen toiminnasta ei kuitenkaan tullut esille.

Läänintaiteilijoiden työn näkyvimmat tulokset on kirjattu vuosittaisiin toimintakertomuksiin sekä niitä edeltäviin toimintasuunnitelmiin. Ne kertovat läänintaiteilijajärjestelmän monipuolisuudesta ja läänintaiteilijoiden mahdollisuuksista itsenäiseen toimintaan ja omien suunnitelmiansa toteuttamiseen. Toimintasuunnitelmat ja -kertomukset ovat kuitenkin kaikkina aikoina olleet sisällöltään hyvin yksilöllisiä, eritasoisia ja vaihtelevia, jotta niiden perusteella olisi voinut tehdä ajallisia, taiteenalakohtaisia tai alueellisia toimintalinjojen vertailuja ja yleistyksiä. Toiminnan vaikutuksista ja vaikuttavuudesta suunnitelmat ja kertomukset eivät myöskään kerro, joten toiminnan arviointi rajoittuu lähinnä määrälliselle tasolle. Läänintaiteilijoiden toiminnan pitkäaikaisvaikutuksia voisi selvittää tarkemmin sellaisten hankkeiden ja toteutusten kautta, joilla on ollut pysyvämpää vaikutusta. Toimintasuunnitelmissa tulevan vuoden toimintaa on hahmoteltu vain yleisesti, etenkin silloin kun ne on laadittu talousarviota varten ja ennen määrärahapäätöksiä. Toimintakertomusten antama kuva puolestaan jää yksipuoliseksi, sillä niihin on yleensä kirjattu vain toteutunut toiminta.

Jonkinlainen ohjeistus toimintasuunnitelmien ja -kertomusten sisällön ja muodon yhtenäistämiseksi saattaisi olla paikallaan. Tällöin ne voisivat tuottaa kaikille osapuolille paremmin hahmotettavan ja laajemman näkökulman läänintaiteilijoiden toiminnan pitkän aikavälin kokonaisvaltaiseen seurantaan ja vertailuun. Se puolestaan helpottaisi toiminnan ja talouden suunnittelua sekä yksinkertaistaisi läänintaiteilijoiden paperityötä ainakin jonkin verran.

Läänintaiteilijoiden toimintasuunnitelmista ja -kertomuksista otetuissa lainauksissa on henkilön nimen lisäksi merkintä ts tai tk sekä vuosiluku. Kyselyssä annettuja vastauksia käytettäessä lähdetietoja ei vastaajille annetun tietosuojaan vuoksi mainita.

Läänintaiteilijajärjestelmän taustaa

Läänintaiteilijajärjestelmän syntyvaiheet ilmentävät aikansa yhteiskunnallista jatkuvan talouskasvun ja hyvinvoinnin uskoa. Se näkyi myös taidepolitiikassa suurena kehitysoptimismina ja siihen kytkeytyvänä taidehallinnon resurssien nopeana kasvuna. 1970-luvun alku oli muutenkin vilkasta kulttuurielämän ja taidehallinnon suunnittelun aikaa, jolloin aiheesta valmistui useita komiteamietintöjä ja suunnitelmia. Valtion taidelautakunnat oli vuonna 1968 korvattu Taiteen keskustoimikunnalla ja valtion taidetoimikunnilla, joiden jaettavaksi annettu valtion taiteilijatuki moninkertaistui lyhyessä ajassa. Samalla lääneihin oli perustettu alueellisen taide-elämän vahvistamisen hengessä läänien taidetoimikunnat. Niiden käyttövarat olivat 1970-luvun alkupuolella vielä valtion taidetoimikuntien jaettavina olevia taiteen edistämismäärärahojakin voimakkaammassa kasvussa. Läänintaiteilijajärjestelmän syntyhetkellä, vuosien 1971 ja 1972 taitteessa, tämä kaikki oli kuitenkin vasta alkua suunnitelmille vakinaistaa alueteatteri- ja alueorkesteritoiminta, taidehallinnon työntekijämäärän kasvamiselle hallinnon kaikilla tasoilla ja kaikkein keskeisimpänä taiteilijapalkkaan siirtymiselle⁶.

Koulutustason kohoaminen ja lisääntynyt vapaa-aika toivat entistä useampia kansalaisia mukaan taiteen ja kulttuurin kulutukseen ja harrastamiseen. Työaikaa oli lyhennetty asteittain vuodesta 1966 vuoteen 1970, jolloin kaikilla toimialoilla oli siirrytty viisipäiväiseen työviikkoon ja lukuvuoden 1971–72 jälkeen lauantaista tuli vapaapäivä myös kouluissa. Vapaa-ajan myötä kasvoivat sekä taide- ja kulttuuripalvelujen että -ohjauksen tarve ja kysyntä. 1970-luvulla yhteiskunnan teollistuminen ja kaupunkilaistuminen nopeuttivat maaltamuuttoa. Läänintaiteilijajärjestelmä sopi hyvin myös osaksi maaseutu- ja aluepolitiikkaa.

Poliittisten ryhmien kiinnostus taide- ja kulttuuripolitiikkaan oli muutenkin kasvussa ja vuonna 1970 hallitukseen nimitettiin ensimmäinen kulttuuriministeri⁷. Siihen asti taide- ja kulttuuriasiat olivat kuuluneet opetusministerin tehtäviin. Vuonna 1966 silloisessa opetusministeriössä aloitti toimintansa ylimpänä taidehallinnon viranomaisena toiminut taidetoimisto, jossa toimistopäällikön ohella kaksi esittelijää vastasivat kaikista ministeriön taidetta koskevista asioista (Närvä 1971, 18). Uusi ministerivirka nähtiin tarpeelliseksi lain taiteen edistämisen järjestelystä tultua voimaan vuoden 1968 alussa ja valtion taidehallinnon uudistamisen vuoksi. Tuolloin syntyneen organisaation avulla valtion taidepolitiikkaa harjoitetaan edelleenkin. Valta-

6 Taiteilijapalkkakeskustelusta esim. Jokinen & Rautiainen 2008, 196–197.

7 Meeri Kalavainen (Sdp) oli Ahti Karjalaisen toisen hallituksen kulttuuriministerinä 15.7.1970–29.10.1971. Kulttuuria koskevat asiat kuuluivat tuolloin 2. opetusministerin tehtäviin.

kunnallisella tasolla tämä tapahtuu opetus- ja kulttuuriministeriössä, Taiteen keskustoimikunnassa ja valtion taidetoimikunnissa. Läänien tasolla tehtävistä vastasivat aluksi läänien taidetoimikunnat, kunnes nimi vaihtui vuoden 1998 lääninjakouudistuksen yhteydessä alueelliseksi taidetoimikunniksi.

Läänintaiteilijatoimien syntyminen oli seurausta ennen kaikkea läänien taidetoimikuntien itsensä asiaa kohtaan tuntemasta kiinnostuksesta, eikä se perustunut minkäänlaisen valtakunnan tasolla laaditun suunnitelman toteuttamiseen. Mitenkään vieras läänintaiteilijatyypinen ajattelu ei kuitenkaan ollut taiteen edistämisen järjestelyä pohtineiden valtakunnallisten suunnitteludokumenttienkaan piirissä. Ajatus alueille sijoitetuista ammattitaiteilijoista oli ollut 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun valtakunnallisessa taidepolitiikassa esillä esimerkiksi keskusteltaessa kuntien taideasiamiesjärjestelmän kehittämisestä ja keskusteltaessa erityisten kunnan taiteilijan toimien luomisesta. (Ryyppö 1971, 59–62.)

Uusi laki ja asetus taiteen edistämisen järjestelystä oli velvoittanut läänien taidetoimikuntia yhteistyöhön myös kuntien kanssa. Useimmissa maalaiskunnissa ei kuitenkaan ollut taide-elimä, joiden kanssa yhteistyö olisi ollut mahdollista. 1960-luvun lopulla taidetoiminta ei kuulunut kuntien vastuualueeseen samalla tavalla kuin esimerkiksi sosiaalitoimi ja urheilu. Kuntien mahdollisuudet taiteen ja kulttuurin edistämiseen olivat hyvin vaihtelevia. Suurissa kunnissa ja kaupungeissa saatettiin käyttää taiteisiin huomattavan paljon varoja, mutta valtaosassa maalaiskunnista taiteen tukeminen ja suunnitelmallinen taidepolitiikka oli kokonaan kunnan toimintojen ulkopuolella. Kulttuurilautakunnat olivat vielä harvinaisia ja pääosa niistä toimi kaupungeissa ja kauppaloissa. (Vuorinen 1971, 30.)

Hämeen läänin taidetoimikunta esitti taideasiamiesten asettamista hoitamaan kuntien taideoitoita. Taideasiamies olisi taho jonka kanssa taidetoimikunta voisi asioida. Taideasiamies nimitettiinkin lähes kaikkiin läänin kuntiin ja he toimivat tehokkaasti yhdyshenkilöinä läänin taidetoimikuntaan päin sekä välittäjinä taiteen harrastajien ja kunnan päätöksentekijöiden välillä. Kuntien taideasiamiehet järjestivät myös muun muassa taidetilaisuuksia ja tekivät ehdotuksia kunnan taiteisiin varaamista määrärahoista. Saatujen kokemusten pohjalta Hämeen läänin taidetoimikunnassa ryhdyttiin vuoden 1971 lopulla laatimaan luonnosta taideasiamiehen ohjesäännöksi ja läänikohtaista suositusta palkkioksi. (Mts. 30.)

Valtakunnallisesti 1970-luvun puolivälissä lähes 400 kunnassa oli taideasiamies. Taideasiamiehen asema vaihteli kunnittain, eikä se ollut missään päävirka. Tehtävät oli usein annettu jollekin viranhaltijalle, luottamusmiehelle tai taidekysymyksiin perehtyneelle muulle henkilölle. Keskeisessä asemassa olevalla kunnan viranhaltijalla tai luottamusmiehellä oli yleensä paremmat mahdollisuudet toimia tehokkaasti

taiteen edistämiseksi kunnassa. Tästä huolimatta taideasianmiehen ja kunnan sivistystyön viranhaltioiden, kuten kansalaisopiston rehtorin, kirjastonhoitajan tai nuoriso- ja raittiussihteerin välinen vuorovaikutus jäi etäiseksi. Lisäksi tehtävät jäivät epäselviksi, eikä toiminta liittynyt selkeästi minkään kunnallisen toimielimen alaisuuteen. Samaan aikaan myös Suomen Kunnallisliitossa suunniteltiin kunnanviraston johtosäännön uudistamisen yhteydessä tehtäviä sivistystyötä koskevia järjestelyjä joissa taideasianmiehen paikka olisi kunnan opetus- ja sivistystyön osaston vapaa-aikatoimistossa. Se olisi päävirka sisältäen myös kotiseutusihteerin tehtävät ja virkanimikkeeksi tulisi taide- ja kotiseutusihteerin. (Ryyppö 1971, 60; 1975, 46.)

Kaakkois-Suomen kirjailijayhdistys Paltta r.y:n aloitteesta Kymen läänin taidetoimikunta esitti helmikuussa läänin kunnille vastaavanlaisen toimen perustamista vuoden 1972 alusta lähtien. Valtion kirjallisuustoimikunta suhtautui myönteisesti kokeilun laajentamiseen, mutta edellytti sen kestoksi kolmea vuotta ja kirjailijatoimen kustannusten jakamista läänin taidetoimikunnan ja jonkin kunnan kesken. Kunnan osuus palkkiosta olisi 500 markkaa kuukaudessa ja se maksettaisiin apurahana.

Kunnallishallituksille lähettämässään kirjeessä (22.2.1971) Kymen läänin taidetoimikunta toteaa taidetoimikuntien saaneen käyttöönsä 'varsin huomattavat määrärahat', joiden odotettiin edelleen 'melkoisesti lisääntyvän'. Varoja haluttiin käyttää määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti taiteilijoiden työllistämiseen ja taidepalvelusten tuottamiseen läänin asukkaille. Kuntia pyydettiin ilmoittamaan, mikäli ne ovat kiinnostuneita antamaan etukäteen sovittaville taiteilijoille täsmällisesti määritettyjä tehtäviä julkisiksi taideteoksiksi.

Kuntien osoittaessa kiinnostusta taiteilijoiden työllistämiseen, pyysi taidetoimikunta ehdottamaan vuonna 1972 mahdollisesti hankittavia taideteoksia, tekijöitä, hankinta-aikaa, teoksen laatua, sijoituspaikkaa tai esitystilaisuutta sekä laskelmaa kokonaiskustannuksista. Kuvataiteen lisäksi kyseessä voisi olla esimerkiksi näytelmä, sävellys tai filmi sekä muut sellaiset suuremmat ja vaativammat työt joiden toteutus muuten kuin kunnan toimesta ei yleensä ole mahdollista. Suunnitelmana oli hankkia vuosittain neljä tai viisi taideteosta. (28.4.1971.)

Varsinaiseen läänintaiteilijajärjestelmään tähtäävän kokeilun valmistelut olivat tuolloin jo käynnistyneet opetusministeriön taholta. Huhtikuun alussa 1971 Kotkan kaupunginhallitus oli ottanut myönteisen kannan lääninkirjailijan toimen rahoitukseen kolmeksi vuodeksi (1972–1974). Kymen läänin taidetoimikunta ilmoitti kaupungille valinneensa 20.8.1971 pitämässään kokouksessa apurahan hakijoista tehtävään sopivimmaksi helsinkiläisen kirjailijan Matti Paavilaisen, jonka myös valtion kirjallisuustoimikunta oli lausunnossaan asetta-

nut ensimmäiselle sijalle. (Kymen läänin taidetoimikunnan kirje, N:o 120, 26.8.1971; Matti Paavilainen, tk 1972.)

Opetusministeriölle toimitettujen kirjeiden perusteella muualla maassa oli toisenlaisiakin tavoitteita. Oulun läänin taidetoimikunnassa esimerkiksi nähtiin, että läänintaiteilijan avulla voidaan virkistää kunnallista taide-elämää ja Kuopion läänin alueella puhuttiin alkuun läänin taidekonsulenttien tarpeesta. Taiteen keskustoimikunnalle toimitetussa ehdotuksessa sen toivottiin antavan läänien taidetoimikunnille suosituksen työsopimussuhteisten taidekonsulenttien palkkaamisesta, toimintaohjeista ja läänin taidepalkintojen ja -apurahojen jakamisesta nuorille taiteellisen uransa alussa oleville kehityskykyisille henkilöille.

Taidekonsulenttikeskusteluun ei sisällynyt minkäänlaista ajatusta ammattitaiteilijan omaehtoisen taiteellisen työn tukemisesta. Taidekonsulentiksi kutsuttava työntekijä kiertäisi läänin alueella syrjäkyliä myöten kaikissa kunnissa etsien nuoria ja uransa alkuvaiheella olevia taiteellisia kykyjä, koska monen lahjakkaan taiteilijan alun ajateltiin vielä odottavan löytämistään. Luonnostellun ajatusmallin mukaan monet syrjäkylien taiteellisia taipumuksia omaavat nuoret ovat niin arkoja ja epävarmoja, etteivät uskaltaneet muutoin kääntyä kenenkään puoleen. (Kuopion kaupunginlakimies Reijo Hartion kirje Taiteen keskustoimikunnalle 14.2.1972.)

Taidekonsulenttiajatus ei sellaisenaan toteutunut minkään läänin alueella, mutta Taiteen keskustoimikunnan vastauksessa perusteita konsulenttien palkkaamisesta pidettiin huomionarvoisena ja ne otettaisiin mahdollisuuksien mukaan huomioon asianmukaisissa yhteyksissä. Monien Keski- ja Pohjois-Suomeen perustettujen varhaisten läänintaiteilijan toimien perusteluista on löydettävissä taidekonsulenttiehdotusta ainakin jossakin määrin muistuttavaa kulttuuriseen nuorisotyöhön suuntautuvaa ajattelua. Läänintaiteilijakokeilun jo käynnistettyä Pohjois-Karjalan läänintaidetoimikunta esitti vielä maakunnan kulttuuriasiamieskokeilua ajalle 1.6.1973–30.5.1975. Kokeilun rahoituksesta läänin taidetoimikunta maksaisi 2/3 ja Maakuntaliitto 1/3. (Taiteen keskustoimikunnan kirje 1.6.1972; Pohjois-Karjalan läänin taidetoimikunta talousarvioehdotus 1973, liite.)

Samaan aikaan ensimmäiset läänintaiteilijat olivat jo aloittaneet työnsä Kymen läänissä 1.1.1972, Hämeen läänissä 9.1.1972 ja Oulun läänissä 1.5.1972. Kokeilu laajeni nopeasti myös muihin lääneihin. Seuraavana vuonna toimen otti vastaan yhdeksän läänintaiteilijaa ja jo vuonna 1974 kaikkien yhdentoista läänin taidetoimikunnilla oli palveluksessaan oma läänintaiteilija, monilla jo kaksi.

Kokeilun aika 1972–1983

Läänintaiteilijajärjestelmä alkoi kokeiluna 1970-luvun alussa, kun opetusministeriö antoi vasta perustetuille läänien taidetoimikunnille luvan perustaa määräaikaista läänintaiteilijan toimia. Kokeilun käynnistysvaiheessa kulttuuriministerin tehtäviä hoitivat vuoden sisällä kirjailijat Jouko Tyyri (29.10.1971–23.2.1972) ja Pentti Holappa (23.2.1972–4.9.1972). Jouko Tyyri vaikutti samanaikaisesti sekä Kuopion läänin taidetoimikunnassa, Taiteen keskustoimikunnassa että valtion kirjallisuustoimikunnassa. Myöhemmin hän istui myös valtion näyttämötaidetoimikunnassa ja toimi 1990-luvulla Kuopion läänin läänintaiteilijana sekä Läänintaiteilijat–Länskonstnärerna ry:n puheenjohtajana. Pentti Holapan jälkeen kulttuuriministeriksi tuli Marjatta Väänänen, joka hoiti tehtävää kesäkuuhun 1975 asti.⁸

Läänintaiteilijan toimen perustamista varten läänin taidetoimikunta lähetti ensin kunnille kyselyn niiden halukkuudesta osallistua palkkaukseen. Vastausten perusteella toimikunta anoi opetusministeriöltä määrärahaa läänintaiteilijan palkkaamiseen tai sisällytti esityksen talousarvioonsa. Perustettavan toimen taiteenalan valinnassa seurattiin kuntien esittämiä toivomuksia. Ministeriön myönteisen päätöksen jälkeen läänin taidetoimikunta julisti toimen haettavaksi. Ennen lopullista valintaa hakijoista pyydettiin lausunto kustannuksiin osallistuvalla kunnanhallitukselta. Valintamenettelyyn toivottiin yhtenäisempää menettelyä ja valtion taidetoimikunnille mahdollisuutta antaa hakijoista lausunto.

Kunnat saattoivat laittaa toimet haettavaksi jo ennen ministeriön lupaa tai jättää taiteenalan hakuilmoituksessa määrittelemättä.

8 Jouko Tyyri (amm.) oli Teuvo Auran virkamieshallituksen ammattiministeri, Kuopion läänin taidetoimikunnan varapuheenjohtaja 1968–1970, Taiteen keskustoimikunnan jäsen 1968–1970 & 1971–1973, varapuheenjohtaja 1983–1985 & 1986–1988, valtion kirjallisuustoimikunnan jäsen 1968–1970 ja valtion näyttämötaidetoimikunnan jäsen 1974–1976 sekä Kuopion läänin kirjallisuuden läänintaiteilijana 1991–1993. Vahvistamattoman tiedon mukaan hän olisi ollut LäänintaiteilijatLänskonstnärerna ry:n viimeinen puheenjohtaja. Pentti Holappa (Sdp) oli Rafael Paasion (Sdp) II hallituksen kulttuuriministeri sekä Taiteen keskustoimikunnan varapuheenjohtaja 1974–1976. Marjatta Väänänen (Keskustapuolue) oli kulttuuriministerinä 4.9.1972–13.6.1975 Kalevi Sorsan (Sdp) I hallituksessa.

Kunnan osallistuminen taiteilijan valintaan saattoi vaikeutua, mikäli läänin taidetoimikunta ja kunnanhallitus eivät päässeet yksimielisyyteen taiteilijan henkilöstä. Tällöin kunta voisi kieltäytyä osallistumasta kustannuksiin, joiden jakamisesta aiheutui muutoinkin omat ongelmansa työsuhteen ja tehtävien määrittelyn kannalta. Esillä oli myös vaihtoehto jossa läänintaiteilija olisi kokonaan työsuhteessa kuntaan ja läänin taidetoimikunta maksaisi osuutensa palkka- ja muista kuluista kunnalle. Läänintaiteilijoille olisi myös erillisiä kohdeapurahoja joilla kustannettaisiin tarvittavia investointeja laitteisiin ja välineisiin.

Läänintaiteilijan toimia pidettiin taiteilijaprofessorin virkojen ja 3–5-vuotisten apurahojen ohella yhtenä taiteilijapalkkajärjestelmän lähtökohtana. Taiteen keskustoimikunta kirjasi vuoden 1971 toimintakertomukseensa ajatuksen läänintaiteilijan toimista välivaiheena kohti suurta huipennusta: ”Taidepoliittisissa keskusteluissa katsottiin yleisesti, että taiteilijain mahdollisuuksia turvattuun toimeentuloon pitää tuntuvasti lisätä. Yhä useammin viitattiin ns. taiteilijapalkkajärjestelmään. Läänintaiteilijan palkat, jotka itse asiassa kylläkin ovat määräaikaista stipendejä, merkitsevät eräitä, joskin vielä vaatimatonta mahdollisuuksia. Muutamat keskeiset poliittiset ryhmät ovat ottaneet taiteilijapalkkaan myönteisen periaatekannan. Tavoitteiden muotoileminen käytännöllisiksi suunnitelmiksi ja toimenpiteiksi saattaa vaatia tässä, kuten monessa muussakin kulttuuripoliittisessa kysymyksessä aikaa, mutta käsitykset taiteilijain oikeutetuista odoituksista ovat selkiytymässä.”⁹

Läänintaiteilijan toimet nähtiin välineenä ajan taidepoliittisissa keskusteluissa esillä olleiden tarpeiden tyydyttämiseen. Ne näyttäytyivät maan eri osissa eri tavoin, vaikka usko tavoitteiden toteutumiseen olikin kaikkialla suuri. Opetusministeriölle 1970-luvun alkupuolella osoitetuista kirjeistä, joilla läänien taidetoimikunnat perustelivat läänintaiteilijatarvettaan, syntyy vaikutelma että edellä lainattu Taiteen keskustoimikunnan toimintasuunnitelmakirjaus heijasteli ennen kaikkea eteläisimpien läänien läänintaiteilijajärjestelmään kohdistamia toiveita.

Taiteen keskustoimikunnan tapaan esimerkiksi Kymen ja Hämeen lääneissä kannettiin läänintaiteilijakokeiluja käynnistettäessä huolta juuri vapaiden taiteiden työedellytyksistä ja ainakin näillä alueilla alkujaan läänintaiteilijantoimi myös miellettiin työskentely-

9 Taiteen keskustoimikunnan sihteerinä vuosina 1969–1973 toiminut Pekka Pekkonen valmisteli tämän kirjauksen hengessä toimikautensa aikana keskustoimikunnalle useita luonnostelmia taiteilijapalkkajärjestelmän toteuttamiseksi siten, että läänintaiteilijan toimi oli eräänä keskeisenä lähtökohtana. (kts. esim. Taiteen keskustoimikunta, perustelumustio 29.5.1973 ”Apurahalainsäädännön kehittäminen”, laatinut sihteeri Pekka Pekkonen).

apurahatyypiksi. Sen mukaisesti ensimmäisten taidetoimikuntien toimintakertomuksissa puhutaankin läänintaiteilijan toimien sijaan läänintaiteilija-apurahoista (esim. Hämeen läänin taidetoimikunnan toimintakertomus 1971). Kymen läänin taidetoimikunnan opetusministeriölle toimittamassa talousarviossa vuodelle 1972 varattiin 6 000 markkaa lääninkirjailija-apurahaan, josta maksettaisiin 1 000 markan apuraha kuukausittain. Oulun läänin taidetoimikunnan hakuilmoituksessa lääninkirjailijan toimi määriteltiin kolme vuotta kestäväksi apurahaksi.

Ensimmäiset läänintaiteilijat saattoivat saada ainakin osan palkastaan apurahatyypisenä, sillä useissa Taiteen keskustoimikunnalle 1970-luvulla annetuissa toimintakertomuksissa läänintaiteilijat viittaavat heille maksettuihin apurahoihin. Toisaalta Taiteen keskustoimikunnan toimintakertomukset ja käytössä ollut kirjeenvaihto antavat sen kuvan, että ensimmäistenkin läänintaiteilijoiden kohdalla tarkoitukseen varatut varat olivat nimenomaan palkan maksamista varten. Asia ei säilyneiden talousdokumenttien pohjalta ole enää tarkastettavissa. Ensimmäisen kokeiluvuoden (1972) osalta kyse saattaa olla siitä, että ensimmäiset läänintaiteilijat olivat aloittaneet Hämeen ja Kymen lääneissä tammikuussa työnsä ennen kuin opetusministeriö oli vahvistanut läänien taidetoimikuntien talousarviot. Tammikuussa 1972 Taiteen keskustoimikunta puolsi 6 000 markan lisämäärärahan myöntämistä Hämeen läänin taidetoimikunnalle läänintaiteilija-apurahaa varten. (Taiteen keskustoimikunnan kirje opetusministeriölle 15.1.1972).

Kymen läänin taidetoimikunnan ennakkotietohakemukseen antamassaan päätöksessä Keskusverolautakunta totesi 16.3.1972, että läänintaiteilijalle maksettava korvaus on rinnastettavissa palkkaan ja siten verotettavaa tuloa, josta työnantaja on velvollinen toimittamaan ennakonpidätyksen. Vielä saman vuoden 1972 syksyllä opetusministeriö hyväksyi keskustoimikunnan esityksestä Kymen ja Hämeen läänin taidetoimikunnille lisämäärärahan sosiaaliturvamaksujen kattamiseen. Samalla esitettiin palkkion vahvistamista valtion palkkaluokan A23 (1 510,94 mk/254,12 €) suuruiseksi sekä läänintaiteilijan matkakustannusten korvaamista valtionmatkustussäännön mukaan. Vuoden 1973 talousarvion laadintaohjeissa ministeriö ohjeisti Taiteen keskustoimikunnan esityksestä läänien taidetoimikuntia varaamaan läänintaiteilijalle myönnettävään apurahaan valtion A23 palkkaluokan (1 646,92 mk/276,99 €) suuruisen peruspalkan. (Taiteen keskustoimikunta, pöytäkirja 24/6.10.1972.)

Taiteen keskustoimikunnassa läänintaiteilijakokeilu nähtiin keino täydentää valtion taiteilija-apurahajärjestelmää alueellisella tukijärjestelmällä ja samalla vähentää Helsinki-keskeisyyttä taiteenharjoittajien tukemisessa. Alueelliseen taidehallintoon haluttiin taiteellisen koulutuksen saanutta pätevää työvoimaa erilaisiin ohjaus-,

järjestely- ja ideointitehtäviin. Lisäksi haluttiin kokemuksia taiteilijantoimi- ja taiteilijapalkkajärjestelmän soveltuvuudesta taiteilijoiden tukimuodoksi käytännössä.

Lääneissä läänintaiteilijan tarvetta perusteltiin eri tavoin. Joissakin lääneissä katsottiin ensisijaisimmiksi organisointitehtävät, toisaalla tärkeimpänä pidettiin taidekoulutuksen ja harrastajataiteen ohjauksen tehostamista. Läänintaiteilijan merkitystä korostettiin myös alueen luovuuden ja henkisen vireyden lisääjänä. Tämän seurauksena eri alueiden, samoin kuin läänintaidetoimikunnan ja palkkaukseen osallistuneen kunnan, odotukset läänintaiteilijan toimintaa kohtaan poikkesivat toisistaan. Kuntien kiinnostus kohdistui luultavammin enemmän läänintaiteilijan tarjoamiin palveluihin kuin taiteelliseen toimintaan.

Ensimmäisen läänintaiteilijan Matti Paavilaisen ensimmäisestä toimintavuodestaan antamasta raportista voi päätellä, että läänintaiteilijan tulevat tehtävät olivat työnantajan taholta hyvin väljästi määriteltyjä ja taiteilijan tuli itse löytää tarpeelliseksi katsomansa toimintamuodot ja sopivat työtavat. Valtion kirjallisuustoimikunta oli valinnan yhteydessä toivonut lausunnossaan, että lääninkirjailijan työtä voitaisiin tehdä yleisesti tunnetuksi. Valmistelemissa keskusteluissa syksyllä 1971 lääninkirjailijalle oli kaavailtu tehtäviä, kuten suunnittelu ja ideointi, organisointi, opettaminen ja opastaminen, tiedottaminen, asiantuntijatoiminta sekä edustaminen ja kulttuuripoliittinen vaikuttaminen. Ajan myötä ne tulisivat muodostumaan vakiintuneiksi osiksi läänintaiteilijoiden työnkuvaa yleisemminkin. (Matti Paavilainen, tk 1972.)

Läänintaiteilijakokeilun käynnistyessä hallinnolliset määräykset olivat hyvin yleisluontoisia ja ne koskivat pääasiassa läänintaiteilijoiden palkkausta, palkkaluokkaa, lukumäärää ja toimikautta, joka tuolloin oli kaksi vuotta. Vuosittain läänin taidetoimikuntia ohjeistettiin myös talousarvioesitysten laatimisessa. Opetusministeriö saattoi taidetoimikuntien talousarviot vahvistaessaan vaikuttaa läänintaiteilijan toimien määrään. Uusien toimien perustamiseen tarvittiin ministeriön suostumus ja ennen päätöstä asiasta pyydettiin myös Taiteen keskus-toimikunnan lausunto. Sen sijaan valtion taidetoimikunnat eivät osallistuneet valintaan. Vuonna 1974 annettujen ohjeiden mukaan läänintaiteilijan valinnassa tuli kiinnittää huomiota hakijoiden taiteellisen pätevyyden ohella heidän pedagogisiin ja organisatorisiin kykyihinsä sekä läänin taideolojen tuntemukseen. Läänintaiteilijan työn sisällöstä mainittiin ainoastaan, että se muodostuu pääasiassa ohjaustoiminnasta, jonka lisäksi läänintaiteilijalla on oikeus pitää yksinomaan luovaan työhön käytettävä jakso. (Opetusministeriön päätös läänintaiteilijan asemaa koskeviksi yleisohjeiksi 8.4.1974.)

Läänintaiteilijan sosiaaliturvaa ei aluksi ollut järjestetty mitenkään esimerkiksi pitkäaikaisen sairauden tai työkyvyttömyyden varalta.

Taiteen keskustoimikunnan ja läänien taidetoimikuntien neuvottelutilaisuudessa Rovaniemellä 23.–24.11.1973 opetusministeriön edustajan Olli Närvän mukaan sosiaaliturvan hoitaminen kuului kunnalle, koska kyse oli kunnan perustamasta toimesta, jota läänin taidetoimikunta avusti. Vasta ministeriön vuonna 1974 antamien yleisohjeiden mukaan läänintaiteilija oli työsuhhteessa läänin taidetoimikuntaan, joka työnantajana huolehtii kaikista siihen kuuluvista velvollisuuksista. Työsuhhteeseen liittyvissä asioissa noudatettiin valtioon työsuhhteessa olevia työntekijöitä koskevia säännöksiä ja määräyksiä.

Palkkauksessa ja muissa korvauksissa toivottiin huomioitavan läänien erilaiset olosuhteet. Suurten, harvaan asuttujen läänien alueella oman auton käyttöoikeutta pidettiin tärkeänä, samoin tietyillä alueilla tulisi maksaa kalliinpaikan- ja syrjäseutuliset. Esimerkiksi Lapin läänin taidetoimikunta huomautti, että matkakustannuksiin ja päivärahoihin varatut määrärahat olivat alueella toimivalle läänintaiteilijalle täysin riittämättömät. Kustannuksia nostivat etäisyyksien ohella liikenneyhteyksien puute, jolloin henkilöauto oli ainoa mahdollisuus liikkumiseen. Samoin läänintaiteilijan puhelinkulut olivat suuremmat kuin muissa lääneissä, koska alueen laajuudesta johtuen valtaosa työpuheluista oli kaukopuheluja. (Lapin läänin taidetoimikunnan talousarvioesitys vuodelle 1978.)

Kokeilun käytännön toteuttaminen jätettiin tarkoituksenmukaisuussyistä läänien taidetoimikunnille ja läänintaiteilijoille. Ratkaisu tuotti monenlaisia toimintamalleja sekä johti epämääräisyyteen läänintaiteilijan aseman ja tehtävien määrittelyssä. Käytännön järjestykseen toivottiinkin selvempiä ja yhdenmukaisempia ohjeita. Tässä suhteessa läänin taidetoimikunnat olivat aktiivisia. Hämeen läänin taidetoimikunnassa laadittiin läänintaiteilijan tehtäviä ja asemaa määrittelevä ohjesääntö, joka soveltuvien osin otettiin käyttöön myös Vaasan läänissä. Kymen läänissä taidetoimikunnan ja läänintaiteilijan sopimuksella määriteltiin toimeen kuuluvat tehtävät sekä maksettavat palkkiot toimeen kuulumattomista tehtävistä läänin alueella. Kokonaisuutena kokeiluun oltiin yleensä tyytyväisiä, koska se mahdollisti ammattitaiteilijoiden kiinnittämisen alueille.

Kokeilun alusta alkaen läänintaiteilijat painottivat tehtävien määrittelyssä noudatettavaa väljyyttä. Työmuodot muotoutuisivat läänintaiteilijoiden persoonallisuuden, alueellisten toimintamahdollisuuksien, kuten välimatkojen ja kulkuyhteyksien, sekä taiteenalojen ja toimintamuotojen erilaisten vaatimusten mukaan. Yleisellä tasolla työ sisältäisi opetusta, ohjausta ja koulutusta, kulttuuripoliittista ideointia, aloite- ja järjestelytoimintaa läänin alueella sekä omaa taiteellista toimintaa. Tehtävät painottuisivat läänintaiteilijan mukaan. Kuntien kiinnostus kohdistui pääasiassa läänintaiteilijan ulospäin suuntautuvaan toimintaan, kun taiteilijat itse joutuivat valvomaan oikeuttaan luovaan työhön.

Läänintaiteilijoiden tehtävästä käydyn varhaisen keskustelun polveilevuutta osoittaa hyvin se, että huolimatta alueellaan käydyistä taidekonsulenttipohdinnoista Kuopion lääni valitsi ensimmäiseksi läänintaiteilijakseen dramaturgi Kaarina Perolan, joka harjoitti toisaalta omaa taiteellista toimintaansa toimien Kuopion yhteisteatterin ohjaaja-dramaturgina ja toisaalta toimi taidetoimikunnan itse käyttämin termein ”ohjaavana läänindramaturgina”. Tässä toimessa hän antoi toisaalta ohjausta teatteria varten kirjoittaville ammattilaiselle ja harrastajille sekä toisaalta avusti alueen harrastajateattereita ohjelmistosuunnittelussa. (Kuopion läänin taidetoimikunnan toimintakertomus 1973.)

Läänintaiteilijakokeilun aikaan läänintaiteilija oli muodollisesti palvelussuhteessa vain läänin taidetoimikuntaan, mutta hän oli myös kunnan palveluksessa. Toiminta rahoitettiin koko läänintaiteilijakokeiluvaiheen ajan eli vuoden 1983 loppuun saakka omakustannusosuusmallin mukaisesti siten, että valtion kustannukset olivat tavallisesti 50–70 prosenttia läänintaiteilijan palkasta ja loput maksoi kunta, jonka alueella läänintaiteilija toimi¹⁰. Eri kunnilla oli läänintaiteilijakokeilujen alkaessa luonnollisesti erilaisia näkemyksiä siitä, mitä läänintaiteilijan palkkaan käytetyistä rahoista olisi saatava vastineena. Osa läänintaiteilijoista työskenteli Perolan tapaan osan työajastaan esimerkiksi kunnallisessa taidelaitoksessa, osa suoritti hallinnollisia tai teknisluonteisia tehtäviä kunnanvirastossa. Joissakin kunnissa oli tiin tyytyväisiä jo siihen, että heidän alueellaan ammattimainen taiteellinen toiminta lisääntyi, eikä niissä odotettu läänintaiteilijalta varsinaista konkreettista vastinetta.

Alkuaikoina läänintaiteilijoiden työnkuva oli lähes aina kaksijakoinen. Oma taiteellinen toiminta täytyi sovittaa yhteen harrastajien ohjaamisen, tapahtumien järjestämisen, julkaisujen toimittamisen ja muiden tehtävien kanssa. Useiden läänintaiteilijoiden kohdalla ajankäytön jako näihin kahteen osaan määriteltiin jo työsopimuksessa. Kymen läänintaidetoimikunta omaksui käytännön jossa läänintaiteilijan työstä seitsemän kuukautta kului läänintaiteilijan tehtävissä ja loput viisi kuukautta, sisältäen lomakuukauden, oli erotettu omalle luovalle työlle. Ainakin lääninkirjailija Matti Paavilainen totesi ensimmäisen toimintavuoden jälkeen järjestelyn soveliaaksi ja siirtymävaiheen lää-

10 Läänintaiteilijan palkaksi oli jo kaikkein varhaisimpien kokeilujen yhteydessä määritely se valtion palkkaluokka, joka asiallisesti vastasi valtion taiteilija-apurahaa. Opetusministeriö päätti valtion rahoitusosuudesta taiteen keskustoimikunnan lausunnon perusteella. Käytännössä valtion osuuden määrittely perustui kuntien kantokykyluokitukseen siten, että esimerkiksi Kokkolaan sijoitetun läänintaiteilijan palkkakustannuksista valtio maksoi 50 %. Vastaavasti esimerkiksi Saarijärvelle sijoitetun kohdalla valtio maksoi 60 % ja Kemijärvelle sijoitetun kohdalla 70 % (kts. opetusministeriölle lähetetyt Taiteen keskustoimikunnan kirjeet läänintaiteilijan toimien perustamiseen liittyen 26.9.1973, 13.12.1973 ja 13.2.1974).

nintaiteilijasta luovaksi taiteilijaksi sujuneen yllättävän vaivattomasti. Muuna aikana luova kirjoittaminen oli osoittautunut mahdottomaksi. Työmäärästä huolimatta lääninkirjailijana toimiminen ei estänyt luovaa työtä, joka vielä lähes 10 vuoden jälkeenkin oli ”tavanomaiset mitat ylittävää”. Samoin vuosina 1974–1983 Uudenmaan lääninkuvataiteilija Eino Vesalainen kuvasi kokemuksiaan pelkästään myönteisiksi. Hänen mielestään työ oli sekä arvokasta että mielenkiintoista ja mahdollisti taiteeseen keskittymisen. (Matti Paavilainen, tk 1972; tk 1981; Eino Vesalainen, tk 1979.)

Luovan työn jakso saattoi todellisuudessa jäädä sovittua lyhyemmäksi, sillä kesä on monilla taiteenaloilla toiminnallisesti aktiivisinta aikaa. Lukuisat kurssit, seminaarit ja tapahtumat vaativat läänintaiteilijan mukanaoloa suunnittelussa, järjestelyissä ja opetustehtävissä. Joissakin lääneissä toimittiin ilman erillistä oman luovan työn jaksoa, jolloin se oli sovitettava muun ohjaustoiminnan väliin. Lisäksi läänin ulkopuolelta tullut palvelujen kasvava kysyntä oli usein hoidettava siten, että se ei haitannut läänin alueelle sijoituvia tehtäviä. Irrottaminen luovasta työstä seitsemän kuukauden ajaksi ei ollut hyväksi oman ammatin ja työkyvyn ylläpidon ja kehittämisen kannalta.

Omalle taiteelliselle toiminnalle varatusta jaksosta kiinni pitäminen ja luovalle työlle omistautuminen pitkän tauon jälkeen ei ollut aivan ongelmatonta. Esimerkiksi Keski-Suomessa kirjallisuuden läänintaiteilijana vuosina 1974–1975 toimineen Kalevi Kalemaan kanssa oli sovittu, että ”kaksi kolmasosaa on läänin hyväksi tehtävää työtä ja yksi kolmasosa omaa aikaa”. Käytännön tasolla asia ei kuitenkaan oikeastaan koskaan ollut näin matemaattisen yksioikoinen. Kalemaa pohtikin läänintaiteilijakautensa alkuhetkillä omassa työsuunnitelmassaan: ”Milloin tuo oman työn kausi olisi, siitä on vielä liian aikasta mennä sanomaan mitään. Sen tiedän joka tapauksessa, että olipa se milloin tahansa en sitä ihan kokonaan omana aikanani voi pitää, sillä tilaisuuksia ja seminaareja tulee silloinkin olemaan” (Kalevi Kalemaa, ts 1.10.1974–31.12.1975).

Vaikuttaisi siltä, että läänintaiteilijan toimen hoitaminen ja oman taiteellisen jakson yhteensovittaminen kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla riippui alueesta ja läänintaiteilijan edustamasta taiteenalasta sekä jossain määrin myös hänen persoonallisuudestaan. Toimenkuvan kaksijakoisuus kirvoitti läänintaiteilijakunnassa runsaasti kritiikkiä ja tuotti joidenkin läänintaiteilijaksi ryhtyneiden kirjailijoiden, kuvataiteilijoiden ja säveltäjien keskuudessa pettymyksen tunteita. Tulevan vuoden toimintasuunnitelmissa omalle taiteelliselle työlle oli varattu sopimuksen mukainen jakso, mutta toimintakertomuksessa monet joutuivat toteamaan oman luovan työn estyneen tai jääneen vähäiseksi muiden toimeen liittyvien velvollisuuksien ja työtehtävien vuoksi. Niiden hoitaminen pirstoi luovan työn kauden moneen osaan, jolloin keskittyminen ei ollut mahdollista.

Läänintaiteilija saatettiin palkata ilman tulevien tehtävien ja käytännön järjestelyjen tarkempaa suunnittelua. Läänintaiteilijat joutuivat suunnittelemaan toimintansa ja järjestämään sen toteuttamisessa vaadittavat toimenpiteet miten parhaiten taisivat. Esimerkiksi Keski-Suomen läänin taidetoimikunta halusi läänintaiteilijaksi elokuvantekijän. Läänin elokuvaajan viran perusteluissa Keski-Suomen taide-toimikunta vetosi alan kehittämisen tarpeeseen ja nopeaan kasvuun. Läänin audio-visuaalisen opetuksen asiantuntijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa oli tullut esille uuden välineistön lisääntyvät käyttömahdollisuudet muun muassa palveluelinkeinojen markkinoinnin ja etenkin matkailun kehittämisessä. Esimerkkeinä lueteltiin kuntaesitelyt, ystävyyspaikkakuntavierailut ja arkistofilmaus. Kamerataiteen palvelusten ensisijaisin hyöty olisi osoitettavissa taloudellisesti, mutta niin läänin elokuvaaja kuin hankittava välineistö voisi olla myös eri taiteenalojen harrastajien käytössä. Hanketta olivat edistämässä myös Maakuntaliitto ja Suomen Kulttuurirahasto. (Keski-Suomen taidetoimikunta 10.10.1972.)

Läänin elokuvaajan tehtävänä tulisi olemaan läänin alueen tapahtumien, toimintojen ja maisemien tallentaminen sekä käyttökelpoisen ja säilyttämisen arvoisen aineiston tuottaminen kuntien, liikelaitosten ja järjestöjen tarpeiden mukaan. Hän olisi toiminnan virittäjä, asiantuntija, neuvoja ja opas alan yhteisöille. Näin toivottiin läänin saata- van omatoimista elokuvanteon harrastusta joka tuottaisi jatkossakin kohtuullisin kustannuksin asiallisia filmejä paikallisiin tarpeisiin.

Keski-Suomen läänin taidetoimikunta valitsi toimeen Pirjo Honkasalon. Hänen sijoituspaikakseen tuli Jyväskylän maalaiskunta, josta tuli myös yksi kunnallisen elokuvateatteritoiminnan kokeilukunta¹¹. Hänen ensimmäisen vuoden suunnitelmansa tavoitteeksi taidetoimikunta hyväksyi elokuvanteon harrastamisen kehittämisen läänissä ja päätehtäväksi elokuvan valmistamisen keskisuomalaisista käsityöläisistä. Elokuvan rahoitus ei kuitenkaan ollut selvillä. Ensimmäistä toimintavuotta arvioidessaan Pirjo Honkasalo ihmettelikin: ”Miten voitiin perustaa virka, johon ei palkan lisäksi kuulu juuri mitään”. Läänintaiteilijalta odotettiin mittavia tuloksia, mutta hän itse olisi halunnut työvälineet, työtilan ja organisaation johon hänen työnsä sijoituisi. Työn itsenäisyyden tuomista eduista huolimatta haittapuolena oli sen irrallisuus. Toimiston puuttuessa läänintaiteilija oli tavoitettavissa vain kotipuhelimesta, mutta työn liikkuvuuden vuoksi hän oli kuitenkin harvoin kotona. (Pirjo Honkasalo, tk 1974.)

11 Vuonna 1973 alkoi kuudella paikkakunnalla kokeilu, jonka tarkoituksena oli kiinnittää huomiota elokuvan käyttömahdollisuuksiin kuntien kulttuuritarjonnassa ja saada tietoa kunnallisen elokuvatoiminnan toimintamahdollisuuksista käytännössä. Sen suuntaviivat esiteltiin valtion kamerataidetoimikunnan vuoden 1972 lopulla valmistuneessa muistiossa. Kokeilun rahoittivat opetusministeriö sekä kokeilupaiikkakunnat.

Elokuvatuotannon vaatimat henkilöstö- ja kalustoresurssit pääkaupunkiseudun ulkopuolella olivat 1970-luvulla vähäiset, eikä opetusministeriöstäkään löytynyt ymmärrystä tuotannon vaatimalle kohderahahakemukselle. Ensimmäisen vuoden jälkeen toimikunnalle alkoi selvitä, että suomalaisen elokuvan tuotannollisia ongelmia ei olisi mahdollista ratkaista läänintaiteilijajärjestelmän avulla. Toimikunta esittikin painopisteen siirtämistä luennointiin ja kurssien pitämiseen. Läänin kaitaelokuvaharrastajia ei kuitenkaan jatkuva kurssittaminen enää kiinnostanut, vaan he halusivat päästä toteuttamaan saamaansa oppia käytännössä. (Pirjo Honkasalo, tk 1974.)

Kirjailija Kalemaan kohdalla puolestaan kävi juuri siten kuin hän jo työsuunnitelmassa ounasteli: omalle taiteelliselle toiminnalle ei löytynyt hyvää hetkeä. Niinpä hänen kertomuksensa läänintaiteilijakaudesta on katkeruuden kyllästämä: ”Koko nykyinen läänintaiteilijajärjestelmä on hiukan hongikossa. On etäännytty liian kauas siitä alkuperäisestä ajatuksesta, että läänintaiteilijan virka olisi eräänlainen taiteilijapalkka tai ainakin hajasijoitettu ja laajennettu apurahoitus. Olen nähnyt kuluneena syksynä jopa muutamien läänintaiteilijoiden sanovan, että näin ajatteleva läänintaiteilija on käsittänyt tehtävänsä väärin. Minusta on väärin, että tehtävän rahoitukseen vedettiin mukaan kunnat. Siinä vaiheessa ohjaavan ja opastavan työn osuus korostui liikaa. Kunnat odottavat taiteilijaltaan lähinnä ulospäin suuntautuvaa toimintaa. – – Siitä ne kuvittelevat maksavansa ja sillä ne mittaavat taiteilijan aktiviteetin. Läänintaiteilijan velvollisuutta omaan työhön kunnat eivät halua ymmärtää, eivätpä edes tunnustaa. – – Eräänlaista takaisinpaluuta tässä tilanteessa nyt kuitenkin tarvittaisiin eli pitäisi lähteä siitä asettamuksesta, että läänintaiteilija on nimenomaan taiteilija, vasta toissijaisesti opastaja ja ohjaaja.” (Kalevi Kalemaa, tk 1.10.1974–31.12.1975.)

Sama tunnelma välittyi myös Kymen läänissä kuvataiteen läänintaiteilijana vuosina 1973–1975 toimineen Esko Tirrosen kertomuksessa omasta läänintaiteilijakaudesta: ”Läänintaiteilijoiden oikeus luovaan työhön on toiminnan alusta lähtien yleisesti tunnustettu ja sen tärkeys oivallettu selvin perustein: on haluttu rohkaista ammatillisesti päteviä taiteenharjoittajia hakeutumaan toimiin ja turvata heidän ammattitaitonsa säilyminen ja kehittyminen. – – Yleiseksi lienee muodostunut periodijako, jossa määrätty jakso vuodesta on omistettu luovalle työlle. – – Käytännössä on kuitenkin ollut vaikeaa pitää kiinni tällaisesta jaksottelusta. – – Periodijaon mukainen luovan toiminnan kausi jää [muista tehtävistä johtuen] todellisuudessa sovittua lyhyemmäksi. – – Taiteilijoita ei saada maakuntiin eikä pysymään niissä satunnaisten apurahojen avulla, eikä myöskään sellaisella palkkauksella, joka kohtuuttomasti rajoittaa heidän mahdollisuuttaan varsinaisen ammattinsa harjoittamiseen. Siellä missä läänien taidetoimikunnat ja kunnat ovat ymmärtäneet suhtautua näihin kysymyksiin asiallisesti

ja oikein, läänintaiteilijakokeilun voidaan katsoa onnistuneen.” (Esko Tirronen, tk päiväämätön.)

Oulun läänin lääninkirjailija Aku-Kimmo Ripatti esitti vuoden 1975 toimintakertomuksensa lopuksi toimikunnan asettamista läänintaiteilijan aseman ja tehtävien määrittämistä varten. Muussa tapauksessa kokeilu tulisi lopettaa, mikäli sitä ei kyetä kokonaisvaltaisesti kehittämään. (Aku-Kimmo Ripatti, tk 1975.) Kaikesta kritiikistä ja epäkohdista huolimatta läänintaiteilijat kokivat työnsä mielekkäänä, kiinnostavana, palkitsevana ja tarpeellisenä.

Vain runsaan vuoden läänintaiteilijana toiminut Kalemaa ei halunnut jatkaa työsopimustaan ja mainitsee yhdeksi syyksi sen, että ei voisi tehtävää hoitaessaan tehdä omia töitä. Näin siitä huolimatta, että Kalemaa myös toteaa toimintakertomuksessaan vuoden olleen oman työn kannalta erittäin tuottoisaa aikaa. (Kalevi Kalemaa, tk 1975.) Monien muidenkin toimintakertomuksista käy ilmi, että läänintaiteilijan toimeen sisältyvä oman taiteellisen työn jakso mahdollisti mittavankin luomistyön. Uudenmaan säveltaiteen läänintaiteilija Jani Uhleniuksen toimintakertomuksessa oman tuotannon lista on yhtä pitkä kuin läänintaiteilijana toteutettujen hankkeiden (Jani Uhlenius, tk 1978).

Taiteen keskustoimikunnassa ja opetusministeriössä oltiin hyvin tietoisia kaksijakoisuuden aiheuttamista ongelmista. Keskustoimikunnan sihteeri Risto Kivelä oli valmistellut jo vuoden 1973 lopulla keskustoimikunnan ja läänien taidetoimikuntien neuvottelukokoukseen taustamuistion ”Läänintaiteilijakokeilujen taustaa, ongelmia ja kehittämistavoitteita”. Muistiossaan Kivelä pohtii seikkaperäisesti muun muassa niitä ongelmia, joista esimerkiksi Kalemaa ja Tirronen puhuvat edellä siteeratuissa raporteissaan. Kivelän muistiossa kuitenkin korostettiin, että läänintaiteilijakokeilun lähtökohdat olivat läänien taidetoimikuntien omissa tarpeissa ja sen johdosta keskuhallinnon tasolta ei tulisi puuttua liian yksityiskohtaisella ohjauksella kokeiluun etenkin, kun useat vireillä olevat taidepoliittiset suunnitelmat voisivat vaikuttaa läänintaiteilijoiden tarpeeseen. Kivelä arveli, että vuosikymmenen loppuun mennessä esimerkiksi Taiteen keskustoimikunnan ehdottaman taiteilijapalkkajärjestelmän käyttöönotto ja kuntien kulttuuritoimintakomitean kehittäminen läänien ja kuntien kulttuurirohjaajat voisivat korvata läänintaiteilijakokeilut.¹² (Taiteen keskustoimikunnan muistio 19.11.1973.)

Läänintaiteilijakokeilun alkuvaiheessa sitä koskevissa Taiteen keskustoimikunnan ja opetusministeriön asiakirjoissa viitataan usein vuosina 1971–1974 kirjailija Arvo Salon johdolla työskennelleeseen kuntien kulttuuritoimintakomiteaan. Vuoden 1974 alussa julkaistussa

12 Taiteen keskustoimikunnan silloinen sihteeri Risto Kivelä oli erittäin hyvin perillä kuntien kulttuuritoimintakomitean toiminnasta, sillä hän toimi sen sihteerinä.

mietinnössään komitea katsoi pohtiessaan kulttuuripalveluiden jakelun ja kansalaisten omaehtoisen kulttuuritoiminnan kehittämistä, että kuntien ja läänien tasolla maassa olisi tarve kulttuuri- ja taideohjaajille, jotka tukisivat paikallisia ja alueellisia taideharrastuksia ja puoliammattimaista taiteellista toimintaa. Komitean mielestä oli aika luopua läänintaiteilijakokeiluista ja muuntaa läänintaiteilijat läänin taideohjaajiksi, joilla olisi vain ohjaavia tehtäviä, ei lainkaan omaan taiteelliseen työhön varattua aikaa. Läänintaiteilijan toimien kohdalla ongelmalliseksi osoittautunut rahoitusmalli muutettaisiin samalla siten, että kunnat eivät enää osallistuisi palkkaukseen, vaan valtio ottaisi hoitaakseen kaikki palkkakulut. Taideohjaajan palveluksia käyttävät kunnat olisivat kuitenkin velvollisia maksamaan ohjaajan toiminnasta alueellaan aiheutuneet matka- ja majoituskulut, joiden kattamiseen kunnat kuitenkin saisivat myös valtionapua. Edelleen komitea katsoi, että omaehtoisen taiteellisen työn tukemiseen liittyviä kysymyksiä ei ratkaista läänintaiteilijan toimien avulla, vaan apurahajärjestelmää kehittämällä. (Kulttuuritoimintakomitean mietintö 1974, 149–159.)

Kulttuuritoimintakomitean ehdotukset saivat ristiriitaisen vastaanoton. Läänintaiteilijajärjestelmän säilyttämistä puoltavissa lausunnoissa korostettiin kokeilusta mahdollisesti saatujen kielteisten kokemusten johtuneen pääasiassa huonosta organisaatiosta ja riittämättömistä taloudellisista voimavaroista. Lakkauttamista kannattavissa lausunnoissa hyväksyttiin komitean näkemys läänintaiteilijan toimenkuvaan sisältyvistä ristiriidoista. (Kivelä 1975, 15; Kulttuuri-toimintatyöryhmä 1979, 23.)

Valtion taidetoimikunnat suhtautuivat sinänsä myönteisesti komitean ehdotuksiin läänin taideohjaajista. Samalla valtaosa taiteen- alakohtaisista taidetoimikunnista kuitenkin katsoi, että juuri heidän taiteenalallaan oli säilytettävä ainakin toistaiseksi myös luovaan taiteelliseen toimintaan suunnatut läänintaiteilijan toimet. Taiteen keskustoimikunta otti omassa lausunnossaan sinänsä myönteisen, mutta monia varauksia sisältäneen kannan ehdotukseen. Sen mukaan oli vielä liian aikaista luopua läänintaiteilijakokeiluista, sillä sen tulokset eivät olleet vielä nähtävissä. Lisäksi läänin taideohjaajat olisi mielletävä vain lisäykseksi läänintaiteilijajärjestelmään, ei sen korvaajaksi. (Taiteen keskustoimikunnan toimintakertomukset 1974 ja 1975.)

Läänien taidetoimikunnat katsoivat ehdotuksia eri näkökulmasta kuin valtion taidetoimikunnat ja keskustoimikunta. Enemmistöä läänien taidetoimikunnista miellytti ehdotus läänintaiteilijajärjestelmän korvaamisesta komitean ehdottamalla taideohjaajajärjestelmällä (Kangas 1977, 14). Myönteisintä suhtautuminen oli Keski- ja Pohjois-Suomessa eli niissä lääneissä, joissa läänintaiteilijajärjestelmää ei alun alkaenkaan liitetty osaksi taiteilijapalkkakeskustelua. Varauksellisesti ehdotukseen sen sijaan suhtauduttiin juuri niissä lääneissä, joissa läänintaiteilijan toimia kehitettäessä oli painotettu omaehtoisen tai-

teellisen työn turvaamismahdollisuuksia. Ehdotukseen suhtauduttiin myös Itä-Suomessa erittäin suurella varauksella. Pohjois-Karjalan taidetoimikunta esimerkiksi katsoi, että oli ristiriitaista edellyttää läänin taideohjaajalta taiteilijan ammattipätevyyttä, jos hänelle ei suotaisi oman taiteellisen toiminnan harjoittamisen kautta mahdollisuuksia sen ylläpitoon ja kehittämiseen. (Läänien taidetoimikuntien kirjeet Taiteen keskustoimikunnalle liittyen kulttuuritoimintakomitean mietintöön vuodelta 1974.)

Kulttuuritoimintakomitean ehdotusten ollessa lausuntokierroksella 1974 käynnistettiin komitean ehdotuksien testaamiseksi Keski-Suomessa kulttuuritoimintakokeilu. Kokeilun valmistelu annettiin Keski-Suomen läänin taidetoimikunnan koordinoitavaksi samalla, kun kokeilun käytännön toteuttamista koskevan ehdotuksen valmistelu annettiin laajapohjaisen työryhmän tehtäväksi. Työryhmän kokeiluehdotus keskittyi kunnallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen liittyneisiin kysymyksiin, mutta siihen sisältyi myös ajatus läänin tasolla toteuttavasta tehostetun taideohjauksen kokeilusta. Tehostetun taideohjauksen kokeilu toteutettiin pitkälti Keski-Suomen taidetoimikunnan läänintaiteilijoiden avulla. Alkuvaiheessa tämä aiheutti jännitteitä, kun läänintaiteilijoiden omalle taiteelliselle työlle ei tahtonut löytyä aikaa ja rahoitusta.

Taiteen keskustoimikunnan mielestä samalla olisi tullut käynnistää myös Kymen läänin alueella tehostettu läänintaiteilijakokeilu, joka olisi toiminut vertailukohtana Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilulle. Kymen läänin taidetoimikunta oli ehdottanut alueelleen tehostettua läänintaiteilijakokeilua jo vuonna 1973 eli ennen kulttuuritoimintakomitean mietinnön julkistamista, mitä keskustoimikuntakin oli jo tuolloin puoltanut yhtymällä ehdotukseen lisätä alueen läänintaiteilijoiden määrä viiteen. Kokeiluehdotuksen perusteella Kymen läänin tehostetussa läänintaiteilijakokeilussa olisi etsitty tasapainoa läänintaiteilijan toimien käyttämisessä taiteilijoiden oman taiteellisen työn tukemiseen ja läänin alueen taideohjaustoimintaan. Tässä suhteessa se olisi poikennut Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilusta, johon ei sisältynyt taiteilijoiden oman taiteellisen työn tukemisen ulottuvuutta. (Taiteen keskustoimikunnan toimintakertomus 1974; Taiteen keskustoimikunnan kirje opetusministeriölle 26.9.1973.)

Opetusministeriö päätti 9.9.1976 jatkaa läänintaiteilijakokeilua vuoden 1978 loppuun asti. Syksyllä 1978 ministeriö pyysi Taiteen keskustoimikunnalta lausuntoa siitä, pitäisikö järjestelmä vakainaistaa vai lopettaa kauden päätyttyä. Taiteen keskustoimikunta puolestaan selvitti läänien taidetoimikuntien kokemuksia tiedustelemalla niiden kantaa kokeilun vakainaistamisesta, jatkamisesta entisenlaisena tai korvaamisesta jollakin muulla järjestelyllä, mikäli vakainaistaminen ei ole tarpeellista. Läänintaiteilijan työn sisältöön viitaten haluttiin tietää olisiko läänin taideohjaaja parempi nimike. Lisäksi toimikunnilta

pyydettiin näkemystä järjestelmän kustannusvastuusta, läänintaiteilijoiden lukumäärästä ja taiteenaloista, toimikauden pituudesta ja pysyvyydestä, mahdollisista yleisohjeista sekä parannuksista työehtoihin ja tehtävien käytännön edellytyksiin. Valtion taidetoimikunnat antoivat myös asiasta lausuntonsa. (Taiteen keskustoimikunnan kirje 30.10.1978.)

Läänien taidetoimikuntien kokemukset kokeilusta olivat pääosin myönteisiä. Järjestelmä oli tarjonnut työtilaisuuksia taiteilijoille ja parantanut luovan työn edellytyksiä maalaiskunnissa. Lisäksi lääneihin oli saatu eri alojen päteviä taiteilijoita, joiden toiminta on monipuolistanut ja hyödyttänyt alueen taide-elämää. Taiteen keskustoimikunnan opetusministeriölle antaman lausunnon loppupäätelmänä oli, että kokeilua ei olisi syytä jatkaa, vaan järjestelmä tulisi vakinaistaa ja sille olisi luotava kiinteät toimintamuodot ottamalla läänintaiteilijat työsopimussuhteeseen läänien taidetoimikuntiin. Siten kustannukset siirrettäisiin kokonaisuudessaan toimikuntien budjetteihin. (Taiteen keskustoimikunnan kirje 5.3.1979.)

Tavoitteeksi tuli asettaa läänintaiteilijan palkkaaminen kaikille valtion taidetoimikunnissa edustettuna oleville taiteenaloilla. Määräaikaisen toimikauden pituudeksi rajattaisiin viisi vuotta. Vakinaista toimintaa koskevien ohjeiden toivottiin pysyvän väljinä ja luonteeltaan yleisinä. Palkan olisi ennakonpidätyksen jälkeen vastattava määrältään osapuulleen valtion taiteilija-apurahaa ja sen lisäksi matkakustannusten korvaamiseen olisi varattava riittävästi varoja ja käyttövaroissa olisi huomioitava taiteenalojen erilaiset tarpeet. Läänintaiteilijoilla tulisi myös olla oikeus kohdeapurahoihin sekä korvauksiin työ-, materiaali- ja muista kustannuksista. Työoloja parannettaisiin järjestämällä läänintaiteilijalle vastaanotto- ja työskentelytiloja sekä puhelin ja oikeus käyttää virkapostia. (Taiteen keskustoimikunnan kirje 5.3.1979.)

Valtion tilitarkastajat olivat todenneet vuoden 1977 kertomukseensa, ettei läänintaiteilijajärjestelmä näytä toistaiseksi täysin täytäneen sille perustamisvaiheessa asetettuja odotuksia. Sen vuoksi tulisi tarkoin harkita saavutetaanko tavoitteet tulevaisuudessa kokeilun mukaisella toiminnalla, vai olisiko jokin muu taiteen tukimuoto tarkoituksenmukaisempi. Valtiontalouden tarkastusvirasto katsoi seuraavana vuonna, että opetusministeriön tulisi harkita erilaisia vaihtoehtoja tehdessään ratkaisua taiteen alueellisesta ohjausjärjestelmästä. Sen toiminnan pitäisi olla riittävän koordinoitua, säänneltyä ja pitkäjänteistä tulosten saavuttamiseksi kohtuullisin kustannuksin. (Taiteen keskustoimikunnan kirje 15.11.1978.)

Elokuussa 1977 opetusministeriö oli asettanut työryhmän jatkaamaan kulttuuritoimintakomitean työtä ja selvittämään muun muassa kunnan lakisääteisen kulttuurilautakunnan yhteydet alue- ja läänintason sivistys- ja kulttuurihallintoon. Kulttuuritoimintatyöryhmä

katsoi vuoden 1979 alussa jättämässään mietinnössä tarkoituksenmukaiseksi järjestää taideohjausta kuntaa laajemmissa yksiköissä. Tähän tarkoitukseen läänintaiteilijakokeilun kaltainen järjestelmä todettiin sopivaksi. Järjestelmää kehitettäisiin lisäämällä läänien taidetoimikuntien jakamia taiteilija-apurahoja sekä palkkaamalla läänin taideohjaajia, joiden työhön kuuluisi ainoastaan ohjaustehtäviä. (Kulttuuritoimintatyöryhmä 1979, 43.)

Päätöstä läänintaiteilijakokeilun lopettamisesta tai vakinaistamisesta ei saatu tehtyä ja kokeilua jatkettiin edelleen vuosittain. Päätös kokeilun, ja siten läänintaiteilijatoimien, jatkumisesta saatiin yleensä vasta syksyllä tai aivan loppuvuodesta, mikä hankaloitti läänintaiteilijoiden työtä ja toiminnan suunnittelua. Epävarma tulevaisuus aiheutti toiminnan lyhytjänteisyyttä ja pätkittyjä toimikausia. Suunnitelmia kuitenkin toteutettiin vuosi kerrallaan sitä mukaa kun rahoituspäätöksiä saatiin. Läänintaiteilijat suhtautuivat epävarmaan tilanteeseen vaihtelevasti. Etenkin pidempään toimessa olleet kokivat turhautumista. ”Kuvittelen ottaneeni tämän työni näiden seitsemän vuoden aikana tosissaan. Kukaan muu sitä ei tosissaan sitten otakaan. Läänintaiteilijajärjestelmästä on tullut sirkus ja meistä tosikoista klovnereja. Opetusministeriön taideosasto arvostaa niin paljon meidän työtä, että ilmoittaa tavallisesti syys-lokakuussa jatkuuko työ vuoden yli. Jotta minä ja monet muut voisimme kehittää toimintaamme, tarvittaisiin työrauhaa. Epämääräisyys, huhut, ja vuoden jatkot eivät takaa toiminnan kehittymistä parhaalla mahdollisella tavalla.” (Mikko Savolainen, tk 1981.)

Kymen lääninkirjailija Matti Paavilainen totesi vuoden 1982 toimintasuunnitelmassa, että ”mitään pitkäjännitteistä toteuttamista ei voida ajatella, koska järjestelyaika saattaisi loppua kesken. Juuri tämä on yksivuotisten kiinnitysten pahin haitta: ne tuhoavat kehityksen. Onneksi tähän mennessä syntynyt käytäntö on jo niin pitkälle kehittynyt, ettei kriisi-aika kuitenkaan näy ohjelmassa: työtä riittää monella sektorilla.” – ”Jos läänintaiteilijajärjestelmä vuoden 1982 jälkeen puretaan, keskeytys tulee ilmeisesti tapahtumaan täydestä vauhdista. Yhdentoista vuoden vauhdinoton jälkeen kitinä jarrutuksen yhteydessä muodostuu melkoiseksi: uskon että kenttä on tottunut saamaan tiettyjä palveluksia, joita ilman se ei muutta mutkitta tule suostumaan olemaan.” (Matti Paavilainen, ts. 1982.)

Yleensä toimintakertomukset kuitenkin kertovat arvokkaaksi, antoisaksi ja vastuulliseksi koetusta työstä jonka tekijä oli tuloksiinsa tyytyväinen. ”Yksivuotisenakin toimikausi yllätti mielekkyyden ja tarpeellisuuden tunnullaan. Kaikkiaan läänintaiteilijavuosi kuuluu elämäni haastavimpiin – ja sitä tietä onnellisimpiin jaksoihin.” (Matti Pajula, tk 1983.)

Vuonna 1980 annettu kuntien kulttuuritoimintalaki sisälsi sekä taide- että kulttuuriohjaajan kunnallisvirat, mikä vauhditti ratkaisuja

läänintaiteilijajärjestelmän tulevaisuudesta. Taide- ja kulttuuriohjaajajärjestelmä nähtiin taiteen harrastajiin kohdistuvana taiteen jakelun demokratisoimisena, eikä tarkoitus ollut kumota läänintaiteilijajärjestelmää tehtävien samankaltaisuuksista huolimatta. Lain tultua voimaan vuoden 1981 alussa, oli Taiteen keskustoimikunta esittänyt läänintaiteilijajärjestelmän vakinaistamista tekemänsä ehdotuksen mukaisesti vuoden 1982 alusta. Samalla läänintaiteilijoiden lukumäärää tulisi lisätä läänin taidetoimikuntien esitysten mukaisesti. Asian otti esille myös Kuopion läänin taidetoimikunta kesällä 1982 esittämällä läänintaiteilijajärjestelmän vakinaistamista ja sen siirtämistä valtion kustannettavaksi. (Taiteen keskustoimikunta, muistio 9.1.1981; muistio 11.6.1982.)

Opetusministeriö halusi vielä selvittää läänintaiteilijajärjestelmää saatuja kokemuksia asettamalla vuoden 1981 kesällä työryhmän pohtimaan ”taiteilijoiden työskentelyedellytysten parantamista ja taideohjaustoiminnan kehittämistä lääneissä läänintaiteilijajärjestelmäkokeilusta saatujen kokemusten valossa”. Työryhmä jätti raporttinsa vuoden lopussa ja totesi kokemusten läänintaiteilijajärjestelmästä olleen pääasiassa myönteisiä. Se nosti järjestelmän keskeiseksi epäkohdaksi läänintaiteilijan oman luovan työn ja ohjaustoiminnan rajaamisen riittävän selkeästi. Työryhmä ei löytänyt yksimielistä ratkaisua, jolla taiteen ohjaus ja taiteilijoiden työskentelyedellytykset läänintasolla voitaisiin toteuttaa sekä toiminnallisesti että hallinnollisesti. Niinpä se päättyi ehdottamaan näiden tehtävien kehittämistä toisistaan erillään. (10.12.1982.)

Taideohjauksen kehittämiseen lääneissä työryhmä ehdotti aluksi kolmen ohjaavan läänintaiteilijan toimen perustamista jokaiseen läänin taidetoimikuntaan. Seuraavana vuonna määrää lisättäisiin yhdellä ja vuodesta 1985 alkaen läänin taidetoimikunnissa olisi yhteensä 44 ohjaavan läänintaiteilijan tointa. Tarvittaessa voitaisiin perustaa lisätoimia, mikäli siihen on taloudellisia mahdollisuuksia. Määräaikaiset toimet olisivat kestoaltaan 2–5 vuotta ja niihin valittavilla tulisi olla jollakin taiteen alalla hankittu ammattipätevyys.

Ohjaavan läänintaiteilijan toimi sisältäisi ehdotuksen mukaan taideohjaustyön suunnittelua, koordinointia ja toteutusta, toimintaa läänin taidetoimikunnan asiantuntijana sekä yhteyksien ylläpitoa eri taiteenalojen järjestöihin ja ammattitaiteilijoihin. Luovien taiteilijoiden kiinnostusta ohjaustoimintaan edistettäisiin huomioimalla ohjaavana läänintaiteilijana toimiminen erityisenä ansiona läänin apurahoja jaettaessa.

Työryhmä ehdotti järjestelmää otettavaksi käyttöön vuoden 1984 alussa. Samalla läänien muuta taideohjaustoimintaa kehitettäisiin siten, että läänin taidetoimikunnan erilaisten taidekurssien, -leirien ja -tapahtumien järjestämiseen varatuista varoista voitaisiin myöntää avustusta yhteisöille ohjaajan palkkaukseen. Valtakunnallisten har-

rastaja- ja sivistysjärjestöjen valtionavustusta tulisi lisätä ja ohjata lisäavustus taideohjauksen parantamiseen läänintasolla. Samoin kansalais- ja työväenopistoihin lisättäisiin taideaineiden opettajien virkoja ja opettajia voisi mahdollisuuksien mukaan käyttää taideohjaukseen myös opistojen ulkopuolella. Kuntien kulttuuri- ja taideohjaajien virkoja tulisi lisätä kulttuuritoimintalain mukaisesti.

Ehdotus sisälsi läänin taidetoimikuntien apurahajärjestelmään lisäyksen kolme- ja viisivuotisista työskentelyapurahoista valtion taiteilija-apurahojen tapaan. Molempia myönnettäisiin aluksi yksi, samoin kahtena seuraavana vuonna, jolloin jokaisessa läänissä olisi kaikkiaan kuusi pitkäaikaista apurahaa. Apurahan saaja voisi pyydettyä toimia läänin alueella taidelaitosten ja järjestöjen tilaisuuksissa luennoitsijana tai opettajana, edellyttäen, että tehtävä on tilapäinen, eikä se ole apurahan käytölle asetettujen ehtojen vastainen. Valtakunnallisesti taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä kehitettiin myös 15-vuotisten taiteilija-apurahojen järjestelmällä, joka tuli voimaan vuonna 1982. Se kuitenkin lakkautettiin jo vuonna 1994.¹³

Läänintaiteilijakokeilun käynnistymisen jälkeen talouden suhdanteet olivat kuitenkin alkaneet muuttua nopeasti, mikä heijastui suunnitelmien toteutusmahdollisuuksiin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Jälleenrakentamisen ja lähinnä öljyn varassa jatkunut pitkä taloudellinen kasvu hiipui vuoden 1973 öljyn hinnan moninkertaistumisen ja vuosikymmenen puolivälissä seuranneen talouskriisin myötä. Sen mukana kuihtui vähitellen myös yhteiskuntapoliittista keskustelua 1960-luvun lopulta alkaen leimannut suunnittelu-usko. Lamavuosina kokonaisvaltainen suunnitelmallisuus sai tehdä tilaa elvytykselle, josta kehittyi valtion varojen käyttöä ohjaava talouspolitiikan uusi iskusana. Pyrkimys aktiiviseen, suhdanteita tasaavaan talouspolitiikkaan tuli aiempaa selkeämmin valtiovarainministeriön tärkeimmäksi tehtäväksi. 1970-luvun lopussa öljy kallistui jälleen voimakkaasti, mistä oli seurauksena toinen öljykriisi ja edelleen seuraavan vuosikymmenen alun maailmanlaajuinen taloudellinen taantuma. (Heikkinen, 2010, 1-2.)

13 Taiteen keskuustoimikunta ehdotti 1970-luvun lopulla, liittyen pohjoismaiseen keskusteluun taiteilijapalkasta, ansioituneille taiteilijoille tarkoitettujen 600 pysyvän taiteilijantoimen perustamista 10 vuoden aikana. Ehdotus ei kuitenkaan saanut valtiovarainministeriön hyväksyntää ja opetusministeriön esityksestä tilalle luotiin taiteilijoiden pitkäjänteisen työskentelyn turvaamiseksi valtion 15-vuotiset taiteilija-apurahat. Vuonna 1994 Suomen kulttuuripoliittikkaa arvioinut kansainvälinen raportti kritisoi apurahajärjestelmän jäykkyyttä yleensä ja erityisesti 15-vuotisia apurahoja. (Rautiainen 2008, 26, 47–48.)

Läänintaiteilijat 1972–1983

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilujakson päättyessä vuoden 1983 lopussa, oli läänintaiteilijana ollut kaikkiaan 90 henkilöä, joista 20 oli naisia (Taulukko 2, kts. myös Kuvio 6, s. 82). Parhailtaan toimesta oli 36 läänintaiteilijaa. Heistä kahdeksan jatkoi siirtymäkauden jälkeen ohjaavana läänintaiteilijana 1.4.1984 alkaen. Oulun ja Pohjois-Karjalan lääneissä oli vuoden 1983 loppuun mennessä ollut kymmenen läänintaiteilijaa, mutta Lapin läänissä ainoastaan kolme. Vaasan läänissä läänintaiteilijana ehti työskennellä neljä miestä ja neljä naista. Aloittaessaan toimikauttaan läänintaiteilijana sekä miesten että naisten keski-ikä oli noin 37 vuotta. Useimmat olivat kuitenkin noin 30-vuotiaita ja naiset olivat yleensä hieman nuorempia kuin miehet. (Kuvio 8, s. 83.)

Järjestelmän kokeilukauden aikana aloittaneille läänintaiteilijoille kertyi kaikkiaan 350,5 työvuotta. Viimeinen tuolloin aloittanut läänintaiteilija lopetti työnsä vuoden 1990 lopussa hoidettuaan tointa usean peräkkäisen toimikauden ajan kaikkiaan 10 vuotta. Eniten läänintaiteilijavuosia oli Hämeen läänissä ja vähiten Lapin läänissä. Lapin läänin kolmelle läänintaiteilijalle työvuosia oli kertynyt yhtä paljon kuin Kuopion läänin taidetoimikunnan 11 läänintaiteilijalle. Kymen ja Lapin läänien taidetoimikunnissa läänintaiteilijana oli pelkästään miehiä. Heidän toimikautensa olivat selvästi keskimääräistä pidempiä. (Taulukko 2.)

Läänintaiteilijakausi kesti keskimäärin runsaat kolme vuotta. Oulun läänin taidetoimikunnassa miesten läänintaiteilijakauden keskimääräinen pituus oli selvästi lyhyempi kuin kaikkien miesten keskimääräinen läänintaiteilijakausi. Huomattavasti keskimääräistä pidempään toimesta pysyivät Lapin ja Kymen läänin taidetoimikuntien läänintaiteilijat. Muista toimikunnista poiketen näissä lääneissä myös kaikki läänintaiteilijat olivat miehiä. Etenkin Mikkelin läänin taidetoimikunnassa naisten läänintaiteilijakausi kesti keskimäärin selvästi kauemmin kuin muissa lääneissä. Kuopion läänissä naisten keskimääräinen toimikausi jäi muihin lääneihin verrattuna huomattavasti lyhyemmäksi. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Vuosina 1972–1983 aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärä, läänintaiteilijavuosien määrä ja läänintaiteilijakauden keskimääräinen pituus sukupuolen (M/N) mukaan taidetoimikunnittain

<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Läänintaiteilijoiden määrä</i>			<i>Läänintaiteilijavuosia</i>			<i>Kauden keskimääräinen pituus/vuosia</i>		
	<i>M</i>	<i>N</i>	<i>Yht.</i>	<i>M</i>	<i>N</i>	<i>Yht.</i>	<i>M</i>	<i>N</i>	<i>Yht.</i>
Hämeen lääni	7	2	9	36,7	4,5	41,2	5,2	2,3	4,6
Keski-Suomen lääni	8	2	10	29,8	6,3	36,2	3,7	3,2	3,6
Kuopion lääni	9	2	11	23,0	3,7	26,7	2,6	1,8	2,4
Kymen lääni	6	–	6	38,5	–	38,5	6,4	–	6,4
Lapin lääni	3	–	3	26,3	–	26,3	8,8	–	8,8
Mikkelin lääni	7	1	8	26,2	5,8	32,0	3,7	5,8	4,0
Oulun lääni	7	3	10	15,3	16,2	31,5	1,9	4,0	2,6
Pohjois-Karjalan lääni	7	3	10	22,3	12,3	34,5	2,8	4,1	3,1
Turun ja Porin lääni	8	1	9	22,8	3,3	26,0	2,8	3,3	2,9
Uudenmaan lääni	4	2	6	18,3	10,7	28,9	4,6	5,3	4,8
Vaasan lääni	4	4	8	16,5	12,3	28,8	4,1	3,1	3,6
Yhteensä	70	20	90	275,6	74,9	350,5	3,8	3,6	3,8

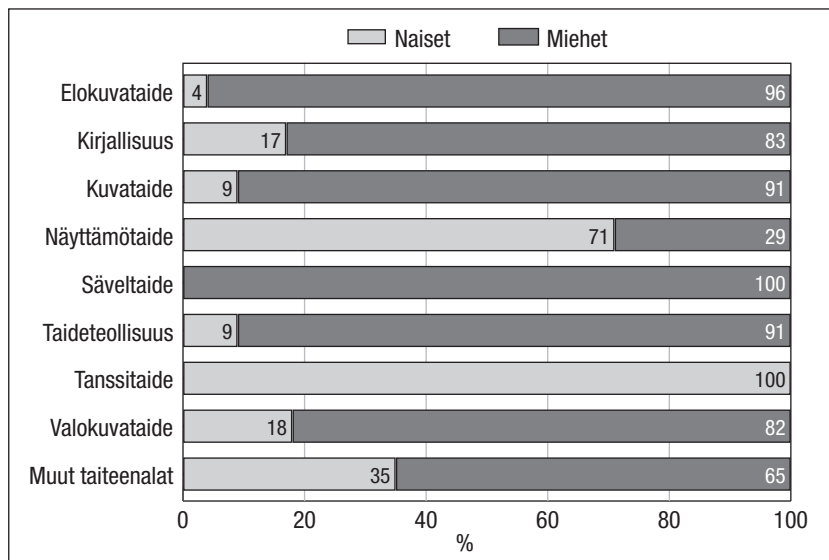
Suurin osa kokeilukauden läänintaiteilijoista oli kuva-, näyttämö- ja säveltaiteilijoita. Joka neljäs toimi edusti kuvataidetta ja viidesosan toimialana oli näyttämötaide. Yksittäisistä taiteenaloista vähiten läänintaiteilijatoimia oli tanssitaiteessa sekä taideteollisuudessa. Samoin luokkaan muut taiteenalat kuuluvien läänintaiteilijatoimien osuus oli vähäinen. Läänintaiteilijakokeilun aikana ei ollut yhtään rakennustaitteen läänintaiteilijaa. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Vuosien 1972–1983 läänintaiteilijatoimet toimikunnittain ja taiteenaloittain

Taidetoimikunta	Elokuva	Kirjallisuus	Kuvataide	Näytätämö	Sävel	Taide-teollisuus	Tanssi	Valokuva	Muut*	Yhteensä
Hämeen lääni		2	2		2		1	1	1	9
Keski-Suomen lääni	4	1	2	1	1	1				10
Kuopion lääni		2	3	3		1		2		11
Kymen lääni	1	1	1	2	1					6
Lapin lääni			2						1	3
Mikkelin lääni	1	1	2	3	1					8
Oulun lääni	1	1	4	1	2	1		2		12
Pohjois-Karjalan lääni			3	4	2			2		11
Turun ja Porin lääni		2	2	1	3			1		9
Uudenmaan lääni		1	2	1	1		1			6
Vaasan lääni	1	1	1	2	2	1				8
Yhteensä kpl	8	12	24	18	15	4	2	8	2	93
%	8,6	12,9	25,8	19,4	16,1	4,3	2,2	8,6	2,2	100,0

* Sis. puhetaiteen ja saamelaitaitteen.

Kuvio 1. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1972–1983

Miehistä kolmasosa edusti kuvataidetta ja naisista joka kolmas toimi näyttämötaiteen läänintaiteilijana. Useimmilla taiteenaloilla läänintaiteilijavuodet kertyivät lähes kokonaan miesten toimikausista. Kaikki säveltaiteen läänintaiteilijat olivat miehiä, samoin lähes kaikki elokuvataiteen läänintaiteilijat. Naiset hallitsivat ainoastaan tanssi- ja näyttämötaidetta. Kokeilukaudella kuva- ja valokuvataiteen läänintaiteilijavuosista vajaa viidesosa ja muilla taiteenaloilla alle kymmenesosa läänintaiteilijavuosista oli naisilla. (Kuvio 1.)

Läänintaiteilijoiden kustannuksista tätä tutkimusta varten olivat käytettävissä läänin taidetoimikuntien valtion maksuosuutta koskevat talousarvioehdotukset vuosilta 1973–1983, Taiteen keskustoimikunnan niiden perusteella tekemät esitykset opetusministeriölle vuosilta 1976–1982 sekä ministeriön päätökset vuosilta 1977–1979. Vuoden 1972 talousarvioita ei ole säilynyt ja niiltä osin kustannukset on kuviossa 2 arvioitu opetusministeriön, Taiteen keskustoimikunnan ja läänin taidetoimikuntien asiaa koskevan kirjeenvaihdon perusteella. Kyseisenä vuonna toimessa oli kolme läänintaiteilijaa, joista yhden toimikausi alkoi toukokuussa ja kokeilun alkaessa läänintaiteilijalle apuraha-nimikkeellä maksettava palkkio oli noin 1 000 markkaa kuukaudessa. (Kts. myös s. 28.)

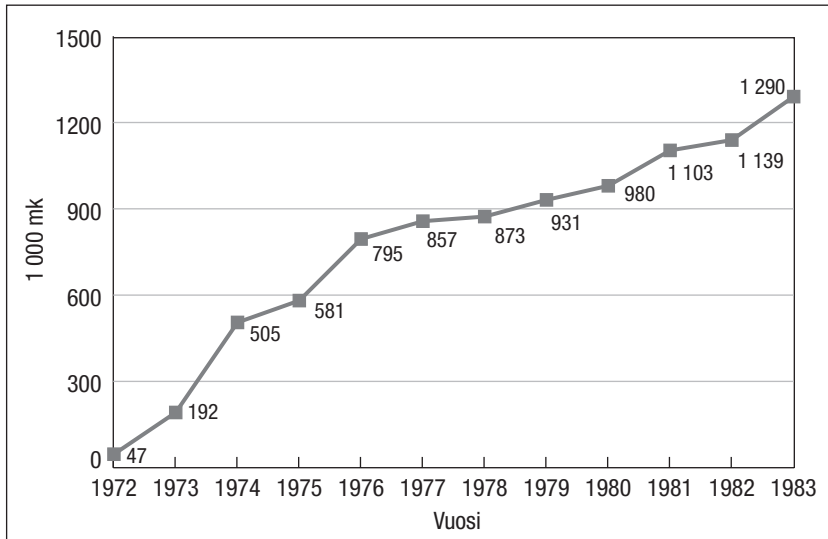
Kokeilun alkuvuosina läänintaiteilijoiden tehtävissä ja niistä maksettavissa palkkioissa oli taidetoimikuntien välillä huomattavia eroja. Yhtenäisemmän käytännön saavuttamiseksi opetusministeriö ja Taiteen keskustoimikunta joutuivat usein tarkentamaan ohjeita ja joskus myös karsimaan taidetoimikuntien esittämiä menoja. 1970-lu-

vun puolivälin jälkeen muutokset läänin taidetoimikuntien talousarvioehdotuksiin olivat yleensä vähäisiä ja kohdistuivat pääasiassa määrärahan jakosuhteisiin taidetoimikuntien välillä. Kustannusten kokonaissumma vastasi kuitenkin varsin hyvin taidetoimikuntien tekemää esitystä. (Kuvio 2.)

Läänintaiteilijan palkkaukseen varattuja varoja saattoi myös jäädä käyttämättä, mikäli avoinna ollutta tointa ei saatu täytettyä suunnitelman mukaan tai esimerkiksi läänintaiteilijan irtisanoutumisen vuoksi. Tällöin palkkauksesta säästyviä määrärahoja sai mahdollisuuksien mukaan käyttää läänissä jo työskentelevän läänintaiteilijan toimintaedellytysten parantamiseen.

Läänintaiteilijan sijoituskunta maksoi osan läänintaiteilijan palkasta ja työsuhteesta muutoin aiheutuneista kustannuksista joko yksin tai yhdessä jonkin muun kunnan kanssa. Yleensä kaupunkikuntien ja kauppaloiden maksuosuus oli 50 prosenttia ja maalaiskuntien 70 prosenttia. Läänintaiteilijoiden määrän kasvaessa myös valtion maksuosuus kasvoi etenkin alkuvuosina nopeasti. 1970-luvun lopussa valtion taloustilanteen heikentyminen ja seuraavan vuosikymmenen alun taloustaantuma jonkin verran hillitsivät kustannuskehitystä, mutta eivät kuitenkaan estäneet läänintaiteilijatoimien täyttöä tai rahoituksen kasvua.

Kuvio 2. Valtion maksuosuus läänintaiteilijakokeilun kokonaiskustannuksista läänin taidetoimikuntien talousarvioiden mukaan vuosina 1972–1983 (käypiin hintoihin)

Ohjaavien läänintaiteilijoiden kausi 1984–1997

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilujakso kesti runsaat kymmenen vuotta. Sen jatkoa koskevaa päätöksentekoa viivästyttivät vuoden 1981 alussa voimaan tulleen kuntien kulttuuritoimintalain valmistelun ja toimeenpanon (L 1045/80, A 53/881) lisäksi 1970-luvun lopun taloudellinen ja poliittinen epävarmuus. Se näkyi myös kulttuuriministereiden lyhyeksi jääneinä kausina. Kalevi Kivistön oltua vuodesta 1975 alkaen kolmen hallituksen kulttuuriministerinä tehtävä siirtyi vuonna 1982 Kaarina Suoniolle jonka toimikausi kesti vajaan vuoden. Seuraavaksi kulttuuriministeriksi nimitettiin kirjailija Arvo Salo, joka oli istunut neljä kautta Taiteen keskustoimikunnassa ja johtanut vuosina 1971–1974 työskennellyttä kuntien kulttuuritoimintakomiteaa. Salon ministeriaika kesti kuitenkin vain kuusi kuukautta ja päätöksiä järjestelmän tulevasta suunnasta saatiin vasta hänen seuraajansa Gustav Björkstrandin aloitettua työnsä toukokuussa 1983.¹⁴ Syksyllä opetusministeriö ilmoitti, että kokeilua ei seuraavana vuonna enää jatketa ja marraskuussa läänien taidetoimikunnat saivat uudet ohjeet työsopimussuhteisen ohjaavan läänintaiteilijan toimen perustamisesta ja työsuhteen ehdoista (Opetusministeriön kirje 23.9.1983; kirje 17.11.1983).

Taiteen keskustoimikunta oli jo keväällä esittänyt kaikkiin lääneihin perustettavaksi kolme ohjaavan läänintaiteilijan tointa ja korostanut opetusministeriölle läänintaiteilijoiden tärkeyttä. Vähitellen lääneihin tulisi saada jokaiselle taiteenalalle ohjaava läänintaiteilija.

14 Kalevi Kivistö (SKDL) oli kulttuuriministerinä Martti Miettusen II hallituksessa 30.11.1975–29.9.1976, Kalevi Sorsan II hallituksessa 15.5.1977–26.5.1979 ja Mauno Koiviston II hallituksessa 26.5.1979–19.2.1982. Kaarina Suonio (Sdp) oli Kalevi Sorsan III hallituksen kulttuuriministerinä 19.2.1982–31.12.1982 ja 2000-luvulla Taiteen keskustoimikunnan varapuheenjohtaja 1998–2000 & 2001–2003. Suonion siirryttyä muihin tehtäviin Arvo Salo (Sdp) jatkoi saman hallituksen kulttuuriministerinä 31.12.1982–6.5.1983. Hän oli ollut Uudenmaan läänin taidetoimikunnan puheenjohtaja 1974–1976, Taiteen keskustoimikunnan jäsen 1968–1970 & 1971–1973, varapuheenjohtaja 1977–1979 ja puheenjohtaja 1980–1982. Gustav Björkstrand (Rkp) oli kulttuuriministerinä Kalevi Sorsan IV hallituksessa 6.5.1983–30.4.1987.

Läänintaiteilijajärjestelmän kehittämistyöryhmän ehdotuksen mukaisen palkkatason keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat katsoivat liian alhaiseksi ja esittivät lähtökohdaksi vähintään palkkaluokkaa V26¹⁵ vastaavaa korvausta. (Taiteen keskustoimikunta 10.3.1983; 12/1983, 1.12.1983.)

Läänin taidetoimikunnat saivatkin palkata korkeintaan kolme ohjaavaa läänintaiteilijaa 1.4.1984 alkaen. Henkilövalinnoista tai muista siirtymävaiheeseen liittyvistä syistä johtuen toimen sai täyttää väliaikaisesti vuoden alusta maaliskuun loppuun. Läänin taidetoimikunnat saattoivat harkintansa mukaan joko julistaa toimen haettavaksi tai täyttää muutenkin. Toimen kelpoisuusehdot ja toimenkuva noudattivat pitkälti vuonna 1981 asetetun kehittämistyöryhmän ehdotuksia. Palvelussuhde oli kuitenkin valtionvarainministeriön lausunnon mukaisesti muutettu tilapäisestä virkasuhteesta määräaikaiseksi työsuhteeksi, jonka kesto on 2–5 vuotta. Lisäksi toimikunnat saivat ohjeet ohjaavan läänintaiteilijan työajasta ja -paikasta, palkasta, matkakustannusten korvaamisesta sekä vuosilomasta, työterveyshuollosta ja sairausajan palkasta. (Opetusministeriön kirje 17.11.1983.)

Läänintaiteilijajärjestelmän kehittämistä pohtineen työryhmän ehdotuksen mukaisesti ohjaavan läänintaiteilijan toimeen valittavalta edellytettiin ainoastaan ammattitaiteilijan pätevyyttä. Sen tarkemman määrittelyn puuttuessa vaatimus jäi tulkinnanvaraiseksi. Ohjaavan läänintaiteilijan olisi myös ollut hyödyllistä omata jonkin verran pedagogiikan, kulttuurihallinnon- ja politiikan sekä läänin taideolojen tuntemusta, kuten ministeriö oli jo vuonna 1974 ohjeistanut.

Ohjaavan läänintaiteilijan työaika rajattiin 40 tuntiin viikossa. Taiteenalan ominaispiirteet tuli huomioida työajan käytön suunnittelussa ja myös tehtävien suunnittelulle oli varattava aikaa. Viikonloppu tai ylitöistä saisi korvauksen vapaa-aikana, mutta lähtökohtaisesti tuli välttää työajan sijoittamista sunnuntaiksi tai muuksi juhla- tai pyhäpäiväksi. Kokeilukauden toimintakertomuksista on kuitenkin luettavissa, että käytännössä läänintaiteilijan oli ollut vaikea noudattaa ”virka-aikaa”, mikäli halusi täyttää kaikki velvollisuudet ja tarjota palvelujaan mahdollisimman monille niitä haluaville. Ohjeistuksesta huolimatta tilanne säilyi monien kohdalla entisellään myös 1980-luvulla. ”Ajankäytön koordinoinnissa olen huomannut suurimmat vaikeuteni. Tunnen olevani yötäpäivää tehtävieni kanssa naimisissa, mikä ei ole työn tarkoitus. 40-tuntinen työviikko on yksinkertaisesti science fiction.” (Isto Turpeinen, tk 1989.)

Joillakin alueilla pelkästään pitkistä etäisyyksistä johtuen viikoittainen työaika saattoi tulla täyteen jo muutamasta kuntavierailusta. Tapahtumien ja kurssien ajoituksessa usein viikonloppuihin tai juhla-pyhiin, ei täysin vapaita viikonloppuja vuoden aikana ollut monta-

15 1980-luvun alussa käytössä olivat valtion V- ja B-palkkausluokat.

kaan. Vapaa-ajan vietto kotona työjakson aikana onnistui usein vain irrottamalla puhelinpistoke seinästä. Läänintaiteilijalle annettiin kuitenkin mahdollisuus ottaa vastaan palkkiollisia tehtäviä myös varsinaisen toimen ulkopuolelta. Laajoista tehtävistä olisi raportoitava taidetoimikunnan pääsihteeriä ja säännöllisiä, työajan käyttöä sitovia ulkopuolisia tehtäviä varten tarvittiin taidetoimikunnan puheenjohtajan antama sivutoimilupa.

Läänintaiteilijan oman luovan työskentelyjakson poistaminen oli merkittävä muutos, eikä se saanut varauksetonta kannatusta. Läänintaiteilijalla kuitenkin säilyi oikeus ylläpitää omaa ammattitaitoaan, mikä tuli työaikasunnittelussa ottaa huomioon. Läänintaiteilijatyöryhmän mietinnöstä antamassaan lausunnossa myös Taiteen keskus-toimikunta oli katsonut tärkeäksi sisällyttää toimenkuvaan jonkinlainen mahdollisuus omaan luovaan toimintaan. Taiteilijoiden mielestä se oli välttämätön latautumisvaihe luovuuden säilyttämiseksi, mikä heijastui myös ohjaustyöhön. Oman työskentelyjakson aikana oli ollut mahdollista pitää yllä yhteyksiä muihin taiteilijoihin ja säilyttää arvostus taiteilijana niin muiden ammattilaisten keskuudessa ja ammattijärjestöissä kuin julkisuudessa ja ohjaustyössäkin.

Muutoksen arveltiin kaventavan työnkuva ja uudistetun toimen sopivan parhaiten vain esittäville taiteilijoille. Joidenkin mielestä ohjaavan läänintaiteilijan toimet eivät sopineet lainkaan ammattitaiteilijoille ja niitä voitaisiin käyttää vain sovelletun taiteen aloilla. Pitkäjänteistä luovaa työtä tekevien taiteilijoiden, kuten kirjailijoiden ja säveltäjien, kiinnostuksen läänintaiteilijan työhön uskottiin heikentyvän, ellei heidän tarpeitaan huomioida paremmin. Tosin jo läänintaiteilijakokeilun käynnistyessä sen toimivuutta oli epäilty lähes samanlaisin äänenpainoin. Esimerkiksi Keski-Suomessa taiteilijat olivat kokeneet läänintaiteilijajärjestelmän etujensa vastaisena, koska sen katsottiin ”peittävän näköalat luovilta taiteilijoilta”. Tuolloin järjestelmä oli kuitenkin nähty ainoastaan väliportaana taiteilijapalkkaan siirtymiselle.

Lapin lääninkuvataiteilija Matti Jaukkuri katsoi, että ”toimienhaltijoista tulee vain harrastajataiteen ohjaajia. Näin ollen, läänintaiteilija-sanan ottaminen nimikkeeseen ei ole aivan ystävällinen elemaan taiteilijakuntaa kohtaan. Kritiikin perusteluina esitän: Toimen viikkotuntimäärä on suurempi kuin valtion virkamiehillä ja erikoisaloilla. – – Niin sanottu asiantuntijamääritelmä, jota pidän tärkeänä taidekenttään vaikuttajana, puuttuu perusteista. Tehtävästä näyttää muodostuvan tiukan käskynjakoinen suoritus toimi. Taidetoimikunnat ovat mahdottoman edessä, yrittäessään ennakoiden koordinoita tapahtumat taidekentässä, ja valvoa ohjaajien suoritukset. – – Toimi olisi ehdottomasti oltava vapaampi, asiantuntijatyypinen, ei pelkkä ohjaaja harrastajakentässä, kuten nyt näyttää tapahtuvan. Tiukka kriteerikynnys olisi ollut asetettava henkilön valintatilanteeseen.

Sekä määriteltävä perusteet toimikauden jälkeiseen työskentelyapurahan. Tämä olisi käsitykseni mukaan ollut kanava taidekulttuurin eteenpäin saattamiseksi.” (Matti Jaukkuri, tk 1983.)

Lähes koko 1980-luvun (1983–88) Hämeen läänin kirjallisen ilmaisun läänintaiteilijana toiminut Arto Kytöhonka ehti olla toimesa runsaan vuoden ennen siirtymistään ohjaavaksi läänintaiteilijaksi. Hän raportoi ensimmäisen vuoden jälkeen läänintaiteilijuuden edesauttaneen luovuutta. Muutos ei toimintakertomusten perusteella ainakaan hänen kohdallaan aiheuttanut edellä kuvattuja ongelmia: ”Kaikkiaan vuosi on ollut antoisa. Uusi läänintaiteilijajärjestelmä on osoittautunut toimivaksi ja hyvin tarpeelliseksi.” (Arto Kytöhonka, tk 1984.) Läänintaiteilijuus ja siihen liittyvät tehtävät saattoivat innoittaa luovuuteen ilman omalle taiteelliselle työskentelylle varattua jaksoa: ”Läänintaiteilijan toimi on osoittautunut kiinnostavaksi asiaksi. Henkilöni on alkanut elää aktiivista elämää, omaehtoinen luomistyöni sujuu toimeni ohessa. Se onkin välttämätöntä monessa mielessä.” (Olli Jaatinen, tk 1988.)

Käytännön työtä haittasivat vähäiset matka- ja käyttövarat, johon ei tullut pysyvää parannusta myöhemminkään. Oma työhuone ja virkapuhelin olivat välttämättömyyksiä, jotka eivät kuitenkaan kuuluneet läänintaiteilijan toimen luontaisiin ja esimerkiksi Arto Kytöhonka joutui vuonna 1986 maksamaan osan työhuonekuluistaan. Läänintaiteilijan palkkaluokka A17 oli tuolloin noin 5 500 mk/920 € ja työn keskittyessä usein viikonloppuihin ja iltoihin, ei niiltä osin työajan ulkopuolella tehdystä työstä maksettu korvauksia. Tuon ajan toimintakertomusten mukaan muutkin läänintaiteilijat joutuivat kustannusten peittämiseksi ajoittain käyttämään hankkeisiin omia varoja tai matkustamaan omalla kustannuksella. (Arto Kytöhonka, tk 1984; tk 1988; Kari J. Kettula, tk 1985.)

Kirjailijana Kytöhonka oli 1980-luvulla yksi tietokoneiden käytön edelläkävijöistä. Hän suomensi eräiden ohjelmien käyttöliittymiä, kehitteli runogeneraattorin ja kirjoitti tekstinkäsittelyoppaan. Toimintakertomuksista ilmenee myös, miten nopeasti asenteet tietokoneen mahdollisuuksista kirjallisessa ilmaisussa muuttuivat. Vuonna 1984 hän oli ”eri yhteyksissä tuonut esille myös tietokoneen mahdollista pientä vaikutusta kirjalliseen kulttuuriin”. Palaute oli ollut rohkaisevaa ja kahden vuoden kuluttua Päijät-Hämeen kesäyliopiston kanssa järjestettiin kirjallisen atk-ilmaisun kurssi. Osallistujien puutteen takia se kuitenkin jouduttiin siirtämään seuraavalle vuodelle, jolloin koekurssin suosio ylitti kaikkien odotukset. (Arto Kytöhonka, tk 1984; tk 1986; tk 1987.)

Kaikille oman luovan työn jakson poistaminen ei sopinut ja työ määrän kasvaessa se nähtiin edelleen tärkeänä paitsi taiteilijuuden ylläpitämisen, myös työssä jaksamisen kannalta. Uudessa järjestelmässä ei jäänyt riittävästi aikaa latautumiseen, uudistumiseen tai kouluttau-

tumiseen. Opettajan ja taideohjaajan ohella läänintaiteilijan tulee olla myös taiteilija. Joidenkin läänintaiteilijoiden omaa työaikaan olivat yöt. "...Kannattaisi lähteä ehkä laajemminkin tutkimaan uuden ohjaavan läänintaiteilijajärjestelmän mukanaan tuomaa burnout -ilmiötä, joka on varmaan erilainen kuin vanhassa läänintaiteilijajärjestelmässä, johon sisältyi aikaa omalle luovalle työlle." (Kari J. Kettula, tk 1985; Kosti Sironen, tk 1988.)

Kaiken ideoinnin, organisoinnin ja toteutuksen lisäksi tiedottaminen läänintaiteilijan työstä ja palveluista jäi läänintaiteilijan itsensä tehtäväksi. Julkisuuden lisääntyminen, samoin kuin kentän aktiivisuus ja läänintaiteilijan omatoimisuus kasvattivat myös tehtävien määrää. Aloittaessaan toimessa läänintaiteilija joutui yleensä ensimmäiseksi kartoittamaan oman taiteenalan harrastajat ja ammattilaiset alueella sekä luomaan heihin yhteyksiä. Muita kuin perinteisiä taiteenaloja edustava läänintaiteilija saattoi tällöin törmätä eri tahoilla ennakkoluuloihin, haluttomuuteen, ymmärtämättömyyteen, tietämättömyyteen ja kiinnostuksen puutteeseen tai alan harrastajien ja ammattilaisten vähyyteen.

Vaasan läänin populaarimusiikin ohjaavana läänintaiteilijana vuonna 1984 aloittanut Pertti Virtanen yritti aluksi selvittää alueella olevien "rockvaikutteisten yhtyeiden" määrää ja tarpeita, mutta kunnat eivät siinä vaiheessa olleet halukkaita yhteistyöhön (Pertti Virtanen, tk 1986/keväät). Samoin tanssi koettiin taidemuotona oudoksi ja etäiseksi. Harrastajat ja yleisö pitivät tanssia muoti-ilmiönä, suorituksina ja laihdutuskeinona. Taidetoimikunnan ja läänintaiteilijan käsitykset tanssitaiteesta eivät nekään olleet aina yhtäläiset. Toimikunnan näkemyksen mukainen aktiivinen tanssin harrastus läänissä osoittautui voimistelu- ja kansantanssiharrastukseksi, joihin valitulla tanssin ohjaavalla läänintaiteilijalla ei ollut koulutusta. Ihmisten saaminen kurseille ja esityksiin vaati runsaasti työtä ja tiedottamista. Läänintaiteilijan näkemykset ja kentän tarpeet eivät myöskään aina kohdanneet. " -- Ilmeisesti näin pienessä kunnassa ei kuitenkaan ole harrastajapohjaa. Vuodenvaihteen jälkeen on kyllä kauheasti pyydetty 3–4-vuotiaille 'jotain satujumppaa'. Mutta kun minä en ole läänissä kuperkeikkojen takia, kuten olen aiemminkin korostanut. Tai ehkäpä olenkin, mutta kuvittelen olevani jostain muusta syystä!" (Jaana Turunen, tk 1984/1985; Tuulevi Mattila, tk 1991.)

Toisaalla etenkin kirjallisuus, sekä kuva- ja näyttämötaide tuntuivat työllistävän läänintaiteilijoita näännyksiin asti. Luku- ja kirjoitusohjaukseen oli tarvetta ja kirjallisuuden ohjaavat läänintaiteilijat saivat tekstejä ja käsikirjoituksia luettavaksi enemmän kuin ehtivät niitä kommentoida. Työ ei aina vastannut odotuksia. Kymen läänin ohjaava lääninkirjailija Matti Mäkelä totesi käyttäneensä ensimmäisenä toimintavuonaan liikaa aikaa "yhden tekevien käsikirjoitusten lukemiseen, kokouksiin, matkustamiseen ja puhelimesta istumiseen".

Lapin läänin ohjaava lääninkirjailija Olavi Jama koki jo ensimmäisen vuoden jälkeen suurimman osan hänelle lähetettyjen käsikirjoitusten luku-urakasta turhauttavaksi. ” – – On vain nöyryyttävä siihen että kirjallisuuden ohjaavan läänintaiteilijan työnä ei ole pelkästään kirjallisuuden terävimmän kärjen edistäminen.” (Matti Mäkelä, tk 1984; Olavi Jama, tk 1988.)

1980-luvun edetessä läänintaiteilijajärjestelmä vakiintui ja keskustelu ohjaavien läänintaiteilijoiden toiminnan muodoista ja kehittämisestä väheni. Samoin Taiteen keskustoimikunnan pöytäkirjoista, muistioista, suunnitelmista ja toimintakertomuksista löytyy yhä vähemmän asiaa koskevia merkintöjä. Läänintaiteilijajärjestelmä ja sen mahdollisuudet työllistää taiteilijoita ei myöskään tullut esiin Taiteen keskustoimikunnan esityksessä nuorten taiteilijoiden vaikean aseman parantamistoimenpiteiksi (19.12.1983). Läänintaiteilijajärjestelmä ja sen kehittäminen näyttää muutoinkin jäävän sivuun taiteilijoiden toimeentuloa pohdittaessa. Hallituksen vuonna 1978 antama kulttuuripoliittinen selonteko oli tuottanut 15-vuotiset taiteilija-apurahat¹⁶ sen jälkeen kun pysyvät taiteilijan toimet eivät saaneet valtionvarainministeriön hyväksyntää. Taiteilijapalkkaa oli taiteilijoiden taholta yritetty vielä viritellä järjestämällä esimerkiksi Päivä ilman taidetta -performanssi, jossa peitettiin patsaita.

Vuoden 1985 huhtikuun alusta alkaen läänin toimikunnat saivat luvan perustaa aiemman kolmen lisäksi yhden uuden läänintaiteilijantoimen. Sitä varten talousarvioon lisättiin yksi A17 palkkaluokan (5 288 mk/889,38 €) mukainen palkkakustannus, 8 000 markkaa matkakustannuksiin ja päivärahoihin sekä käyttövaroja 4 000 markkaa. Seuraavan vuoden talousarvioon läänin taidetoimikunnat saivat varata neljälle ohjaavalle läänintaiteilijalle yhteensä 13 000 markkaa matkakuluihin, päivärahoihin ja käyttövaroihin. Kulujen enimmäismäärää nostettiin noin 1 000 markalla vuosittain ja läänintaiteilijoiden toimintaan varattuja käyttämättä jääneitä varoja oli mahdollista käyttää muiden läänintaiteilijoiden kustannuksiin esimerkiksi läänintaiteilijan irtisanoutuessa kesken vuoden. Läänintaiteilijoiden vaatima palkkauksen tarkistus toteutui vasta vuoden 1990 alussa yhden palkkaluokan korotuksena. A18 palkkaluokan mukainen peruspalkka oli tuolloin 8 539 markkaa (1 435,13 €) kuukaudessa.

Palkkauksen jälkeensä jääneisyys, oman luovan työn jakson poistamisen ohella, huolestutti myös läänien taidetoimikuntia. Kymen läänin taidetoimikunta katsoi muille taidetoimikunnille osoitetussa kannanotossaan (16.2.1990) niiden vähentäneen toimen kiinnostavuutta etenkin taiteenaloilla joilla ammattilaiset yleensä saivat niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla huomattavasti suurempaa palkkaa, kuten esimerkiksi rakennustaiteen alalla. Toimenhakijoiden tausta oli

16 15-vuotisia taiteilija-apurahoja jaettiin vuosina 1982–1994.

toimikunnan mukaan lisäksi muuttunut taidekasvatuspainotteiseksi, minkä seurauksena läänintaiteilijoiden toiminta keskittyi ammattitaitteen edistämisen sijaan enemmän taiteen harrastajien koulutukseen ja ohjaukseen. Vuoden 1991 syksyllä Vaasan läänintaidetoimikunta esitti opetusministeriölle läänintaiteilijan palkkauksen tarkistamista sekä luovan työn kauden myöntämistä. Esitys ei kuitenkaan toteutunut.

Läänin taidetoimikunnat olivat vuodesta 1968 alkaen olleet opetusministeriön alaisia itsenäisiä toimijoita alueilla. Aluehallinnon selkeyttämiseksi niiden henkilöstö siirrettiin läänintaiteilijoita lukuun ottamatta vuonna 1988 opetusministeriön hallinnonalalta sisäasiainministeriön hallinnonalalle lääninhallituksiin. Asetus taiteen edistämisen järjestelystä annetun asetuksen muuttamisesta (203/1988) samoin kuin uusi lääninhallitusasetus (202/1988) tulivat voimaan 15.3.1988. Läänin taidetoimikunnan toimistotehtävät siirrettiin hoidettavaksi lääninhallituksissa ja seuraavan vuoden alussa myös toimikunnan tilinpito ja maksuliikenne siirtyivät lääninkonttoreiden hoidettavaksi.

Läänintaiteilijat pysyivät muutoksista huolimatta työsopimussuhteessa taidetoimikuntaan, mutta tämä vahvistettiin vasta vuonna 1991 annetulla uudella asetuksella taiteen edistämisestä (1105/1991). Se sisälsi kohdan jossa taidetoimikunnan tehtäväksi tuli ottaa palvelussuhteessa toimikuntaan oleva ohjaava läänintaiteilija ja huolehtia palvelussuhteeseen kuuluvien asioiden hoidosta. Vuosina 1988–2008 läänintaiteilijan työnantaja, läänin/alueellinen taidetoimikunta oli valtion taidehallinnon edustajana opetusministeriön alaisuudessa, mutta läänintaiteilijan lähin esimies, taidetoimikunnan pääsihteeri kuului sisäministeriön alaisuudessa olevan lääninhallituksen organisaatioon. Siten taidetoimikunnissa jouduttiin toimimaan kahdella hallinnonalalla niin hallinnollisesti kuin taloudellisesti, mikä ei selkeyttänyt läänintaiteilijoiden asemaa.

Vuoden 1991 vaalien jälkeen muodostetun hallituksen uusi kulttuuriministeri järjesti ministerikautensa alussa Smolnassa tapaamisen 21.4.1992 johon oli kutsuttu kaikki ohjaavat läänintaiteilijat.¹⁷ Suomen kansantalous oli kuitenkin 1990-luvun alun pankkikriisin mukana liukumassa syvään lamaan josta muodostui sotien jälkeisen ajan siihen mennessä pahin suhdannelasku. Työttömyys nousi puoleen miljoonaan, bruttokansantuote laski kolmena peräkkäisenä vuotena. Tästä huolimatta koulutus, tutkimus ja kulttuuri kirjattiin hallitusohjelman painopisteiksi. Edellisen vuosikymmenen taloudellisen noususuhdanteen jälkimainingeissa vuonna 1992 valtion rahoitus taiteelle ja kulttuurille kasvoi 1990-luvun huippuunsa, mutta valtionalouden

17 Tytti Isohookana-Asunmaa (Keskusta) oli Esko Ahon hallituksen kulttuuriministerinä 26.4.1991–13.4.1995. Häntä ennen Harri Holkerin hallituksessa tehtävää hoiti Anna-Liisa Kasurinen (Sdp) 30.4.1987–26.4.1991.

tasapainottamiseksi myös taiteen ja kulttuurin rahoitusta jouduttiin vielä samana vuonna leikkaamaan voimakkaasti.

Säästöpäätösten lisäksi lakisääteisiä valtionosuuksia ja avustuksia siirrettiin poikkeuslainsäädännöllä väliaikaisesti rahoitettavaksi veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen tuotolla, joka oli alusta asti ollut taiteen ja kulttuurin pääasiallinen rahoituslähde. Poikkeuslain seurauksena taiteen ja kulttuurin harkinnanvaraisten avustusten rahoituspohja supistui entisestään. Menojen karsiminen kohdistui myös suoraan veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista maksettaviin alueellisiin taiteen edistämismäärärahoihin, joihin sisältyvät läänintaiteilijoiden palkat, matka- ja päivärahakorvaukset sekä käyttövarat. Julkisen sektorin palkkakustannusten vähentämiseksi läänintaiteilijoiden enimmäismäärästä poistettiin vuosien 1992–1993 tulo- ja menoarvioissa kaikkiaan kaksi tointa.

Valtiontalouden heikentyminen ja säästötoimenpiteiden vaikutukset eivät toimintakertomuksissa tule esille kuin mahdollisesti välillisesti entisestään lisääntyvänä työmääränä ja sitä seuraavana uupumuksena. Samalla oman taiteellisen ammattitaidon ylläpito vaikeutui entisestään. ”Hankalinta on tänäkin vuonna ollut se, että työtä on liikaa yhdelle ihmiselle. Uupumukselta ei voi välttyä. – Käytännössä aikaa ja energiaa oman taiteen tekemiseen on melkein mahdotonta löytää. Tämän vuoksi huomaan usein harmituksen ja turhautumisen kalvavan mieltäni.” (Armi Laukia, tk 1992.)

1990-luku oli edellisen vuosikymmenen tavoin useiden alue- ja taidehallintoa koskevien selvitysten, arviointien ja mietintöjen aikaa. Niiden tulokset jäivät kuitenkin vähäisiksi toiminnan pysyessä sekä hallinnollisesti että toiminnallisesti pääpiirteittäin entisellään. Aluepoliittisista syistä perustetut taidetoimikunnat jäivät yleensä niin valtakunnallisen kuin yleisen aluepoliittisen suunnittelun ja kehittämisen ulkopuolelle. Aluepoliittinen yhteys näkyi vain hallinnollisena kytkentänä lääninhallintoon. (Alueelliset taidetoimikunnat 2002, 62–63.)

Opetusministeriön organisaatio jaettiin vuonna 1990 (A126/1990) koulutus- ja tiedepolitiikan ja kulttuuripolitiikan linjaan. Uudistuksella haluttiin muun muassa hajauttaa hallintoa ja siirtää päätäntävaltaa ministeriöstä alemmalle tasolle ja valmistella tulosbudjetointiin siirtymistä. Hallinnon uudistusajattelun mukaan jaettavien määrärahojen käytön yksityiskohtainen säätely ei enää kuulunut julkiselle vallalle. Sen tuli vain asettaa tavoitteita ja yleiskehyksiä voimavarojen käytölle taiteen edistämiseksi alueellisesti, kunnallisesti ja valtionapulaitoksissa. (1980-luvun kulttuuripolitiikkaa 1991, 7.)

Kulttuuripolitiikan linjoja 1990-luvun alussa selvittänyt Kupoli-toimikunta totesi kulttuuripolitiikan olevan tulevaisuudessa monitahoista ja toimivan julkisen ja yksityisen sektorin ohella koulutuksen, markkinoinnin, kaupunki- ja ympäristösuunnittelun, matkailun

ja kansalaistoiminnan alueilla. Yhteistyötä tehdään eri sidosryhmien kanssa. (KM 1992:36.) Toimikunnalta jäi huomaamatta, että monet läänintaiteilijat olivat omassa työssään taiteen edistämiseksi toimineet lähes kaikkien mainittujen osa-alueiden parissa jo 1970-luvulta lähtien.

Hallituksen huhtikuussa 1993 (21.4.1993) eduskunnalle antaman kulttuuripoliittisen selonteon mukaan läänin taidetoimikuntien roolia alueellisen taidepolitiikan toteuttajina tulisi vahvistaa. Siihen tarvitaan riittäviä voimavaroja, itsenäistä päätösvaltaa ja asiantuntijaluonteen vahvistamista. Valmisteilla oli myös esitys läänin taidetoimikuntien henkilökunnan siirtämisestä takaisin opetusministeriön hallinnonalalle. Samoin eduskunnan sivistysvaliokunta katsoi selonteosta antamassaan mietinnössä, että läänin taidetoimikuntien henkilöstö tulisi siirtää lääninhallituksen yhteydestä taiteen keskus-toimikunnan alaisuuteen ja turvata niiden edellytykset itsenäiseen alueelliseen taiteen edistämiseen. (SiVM 9/1993.)

Syksyllä 1993 opetusministeriö asetti työryhmän selvittämään valtion aluetason taiteen edistämisen ja kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimen tehtävät ja voimavarat sekä valmistelevaan esitys tarvittavista säädöksistä, joilla valtion sivistystoimen aluetason tehtävät ja voimavarat kootaan yhteen. Työryhmän kolmessa kuukaudessa valmistuneen esityksen lähtökohtana oli kulttuurin alueellisten edistämiskeskusten perustaminen. Läänin taidetoimikunnat lakkautetaisiin ja ohjaavat läänintaiteilijat siirrettäisiin sen läänin kulttuurin alueellisen edistämiskeskuksen palvelukseen, jonka läänin taidetoimikunnan palveluksessa he ovat. Palvelussuhteena käytettäisiin työsopimussuhdetta lukuun ottamatta esittelytehtäviä. (Alueellisten kulttuuripalveluiden 1993, 26.)

Työryhmän ehdotukset eivät saaneet lausuntokierroksella riittävästi tukea ja ne jäivät toteutumatta. Toimintojen keskittämiseen oli myös jo aiemmin Kulttuuripoliitiikan linjat -mietinnössä ja hallituksen kulttuuripoliittisessa selonteossa (1993) suhtauduttu varauksella. Lisäksi läänin taidetoimikunnissa katsottiin keskittämisen laajempiin hallinnollisiin kokonaisuuksiin mahdollisesti kaventavan niiden itenäisyyttä.

Samaan aikaan valmistui myös valtion taidehallinnon kehittämistyöryhmän muistio (16.9.1993). Siinä tehdyt esitykset eivät koskeneet läänin taidetoimikuntia, joita mietinnössä ei juuri käsitelty. Työryhmä perusteli niiden poisjättämistä edellä mainitun alueellisen kulttuuripalveluiden työryhmän muistion parhaillaan käynnissä olevalla lausuntokierroksella. Läänin taidetoimikunnat katsottiin siis osaksi alueellista toimintaa, eikä valtion taidehallintoa. Tämänkään työryhmän esitykset eivät toteutuneet ja läänin taidetoimikuntien toiminta jatkui entisellään.

Vuoden 1997 valtion aluehallinnon uudistus (1.9.1997) vaikutti myös alueelliseen taidehallintoon ja samalla muutettiin lakia taiteen

edistämisen järjestelystä ja siitä annettua asetusta. Lainmuutoksen käsittelyn yhteydessä eduskunnan sivistysvaliokunta katsoi jälleen, että läänien taidetoimikuntien henkilöstö olisi siirrettävä opetusministeriön hallinnonalalle. Muutoksen lähtökohtana oli alueellisen taiteen edistämisen järjestelmän kehittäminen uudessa viiden läänin läänijaossa. Läänin taidetoimikunnista tuli alueellisia taidetoimikuntia joiden toimialueet muodostettiin yhden tai useamman maakunnan liiton toimialueista uusien läänien sisällä. Viittä läänin taidetoimikuntaa pidettiin kuitenkin riittämättömänä, joten aiemman 11 läänin taidetoimikunnan lisäksi perustettiin Pirkanmaan ja Satakunnan taidetoimikunnat ja vuoden 1998 alussa toiminnan aloitti kaikkiaan 13 alueellista taidetoimikuntaa. Samalla nimike ohjaava läänintaiteilija muutettiin pelkäsi läänintaiteilija-nimikkeeksi. Läänien määrän vähentäminen myös lähes toteutti opetusministeriön läänintaiteilijatyöryhmän vuonna 1982 asettaman tavoitteen yhdeksästä läänintaiteilijan toimesta jokaisessa läänissä.

Läänintaiteilijoiden toimintakertomuksissa aluehallintoa koskeneet suunnitelmat ja uudistukset eivät tule esiin. Työtä tehtiin edelleen taidetoimikuntien hyväksymien suunnitelmien mukaan. 1990-luvun alkuvuosina Oulun läänin valokuvauksen ohjaavana läänintaiteilijana toiminut Armi Laukia kuvasi työtään itsenäiseksi ja haastavaksi, jossa toiminnan sisällön saattoi suurimmalta osin itse vapaasti ideoida ja suunnitella. Hän koki työn raskaaksi, koska myös toteutuksen joutui tekemään itse. Kiertäminen läänin eri puolilla ei tuntunut mielekkäältä ja aiheutti ajoittain turhautumista. Läänintaiteilijan toimintaan suuntautuneet odotukset ja työlle asetetut omat odotukset eivät aina kohdanneet. Tästä huolimatta Laukia piti läänintaiteilijajärjestelmää ainutlaatuisena mahdollisuutena taiteilijoille luoda oma työnkuvansa, vaikka se "vaatii enemmän järjestelijän ja organisoijan kykyjä kuin taiteellisia intohimoja". Hänen mielestään läänintaiteilijan toimenkuvan muuttaminen taiteen tuottajan suuntaan vaikuttikin järkevältä. (Armi Laukia, tk 1992; tk 1994.)

Läänintaiteilijan työnkuvan muokkaaminen itsensä näköiseksi ei kaikille aivan heti onnistunut. Oulun läänin sirkus- ja näyttämötaiteen ohjaavalle läänintaiteilijalle Anna-Kaisa Järvelle "työhaitari" näyttäytyi jo ensimmäisenä vuonna "todella laajana ja vaativana". "On ilmeisesti olemassa jonkinlaiset kirjoittamattomat säännöt ja vaatimukset läänintaiteilijan työlle. Armi Laukia kirjoitti toimintakertomukseensa vuodelta 1994, että läänintaiteilijalla on ainutlaatuinen mahdollisuus luoda oma toimenkuvansa. Minä en ainakaan ensimmäisenä vuonna osannut niitä mahdollisuuksia käyttää, vaan sen kummempia valikoimatta tein kaiken, mitä eteen "asetettiin"." (Anna-Kaisa Järvi, tk 1995.)

Ohjaavat läänintaiteilijat 1984–1997

Läänintaiteilijajärjestelmän vakinaistamisen jälkeen toimikunnat saivat ottaa palvelukseen enintään neljä ohjaavaa läänintaiteilijaa ja useimmat käyttivät mahdollisuutta hyväkseen. Vuosina 1984–1997 aloittaneita ohjaavia läänintaiteilijoita oli kaikkiaan 140, joista 55 prosenttia oli miehiä. Naisten osuus (45 prosenttia) kasvoi huomattavasti verrattuna järjestelmän kokeilujaksoon, jolloin heitä oli vain noin viidesosa läänintaiteilijoista (vrt. taulukko 2, s. 43). Miehistä 17 prosenttia edusti kirjallisuutta ja 16 prosenttia säveltaidetta. Naisista 18 prosenttia oli tanssitaiteen ohjaavia läänintaiteilijoita ja 16 prosentilla toimialueena oli muotoilu tai käsi- ja taideteollisuus.

Vuosina 1984–1997 ohjaavana läänintaiteilijana aloittaneille kertyi kaikkiaan 535,1 työvuotta. Kokeilukauteen verrattuna kasvu johtuu osittain myös hieman pidemmästä tarkasteluajanjaksosta. Ohjaavia läänintaiteilijoita oli toimessa vuosittain yli 40 ja joinakin vuosina toimikausien vaihtuessa saattoi vuoden aikana palveluksessa olla yhteensä 50 läänintaiteilijaa. Erityisen suurta vaihtuvuus oli Turun ja Porin läänin taidetoimikunnassa, jossa vuosina 1984–1997 työnsä aloitti kaikkiaan 31 ohjaavaa läänintaiteilijaa. Ohjaavat läänintaiteilijat, sekä miehet että naiset, olivat ensimmäisen toimikautensa alussa keski-ikältään noin 38-vuotiaita. (Kuvio 8, s. 83).

Eniten läänintaiteilijavuosia kertyi Kuopion läänin ohjaaville läänintaiteilijoille. Naisia oli läänintaiteilijana aiempaa enemmän mikä näkyy myös heidän läänintaiteilijavuosiensa määrän kasvuna kaikissa taidetoimikunnissa. Suurimmassa osassa läänejä enemmistö ohjaavista läänintaiteilijoista oli edelleen miehiä. Vähiten läänintaiteilijavuosia oli Oulun läänissä toimineilla miehillä sekä Mikkelin ja Hämeen lääneissä toimineilla naisilla. (Taulukko 4.)

Ohjaavan läänintaiteilijan toimikausi kesti keskimäärin 3,5 vuotta. Keski-Suomen läänissä läänintaiteilijat hoitivat tointa muita kauemmin. Naisten läänintaiteilijakausi oli keskimäärin hieman yli kolme vuotta ja miehillä noin neljä vuotta. Keskimääräistä huomattavasti lyhyemmiksi ohjaavan läänintaiteilijan toimikaudet jäivät Turun ja Porin läänissä, missä etenkin naisten läänintaiteilijakaudet olivat selvästi lyhyempiä kuin muissa lääneissä. Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilujaksoon verrattuna keskimääräinen läänintaiteilijakausi piteni etenkin Keski-Suomen ja Uudenmaan läänin taidetoimikunnissa. Sen sijaan Kymen ja Lapin lääneissä läänintaiteilijoiden keskimääräinen toimikausi lyheni huomattavasti. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Vuosina 1984–1997 aloittaneiden ohjaavien läänintaiteilijoiden lukumäärä, läänintaiteilijavuosien määrä ja läänintaiteilijakauden keskimääräinen pituus sukupuolen (M/N) mukaan taidetoimikunnittain

Taidetoimikunta	Läänintaiteilijoiden määrä			Läänintaiteilijavuosia			Kauden keskimääräinen pituus/vuosia		
	M	N	Yht.	M	N	yht.	M	N	Yht.
Hämeen lääni	7	3	10	27,9	12,8	40,8	4,0	4,3	4,0
Keski-Suomen lääni	4	3	7	23,0	20,0	40,8	5,8	5,0	5,4
Kuopion lääni	9	6	15	35,9	23,8	59,8	4,0	4,0	4,0
Kymen lääni	8	5	13	25,3	18,3	43,7	3,2	3,1	3,1
Lapin lääni	7	7	14	27,0	24,1	51,1	3,4	3,4	3,4
Mikkelin lääni	10	3	13	39,5	12,1	51,6	4,0	4,0	4,0
Oulun lääni	2	8	10	10,8	37,8	48,6	5,4	4,7	4,9
Pohjois-Karjalan lääni	4	6	10	22,3	23,1	45,4	5,6	3,3	4,1
Turun ja Porin lääni	13	8	21	38,9	16,6	55,5	2,8	1,0	1,8
Uudenmaan lääni	5	4	9	25,4	17,2	42,6	5,1	4,3	4,7
Vaasan lääni	8	10	18	25,8	27,4	53,2	2,9	2,7	2,8
Yhteensä	77	63	140	301,9	233,2	535,1	3,8	3,1	3,5

Kaikista ohjaavista läänintaiteilijoista tanssitaiteen ja kirjallisuuden toimien osuus oli suurin. Taideteollisuuden osuus oli lähes yhtä suuri ja taiteenalan läänintaiteilijoiden toimia oli selvästi enemmän kuin esimerkiksi sävel- tai kuvataiteen toimia. Varsinaisista taiteenaloista vähiten ohjaavan läänintaiteilijan toimia oli valokuvataiteessa. Ensimmäinen läänintaiteilija visuaalisten alojen tuottaja -nimikkeellä aloitti Pohjois-Karjalan läänin taidetoimikunnassa vuonna 1994. (Taulukko 5.)

Naisten määrän muutos näkyy myös ohjaavien läänintaiteilijoiden työvuosien jakautumisessa miesten ja naisten kesken. Kuten aiemminkin, vuosina 1972–1983, suurin osa elokuvataiteen, kirjallisuuden sekä säveltaiteen ja taideteollisuuden läänintaiteilijavuosista oli miehillä. Naisten osuus läänintaiteilijavuosista kasvoi kaikilla taiteenaloilla lukuun ottamatta näyttämötaidetta ja taideteollisuutta. Säveltaide ei enää ollut kokonaan miesten aluetta ja vastaavasti tanssitaiteen naisvaltaisuus väheni. Miehet kasvattivat osuuttaan myös näyttämötaiteen läänintaiteilijavuosista. (Kuvio 3.)

Taulukko 5. Vuosien 1984–1997 läänintaiteilijatoimet toimikunnittain ja taiteenaloittain

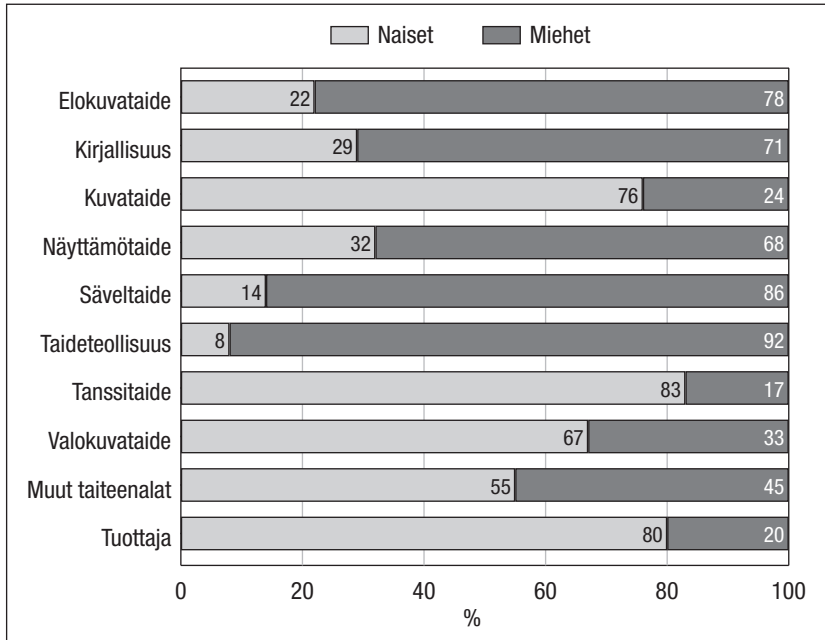
Taidetoimikunta	Elokuva	Kirjallisuus	Kuva	Näyttämö	Rakennus	Sävel	Taide-teollisuus	Tanssi	Valokuva	Muut*	Tuot-taja	Yhteensä
Hämeen lääni	1	2	2	2		2		1				10
Keski-Suomen lääni		1	1	1		1	1	2	1			8
Kuopion lääni		1	1	2	5		2	3	1			15
Kymen lääni	1	2		2	1	1	3	1		2	1	14
Lapin lääni		4		2		3	1	1	1	3		15
Mikkelin lääni	1	1		3		1	2	3		2		13
Oulun lääni	1	1		1		1	1	2	2	1		10
Pohjois-Karjalan lääni	1	1	2			1	1	2		1	2	11
Turun ja Porin lääni	10	3	1	2	3	1	5	2	1	3		31
Uudenmaan lääni		2	1	1	1		1	1	1		1	9
Vaasan lääni		3	3		4	1	2	4		2		19
Yhteensä kpl	15	21	11	16	14	12	19	22	7	14	4	155
%	9,7	13,5	7,1	10,3	9,0	7,7	12,3	14,3	4,5	9,0	2,6	100,0

* Sis. seuraavia tehtävänimikkeitä: lastenkulttuuri, konservointi, sarjakuva, kansainväliset asiat, sirkus-, ja estraditaide, puhetaide ja saamelastaide.

Vuonna 1984 ohjaavien läänintaiteilijoiden palkkaluokaksi tuli A17 ministeriön ohjeiden mukaisesti. Se oli noin 5 000 markkaa (850 €). Lisäksi läänin taidetoimikunnat saattoivat sisällyttää talousarvioon määrärahoja läänintaiteilijoiden matkakustannuksiin, päivärahoihin ja käyttövaroihin opetusministeriön vuosittain asettaman enimmäismäärän. Esimerkiksi vuodelle 1984 kolmen ohjaavan läänintaiteilijan matkakustannuksiin ja päivärahoihin varattu määräraha oli yhteensä 19 000 markkaa ja käyttövarat yhteensä 9 000 markkaa. Palkkausta

tarkistettiin seuraavan kerran vuoden 1990 alussa, jolloin ohjaaville läänintaiteilijoille ryhdyttiin maksamaan palkkaluokan A18 mukaista 7 108 markan (1 195,48 €) peruspalkkaa.

Kuvio 3. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1984–1997

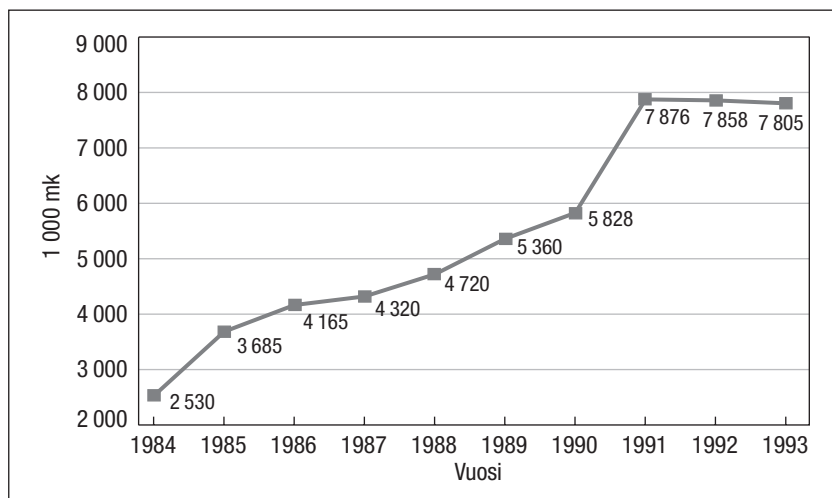

Käytettävissä olleiden tietojen perusteella kustannusten nousu näyttäisi pysähtyneen 1990-luvun alun laman seurauksena vuosiksi.¹⁸ Kevään 1995 eduskuntavaalien jälkeen muodostettu uusi hallitus¹⁹ joutui jatkamaan edeltäjänsä tiukkaa taloudenpitoa, vaikka kansantalous alkoi nousta syvästä taantumasta. Tuolloin taiteen ja kulttuurin rahoitus oli alhaisimmillaan ja tilannetta vaikeutti samaan aikaan tapahtunut kuntien kulttuurirahoituksen väheneminen. 1990-luvun loppupuolella veikkausvoittovaroja oli jälleen mahdollista käyttää yhä enemmän kulttuurin tukemiseen, kun lakisääteisiä valtionosuuksia ja avustuksia siirrettiin takaisin budjettirahoituksen piiriin. (Kuvio 4.)

18 Ohjaavien läänintaiteilijoiden kustannuksista oli käytettävissä tiedot vuosilta 1984–1993 sekä vuodelta 1996.

19 Paavo Lipposen I hallituksen kulttuuriministerinä oli ensin Claes Andersson (Vasemmistoliitto) 13.4.1995–4.9.1998 ja sen jälkeen Suvi-Anne Siimes (Vasemmistoliitto) 4.9.1998–15.4.1999.

Kuvio 4. Ohjaavien läänintaiteilijoiden kokonaiskustannukset läänin taide-toimikuntien talousarvioiden mukaan vuosina 1984–1993 (käypiin hintoihin)

Oma yhdistys

Vuosikymmenen loppupuolella läänintaiteilijoiden työtä ja siihen liittyviä ongelmia nosti julkisuuteen Läänintaiteilijat – Länskonstnärerna ry. Yhdistys oli perustettu 1980-luvun alussa, mutta rekisteröitiin vasta vuonna 1986. Se pyrki kokoamaan toimessa olevat läänintaiteilijat säännöllisiin tapaamisiin, toimi eräänlaisena etujärjestönä muun muassa palkkausta ja työoloja koskevissa kysymyksissä, otti kantaa kulttuuripolitiikan muutoksiin sekä herätteli taidehallintoa uusilla kulttuuripoliittisilla avauksilla.

Yhdistyksen toiminnasta löytyy mainintoja läänintaiteilijoiden toimintakertomuksista noin kymmenen vuoden ajalta vuodesta 1984 alkaen. Vuosikokousten ja neuvottelupäivien ohella ainakin vuosina 1989–1990 järjestettiin läänintaiteilijoiden koulutuspäivät ja seminaarimatka Tukholmaan vuonna 1988. Yhdistyksen aktiivisinta aikaa oli 1980-luvun loppupuoli ja se julkaisi omaa Läänintaiteilija-lehteä. Vuonna 1990 yhdistyksen hallitus ei kokoontunut kertaakaan ja viimeinen läänintaiteilijoiden toimintakertomuksiin kirjattu vuosikokousmaininta on vuodelta 1992.

Taiteen keskustoimikunnalle 24.4.1987 lähettämässään kirjelmässä Läänintaiteilijat – Länskonstnärerna ry katsoi valtion taidetoimikuntien ja saman taiteenalan läänintaiteilijoiden välisten yhteyksien olevan sattumanvaraisia ja tiedonkulun heikkoa. Asian korjaamiseksi yhdistyksen hallitus esitti, että keskustoimikunta ryhtyisi toimenpi-

teisiin esimerkiksi vuosittaisten tapaamisten järjestämiseksi valtion taidetoimikuntien jäsenten ja läänintaiteilijoiden kesken.

Tapaamiset eivät ilmeisesti toteutuneet, sillä yhdistys lähestyi Taiteen keskustoimikuntaa uudestaan 7.3.1989 kirjeellä, jossa toivottiin kiinteämpää yhteydenpitoa valtion taidetoimikuntien ja vastaavan taiteenalan läänintaiteilijoiden kesken. Taiteen keskustoimikunta pyysi valtion taidetoimikuntaa harkitsemaan mahdollisuuksia ja halukuuttaan yhteistyön järjestämiseksi. Toimikuntien vastauksissa esitettyä yhteistyötä pidettiin hyödyllisenä ja tarpeellisenä. Tapaamisista tai yhteistyöstä ei kuitenkaan pöytäkirjoista löydy merkintöjä²⁰.

Yhdistys toteutti vuonna 1987 kenttätutkimuksen jolla kerättiin tietoja läänintaiteilijoiden työoloista. Seuraavana vuonna perustettiin työryhmä käsittelemään tutkimuksessa esille tulleita läänintaiteilijajärjestelmän epäkohtia ja tarkoituksena oli saattaa ne niin opetusministeriön kuin valtionvarainministeriön tiedoksi. Tutkimusta työstettiin myös Läänintaiteilijat – Länskonstnärerna ry:n hallituksessa ja sen julkaisusta opetusministeriön ja Taiteen keskustoimikunnan toimesta oli alustavasti sovittu vuonna 1989 (Kosti Sironen, tk 1988; Pertti Virtanen, tk 1988/kevät). Aineisto todennäköisesti luovutettiin Taiteen keskustoimikunnalle, mutta se jäi julkaisematta. Sen myöhemmistä vaiheista ei tämän selvityksen yhteydessä saatu tarkempaa tietoa.

Eräät yhdistyksen kirjailijajäsenet tekivät luentovierailuja myös Ruotsiin ruotsinsuomalaisten kutsusta. Aluksi kyse oli tavallisista kirjailijavierailuista, joiden yhteydessä käydyissä keskusteluissa läänintaiteilijajärjestelmä nousi esiin. 1980-luvun lopulla järjestelmää käytiin esittelemässä lähinnä Tukholman ja Göteborgin alueella. Pohjoismaainen kiinnostus asiaan ilmeni myös Hanasaassa vuonna 1987 pidetyssä Taidehallinnon seminaarissa, jossa oli osanottajia kaikista pohjoismaista. Niiden innoittamana Tukholman seudulle alettiin suunnitella kirjallisuuden läänintaiteilijan tointa. Toteutusvaihtoehtoina keskusteluissa olivat esillä joko Ruotsiin sijoitettu suomalainen läänintaiteilija tai jonkin läänin läänintaiteilijan toimialueen laajentaminen, jolloin kyseeseen olisi voinut tulla etenkin esimerkiksi Uudenmaan, Turun ja Porin ja Vaasan läänin ohjaavat läänintaiteilijat.

Opetusministeriön ruotsinsuomalaisten kulttuurikysymyksiä käsittelevän työryhmän muistiosta (1987) antamassaan lausunnossa Läänintaiteilijat – Länskonstnärerna ry:n hallitus esitti, että suomalaiset läänintaiteilijat voisivat järjestää lyhyitä kursseja Tukholman lisäksi Umeån seudulla ja Kalottialueella. Ruotsin viranomaisten tulisi aloittaa kurssien valmistelu riittävän ajoissa sekä vastata kurssien

20 Valtion taidetoimikunnat eivät ole pitäneet säännöllistä yhteyttä oman taiteenalan läänintaiteilijoihin. Yleensä läänintaiteilijoita on ollut mahdollisuus tavata ainoastaan Helsingin ulkopuolella pidettävien kokousten yhteydessä tai alueellisiin taidetoimikuntiin tehtävien tutustumismatkojen aikana.

suunnittelusta ja käytännön toteutuksesta. Läänintaiteilijan tehtävänä olisi ainoastaan ohjaaminen tai opettaminen. Tukholmassa keväällä 1988 järjestetyn kulttuuriseminaarin perusteella katsottiin ruotsin-suomalaisen keskuudessa eniten ohjausta tarvittavan kirjallisuuden ohella näyttämötaiteessa, julkaisutoiminnassa ja jonkin verran musiikkielämässä. (Läänintaiteilijat – Länskonstnärerna ry 1988.)

Edellä mainitussa muistiossa ei ole läänintaiteilijajärjestelmästä mainintaa, eikä Ruotsiin perustettava läänintaiteilijan toimi edennyt läänintaiteilijoiden esitysten ja odotusten mukaisesti. Se oli kuitenkin esillä ainakin vielä vuonna 1991 Mikkelin läänin kirjallisuuden ohjaavan läänintaiteilija Ossi Ojalan vieraillessa Göteborgissa Finska Lärarförbundin kutsumana. ”– – Minua pyydettiin toimimaan Suomessa kiireesti siihen suuntaan, että meidän opm perustaisi yhden kirjallisuuden ohjaavan läänintaiteilijan viran ruotsin suomalaisia varten. Tätä toivotaan tapahtuvaksi mahdollisimman pikaisesti, noin vuoden kahden polttovälillä.” (Ossi Ojala, tk 1991.)

Asian eteneminen jäi kansantalouden nopean heikkenemisen ja valtion menojen karsimisen vuoksi toteutumatta. Julkisen sektorin palkkakulujen säästökohteeksi joutuivat 1990-luvun alussa myös läänintaiteilijan toimet Suomessa. Samaan aikaan yhdistyksen toiminta alkoi vähitellen hiipua, ainakaan siitä ei enää löydy mainintoja läänintaiteilijoiden toimintakertomuksista tai Taiteen keskustoimikunnan pöytäkirjoista. Läänintaiteilijat – Länskonstnärerna ry:n viimeinen puheenjohtaja oli ilmeisesti Kuopion läänin lääninkirjailijana vuosina 1991–1993 toiminut ja vuonna 2001 edesmennyt Jouko Tyyri. Yhdistystä ei ole lakkautettu. 1980-luvun kuluessa myös kulttuuripolitiikan pääpaino oli siirtynyt taide- ja kulttuuripalvelujen saataavuudesta ja saavutettavuudesta taidehallinnon ja siitä koskevan lainsäädännön kehittämiseen. Seuraavalla vuosikymmenellä ryhdyttiin vähitellen korostamaan taiteiden ja luovuuden taloudellista merkitystä.

Läänintaiteilijajärjestelmä vuodesta 1998 alkaen

Vuoden 1998 alussa toiminnan aloitti kaikkiaan 13 alueellista taidetoimikuntaa. Tällöin Etelä-Suomen läänissä oli Hämeen taidetoimikunta (Hämeenlinna), Kaakkois-Suomen taidetoimikunta (Kouvola) ja Uudenmaan taidetoimikunta (Helsinki), Itä-Suomen läänissä Etelä-Savon taidetoimikunta (Mikkeli), Pohjois-Karjalan taidetoimikunta, (Joensuu) ja Pohjois-Savon taidetoimikunta (Kuopio). Länsi-Suomen läänissä Keski-Suomen taidetoimikunta (Jyväskylä), Pirkanmaan taidetoimikunta (Tampere), Pohjanmaan taidetoimikunta, (Vaasa), Satakunnan taidetoimikunta (Pori) ja Varsinais-Suomen taidetoimikunta (Turku). Oulun läänissä jatkoi Oulun läänin taidetoimikunta (Oulu) ja Lapin läänissä oli edelleen Lapin taidetoimikunta (Rovaniemi).

Edellisenä vuonna (9.5.1997) Taiteen keskustoimikunta oli asettanut Läänintaiteilijajärjestelmän kehittämisjaoston, jonka tuli kartoittaa järjestelmän tilanne, laatia ehdotus sen kehittämiseksi ja tarkistaa läänintaiteilijan toimen perustamista ja työsuhteen ehtoja koskevien ohjeiden ajantasaisuus. Jaostoon nimettiin opetusministeriön, Taiteen keskustoimikunnan ja läänin taidetoimikuntien pääsihteerien edustajien lisäksi sekä ohjaavien läänintaiteilijoiden että tuottaja-läänintaiteilijoiden edustajia. Kyseessä oli ensimmäinen kerta läänintaiteilijajärjestelmän historiassa, jolloin myös läänintaiteilijat pääsivät mukaan laatimaan heitä koskevaa selvitystä ja esitystä.

Kehittämisjaoston mielestä taidetoimikuntien ja läänintaiteilijoiden toiminnan tarpeettomia rajoituksia tulisi poistaa ja päätökset tehdä mahdollisimman lähellä toimintaa. Taiteilijoiden mielenkiintoa järjestelmää kohtaa olisi pidettävä yllä toiminnan puitteita kehittämällä. Tämä tapahtuisi nostamalla läänintaiteilijan palkka enintään palkkaluokkaan A20 (8 109 mk/1 363,84 €) ja osoittamalla toimintaan riittävästi käyttövaroja ja hankemäärärahoja. Oman luovan työn jakso olisi palautettava, mutta se olisi ainoastaan mahdollisuus josta toimikunta voisi tarvittaessa päättää harkintansa mukaan ennen työsuhteen alkamista sekä vuosittain tulosneuvottelujen yhteydessä. Kolmen kuukauden pituisen oman luovan työn jaksolta ei maksettaisi palkkaa, sen sijaan läänintaiteilija saisi erillisen hakemuksen ja käyttö-

suunnitelman mukaisesti valtion taiteilija-apurahan suuruista apuraha. Opetusministeriö määritteli vain läänintaiteilijan palkkauksen, työsopimuksen keston ja oman luovan työn osuuden pituuden.

Alueiden välistä läänintaiteilijayhteistyötä kehittämisjaosto esitti edistettäväksi koordinoimalla taidetoimikuntien kesken uusia nimityksiä taiteenaloittain sekä yhteisillä hankkeilla, jotka olisivat tavallista merkittävämpiä ja tukemalla läänintaiteilijoiden kokemusten vaihtoa. Alueelliset taidetoimikunnat voisivat palkata myös yhteisiä läänintaiteilijoita ja yhteistyötä tulisi voida tehdä lääninrajojen yli tarpeen ja tilanteen mukaan. Lisäksi olisi hyödynnettävä mahdollisuuksia yhteistyöhön muiden toimijoiden, kuten kolmannen sektorin ja liike-elämän kanssa.

Alueelliset taidetoimikunnat ryhtyivät 1990-luvun puolivälissä palkkaamaan läänintaiteilijoita myös tuottaja-nimikkeellä organisoimaan ja hoitamaan eri alojen hankkeita. Tuottaja-läänintaiteilijalta ei enää välttämättä edellytetty minkään taiteenalan ammattipätevyyttä ja kehittämisjaoston muistiossakin läänintaiteilijan todettiin olevan ”oman alansa erityisasiantuntija”, kun aiemmin läänintaiteilija katsottiin oman taiteenalansa asiantuntijaksi. Läänintaiteilijat puolestaan ovat edelleen halunneet painottaa toimen taiteilijaluonnetta. Vuonna 2007 valtakunnallisilla läänintaiteilijapäivillä laaditussa julkilausumassa todettiin, että ”läänintaiteilijan tulee edustaa oman taiteenalueensa parhainta osaamista”.

Alun perin taiteilijoiden toimeentulon ja alueellisten työskentelymahdollisuuksien kehittämiseksi ja turvaamiseksi tarkoitettun järjestelmän piiriin tuli 1990-luvun puolivälistä alkaen myös kulttuurialan koulutuksen saaneita henkilöitä. Näiden tuottaja-läänintaiteilijoiden työkenttä saattoi ulottua yksittäisen hankkeen tuotannosta kestoltaan pidempiin ja vaativiin kehittämis- tai kansainvälisiin hankkeisiin. Suurin osa läänintaiteilijoista on kuitenkin edelleen perinteisissä tehtävissä, jotka myös ovat aina edellyttäneet monialaista osaamista. Työhön on sisältynyt tarpeen mukaan toimimista taiteilijana, ohjaajana, tuottajana, konsulttina, koordinaattorina, kuraattorina, suunnittelijana ja tiedottajana.

Opetusministeriön siirtyessä kehys- ja tulosohjaukseen vuonna 1994 sen piiriin tulivat myös taidetoimikuntien palveluksessa olevat ohjaavat läänintaiteilijat sekä opetusministeriöstä tuleva läänin taidetoimikuntien rahoitus. Siihen asti läänin taidetoimikuntia oli ohjeistettu yksityiskohtaisesti missä laajuudessa ja miten läänintaiteilijoita voidaan palkata ja miten paljon apurahoja, avustuksia sekä taidepalkintoja voidaan myöntää vuosittain. Ohjeet olivat sisältäneet myös varojen käyttöä koskevia yksityiskohtaisia määräyksiä.

Tulosohjauksen kehittämisessä tavoitteena oli toiminnan tuloksellisuuden arviointi, jonka oleellisina osina ovat toiminnan tuottavuus, taloudellisuus ja vaikuttavuus. Tavoitteena oli kehittää erilaisia tu-

loksellisuustekijöitä varten määrällisesti arvioitavissa olevat kriteerit, jotka toimivat myös ohjauksen kriteereinä. Esimerkiksi vuonna 1999 alueellisten taidetoimikuntien tulosalueet valtion talousarviossa olivat yleinen taide- ja kulttuuripolitiikka, taiteellisen työskentelyn edistäminen, kulttuuriin osallistumisen edistäminen, taide- ja kulttuuripolitiikan selvitys- ja informaatio toiminta sekä kansainvälinen vuorovaikutus. Käytännössä eri tulosalueiden toiminnot eivät yleensä ole selvästi rajattavissa, vaan sisältävät useissa tapauksissa myös osia muista tulosalueista.

Tulosohjaukseen siirtyminen näkyi joidenkin läänintaiteilijoiden toimintakertomuksissa siten, että raportoinnissa ryhdyttiin soveltamaan taidetoimikunnan käyttämää tulostavoitejaottelua. ”Tämä toimintakertomus on tehty Vaasan läänin taidetoimikunnan vuoden 1995 tulostavoiteasiakirjan mukaisesti” (Jyrki Tuulari, tk 1995). Muutoin alue- ja taidehallinnon muutokset eivät juuri vaikuttaneet läänintaiteilijoiden työhön tai heidän asemaansa. Läänintaiteilijat jatkoivat oman alueellisen taidetoimikuntansa hyväksymän työsuunnitelman toteuttamista.

Vuonna 1999 aloittaneen hallituksen²¹ ohjelmassa luvattiin selvittää Taiteen keskustoimikunnan ja taidetoimikuntien asemaa ja tehtäviä valtion taidehallinnossa sekä laatia luovan toiminnan kehittämiseksi taide- ja taiteilijapoliittinen ohjelma. Asiaa pohtineen toimikunnan mielestä taidepoliittiset tavoitteet edellyttävät taidetoimikuntajärjestelmän kehittämistä valtakunnallisena kokonaisuutena. Alueellisten taidetoimikuntien voimavaroja tulisi lisätä ja niitä pitäisi vahvistaa alueensa ammattimaisena taiteen edistämisen organisaationa, jolla on tärkeä rooli myös alueellisen kehittämistyön monipuolisena verkostotoimijana. (TAO 2002, 56, 87.)

Toimikunnan ohjelmaehdotuksiin perustunut valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta annettiin vuonna 2003. Siihen kirjattiin Taiteen keskustoimikunnan mahdollisuus joustavasti arvioida ja kehittää taiteen edistämisyjärjestelmän kattavuutta (esimerkiksi jaostorakenteen laajentamistarve) ja toimivuutta. Alueellisten taidetoimikuntien ja niiden henkilöstön hallinnollista asemaa selkiytetään ottaen huomioon taide- ja taiteilijapoliittisen toimikunnan esittämät tavoitteet ja arviointitarpeet. (Valtioneuvoston periaatepäätöstä taide- ja taiteilijapolitiikasta 2003, 11.)

Taiteen keskustoimikunta oli jo vuonna 2000 saanut tehtäväkseen huolehtia taiteen eri alojen yhteistoiminnan kehittämisestä ja toimia yhdyssiteenä valtion eri taidetoimikuntien, mukaan lukien alueelliset taidetoimikunnat, välillä sekä niiden ja opetusministeriön välillä

21 Paavo Lipposen II hallituksen kulttuuriministerinä olivat Suvi Lindén (Kokoomus) 15.4.1999–5.6.2002 ja Kaarina Dromberg (Kokoomus) 5.6.2002–17.4.2003.

(474/2000 taiteen edistämisasetuksen muutos, kohta 3). Alueellisten taidetoimikuntien tulosoajaukseen taiteen keskustoimikunta ei puuttunut, vaikka se oli ollut mukana neuvotteluissa. Vuonna 2001 oli otettu käyttöön alueellisia taidetoimikuntia varten uusi määrärahojen jakomalli, jolla tulosoajausta haluttiin tehostaa ja tehdä jakomenettely läpinäkyväksi. Toimikuntien perustoiminnan turvaamiseksi tarvittavan määrärahan suuruus määräytyi alueella toimivien taiteilijoiden, taide- ja kulttuurijärjestöjen ja alan muiden toimijoiden lukumäärän mukaan. Näitä kuvaamaan valittiin toimikuntaan kolmen viimeisen vuoden aikana saapuneiden apuraha- ja avustushakemusten määrä. Lisäksi määrärahan suuruuteen vaikuttivat läänintaiteilijoiden määrä sekä aluekehitys. (Alueellisen taidehallinnon uudistaminen 2005, 13.)

Vuosittain²² läänin (1998 alkaen alueellisten) taidetoimikuntien kanssa tehdystä tulossopimuksesta huolimatta opetusministeriöllä ei kuitenkaan ollut vaikutusvaltaa niiden henkilöstövoimavaroihin. Läänin taidetoimikunnat eivät puolestaan voineet vaikuttaa lääninhallitusten palveluksessa olevan henkilöstönsä valintaan, lukuun ottamatta ohjaavia läänintaiteilijoita, jotka olivat läänin taidetoimikuntien palveluksessa ja siten opetusministeriön tulosoajauksessa. Arvioidessaan vuonna 2002 alueellisten taidetoimikuntien toimintaa suhteessa niille asetettuihin tavoitteisiin Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi tulosoajauksen jääneen alueellisten taidetoimikuntien osalta pinta-puoliseksi, yleiseksi ja muodolliseksi. Tulosoajaus olisi edellyttänyt toimintaan osoitettavien määrärahojen ja henkilöstön kuulumista saman toimintaa ohjaavan viranomaisen hallintaan. Toimikunnissa sen ei koettu tuoneen toimintaan mitään erityistä uutta ja toiminta olisi voinut jatkua jokseenkin entiseen tapaan ilman tulosoajauksen soveltamista. (Alueelliset taidetoimikunnat 2002, 109.)

Samoin valtioneuvoston tarkastajat (2003) ja opetusministeriön toimeksiannosta taidetoimikuntalaitosta arvioinut kansainvälinen työryhmä (2004) katsoivat hallinnollisen erillisyyden rajoittavan toimikuntajärjestelmän yhtenäistä kehittämistä. Hallinnon selkeyttämisen yhteydessä kehoitettiin lisäksi kiinnittämään entistä enemmän ja paremmin huomiota myös sisällöllisten asioiden kehitystyöhön. Alueellisten taidetoimikuntien hallinnollisen aseman selkeyttäminen oli esillä myös tuon ajan keskeisimmissä kulttuuripoliittisissa strategiaohjelmissa.

Hallituksen²³ vuoden 2003 strategia-asiakirjan mukaan alueellisten taidetoimikuntien asemaa selkeytetään ja niiden resursointia vahvistetaan valtion budjettikehyksen puitteissa. Lisäksi kehitetään taide- ja

22 Vuodesta 2005 alkaen alueellisten taidetoimikuntien tulossopimukset on tehty kolmeksi vuodeksi ja toiminta- ja taloussuunnitelma neljäksi vuodeksi. Vuosittain päivitetään ja allekirjoitetaan hankesalkku, josta näin tulee vuosittainen tulossopimus.

23 Anneli Jäätteenmäen/Matti Vanhasen hallituksen kulttuuriministerinä toimi Tanja Karpela (Keskusta) 17.4.2003–19.4.2007.

kulttuuripolitiikan seuranta ja arviointia. Samat tavoitteet toistuivat myös vuoden 2004 asiakirjassa. Vuodenvaihteessa 2004–2005 opetusministeriö asetti kaksi työryhmää valmistelemaan taidetoimikuntalaitosta koskevia muutoksia. (Hallituksen strategia-asiakirja 2003, 62; Hallituksen strategia-asiakirja 2004, 73.)

Alueellisen taidehallinnon uudistamista pohtinut työryhmä totesi, että läänintaiteilijajärjestelmään oltiin tyytyväisiä ja läänintaiteilijat ovat alueellisten taidetoimikuntien taiteen edistämistyön merkittävä voimavara. Läänintaiteilijoiden tulisi alueellisen taidetoimikunnan ohella kytkeytyä paremmin myös oman taiteenalan valtion taidetoimikuntaan joihin voitaisiin nimittää soveltuvasti läänintaiteilijoiden edustajia. Alueellisten taidetoimikuntien toimintaa ja kehitystä kuitenkin rajoittivat niin taiteen edistämismäärärahojen kuin hallintohenkilöstön alimitoitus. Työryhmä kannatti opetusministeriön näkemystä sekä taiteen edistämismäärärahan korottamisesta että hallintomäärärahan tarkistamisesta kustannustason nousua vastaavaksi. (Alueellisen taidehallinnon uudistaminen 2005, 18–19.)

Valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittämistä pohtinut työryhmä puolestaan muistutti jälleen alueellisten taidetoimikuntien yhdistämisestä hallinnollisesti ja toiminnallisesti taiteen keskustoimikunnan yhteyteen. Samalla myös vastuu alueellisten taidetoimikuntien kanssa tehtävistä tulosopimuksista siirtyisi opetusministeriöstä taiteen keskustoimikunnalle. (Valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittäminen 2005:41.)

Taidehallinnon uudistus toteutettiin vihdoin vuoden 2008 alussa lakimuutoksella, jolla alueelliset toimikunnat siirrettiin lääninhalituksista taiteen keskustoimikunnan yhteyteen. Alueellisten taidetoimikuntien hallintohenkilöstö ja alueellisten taidetoimikuntien tulosohjaus siirrettiin taiteen keskustoimikuntaan ja alueellisten taidetoimikuntien nimitysvalta opetusministeriölle. Taiteen keskustoimikuntaan perustettiin aluepäällikön virka hoitamaan myös läänintaiteilijoiden asioita yleisellä tasolla. Lisäksi monet alueelliset toimikunnat joutuivat etsimään uudet toimitilat entisten lääninhalitusten yhteydessä sijainneiden tilalle, mikä merkitsi muun muassa tietoliikenneyhteyksien uudelleenjärjestelyä.

Lokakuussa 2008 opetusministeriö tilasi selvityksen alueellisen taiteen edistämisen toimijakentästä. Siinä kartoitettiin alueellisen taide- ja kulttuurikentän toimijat, kentän tilanne ja mahdolliset kehittämistarpeet, hyvät käytännöt ja niiden laajemmat soveltamismahdollisuudet sekä yhteistyömahdollisuudet. Selvitystyö sisälsi useita alueiden kulttuuritoimijoiden edustajien tapaamisia ja loppuraportissa läänintaiteilijajärjestelmä todettiin suhteellisen hyvin toimivaksi ja hyödylliseksi ja kokemukset pääsääntöisesti myönteisiksi. Läänintaiteilijat on koettu tärkeiksi toimijoiksi erityisesti edustamallaan taiteenaloilla ja maaseudulla, jossa kunnalliset kulttuurisihteerit ovat

hävinnheet. Etenkin saamelaistaiteen läänintaiteilijalla on tärkeä rooli pitää yhteyttä yksittäisiin saamelaistaiteilijoihin sekä tukea erityisesti saamelaislasten taideharrastuksia.²⁴ (Palttila 2009, 13.)

Selvityksessä todettiin tuottajapainotteisuuden auttaneen taiteellisten kehittämishankkeiden ja monipuolisen yhteistyön toteuttamisessa. Sen mukaan myös tuottajatyypistä toimintaa tarvitaan lisääntyvässä määrin eri puolilla maata. Läänintaiteilijoiden yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa taiteen soveltavan käytön edistämiseksi on tuottanut hyviä tuloksia. Tapahtumien, näyttelyiden, esitysten ja muun toiminnan järjestämisessä yhteistyötä tarvitaan toimijoiden, tilojen ylläpitäjien, rahoittajien sekä tiedotusvälineiden kesken. Useissa tapauksissa läänintaiteilijat ovat kyenneet antamaan hyödyllistä käytännön apua toimijoille. (Mts. 17, 19.)

Selvitys päätyikin esittämään muun muassa läänintaiteilijajärjestelmän kehittämistä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Mahdollisuutta osoittaa osa läänintaiteilijavakansseista ja henkilötyövuosista alueella oleville toimijoille käytettäväksi läänintaiteilijan palkkaamiseen tulisi myös tutkia. Tällöin esimerkiksi alueen taide- tai kulttuurijärjestöt joko yksin tai yhteistyössä toistensa kanssa saisivat läänintaiteilijan käyttöönsä määrääjäksi. Vaihtoehtoisesti taidetoimikunta voisi käyttää palkkasumman alueelliseen taiteen edistämiseen määrittelemillään taiteenaloilla. (Mts. 24.)

Vuonna 2009 hallitus²⁵ teki esityksen aluehallinnon uudistamista koskeväksi lainsäädännöksi jonka myötä valtion aluehallinnosta poistuisivat lääninhallitukset ja lääni-nimitys. Se sisälsi myös ehdotuksen lain taiteen edistämisen järjestelystä muuttamisesta siten, että opetusministeriön sijasta maakunnan liitot määräisivät toimialueidensa alueellisten taidetoimikuntien jäsenet alueellisia taiteen ja kulttuurin järjestöjä ja laitoksia kuultuaan näiden ehdottamista henkilöistä. Samassa yhteydessä maakunnan liittojen tehtäviin lisättäisiin alueellisten taidetoimikuntien ja liikuntaneuvostojen asettaminen, jolloin valtion aluehallintoviranomaisella olisi maakunnan liiton nimittämä asiantuntijaelin. (HE 59/2009 vp.)

Uudistusta koskevassa lausunnossaan eduskunnan sivistysvaliokunta muistutti vuoden 2008 alussa toteutetusta taidehallinnon uudistuksesta, jolloin alueellisten taidetoimikuntien hallintohenkilöstö ja alueellisten taidetoimikuntien tulosohjaus siirrettiin taiteen keskus-toimikuntaan ja alueellisten taidetoimikuntien nimitysvalta opetus-

24 Lapin taidetoimikunnassa oli vuosina 1978–2008 saamelaistaiteen läänintaiteilija lähes yhtäjaksoisesti. Saamelaiskäräjät on esittänyt Lapin taidetoimikunnan yhden läänintaiteilijan toimen korvaamista kansallisella saamelaistaiteilijalla jonka toimialueena olisi koko valtakunta. (Rensujeff 2011, 112–113.)

25 Matti Vanhasen II (sittemmin Mari Kiviniemen) hallituksen kulttuuriministerinä oli Stefan Wallin (Ruotsalainen kansanpuolue) 19.4.2007–23.6.2011.

ministeriölle. Uudistus todettiin taidetoimikuntalaitoksen toiminnan kannalta onnistuneeksi, koska taidehallinnon asiantuntijuuteen perustuva luottamushenkilöjärjestelmä on kokonaisuus ja alueellisten taidetoimikuntien strateginen yhteistyökumppani oli entistä selkeämmin valtion muu taidehallinto ja opetusministeriö. Sivistysvaliokunnan mielestä opetusministeriön tulisi jatkossakin nimittää alueelliset taidetoimikunnat. (SiVL 8/2009 vp.)

Samaan aikaan valmistuneessa esityksessään taidetoimikuntajärjestelmän kehittämiseksi Taiteen keskustoimikunta yhtyi sivistysvaliokunnan kantaan alueellisten taidetoimikuntien nimittämisestä. Alueellisten taidetoimikuntien asemaa ja toimintaa vahvistettaisiin muun muassa laajalla alueellisella yhteistyöllä. Sitä tulisi erityisesti kehittää taiteen ja kulttuurin aluekeskusten sekä muiden alueellista kulttuuri- ja taidetoimintaa toteuttavien toimijoiden kanssa. Esityksessä Taiteen keskustoimikunta muuttuisi taiteen edistämiskeskukseksi. (Taiteen keskustoimikunnasta taiteen edistämiskeskus. Esitys valtion taidetoimikuntajärjestelmän kehittämisestä 2009, 24–25.)

Läänintaiteilijat nähtiin Taiteen keskustoimikunnan esityksessä merkittävänä toimijoina vahvistettaessa alueellisten taidetoimikuntien keskeistä roolia alueen kehittäjinä. Alueellisten taidetoimikuntien monet strategiset pilottihankkeet ja käytännön yhteistyö yhteisöjen, yksittäisten taiteilijoiden sekä kuntien kulttuuritoimen edustajien kanssa toteutetaan läänintaiteilijoiden toimesta. Läänintaiteilijan valinta jäisi edelleen alueelliselle taidetoimikunnalle, mutta he olisivat työsuhteessa taiteen edistämiskeskukseen, jossa heidän lähimpänä esimiehenään toimisi alueellisen taidetoimikunnan pääsihteeri. Muutos mahdollistaisi läänintaiteilijoiden työsuhteen ehtojen yhtenäistämisen. Taiteen keskustoimikunta muistutti myös taiteilijalähtöisyydestä läänintaiteilijoita palkattaessa. Taiteilijan tuoma henkinen ilmapiiri, asiantuntemus ja osaaminen taiteen edistämässä tulee säilyttää muuttuneesta työnkuvasta huolimatta. (Mts. 25-26.)

Aluehallinnon uudistuksen lait ja asetukset tulivat voimaan vuoden 2010 alussa, jolloin läänit lakkautettiin ja kulttuuria koskevat asiat sisällytettiin perustettavien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtäviin. Sen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö²⁶ on laatinut viidentoista keskuksen kanssa kulttuuritoimen toiminnalliset tulosopimukset, joiden mukaan kyseiset virastot kehittävät yhteistyötä muun muassa alueellisten taidetoimikuntien ja maakunnan liittojen sekä keskeisten alueella olevien taide- ja kulttuurilaitosten kanssa. Sopimusten olisi määrä vahvistaa alueellisten kulttuuri- ja luovan talou-

26 Opetusministeriön nimi muuttui 1.5.2010 opetus- ja kulttuuriministeriöksi, koska sen katsottiin paremmin vastaavan ministeriön tehtäväkenttää ja toimintaa.

den toimijoiden toimintaedellytyksiä. (Luovan talouden ja kulttuurin alueelliset kehittämistoimenpiteet 2010–2020, 43.)

Vastoin sivistysvaliokunnan ja Taiteen keskustoimikunnan kantaa alueellisten taidetoimikuntien jäsenten nimittäminen siirrettiin opetusministeriöstä maakunnan liittojen tehtäväksi. Lakisääteisinä aluekehitys- ja maakuntakaavoitusviranomaisina 19 maakunnan liittoa ovat maakunnan johtavia suunnittelu- ja edunvalvontayksiköitä ja ne ovat alueensa kuntien muodostamia. Kansanedustaja Mikko Alatalon samaan aikaan jättämä toimenpidealoite läänintaiteilijan toiminimikkeen muuttamisesta ”esimerkiksi maakuntataiteilijaksi, aluetaiteilijaksi tai taidekolportööriksi” ei myöskään toteutunut (TPA 75/2009 vp).

Taiteen ja kulttuurin aluekeskuksia koskevan selvityksen mukaan alueellisten taidetoimikuntien keskinäinen yhteistyö on lisääntynyt jatkuvasti. Alueellisten taidetoimikuntien pääsihteerit ovat toivoneet enemmän yhteisiä hankkeita, jolloin niistä tulisi suurempia ja vaikuttavampia. Samalla osaamista ja hyviä käytäntöjä siirtyisi alueelta toiselle. Läänintaiteilijat voisivat tehdä laajempaa yhteistyötä yli aluerajojen tai taidetoimikunnilla voisi olla yhteisiä läänintaiteilijoita. Perinteisen rahanjaon, projekti- ja hanketoiminnan ja läänintaiteilijatyön tulee olla tasapainossa keskenään. Alueellisella taidetoimikunnalla on myös oltava näkemys lopputuloksesta, johon näiden yhdistelmällä pyritään. (Ruokolainen 2010, 21–25.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö teetti vuonna 2010 selvityksen kuntien kulttuuritoiminnan tuki- ja kehittämisselviytäkäsä ja -toimenpiteistä. Siinä tarkasteltiin lainsäädäntöä, kulttuuripalveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta sekä kulttuuripalveluiden tuotantoedellytyksiä ja kartoitettiin paikallistason kulttuuritoiminnan ja -palveluiden kehittämisedellytyksiä ja -tarpeita. Selvityksessä päädyttiin esittämään alueellisten taidetoimikuntien tehtävien laajentamista ammattitaitteen edistämisen ohella myös alueelliseen kulttuuripolitiikkaan. Läänintaiteilijajärjestelmän ainoaksi ongelmaksi nostettiin hankkeiden katkeaminen ilman jälkihoitoa läänintaiteilijan vaihtuessa. Muutoin järjestelmä todettiin erittäin toimivaksi ja sen edelleen vahvistaminen tärkeäksi. (Kangas & Kivistö 2011, 44–45.)

Läänintaiteilijajärjestelmää vahvistettaisiin muun muassa sijoittamalla läänintaiteilijat alueellisen taidetoimikunnan toiminta-alueen eri osiin. Lisäksi läänintaiteilijoita nimitettäessä olisi huomioitava jo aloitettujen hankkeiden jatkuvuus. Nämä tavoitteet saavutettaisiin ottamalla alueen kunnat mukaan läänintaiteilijan valintaan siten, että kunnat ja muut toimijat ideoisivat taidetoimikunnalle mahdollisia läänintaiteilijan hankkeita ja niiden vaikutuksia. Käsiteltyään aloitteet taidetoimikunta valitsee läänintaiteilijan sijoituskunnan ja laittaa työsuhteen yleiseen hakuun. Alueellinen taidetoimikunta tekee lopullisen valinnan kuntaa tai muuta toimijaa kuultuaan. Läänintaiteilijaksi

selvityksen tekijät ehdottavat ammattitaiteilijaa, mutta erityisin perustein työsuhteeseen voidaan valita tuottaja tai animaattori²⁷. (Kangas & Kivistö 2011, 44–45.)

Ehdotettu valintamenettely on samantapainen kuin ensimmäisten läänintaiteilijakokeilujen käynnistyessä. Sijoituskunnalla ei kuitenkaan olisi velvollisuutta osallistua läänintaiteilijan kustannuksiin. Paluuta 1970-luvun alkuun heijastaa myös ehdotus kulttuuri- tai taideohjaaja -nimikkeen käyttöönotosta. Selvityksen mukainen esitys läänintaiteilijatoimien hajasijoittamisesta kuntiin ja valintamenettelyn muuttaminen ei ole saanut läänintaiteilijoiden varauksetonta kannatusta. Muutoksia ei pidetty tarkoituksenmukaisina, eikä toiminnallisesti yhtä tehokkaina kuin nykyinen läänintaiteilijajärjestelmä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkisti helmikuussa 2012 lakiluonnoksen taiteen keskustoimikunnan muuttamisesta taiteen edistämiskeskukseksi, joka olisi ministeriön alainen ja tulosohjaama virasto²⁸. Alueellisista taidetoimikunnista tulisi entistä tiiviimmin taiteen edistämiskeskukseen ohjauksessa olevia aluetoimipisteitä. Virastolle kaavailtuja aktiivisia taiteen ja kulttuurin valtakunnallisia ja alueellisia kehittämistehtäviä hoitaisivat taidekoordinaattorit. Tämän todettiin edellyttävän nykyisten läänintaiteilijoiden toimenkuvan tarkentamista. Muilta osin lausuntokierrokselle lähteneessä esityksessä ei läänintaiteilijoiden asemaa ja toimintaresursseja tai yleensä läänintaiteilijajärjestelmän tulevaisuutta ole käsitelty. Aiempien esitysten tapaan luonnoksessa keskityttiin taiteen edistämisen sisältöjen kehittämisen sijaan ensisijaisesti hallinnon uudistamiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 16–17.)

Lakiehdotuksesta annetuissa lausunnoissa otettiin kantaa myös läänintaiteilijajärjestelmää koskeviin muutoksiin. Läänintaiteilijoiden ja alueellisten taidetoimikuntien ohella useat kulttuuri- ja taidejärjestöt sekä muut alueelliset toimijat, esimerkiksi Suomen Kuntaliitto katsoivat nykyisen läänintaiteilijajärjestelmän osoittaneen toimivuutensa ja tarpeellisuutensa. Valtion taidetoimikunnista samoilla linjoilla olivat kirjallisuustoimikunta sekä valokuva-, elokuva-, kuva- ja säveltaidetoimikunta. Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto ry totesi läänintaiteilijoiden toimenkuvan muuttamisen taidekoordinaattoreiksi vahvistavan paikallista taiteen kentän osaamista juuri siltä osa-alueelta, jota

27 Esityksen mukaan ”animaattori” toimijan nimikkeenä yleistyi 1970-luvulla Euroopan neuvoston kulttuuripoliittisissa asiakirjoissa. Se suomennettiin mm. termillä ’elävöittäjä’. Englanninkielinen vastine ’driving force’ kuvaa myös sitä, mitä termillä tarkoitetaan. Tässä yhteydessä voitaisiin puhua alueellisen ja kunnallisen kulttuuritoiminnan elävöittäjästä tai – Kulttuuritoimintakomitean (1974:2) aikanaan lanseeraamalla nimikkeellä – kulttuuri- / taideohjaajasta. (Kangas & Kivistö 2011, 45.)

28 Edellisen hallituksen aloittama muutoshanke kirjattiin Jyrki Kataisen (Kokoomus) hallitusohjelmaan keväällä 2011. Hallituksen kulttuuriministerinä aloitti 22.6.2011 Paavo Arhinmäki (Vasemmistoliitto).

tarvitaan taiteen tekemisen tukena. Sen sijaan valtion kuvataidetoimikunnan mielestä läänintaiteilijan tehtävänimikettä ja työkenttää ei tulisi muuttaa, koska se ei houkuttelisi taiteilijoita.

Läänintaiteilijat ja alueelliset taidetoimikunnat näkivät myös läänintaiteilija-nimikkeen säilyttämisen tärkeänä sen vakiintuneen sisällön ja tunnettuuden vuoksi. Useissa lausunnoissa esitettiin aluetaitelijan-nimikettä taidekoordinaattorin tilalle, koska sitä pidettiin liian etäisenä ja vain hallintoon viittavana. Kirjailijaliiton mielestä läänintaiteilijatoimen haltijalla tulisi olla mahdollisuus myös oman taiteensa tekemiseen.

Taiteen keskustoimikunta puolestaan kannatti läänintaiteilijoiden tai tulevien taidekoordinaattoreiden työsuhteen siirtoa virastoon, mutta ei kiinnittänyt huomiota toimen mahdollisiin sisältöihin. Sen ja muiden kuin edellä mainittujen valtion taidetoimikuntien lausunnot saattavat myös osaltaan heijastaa läänintaiteilijoiden toiminnan ja koko läänintaiteilijajärjestelmän tulosten puutteellista tuntemusta taidehallinnossa.

Eduskuntakäsittelyyn tulevassa lopullisessa lakiesityksessä huomioitiin luonnoksen lausuntokierrokselta saatu palaute. Läänintaiteilija-nimike on päätetty säilyttää, eikä läänintaiteilijoiden tehtäviin tai toimenkuvaan ole tulossa muutoksia. Järjestelmän rahoitus pysyy kuitenkin myös entisellään. Taiteen edistämiskeskusta koskevan lain on määrä tulla voimaan vuoden 2013 alussa.

Alueellista taidehallintoa koskeneiden muutosten ja kehitystyön keskellä läänintaiteilijat ovat jatkaneet työtään taiteen ja kulttuurin edistämiseksi. Alueellisten taidetoimikuntien omien hankkeiden ohella läänintaiteilijoiden käyttö on lisääntynyt yhteistyöhankkeissa, jotka on usein toteutettu osittain tai kokonaan ulkopuolisella rahoituksella. Yhteistyö on saanut myös kansainvälisiä ulottuvuuksia muun muassa taidetoimikuntien yhteisten taiteilijaresidenssien kautta. 2000-luvun alussa Oulun ja Lapin taidetoimikunnan läänintaiteilijat tekivät yhteistyötä Barentsin alueen taiteilijoiden ja paikallisten asiantuntijoiden kanssa visuaalisten taiteiden, taideteollisuuden, nukketatterin, kirjallisuuden ja musiikin parissa. Vuonna 2007 Oulun taidetoimikunnan valokuvataiteen läänintaiteilija toteutti sarjan ammattilaisille ja valokuvauksen harrastajille suunnattuja kansainvälisiä valokuvatyöpajoja kiinalaisen Hainanin maakunnan kanssa. Kaakkois-Suomen taidetoimikuntaan palkattiin seuraavana vuonna osa-aikainen tuottaja-läänintaiteilija luomaan kansainvälisiä yhteistyöverkkoja ja edistämään alueen kulttuurinäkyvyyttä. Toiminta suuntautui Espanjaan, Venäjälle ja Itämeren maihin. Samoin Pohjois-Karjalan läänintaiteilijoita ovat työllistäneet kulttuuriyhteistyö Karjalan tasavallan kanssa.

Toimintakertomuksista päätellen läänintaiteilijoiden työmäärä, vaativuus ja paneutuminen toimen hoitamiseen eivät ole paljon muuttuneet vuosikymmenten kuluessa: "Kun aloitin toimeni kesä-

kuussa 2004, ohjeisti silloinen pääsihteeri minua ”Läänintaiteilija on töissä 24 tuntia vuorokaudessa.” Tarkastellessani menneitä työvuosia voin todeta, että olen todellakin ollut viisi vuotta läänintaiteilija lähes vuorokaudet läpeensä. Läänintaiteilijuus toisaalta velvoittaa ja toisaalta antaa mahdollisuuden paneutua taiteen edistämiseen monesta eri lähtökohdasta. Harrastajateatterit, koulutus, lasten ja nuorten kulttuuri, kansainvälinen toiminta, monialainen verkostoituminen, esitystaiteen uudet muodot, ohjaaminen, konsultointi ja tuottaminen – kaikki ovat olleet osa työnkuvaani.” (Hilkka Hyttinen, tk 2009.)

Työmäärä ei näytä vähentyneen edes niillä taiteenaloilla joilla on ollut läänintaiteilija järjestelmän alusta alkaen. Hämeen taidetoimikunnan kirjallisuuden läänintaiteilijan päivittäinen työ oli tutustumista kaikenikäisten kirjoittajien teksteihin joista hän antoi kirjallista ja suullista palautetta sekä yritti etsiä ja lisätä alueen kirjoittajien julkaisumahdollisuuksia. Työhön kuului myös kirjoittajien, opettajien, ohjaajien, kirjallisuuden ystävien monipuolinen ja jatkuva neuvonta. Tämän lisäksi läänintaiteilija osallistui taidetoimikunnan kokouksiin, laati lehdistötiedotteita ja kirjoitti aktiivisesti lehtiartikkeleita kulttuuriin liittyvistä asioista, teki yhteistyötä muiden kirjallisuuden läänintaiteilijoiden kanssa sekä piti yhteyttä kuntiin, taide- ja kulttuuri-toimijoihin ja kirjoittajayhdistyksiin. Osa vuosilomastakin kului työn merkeissä: ”– olin lähes koko tammikuun vuosilomalla, osallistuin 9.1. uuden taidetoimikunnan kokoukseen. 11.1. osallistuin Urjalassa kirjallisuuden Pentinkulman päivien ohjausryhmän kokoukseen (olen ryhmän jäsen). – 12.-13.1. pidin proosakurssin Jyväskylän yliopistossa ja samalla matkalla osallistuin Kemin Taiteiden yöhön. 23.1. pidin koulutuspäivän Outokummun oppimiskeskuksessa ja esiinnyin Outokummun kirjastossa. 27.1. olin kouluttajana Veso-päivillä Kemissä. 29.1. oli Helsingissä (lääninhallitus) palaveri valtakunnallisesta luku-seikkailuvuodesta.” (Taija Tuominen, tk 2001.)

Läänintaiteilijan oman taiteellisen työn jakso poistettiin järjestelmän vakinaistamisen yhteydessä vuonna 1984, mutta taidetoimikunnasta, työnkuvasta ja taiteenalasta riippuen siihen on edelleen ollut mahdollisuus. Esimerkiksi Keski-Suomen taidetoimikunnassa on taiteelliseen työskentelyyn myönnetty kahden kuukauden työvapaita ja vuonna 2010 Etelä-Savon taidetoimikunnan säveltäiteen läänintaiteilijan työtehtävät jakaantuivat kolmeen osaan, joista yksi oli oma taiteellinen työ. Se sisälsi harjoittelua, säveltämistä ja sovitamista. Läänintaiteilija on myös voitu palkata tekemään pääasiassa taiteellista työtä. Saman taidetoimikunnan kuvataiteen läänintaiteilija näyttäisi toimintakertomusten mukaan keskittyneen omaan taiteelliseen työhön, vaikka hän hoiti myös muita läänintaiteilijan tehtäviä. (Karoliina Leisti, tk 2007; Teemu Takanen tk 2010; Hanna Rätty, tk 2009.)

Läänintaiteilijat 1998–2011

Vuoden 1997 jälkeen alueellisissa taidetoimikunnissa on työnsä aloittanut yhteensä 168 läänintaiteilijaa ja yksi työryhmä. Läänintaiteilijoiden kokonaismäärä on kasvanut edelleen jonkin verran, mutta miesten osuus on vähentynyt 33 prosenttiin. Useimmissa taidetoimikunnissa läänintaiteilijoiden enemmistö onkin ollut naisia. Vuoden 1997 jälkeen aloittaneiden läänintaiteilijoiden keski-ikä on ollut 39 vuotta, miesten keski-ikä ollessa noin vuoden alhaisempi kuin naisten. Useimmat läänintaiteilijat ovat kuitenkin aloittaneet 32-vuotiaana ja naiset yleensä kaksi vuotta miehiä nuorempina.²⁹ (Kuviot 6 ja 8, s. 82 ja 83.)

Läänintaiteilijoiden toimikauden pituus on ollut keskimäärin 2,9 vuotta. Lyhyimmät toimikaudet olivat Kaakkois-Suomen ja Pohjanmaan taidetoimikunnissa. Miehillä läänintaiteilijavuotia kertyi selvästi vähemmän kuin naisilla. Miesten keskimääräinen läänintaiteilijakausi on kestänyt hieman pidempään kuin kaikkien läänintaiteilijoiden ja naisten toimikausi keskimäärin. (Taulukko 6.)

Läänintaiteilijoiden palvelussuhdetta koskeneen kyselyn³⁰ mukaan vuonna 2008 noin joka toisella toimessa olleista läänintaiteilijoista oli vähintään 2–3 vuoden määräaikainen työsuhde. Lisäksi 43 prosentilla työsuhteeseen sisältyi myös mahdollisuus lisävuosiin. Runsaalla kolmasosalla läänintaiteilijoista oli kuitenkin yleensä kahden vuoden mittaisia palvelussuhteita joita oli ketjutettu parhaimmillaan seitsemään vuoteen. Kymmenesosalla kysymykseen vastanneista (n=30) oli vuoden määräaikainen työsuhde sekä mahdollisuus toiseen vuoteen.

Yksittäisistä taiteenaloista näyttämö- sekä säveltaiteen läänintaiteilijoita oli noin kymmenesosa. Suurimman ryhmän muodostivat kuitenkin muut taiteenalat, joka sisältää esimerkiksi saamelataiteen, lastenkulttuurin, sanataiteen, sarjakuvan ja useita taiteenaloja yhdisteleviä läänintaiteilijatoimen edustajia. Lisäksi noin joka kymmenes läänintaiteilija toimi tuottajana. Vuodesta 1999 alkaen läänintaiteilijoiden enimmäismäärä on ollut 49. Käytännössä määrä on vaihdellut, sillä toimikunnat ovat voineet jättää toimia täyttämättä ja kohdistaa taiteen edistämismäärärahoja muuhun kuin läänintaiteilijoiden enimmäismäärän palkkaamiseen. (Taulukko 7.)

29 Kaikkien taiteilijoiden keski-ikä oli 46 vuotta vuonna 2000. Joka neljäs taiteilija oli tuolloin alle 35-vuotias ja puolet taiteilijoista oli alle 45-vuotiaita. Nuorimpia olivat tanssitaiteilijat, joiden keski-ikä oli 36 vuotta. (Rensujeff 2003, 21.)

30 Kysely toteutettiin läänintaiteilijoiden työehtojen yhtenäistämistä ja sopimuskäytäntöjen selkiyttämistä pohtineen työryhmän tarpeisiin. Sen tehtävänä oli laatia läänintaiteilijoiden työsuhdetta koskevat suositukset.

Taulukko 6. Vuosina 1998–2011 aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärä, läänintaiteilijavuosien määrä ja läänintaiteilijakauden keskimääräinen pituus sukupuolen (M/N) mukaan taidetoimikunnittain

Taidetoimikunta	Läänintaiteilijoiden määrä			Läänintaiteilijavuosia			Kauden keskimääräinen pituus/vuosia		
	M	N	Yht.	M	N	Yht.	M	N	Yht.
Etelä-Savo	7	5	12	20,6	12,3	32,9	2,9	2,1	2,5
Häme	3	6	9	14,4	23,4	37,8	4,8	3,3	3,8
Kaakkois-Suomi	5	9	14	17,6	14,6	32,2	2,9	1,3	1,9
Keski-Suomi*	4	4	9	20,3	16,7	42,0	5,1	4,2	4,7
Lappi	5	10	15	16,4	30,0	46,4	3,3	3,0	3,1
Oulu	7	9	16	17,7	28,8	46,5	2,5	3,2	2,9
Pirkanmaa	8	7	15	16,0	18,4	34,4	2,0	2,6	2,3
Pohjanmaa	1	19	20	5,0	29,9	34,9	5,0	1,7	1,8
Pohjois-Karjala	4	10	14	9,2	31,6	40,8	2,3	3,2	2,9
Pohjois-Savo	6	4	10	17,3	17,4	34,8	2,9	4,4	3,5
Satakunta	2	11	13	4,3	37,7	42,0	2,2	3,4	3,2
Uusimaa	1	11	12	3,8	30,4	34,2	3,8	2,8	2,8
Varsinais-Suomi	6	7	13	19,0	29,0	48,0	3,2	4,1	3,7
Yhteensä kpl	59	112	172	181,6	320,3	506,8	3,0	2,8	2,9

* Keski-Suomen taidetoimikunnassa yhteen läänintaiteilijatoimeen valittiin työryhmä, johon kuului kaksi naista ja yksi mies. Heitä ei ole laskettu erikseen sukupuolen mukaan.

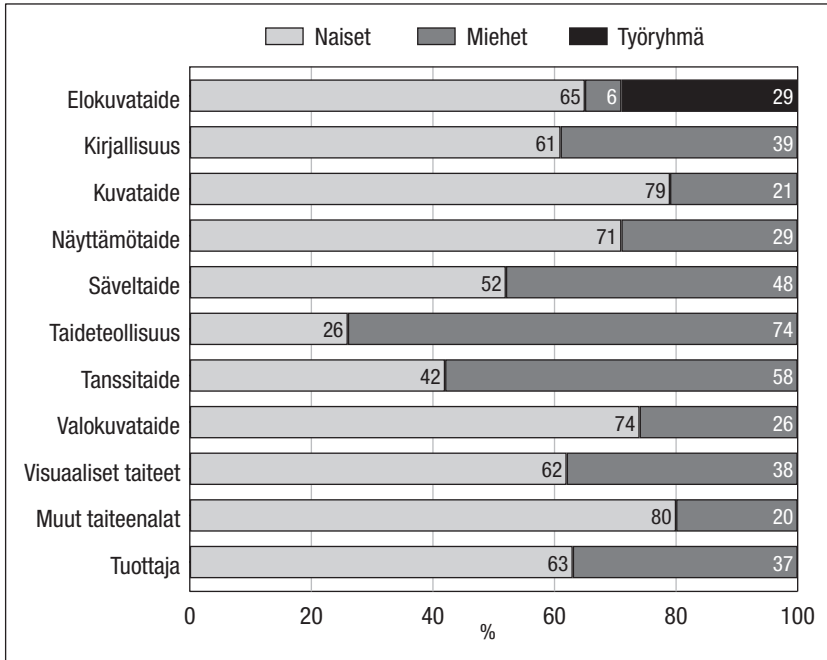
Taulukko 7. Vuosien 1998–2011 läänintaiteilijatoimet toimikunnittain ja taiteenaloittain

Taidetoimikunta	Elokuva	Kirjallisuus	Kuva- taide	Näyttämö	Rakennus	Sävel	Taidet- ollisuus	Tanssi	Valokuva	Viisu- alliset	Muut*	Tuottaja	Yhteensä
Etelä-Savo			2	2	1	2	1	1		2	2		13
Häme		2	1			1	1	1		1	1	2	10
Kaakkois-Suomi	1	3	4	1		2	2	3				1	17
Keski-Suomi	1	1		1		1	1	1		2		1	9
Lappi		1		1		2	1			2	5	3	15
Oulu	1	3		1	1		1		1		3	5	16
Pirkanmaa	1	2		1		4		1	2	3	1		15
Pohjanmaa		1	3	2	2			3		1	3	5	20
Pohjois-Karjala		1	3	1		2		2		1	1	3	14
Pohjois-Savo			1	2			2	1		2	2		10
Satakunta	1	1	1	1	2	3		1		1	1	1	13
Uusimaa				3	2	1				1	5		12
Varsinais-Suomi		1	1	3	1	1	1	1		1	3		13
Yhteensä kpl	5	16	16	19	9	19	10	15	3	17	27	21	177
%	2,8	9,0	9,0	10,7	5,1	10,7	5,6	8,5	1,7	9,6	15,3	11,9	100,0

* Sis. seuraavia tehtävänimikkeitä: lastenkulttuuri, ympäristötaide, sanataide, sarjakuva, kansainväliset asiat, tiedottaja/projektisihteeri, hoitolaitosten kulttuuritoiminta, sirkus-, ja estraditaide, konservointi, tiedottaja, saamelaitaite, performanssi ja monikulttuurisuus.

Läänintaiteilijavuosien jakautuminen sukupuolen mukaan on hyvin erilainen kuin järjestelmän alkuvuosina (vrt. kuviot 1 ja 3). Naisten osuus on vahvistunut lähes kaikilla taiteenaloilla lukuun ottamatta näyttämö- ja tanssitaiteita sekä tuottajia. Erityisen voimakasta naisten läänintaiteilijavuosien kasvu on ollut elokuvataiteessa ja luokassa muut taiteenalat. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1998–2011

Yhteisiä vaatimuksia

Läänintaiteilijat ovat jälleen 2000-luvulla kokoontuneet vuosittaisiin tapaamisiin. Vuodesta 2003 alkaen eri puolilla maata järjestettyjen läänintaiteilijapäivien toteutus on ollut alueellisten taidetoimikuntien ja alueen läänintaiteilijoiden vastuulla. Läänintaiteilijoiden aktivoitumista on edesauttanut palkkatason pysyminen muuttumattomana, työnkuvassa ja työoloissa tapahtuneet muutokset, palkkajärjestelmän uudistuksen vaikutukset sekä taidetoimikuntalaitosta ja taidehallintoa koskeneet lukuisat muutosesitykset. Tapaamisten keskeiset kysymykset ovatkin liittyneet palkkaukseen, työsopimukseen, työajanseurantaan ja muihin työsuhdeasioihin. Esillä on ollut myös esimerkiksi hallinnollisten raportointikäytäntöjen kehittäminen läänintaiteilijoiden ja taiteen keskustoimikunnan yhteistyönä sekä mahdollisuus oman taiteellisen ammattitaidon ylläpitoon, johon taiteenalasta riippuen tulisi voida käyttää 10–20 prosenttia työajasta.

Läänintaiteilijoiden palkka on järjestelmän alusta alkaen maksettu alueellisten taidetoimikuntien taiteen edistämismäärärahoista, joka on viime kädessä sidoksissa veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen tuottoon. Taulukkopalkkojen poistumisen jälkeen taidetoimi-

kunnat ovat voineet vapaammin päättää läänintaiteilijalle maksettavasta palkasta vuotuisen taiteen edistämismäärärahan suuruudesta riippuen. Vuosien 2007 ja 2008 valtakunnallisten läänintaiteilijatapaa-
misten julkilausumissa esitettiin läänintaiteilijoiden palkkakulujen irrottamista alueellisista taiteen edistämismäärärahoista. Palkkauksessa olisi noudattava taide- ja kulttuurialan vaativan asiantuntijatason vähimmäispalkkasuosituksista. Lähtökohtana tulisi olla kaikille yhtenäinen peruspalkka ja kokonaispalkkaus määräytyisi työn vaativuuden mukaan.

Alueellisten taidetoimikuntien siirto taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen on läänintaiteilijoiden mielestä edistänyt läpinäkyvyyttä ja mahdollistanut läänintaiteilijoiden työnkuvien ja työehtojen vertailun. Työehtojen yhtenäistämiseksi ja sopimuskäytäntöjen selkiyttämiseksi vuoden 2008 läänintaiteilijapäivillä Oulussa perustettiin työryhmä, jonka tehtäväksi tuli kartoittaa ongelmat ja laatia läänintaiteilijoiden työsuhdetta koskevat suositukset. Työryhmässä olivat mukana läänintaiteilijoiden lisäksi alueellisten taidetoimikuntien ja taiteen keskustoimikunnan sekä Akavan Erityisalojen ja taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry:n edustajat. (Valtakunnalliset läänintaiteilijapäivät, muistio 2008; Läänintaiteilijan työsuhde 2011, 3.)

Suosituksien taustaksi kerättiin syksyllä 2008 toimesta olevilta läänintaiteilijoilta tietoja heidän työsuhteestaan. Kysely lähetettiin 42 läänintaiteilijalle joista 73,8 prosenttia vastasi. Työryhmän suositukset valmistuivat syksyllä 2009 ja lähtivät lausuntokierrokselle alueellisiin taidetoimikuntiin. Lausunnoissa suositus todettiin tarpeelliseksi, koska se lisää toimikuntien yhtenäisyyttä ja helpottaa läänintaiteilijan toimenkuvan hahmottamisessa sekä ehkäisee työhön liittyviä mahdollisia ongelmia ja kriisitilanteita. Joissakin alueellisissa taidetoimikunnissa läänintaiteilija-nimikettä pidettiin alkuosaltaan vanhentuneena, eikä sen muutoinkaan katsottu tuottajien määrän kasvaessa vastaavan nykyistä käytäntöä.

Taidetoimikuntien lausunnoissa kiinnitettiin huomiota läänintaiteilijan työsuhteen kestoon ja palkkaukseen. Kovin tarkasti määritellyn työsuhteen keston toimivuutta epäiltiin ja siihen toivottiin riittävästi joustavuutta tilanteen mukaan. Joissakin toimikunnissa katsottiin lyhyiden työsuhteiden haittaavan läänintaiteilijan pitkäjänteistä työskentelyä, eikä myöskään patkätöiden korostamista suosituksella pidetty kovin perusteltuna. Toisten mielestä epätietoisuus vuosittain myönnettävien taiteen edistämismäärärahojen suuruudesta ja mahdollisuus palkata läänintaiteilija vain tiettyihin hankkeisiin puolsivat lyhyempiä työsuhteita.

Työsuhdesuosituksessa läänintaiteilijoille hahmoteltua omaa palkkausjärjestelmää alueelliset taidetoimikunnat eivät nähneet tarpeellisenä. Sen pelättiin korottavan läänintaiteilijoiden palkkaa vuosittain

riippumatta taidetoimikunnan taloudellisesta tilanteesta ja muiden työntekijöiden työehtosopimuksista. Järjestelmän seurauksena toimikunnat saattavat jättää läänintaiteilijan toimia tai jatkosopimuksia taloussyistä täyttämättä, jolloin läänintaiteilijoiden määrä vähenee tai pitkäjänteinen taiteen edistämistyö kärsii. Suositukseen tulisi sisällyttää alkupalkan lisäksi palkkahaitari, jolloin alkupalkka olisi myös mahdollista määritellä kokemuksen mukaan.

Läänintaiteilijan lopullinen työsuhdesuositus valmistui alkuvuodesta 2011. Sen mukaan läänintaiteilijan säännöllisen työajan tulisi olla 37 tuntia 15 minuuttia viikossa. Työsuhteen keston ja palkan määrää alueellinen taidetoimikunta, mutta työsuhteen kestoksi suositus antoi vähintään kolme vuotta ja työsopimukseen on mahdollista liittää optio toisesta, kahden vuoden pituisesta kaudesta. Sopimukseen kirjataan myös ehto, että eduskunta hyväksyy vuosittain valtion talousarviossa tarkoitusta varten osoitetun määrärahan. Läänintaiteilijan palkan tulisi työsuhteen alkaessa olla vähintään 2 600 euroa kuukaudessa. Palkkahaitaria suositus ei sisältänyt, sen sijaan erikseen selvitetään siirtymistä työn vaativuuden arviointiin perustuvaan palkkausjärjestelmään. (Läänintaiteilijan työsuhde 2011, 13, 15.)

Lisäksi työsuhdesuositukseen kirjattiin ohjeet läänintaiteilijan työajasta, työnohjauksesta, vuosilomasta, työterveyshuollosta, työsuojelusta, työsuhteen päättymisestä sekä muun muassa projektirahoituksesta ja matkustamisesta. Alueelliset taidetoimikunnat määrittelevät läänintaiteilijan toimenkuvan kulloisenkin tarpeen mukaan. Yleisellä tasolla läänintaiteilijan tehtävät liittyvät taiteen edistämisen kehittämis- ja suunnittelutyöhön sekä taiteenalan tai -alojen erityisasiantuntijana toimimiseen. (Läänintaiteilijan työsuhde 2011, 8.)

Läänintaiteilijan tehtävien hoitaminen vaatii tietyn/tiettyjen taiteenalan tai -alojen ammattiosaamista, monitaitoisuutta, hyviä kommunikaatiovalmiuksia ja erikoistumista edustamansa taiteen-/taiteidenalueilla tai laajempaa taiteen ja kulttuurin alan tuottajaosaamista sekä kykyä projektisuunnitteluun ja -toteutukseen. Pääsääntöisesti läänintaiteilijalla tulee olla tehtäviin soveltuvaa taide- ja kulttuurialan koulutusta ja kokemusta vastaavissa tehtävissä. Tehtävät edellyttävät lisäksi perustason ATK-taitoja, taidehallinnon rakenteiden ja käytäntöjen, taide-elämän, kansainvälisen toimintaympäristön ja -kulttuurin sekä yhteistyöprojektien tuntemusta. Yleisenä kielivaatimuksena suomen ja ruotsin kieli, muu kielitaito katsotaan lisäansioksi. (Läänintaiteilijan työsuhde 2011, 8.)

Läänintaiteilijat 1972–2011

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilukauden jälkeen on perustettu kaikkiaan 19 uutta läänintaiteilijaintoa. Siirryttäessä ohjaavien läänintaiteilijoiden ajanjaksoon vuonna 1984, jokainen läänin taidetoimikunta saattoi perustaa yhden uuden läänintaiteilijan toimen aiemman kolmen toimen lisäksi. Läänintaiteilijoita saattoi siten olla vuosittain 11 enemmän kuin kokeilujakson aikana. Lääninjakouudistuksen yhteydessä vuoden 1998 alussa perustettiin kaksi uutta alueellista taidetoimikuntaa, jolloin mahdollisia läänintaiteilijatoimia oli kahdeksan enemmän kuin vuosina 1984–1997.

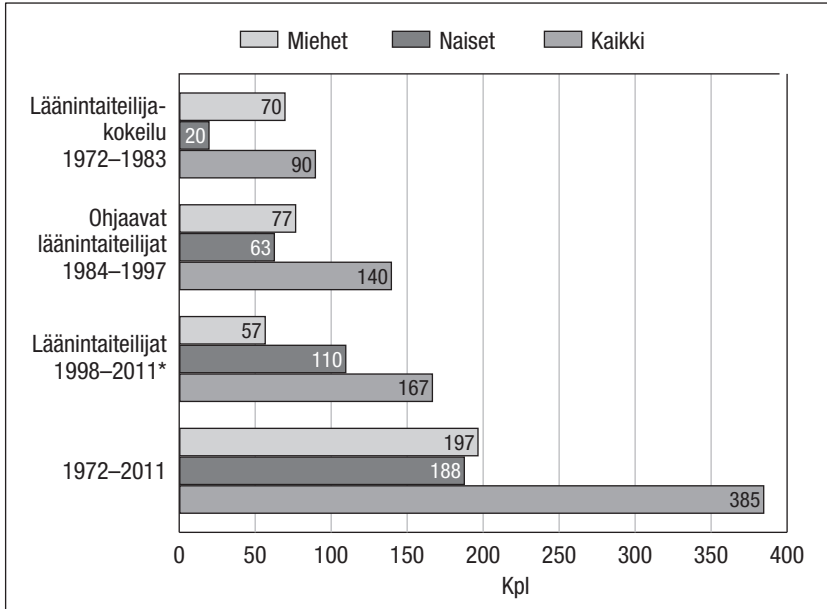
Vuoden 2011 loppuun mennessä läänintaiteilijana on toiminut kaikkiaan 385 henkilöä. Heistä 11 on ollut toimessa kahdella eri läänintaiteilijakaudella ja yksi henkilö sekä kokeilukaudella, ohjaavana läänintaiteilijana että vuoden 1997 jälkeen. Lisäksi läänintaiteilijan tointa on hoitanut yksi työryhmä ja viisi henkilöä on ollut läänintaiteilijana kahdessa taidetoimikunnassa, mutta eri ajankohtana. Tästä johtuen esimerkiksi vuosina 1998–2011 läänintaiteilijoiden lukumäärä kuviossa 6 on pienempi kuin taulukossa 5.

Läänintaiteilijakokeilu käynnistyi ensin Kymen, Hämeen ja Oulun lääneissä vuonna 1972. Parin vuoden kuluttua kaikissa yhdessätoista läänissä oli vähintään yksi läänintaiteilija. Kokeilujakson aikana aloittaneista läänintaiteilijoista 77 prosenttia oli miehiä. Järjestelmän vakiinnuttamisen yhteydessä vuonna 1984 jokainen läänintaidetoimikunta sai luvan yhteen uuteen läänintaiteilijan toimeen. Vuosina 1984–1997 naisten osuus aloittaneista läänintaiteilijoista kasvoi niin, että miehiä oli enää 55 prosenttia. Muutos on jatkunut edelleen samansuuntaisena ja vuoden 1997 jälkeen aloittaneista läänintaiteilijoista vain noin 34 prosenttia on ollut miehiä. Kaikkiaan vuosina 1972–2011 on läänintaiteilijoina ollut miehiä ja naisia lähes yhtä paljon. (Kuvio 6.)

Miesten kaikkiaan 759,1 läänintaiteilijavuodesta noin kaksi viidesosaa ajoittuu ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudelle ja suunnilleen yhtä suuri osuus kokeilujaksolle. Vuonna 1998 ja sen jälkeen aloittaneiden läänintaiteilijoiden työvuodet muodostavat noin neljäsosan miesten läänintaiteilijavuosista. Naisten 628,3 työvuodesta puolet on kertynyt vuosina 1998–2011 aloittaneiden läänintaiteilijoiden toimikausista. Kokeilujakson työvuosien osuus oli ainoastaan noin kym-

menesosa ja ohjaavien läänintaiteilijoiden vajaa kaksi viidesosaa naisten kaikista työvuosista.

Kuvio 6. Läänintaiteilijoiden lukumäärä (kpl) sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011

* Keski-Suomen taidetoimikunnassa yhteen läänintaiteilijatoimeen valittiin työryhmä, johon kuului kaksi naista ja yksi mies. Heitä ei ole laskettu erikseen sukupuolen mukaan.

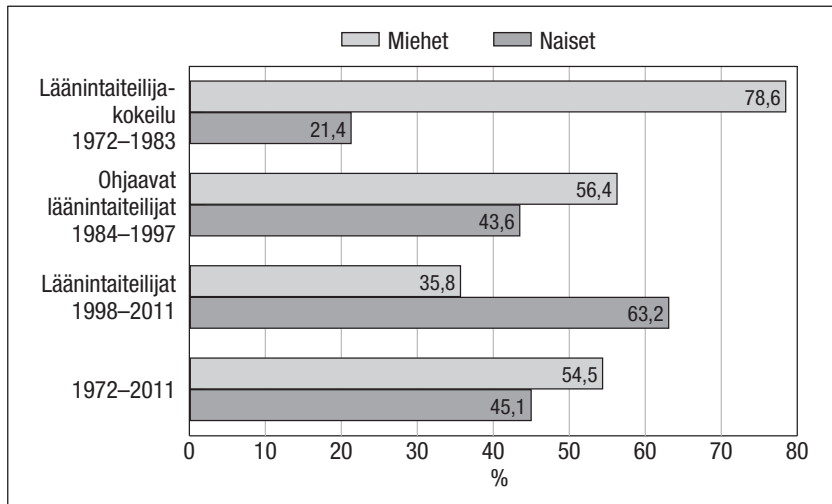
Järjestelmän kokeilukauden 350,5 läänintaiteilijavuodesta lähes 80 prosenttia oli miehillä. Ohjaavien läänintaiteilijoiden aikana naisten lukumäärä kasvoi ja läänintaiteilijavuodet jakaantuivat tasaisemmin. Miesten osuus työvuosista oli kuitenkin edelleen yli puolet. Vuoden 1997 jälkeen naisia on ollut yhä useammassa läänintaiteilijatoimessa ja enää runsas kolmasosa 506,8 läänintaiteilijavuodesta on ollut miehillä. Muutoksesta huolimatta miesten osuus kaikista vuosien 1972–2011 läänintaiteilijavuosista on yli puolet. (Kuvio 7.)

Läänintaiteilijat ovat olleet keski-ikänsä 38-vuotiaita ottaessaan toimen vastaan ensimmäisen kerran³¹. Keski-ikä on vuosikymmenten kuluessa noussut muutamalla vuodella. Läänintaiteilijakokeilun aikaan miehet olivat keskimäärin 36-vuotiaita ja naiset vuoden vanhempia. Vuoden 1997 jälkeen aloittaneiden miesten keski-ikä oli noin 39 vuotta ja naisten vain hieman alle 40 vuotta. Noin neljäsosa läänintaiteilijoista oli toimikauden alussa 30–34-vuotias. Joka viides lää-

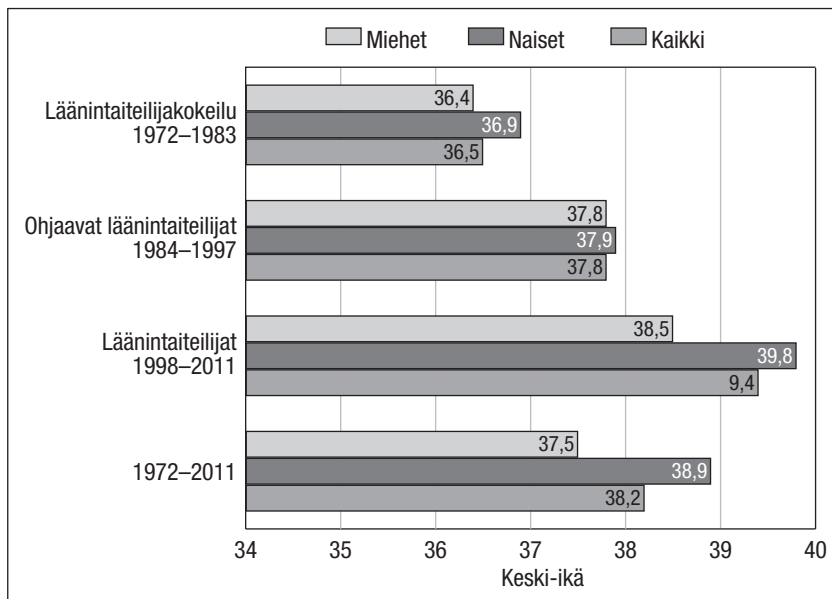
31 Kaikista 385 läänintaiteilijasta 77 prosentin syntymävuosi oli tiedossa.

nintaiteilija kuului 35–39-vuotiaiden ikäryhmään ja kaksi kolmasosaa 30–44-vuotiaiden ikäryhmään. Nuorin läänintaiteilija oli aloittaessaan 22-vuotias ja vanhin 64-vuotias. (Kuvio 8.)

Kuvio 7. Läänintaiteilijavuosien jakautuminen (%) sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011

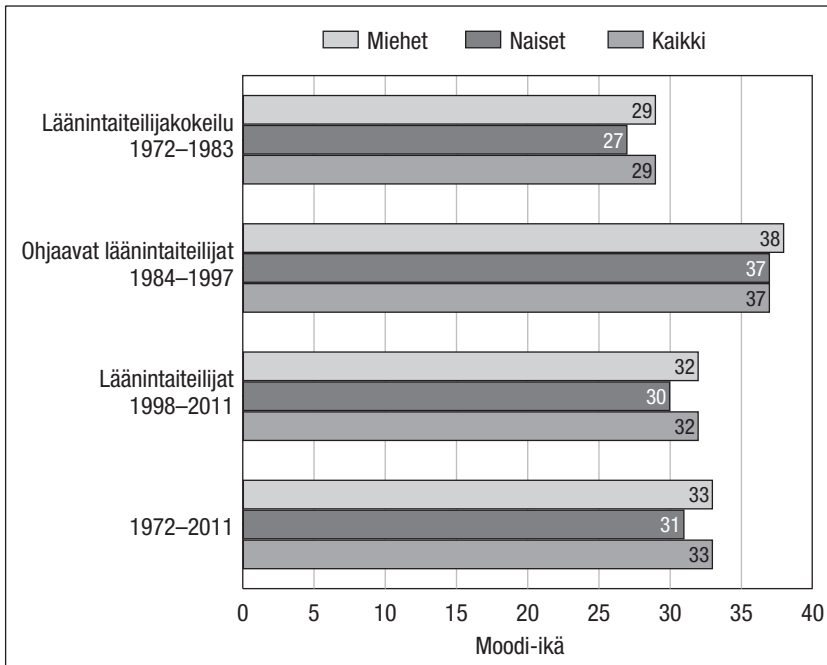

Kuvio 8. Läänintaiteilijoiden keski-ikä toimikauden alussa sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011

Yleensä läänintaiteilijat kuitenkin ovat toimeen tullessaan olleet noin 30-vuotiaita. Läänintaiteilijakokeilun kaudella työnsä aloittaneet olivat jonkin verran nuorempia kuin myöhemmin. Etenkin naisten yleisin aloitusikä on selvästi noussut. Useimmat ohjaavat läänintaiteilijat ottivat toimen vastaan lähes kymmenen vuotta vanhempina kuin kokeilukauden läänintaiteilijat. Vuoden 1997 jälkeen yleisin ikä toimikauden alussa on laskenut takaisin noin 30-vuoteen. Naiset ovat aloittaessaan yleensä olleet nuorempia kuin miehet, vaikka naisten keski-ikä onkin ollut korkeampi. (Kuvio 9.)

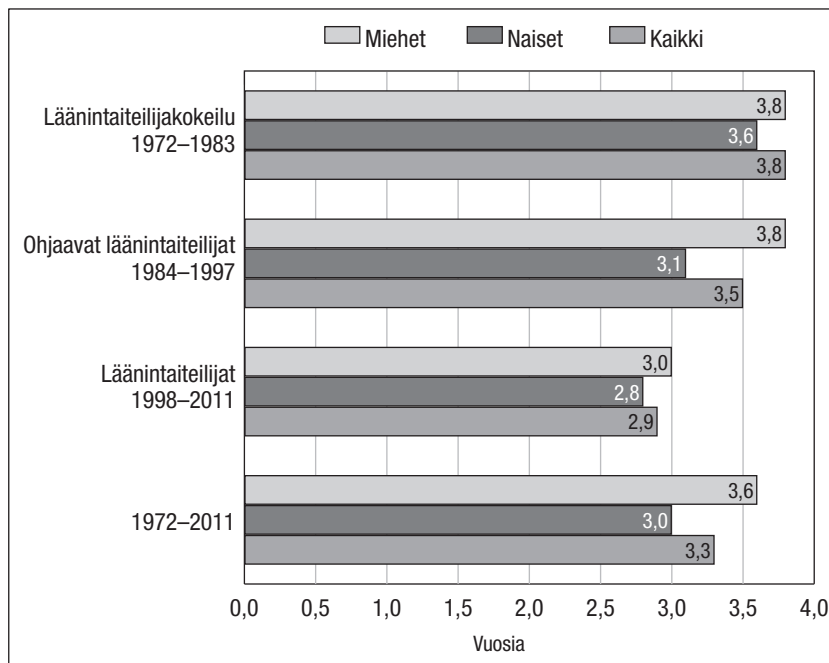
Kuvio 9. Läänintaiteilijoiden yleisin (moodi-)ikä* toimikauden alussa sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011

* Moodi (tyyppi-arvo) eli vastaajien yleisin ikä. Se on jakautuman yleisin arvo eli ikään sovellettuna se ikä, jossa on eniten tapauksia.

Kokeilujakson aikana työnsä aloittaneen läänintaiteilijan keskimääräinen toimikausi oli 3,8 vuotta. Miesten ja naisten toimikaudet olivat lähes samanpituisia. Ohjaavien läänintaiteilijoiden aikana naisten toimikausi oli viisi kuukautta lyhyempi kuin kokeilun aikana ja ero miesten toimikauden pituuteen kasvoi seitsemään kuukauteen. Vuonna 1998 ja sen jälkeen aloittaneen läänintaiteilijan keskimääräinen toimikausi on lyhentynyt lähes vuodella kokeilujaksoon verrattuna. Muutos on kohdistunut etenkin naisten toimikauteen. Miehillä keskimääräinen toimikausi on edelleen ollut neljä kuukautta pidempi kuin naisilla, vaikka ero on hieman tasoittunut. (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Läänintaiteilijoiden toimikauden keskimääräinen pituus (vuosia) sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilujaksoa hallitsivat kuva-, näyttämö- ja säveltaiteen läänintaiteilijat. Ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella kuva- ja säveltaiteen ohjaavien läänintaiteilijoiden toimien osuus pieneni, kun puolestaan tanssitaiteen sekä taideteollisuuden osuudet kasvoivat. Läänintaiteilijatoimia perustettiin myös rakennustaiteen alalle ja 1990-luvun puolivälistä alkaen erilaisiin tuottajan tehtäviin. Toimia täytettäessä painopiste on vuodesta 1998 alkaen ollut tuottajan tehtävien lisäksi luokkaan muut taiteenalat kuuluvissa uusissa taiteen ja toiminnan alueissa. Lisäksi uutena nimikkeenä ovat tulleet mukaan visuaalisten taiteiden läänintaiteilijat. Lähes kaksi viidesosaa vuosina 1998–2011 aloittaneista läänintaiteilijoista kuului joko luokkaan visuaaliset taiteet, tuottajat tai muut taiteet. Samaan aikaan etenkin valokuva- ja elokuvataiteen läänintaiteilijatoimien osuus on laskenut. (Taulukko 8.)

Taulukko 8. Läänintaiteilijatoimien jakautuminen (%) taiteenaloittain vuosina 1972–2011

Ajan- jakso	N	Elo- kuva	Kir- jalli- suus	Kuva- taide	Näyt- tämö	Ra- ken- nus	Sävel	Taide- teolli- suus	Tanssi	Valo- kuva	Visu- aaliset	Muut*	Tuot- taja	Yht.
1972– 1983	93	8,6	12,9	25,8	19,4	–	16,1	4,3	2,2	8,6	–	2,2	–	100
1984– 1997	155	9,7	13,5	7,1	10,3	9,0	7,7	12,3	14,2	4,5	–	9,0	2,6	100
1998– 2011	177	2,8	9,1	9,1	10,8	5,1	10,8	5,7	8,5	1,7	9,7	15,3	11,9	100
Yht. %	425	6,6	11,6	12,0	12,5	5,4	10,8	7,8	9,2	4,2	4,0	10,1	5,9	100

* Sis. seuraavia tehtävänimikkeitä: lastenkulttuuri, ympäristötaide, puhetaide, sarjakuva, kansainväliset asiat, tiedottaja/projektisihteeri, hoitolaitosten kulttuuritoiminta, sirkus-, ja estraditaide, konservointi, tiedottaja, saamelaistaide, performanssi ja monikulttuurisuus.

Yksittäisten taiteenalojen osuus läänintaiteilijatoimista on vuoden 1983 jälkeen pienentynyt taideteollisuutta ja tanssitaidetta lukuun ottamatta, joiden osalta muutos on tapahtunut vuoden 1998 jälkeen. Tästä huolimatta vuosina 1972–2011 perinteisten taiteenalojen, kuten kirjallisuuden, kuva-, näyttämö- ja säveltaiteen osuus kaikista läänintaiteilijatoimista on edelleen lähes puolet. Uudet tehtävänimikkeet ja taiteenalat ovat täydentäneet ja monipuolistaneet läänintaiteilijoiden tarjoamia palveluja.

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilukaudella vuosina 1972–1983 kuva- ja näyttämötaiteen osuus läänintaiteilijavuosista oli yhteensä 44 prosenttia ja noin kolmasosa läänintaiteilijoiden työvuosista kohdistui kirjallisuuteen ja säveltaiteeseen. Keväästä 1984 alkaen läänintaiteilijoiden lukumäärä kasvoi ja se näkyy etenkin taideteollisuuden, tanssitaitteen ja luokan muut taiteenalat läänintaiteilijavuosissa. Kirjallisuuden suhteellinen osuus läänintaiteilijavuosista säilyi entisellään, mutta muiden perinteisten taiteenalojen osuudet vähenivät. (Taulukko 9.)

Sävel- ja valokuvataiteen lisäksi pääosa elokuvataiteen, kirjallisuuden sekä kuva- ja rakennustaiteen läänintaiteilijavuosista on ollut miehillä. Miesten läänintaiteilijavuodet ovat painottuneet naisia enemmän perinteisiin taiteenaloihin. Naisten osuus on ollut erityisen merkittävä tuottajien ja visuaalisten taiteiden läänintaiteilijavuosien jakautumisessa. Molemmat nimikkeet ovat yleistyneet 1990-luvun puolivälin jälkeen samaan aikaan kun naisten osuus läänintaiteilijoista on myös kasvanut. Naisvaltaisia taiteenaloja ovat olleet tanssi- ja näyttämötaiteen ohella taideteollisuus sekä lukuisat luokkaan muut

taiteenalat kuuluvat taidemuodot. Niistäkin osa on edustanut uusia ja usein monialaisia taiteenaloja. (Kuvio 11.)

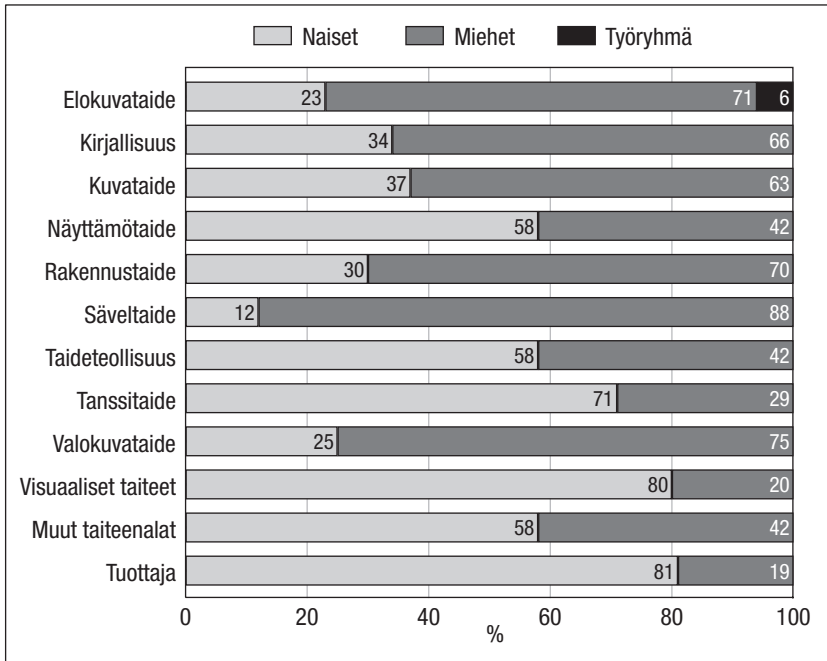
Taulukko 9. Läänintaiteilijavuosien määrä taiteenaloittain vuosina 1972–2011

Ajan- jakso	Elo- kuva	Kir- jalli- suus	Kuva- taide	Näyt- tämö	Ra- ken- nus	Sävel	Taide- teolli- suus	Tanssi	Valo- kuva	Visu- aaliset	Muut*	Tuot- taja	Yht. vuosia	%
1972– 1983	35,5	49,0	95,2	60,0	–	51,2	20,3	3,6	26,5	–	9,3	–	350,5	25,2
1984– 1997	29,8	81,5	37,3	66,8	36,0	52,3	62,9	68,9	35,3	–	49,3	14,9	535,1	38,4
1998– 2011	17,3	43,7	28,8	68,9	26,0	58,2	35,6	40,9	11,3	60,5	72,1	46,0	509,3	36,6
Yht. vuosia	82,6	174,2	161,3	195,7	62,0	161,7	118,8	113,4	73,1	60,5	130,7	60,9	1 392,4	100,0

* Sis. seuraavia tehtävämikkeitä: lastenkulttuuri, ympäristötaide, puhetaide, sarjakuva, kansainväliset asiat, tiedottaja/projektsihteeri, hoitolaitosten kulttuuritoiminta, sirkus-, ja estraditaide, konservointi, tiedottaja, saamelaistaide, performanssi ja monikulttuurisuus.

Jokaisella läänin/alueellisella taidetoimikunnalla on ollut mahdollisuus perustaa sama enimmäismäärä läänintaiteilijatoimia. Vuosina 1972–1983 määrä oli kolme tointa ja 1984 alkaen neljä tointa. Tätä mahdollisuutta on käytetty, sillä kokonaisuutena läänintaiteilijavuodet jakaantuivat hyvin tasaisesti taidetoimikuntien kesken. Eniten läänintaiteilijavuosia kertyi Varsinais-Suomen taidetoimikunnan läänintaiteilijoille ja vähiten Uudenmaan taidetoimikunnassa työskennelleille läänintaiteilijoille. Vuoden 1997 jälkeen toimessa aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärä on kasvanut muun muassa Pirkanmaan ja Satakunnan taidetoimikuntien perustamisen myötä. Samaan aikaan läänintaiteilijavuosien määrä on vähentynyt ja keskimääräinen toimikausi on lyhentynyt. Muutos on ollut samansuuntainen kaikissa alueellisissa toimikunnissa. Keskimääräiset toimikaudet eivät ole pidentyneet yhdessäkään taidetoimikunnassa. Sen sijaan aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärän kasvu toimikunnassa ei ole merkinnyt vastaavaa lisäystä läänintaiteilijavuosissa. Toimikauden pituus näyttäisi vaikuttaneen läänintaiteilijavuosien määrään enemmän kuin aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärä.

Kuvio 11. Läänintaiteilijavuodet sukupuolen mukaan taiteenaloittain vuosina 1972–2011

Esimerkiksi Oulun taidetoimikunnassa aloitti vuosina 1984–1997 kymmenen läänintaiteilijaa joille kertyi yhteensä 48,6 läänintaiteilijavuotta. Toimikauden keskimääräinen pituus oli tuolloin 4,9 vuotta. Vuosina 1997–2011 Oulun taidetoimikunnassa aloittaneita läänintaiteilijoita oli kaikkiaan 16, mutta läänintaiteilijavuosia heillä oli hieman vähemmän kuin ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella ja keskimääräinen toimikausi kesti 2,9 vuotta. Poikkeuksen muodostaa Varsinais-Suomen taidetoimikunta, jossa läänintaiteilijavuosien määrä kasvoi aloittaneiden läänintaiteilijoiden lukumäärän laskusta ja keskimääräisen toimikauden pitenemisestä huolimatta. Osittain tämä selittyy Turun ja Porin läänin taidetoimikunnan jakamisesta Varsinais-Suomen ja Satakunnan taidetoimikunniksi. Vastaavaa kehitystä ei kuitenkaan ole havaittavissa Hämeen taidetoimikunnassa sen jälkeen kun Pirkanmaan taidetoimikunta aloitti toimintansa vuonna 1998.

Taiteenaloista eniten läänintaiteilijavuosia oli vuosina 1972–2011 kertynyt näyttämötaiteelle ja kirjallisuudelle sekä kuva- ja säveltaiteelle. Alueellisissa (läänin) taidetoimikunnissa taiteenalat ovat kuitenkin painottuneet eri tavoin. Etelä-Savon taidetoimikunnassa noin viidesosa vuosien 1972–2011 läänintaiteilijavuosista on edustanut näyttämötaidetta. Hämeen taidetoimikunnassa on keskitytty kirjallisuuteen ja säveltaiteeseen, samoin Kaakkois-Suomen taidetoimikunnassa. Keski-Suomen taidetoimikunnan läänintaiteilijavuodet

Taulukko 10. Lääniintaitelijaryösuosien määrää toimikunnittain ja taiteenaloittain vuosina 1972–2011

Taidetoimikunta	Eloki- vantaide	Kirjalli- suus	Kuva- taide	Näytti- mötaide	Raken- nustaide	Säveltaide	Taide- teollisuus	Tanssi- taide	Valoki- vantaide	Visu- aaliset taiteet	Miut- taiteen- alat*	Tiottaja	Yhteensä vuosia	%
Etelä-Savo	7,8	10,3	10,8	22,4	5,0	17,6	12,1	14,2	–	4,9	11,4	–	116,5	8,4
Häme	5,0	28,0	20,0	6,9	–	24,2	2,0	9,0	2,9	7,0	10,3	4,4	119,8	8,6
Kaakkois-Suomi	11,6	20,2	7,3	13,8	5,0	21,2	17,1	4,2	–	–	8,8	5,3	114,3	8,2
Keski-Suomi	20,1	11,0	17,8	9,3	–	9,7	16,8	11,7	10,0	11,0	–	3,9	121,2	8,7
Lappi	–	11,7	20,3	11,8	–	21,2	3,8	2,0	3,0	7,5	36,8	5,8	123,8	8,9
Oulun lääni	6,8	13,9	8,0	24,0	3,5	9,3	16,5	7,8	14,9	–	12,3	9,4	126,6	9,1
Pirkanmaa**	3,0	5,7	–	4,0	–	5,8	–	4,0	4,3	4,7	3,0	–	34,4	2,5
Pohjanmaa	7,1	19,3	12,9	12,5	11,0	8,8	13,6	13,7	–	1,5	12,6	6,3	119,3	8,6
Pohjois-Karjala	5,0	8,3	21,5	15,0	–	15,6	6,2	14,0	11,8	2,8	4,2	16,4	120,7	8,7
Pohjois-Savo	–	4,1	11,3	26,5	12,8	–	20,4	17,1	16,3	8,6	4,0	–	121,2	8,7
Satakunta**	6,3	5,0	4,0	5,0	3,0	7,3	–	2,1	–	3,0	2,0	4,3	42,0	3,0
Uusimaa	–	11,7	12,1	18,9	12,9	10,4	5,0	7,6	5,3	4,5	12,3	5,0	105,7	7,6
Varsinais-Suomi	10,0	25,2	15,2	25,7	8,8	10,7	5,3	6,2	4,5	5,0	13,1	–	129,5	9,3
Yhteensä vuosia	82,7	174,2	161,3	195,8	62,0	161,7	118,8	113,4	73,0	60,5	130,8	60,9	1 394,8	100,0
%	5,9	12,5	11,6	14,0	4,4	11,6	8,5	8,1	5,2	4,3	9,4	4,4	100,0	

* Sis. seuraavia tehtävännimikkeitä: lastenkulttuuri, ympäristötaide, puhetaide, sarjakuva, kansainväliset asiat, tiedottaja/projektisihteeri, hoitolai-
tosten kulttuuritoiminta, sirkus-, ja estraditaide, konservointi, tiedottaja, saamelaisaite, performanssi ja monikulttuurisuus.

** Taidetoimikunta perustettu vuoden 1998 alussa.

kohdistuivat elokuva- ja kuvataiteeseen. Lapin taidetoimikunnassa kolmasosa läänintaiteilijavuosista on ollut saamelaistaidetta (luokka muut taiteenalat). Oulun sekä Pohjois-Savon taidetoimikuntien keskeisin läänintaiteilijoiden taiteenala on ollut näyttämötaide. Pirkanmaan taidetoimikunnassa huomattava osa läänintaiteilijavuosista on käytetty kirjallisuuteen ja säveltaiteeseen. (Taulukko 10.)

Kirjallisuus on saanut merkittävän osan läänintaiteilijavuosista myös Pohjanmaan taidetoimikunnassa, jossa vuodet kuitenkin ovat jakaantuneet eri taiteenaloille tasaisemmin kuin useimmissa muissa taidetoimikunnissa. Pohjois-Karjalan taidetoimikunnan läänintaiteilijavuosista lähes viidesosa on ollut kuvataidetta. Lisäksi tuottaja-nimikkeellä toimineiden läänintaiteilijoiden osuus läänintaiteilijavuosista on ollut muita taidetoimikuntia suurempi. Satakunnan läänintaiteilijavuodet ovat keskittyneet sävel- ja elokuvataiteen läänintaiteilijoille. Uudenmaan ja Varsinais-Suomen taidetoimikuntien läänintaiteilijavuodet on käytetty näyttämötaiteeseen, mutta Varsinais-Suomen taidetoimikunnassa yhtä suuri osuus työvuosista on kohdistunut myös kirjallisuuteen. (Taulukko 10.)

Elokuvataiteen läänintaiteilijavuosista noin neljäsosa tehtiin Keski-Suomen taidetoimikunnassa. Rakennustaiteen läänintaiteilijavuosista neljäsosa kertyi sekä Pohjois-Savon että Uudenmaan taidetoimikunnista. Samoin valokuvataiteen läänintaiteilijavuosista huomattava osa keskittyi Pohjois-Savon ja Oulun taidetoimikuntiin. Pohjois-Savon taidetoimikunnan läänintaiteilijoille kertyi lisäksi pääosa taideteollisuuden ja tanssitaiteen työvuosista. Tuottaja-läänintaiteilijoiden työvuodet sijoittuivat pääasiassa Pohjois-Karjalan ja Oulun taidetoimikunnista.

Läänintaiteilijan toimikauden pituus oli vuosina 1972–1983 opetusministeriön ohjeiden mukaan aluksi kaksi, myöhemmin kolme vuotta. Vuodesta 1984 alkaen työsuhte on ollut mahdollista solmia 2–5 vuodeksi. Työsuhdetta on ollut mahdollisuus tarvittaessa jatkaa toisella toimikaudella joko täysimääräisenä tai toimikunnan harkinnan mukaan. Hieman yli puolet, 53 prosenttia läänintaiteilijoista oli hoitanut tointa yli kolme vuotta.

Keskimäärin läänintaiteilijan toimikauden pituus on vuosina 1972–2011 ollut 3,3 vuotta. Taidetoimikunnittain toimikauden keskimääräinen pituus vaihteli Pirkanmaan 2,3 vuodesta Keski-Suomen taidetoimikunnan 4,5 vuoteen. Varsinais-Suomen taidetoimikunnassa läänintaiteilijoiden toimikauden pituus on jäänyt noin vuoden lyhyemmäksi kuin taidetoimikunnissa keskimäärin. Selvästi muita taidetoimikuntia lyhyemmät toimikaudet ovat olleet myös Pohjanmaan sekä Pirkanmaan läänintaiteilijoilla. Lähes vuoden keskimääräistä pidemmät toimikaudet ovat olleet valokuvataiteen läänintaiteilijoilla. Tuottaja-läänintaiteilijoiden toimikaudet puolestaan ovat jääneet noin vuoden keskimääräistä lyhyemmiksi. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Läänin taitelijoiden toimikauden keskimääräinen pituus (vuosia) toimikunnittain ja taiteenaloittain vuosina 1972–2011

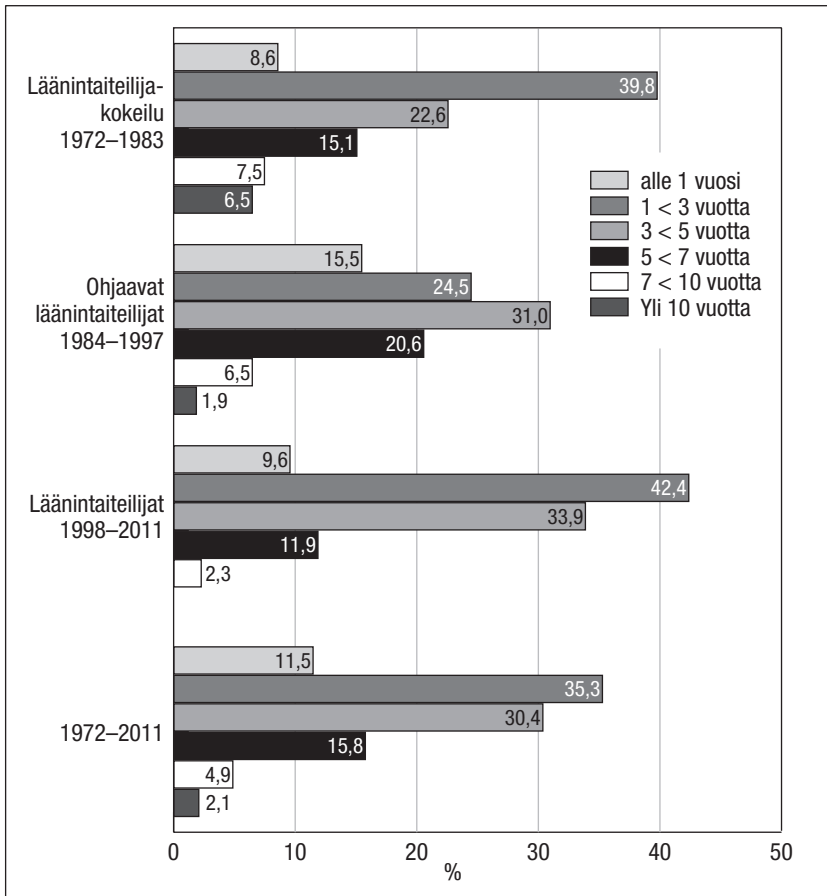
Taide toimi - kunta	Elokuvataide	Kirjallisuus	Kuva taide	Näyttämötaide	Rakennustaide	Säveltäjätaide	Taideteollisuus	Tanssitaide	Valokuvataide	Visuaaliset taiteet	Muut taiteenalat*	Tuottaja	Yht./vuosia
Etelä-Savo	3,9	5,2	2,7	2,8	5,0	4,4	4,0	3,5	–	2,5	2,9	–	3,4
Häme	5,0	4,7	4,0	3,5	–	4,8	2,0	3,0	2,9	7,0	5,2	2,2	4,1
Kaakkois-Suomi	3,9	3,4	1,5	2,8	5,0	5,3	3,4	1,0	–	–	4,4	2,7	3,1
Keski-Suomi	4,0	3,7	5,9	3,1	–	3,2	5,6	3,9	10,0	5,5	–	3,9	4,5
Lappi	–	2,3	10,2	3,9	–	4,2	1,9	2,0	3,0	3,8	4,1	1,9	3,8
Oulun lääni	2,3	2,8	2,0	8,0	3,5	3,1	5,5	3,9	3,0	–	3,1	1,9	3,3
Pirkanmaa**	3,0	2,8	–	4,0	–	1,4	–	4,0	2,2	1,6	3,0	–	2,3
Pohjanmaa	7,1	3,9	1,8	3,1	1,8	2,9	4,5	2,0	–	1,5	2,5	1,3	2,5
Pohjois-Karjala	5,0	4,1	2,7	3,0	–	3,1	6,2	3,5	5,9	2,8	2,1	3,3	3,4
Pohjois-Savo	–	1,4	2,3	3,8	2,6	–	4,1	4,3	5,4	4,3	2,0	–	3,4
Satakunta**	6,3	5,0	4,0	5,0	1,5	2,4	–	2,1	–	3,0	2,0	4,3	3,2
Uusimaa	–	3,9	4,0	3,8	4,3	5,2	5,0	3,8	5,3	4,5	2,5	5,0	3,9
Varsinais-Suomi	1,0	4,2	3,8	4,3	2,2	2,1	0,9	2,1	2,3	5,0	2,2	–	2,4
Yhteensä/vuosia	3,0	3,6	3,2	3,7	2,7	3,5	3,6	2,9	4,1	3,6	3,0	2,4	3,3

* Sis. seuraavia tehtävämikkeitä: lastenkulttuuri, ympäristötaide, puhetaide, sarjakuva, kansainväliset asiat, tiedottaja/projektisihteeri, hoitolaisten kulttuuritoiminta, sirkus-, ja estraditaide, konservointi, tiedottaja, saamelaitaite, performanssi ja monikulttuurisuus.

** Taidetoimikunta perustettu vuoden 1998 alussa.

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilukaudella aloittaneiden läänintaiteilijoiden osuus kaikista vähintään kymmenen vuotta kestäneistä toimikausista on ollut noin 67 prosenttia, mutta lukumääräisesti kyseessä on alle kymmenen läänintaiteilijaa. Lyhimmistä, alle vuoden kestäneistä toimikausista noin puolet oli ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella, samoin 5–10 vuoden pituisista toimikausista. Kaikista vuosien 1972–2011 läänintaiteilijatoimista useimmat kestivät 1–3 vuotta. Ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella alle vuoden pituiset sekä etenkin 3–5 vuotta kestäneet toimikaudet lisääntyivät. Sen jälkeen vuosina 1998–2011 aloittaneiden läänintaiteilijoiden työsuhteet ovat olleet pääasiassa 1–3 vuoden pituisia. (Kuvio 12.)

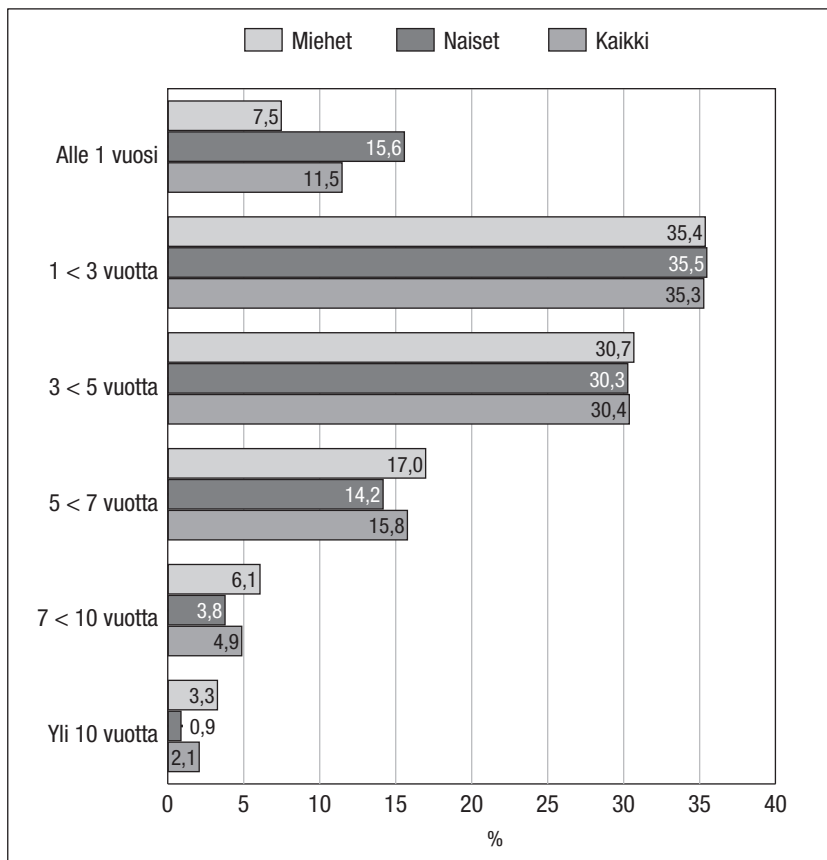
Kuvio 12. Läänintaiteilijoiden toimikauden pituus vuosina 1972–2011

Vuosina 1972–2011 pääosa sekä miesten että naisten toimikausista on ollut 1–5 vuotta. Lyhimmät läänintaiteilijatoimikaudet ovat olleet vain kuukauden pituisia, jolloin yleensä kyseessä on ollut äitiys- tai sairauslomasijaisuus. Naisten osuus alle vuoden pituisista toimikausista

sista onkin 67 prosenttia, mutta seitsemän vuotta ja sitä pidemmistä toimikausista vain runsas kolmasosa. Lähes kahdella kolmasosalla miehistä ja naisista noin joka toisella toimikauden pituus on ollut vähintään kolme vuotta. Pitkäkestoisin yhtämittäinen toimikausi on ollut Harri Tuomisen 1.1.1976 alkanut ja 13,2 vuotta kestänyt Kymen läänin säveltaiteen läänintaiteilijan toimi. (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Läänintaiteilijoiden toimikauden pituus sukupuolen mukaan vuosina 1972–2011

Taiteenaloittain tarkasteltuna suurin osa vuosina 1972–2011 aloittaneiden läänintaiteilijoiden toimikausista on kestänyt 1–5 vuotta. Poikkeuksena elokuvataiteen läänintaiteilijat, joista lähes kolmasosalla toimikauden pituus on ollut alle vuoden. Rakennus- ja tanssitaiteen sekä visuaalisten taiteiden ja tuottajien toimikaudet ovat painottuneet muita taiteenaloja selkeämmin 1–3 vuoden pituisiksi. Etenkin kirjallisuuden, näyttämö- ja säveltaiteen, mutta myös valokuvataiteen läänintaiteilijoilla vähintään viisi vuotta kestäneiden toimikausien osuus on ollut huomattavan suuri. (Taulukko 12.)

Vuosina 1972–2011 useimmissa taidetoimikunnissa pääosa läänintaiteilijoiden toimista on kestänyt 1–5 vuotta. Alle vuoden pituisten toimikausien osuus on Varsinais-Suomen ja Kaakkois-Suomen taidetoimikunnissa ollut selkeästi suurempi kuin muissa taidetoimikunnissa. Hämeen ja Keski-Suomen taidetoimikunnissa noin joka kolmas läänintaiteilija ja Uudenmaan taidetoimikunnan läänintaiteilijoista lähes kaksi viidesosaa on työskennellyt vähintään viisi vuotta. Keski-Suomen taidetoimikunnassa myös yli kymmenen vuoden pituisten toimikausien osuus on ollut poikkeuksellisen suuri. Toimikunnan kaikista läänintaiteilijan toimista niiden osuus on kuitenkin ollut vain noin 15 prosenttia. (Taulukko 13.)

Taulukko 12. Läänintaiteilijoiden toimikausien jakautuminen (%) toimikauden pituuden mukaan taiteenaloittain vuosina 1972–2011

<i>Taiteenala</i>	<i>Alle 1 vuosi</i>	<i>1 < 3 vuotta</i>	<i>3 < 5 vuotta</i>	<i>5 < 7 vuotta</i>	<i>7 < 10 vuotta</i>	<i>Yli 10 vuotta</i>	<i>Yht.</i>
Elokuvataide	28,6	25,0	21,4	14,3	7,1	3,6	100
Kirjallisuus	10,2	28,6	30,6	24,5	4,1	2,0	100
Kuvataide	13,7	33,3	33,3	9,8	5,9	3,9	100
Näyttämötaide	11,3	28,3	32,1	18,9	5,7	3,8	100
Rakennustaide	13,0	43,5	26,1	17,4	–	–	100
Säveltaide	8,7	37,0	28,3	19,6	4,3	2,2	100
Taideteollisuus	18,2	21,2	30,3	15,2	12,1	3,0	100
Tanssitaide	10,3	46,2	23,1	20,5	–	–	100
Valokuvataide	11,1	27,8	27,8	16,7	11,1	5,6	100
Visuaaliset taiteet	5,9	41,2	29,4	17,6	5,9	–	100
Muut taiteenalat	4,7	39,5	44,2	7,0	4,7	–	100
Tuottaja	4,0	64,0	28,0	4,0	–	–	100
Yhteensä %	11,5	35,3	30,4	15,8	4,9	2,1	100

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilujakson aikana vuosina 1972–1983 aloittaneissa oli huomattavasti enemmän läänintaiteilijoita, joiden työsuhdetta jatkettiin useammalla peräkkäisellä toimikaudella. Niistä on kuitenkin vähitellen luovuttu. Ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella vuosina 1984–1997 alkaneet työsuhteet ovat olleet edelleen jonkin verran muita kausia pidempiä.

Naisten osuus läänintaiteilijoista ja tehdyistä työvuosista on vähitellen kasvanut selvästi miehiä suuremmaksi. Miesten osuus on pienentynyt etenkin ohjaavien läänintaiteilijoiden kauden jälkeen. Läänintaiteilijan keskimääräinen toimikausi on lyhentynyt kokeilujakson

jälkeen 3,8 vuodesta lähes vuodella. Miesten toimikausi on kuitenkin edelleen keskimäärin jonkin verran pidempi kuin naisten.

Taulukko 13. Läänintaiteilijoiden toimikausien jakautuminen (%) toimikauden pituuden mukaan taidetoimikunnittain vuosina 1972–2011

<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Alle 1 vuosi</i>	<i>1 < 3 vuotta</i>	<i>3 < 5 vuotta</i>	<i>5 < 7 vuotta</i>	<i>7 < 10 vuotta</i>	<i>Yli 10 vuotta</i>	<i>Yht.</i>
Etelä-Savo	5,9	26,5	47,1	20,6	–	–	100
Häme	–	31,0	24,1	34,5	10,3	–	100
Kaakkois-Suomi	24,3	37,8	16,2	5,4	10,8	5,4	100
Keski-Suomi	7,4	22,2	25,9	29,6	–	14,8	100
Lappi	–	48,5	30,3	12,1	6,1	3,0	100
Oulu	7,9	50,0	18,4	13,2	7,9	2,6	100
Pirkanmaa*	13,3	46,7	40,0	–	–	–	100
Pohjanmaa	14,9	46,8	25,5	10,6	2,1	–	100
Pohjois-Karjala	2,8	38,9	38,9	13,9	5,6	–	100
Pohjois-Savo	5,6	33,3	38,9	13,9	5,6	2,8	100
Satakunta*	–	46,2	30,8	23,1	–	–	100
Uusimaa	11,1	22,2	22,2	37,0	7,4	–	100
Varsinais-Suomi	34,0	18,9	37,7	5,7	3,8	–	100
Yhteensä %	11,5	35,3	30,4	15,8	4,9	2,1	100

* Taidetoimikunta perustettu vuoden 1998 alussa.

Läänintaiteilijalta edellytetty taiteellinen osaaminen ja taiteilijuus on noussut esiin järjestelmän koko olemassaolon ajan. Etenkin Taiteen keskustoimikunnan ja läänintaiteilijoiden taholta sitä on painotettu useissa selvityksissä ja esityksissä. Taiteilijoiden työllistäminen ja toimeentulo olivat järjestelmän perusajatuksia alueellisen taiteen ja kulttuurin edistämisen, saatavuuden ja tasa-arvon ohella. Taiteilijat ovatkin olleet suurin läänintaiteilijoiden ammattiryhmä, vaikka toimeen on aina valittu myös muita kuin varsinaisia taiteen ammattilaisia. Koulutusnimikkeistä löytyy opettajien ja diplomi-insinöörien lisäksi muun muassa rikostutkija ja pappi.

Tätä tutkimusta varten entisiltä ja toimessa olevilta läänintaiteilijoilta kerätyn kyselyaineiston perusteella filosofian kandidaatin, maisterin tai jokin taiteenalan maisterin tutkinto oli läänintaiteilijoiden yleisin yksittäinen loppututkinto. Sen oli suorittanut 44,8 prosenttia kyselyyn vastanneista. Alempi korkeakoulututkinto oli noin

kymmenesosalla kyselyyn vastanneista läänintaiteilijoista ja 7,2 prosentilla oli tutkinto ammattikorkeakoulusta. Suurimmalla osalla, 59 prosentilla vastanneista oli jokin taidealan ammatillinen koulutus ja 35 prosentilla jonkin muun alan korkeakoulututkinto tai ammatillinen koulutus. Ulkomailla oli opiskellut joka kymmenes vastannut ja 13 prosentilla oli pedagogisia opintoja. Ilman ammatillista koulutusta oli vain kuusi prosenttia vastanneista läänintaiteilijoista.³²

Miesten ja naisten välillä ei ollut merkittäviä koulutuksellisia eroja. Ainoastaan itseoppineista taiteilijoista, joilla ei ollut ammatillista koulutusta, miesten osuus oli selvästi suurempi. Samoin keväällä 2011 toimessa olleet ja kyselyyn vastanneet läänintaiteilijat, joilta puuttui ammatillinen koulutus, olivat kaikki miehiä. Sen sijaan pääosa taidealan korkeinta ammatillista koulutusta saaneista ja muun korkeakoulututkinnon suorittaneista oli naisia. Keväällä 2011 toimessa olevien ja etenkin aiempina vuosikymmeninä läänintaiteilijatoimensa lopettaneiden koulutustasovertailu ei kuitenkaan ole aivan yksiselitteinen, sillä osa on saattanut hankkia loppututkinnon tai jatkokoulutusta läänintaiteilijakauden jälkeen.

Läänintaiteilijoiden alueellista ja paikallista asiantuntemusta on hyödynnetty Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien kokoonpanoissa vain vähän. Niihin vuosina 1968–2012 kuuluneista kaikkiaan 773 henkilöstä noin viisi prosenttia oli toiminut läänintaiteilijana. Vuodesta 1972 alkaen 35 läänintaiteilijaa oli edustanut omaa taiteenalan joko valtion taidetoimikunnassa tai Taiteen keskustoimikunnassa. Valokuvataidetoimikunnan jäsenenä on ollut seitsemän läänintaiteilijaa ja elokuva- ja rakennustaidetoimikunnassa kummasakin yksi. Kaikissa muissa valtion taidetoimikunnissa on ollut neljä läänintaiteilijaa. Samoin seitsemän läänintaiteilijaa on päässyt Taiteen keskustoimikunnan jäseneksi. Lisäksi yksi läänintaiteilija oli ennen toimikauttaan ollut pitkään valtion kirjallisuustoimikunnan sihteerinä. Pääasiassa jäsenyydet ovat ajoittuneet läänintaiteilijakauden jälkeen ja sen päättymisestä on yleensä kulunut useampi vuosi.

32 Vuonna 2000 kaikista taiteilijoista 58 prosenttia oli saanut taidealan korkeinta tai muuta ammatillista koulutusta. Muun alan korkeakoulututkinto tai muun alan muu ammatillinen koulutus oli noin joka neljännellä taiteilijalla ja pedagogisia opintoja viidellä prosentilla. (Rensujeff 2003, 27.)

Läänintaiteilijajärjestelmän kustannuksia

Länsin/alueellisille taidetoimikunnille on osoitettu veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista vuosittain määräraha käytettäväksi alueelliseen taiteen edistämiseen. Läänintaiteilijoiden palkkojen ja muiden kustannusten lisäksi määrärahasta on maksettu toimikuntien jakamat taiteilija-apurahat, avustukset ja palkinnot sekä taiteen edistämiseen liittyviä hankkeita. Vuoteen 2006 asti määräraha on sisällynyt opetusministeriön hallinnonalan momentille 29.90.52³³, veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen, alueellisille taidetoimikunnille käytettäväksi taiteen edistämiseen. Vuodesta 2007 alkaen määräraha on sisällynyt momentille 29.80.52³⁴, alueelliseen taiteen edistämiseen. Alueellisten taidetoimikuntien toiminta- ja hallintomenot on katettu muista määrärahoista, pääasiassa samalta momentilta³⁵ kuin taiteen keskustoimikunnan toimintamenot.

Alueelliset taidetoimikunnat ovat 2000-luvulla toteuttaneet, tai olleet yhtenä osapuolena toteuttamassa hankkeita joihin on saatu osarahoitusta Euroopan Unionilta. Tällainen on ollut esimerkiksi luovien alojen osaamisyhteisöhanke Art Hub, jossa olivat mukana Hämeen, Keski-Suomen ja Pirkanmaan taidetoimikunnat. EU:n maaseuturahaston rahoittamassa Kulttuurirakka-hankkeessa toteuttajina ovat Lapin taidetoimikunta ja Lapin esittävien taiteiden keskus. Vuoden 2012 loppuun kestävä hankkeen tarkoitus on esittävän taiteen keinoin elävöittää maaseudun kulttuurielämää. Taidetoimikunnat ovat vuosien 2008–2010 aikana työllistäneet länsintaiteilijoita myös muun

33 2000-luvulla määräraha on valtion talousarviossa ollut momenteilla 29.90.52.20–22, 29.90.52.25, 29.80.52.23.3, 29.80.52.24.3, 29.80.52.21.4, 29.80.52.05.04.

34 Vuonna 2011 momentti sisälsi lisäksi määrarahat lastenkulttuurikeskuksille, tanssin aluekeskuksille, valtakunnallisiin kulttuuritapahtumiin, avustukset tilojen hankkimiseen, perustamiskustannuksiin ja peruskorjauksiin, Taiteen keskustoimikunnan käytettäväksi lastenkulttuurin ja monitaiteellisen toiminnan tukemiseen sekä taiteenalojen kansainvälisiin avustuksiin, taiteen ja kulttuurin paikallis- ja aluehallinnon edistämiseen sekä luovan talouden ja yrittäjyyden edistämiseen.

35 Toimintamenot ovat 2000-luvulla olleet alueellisen taiteen edistämisen momentilla 29.90.21.3, 29.90.21.4, 29.80.01.3, 29.80.21.1.

muassa Suomen Kulttuurirahaston Myrsky-nuorisohankkeen rahoituksella.

Taiteen edistämisen määräraha kasvoi nopeasti 1970-luvulla läänintaiteilijakokeilun käynnistyttyä. Vuonna 1970 määräraha oli vain 0,4 miljoonaa markkaa, mutta viiden vuoden kuluttua jo 6,1 miljoonaa markkaa. Läänintaiteilijoita olikin palkattu taidetoimikuntiin nopeassa tahdissa. Kokeilun ensimmäisenä vuonna 1972 toimesta oli kolme läänintaiteilijaa kolmessa läänissä ja vuosikymmenen puolivälissä kaikissa 11 läänissä työskenteli yhteensä 32 läänintaiteilijaa. Määrärahan kasvu ei johtunut pelkästään lisääntyneistä läänintaiteilijakustannuksista, sillä alueelliseen taiteen edistämiseen osoitettua määrärahaa käytettiin myös alueellisten taidetoimikuntien jakamiin apurahoihin, avustuksiin ja palkintoihin. (Alueelliset taidetoimikunnat 2002, 76.)

Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi alueellisia taidetoimikuntia koskeneessa tarkastuskertomuksessaan taiteen edistämiseen osoitetun määrärahan nimelliskasvun jatkuneen huomattavana 1970-luvun jälkeenkin, mutta reaaliarvoltaan vuoden 2000 määräraha oli lähes samansuuruinen kuin vuonna 1975. Lääninuudistuksen yhteydessä vuonna 1998 perustettiin uudet Pirkanmaan ja Satakunnan taidetoimikunnat, mutta toimikuntien lisäys ei juuri näkynyt määrärahan kasvuna. Alueellisten taidetoimikuntien rahoituksellinen osuus jäi varsin pieneksi koko taidetoimikuntajärjestelmässä. Rahoitus keskittyi taiteen keskustoimikuntaan ja valtion taidetoimikuntiin. Vuosikymmenien kuluessa alueellisten taidetoimikuntien osuus veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovaroista taiteen tukemiseen väheni myös suhteellisesti. (1980-luvun kulttuuripolitiikka 1991, 10; Alueelliset taidetoimikunnat 2002, 76–78, 86.)

Vuonna 1981 tuli voimaan kuntien kulttuuritoimintalaki. Lain toteutuksessa tarvittavat määrarahat kasvoivat vuosikymmenessä yli kolminkertaisiksi, kun läänin taidetoimikuntien määrarahat taiteen edistämiseen pysyivät reaaliarvoltaan lähes entisellään vuoteen 1992 asti. Kunnilla ei kuitenkaan ollut velvoitetta käyttää lain perusteella maksettavia valtionosuuksia kulttuuritoiminnan edistämiseen, tukemiseen ja järjestämiseen kunnissa, vaan ne kuuluivat pääasiassa kulttuurisihteerin, kulttuurijohtajan tai -ohjaajan palkkaukseen sekä vähäisemmässä määrin esimerkiksi kotiseututyöhön ja tapahtumiin. (Alueelliset taidetoimikunnat 2002, 79–80.)

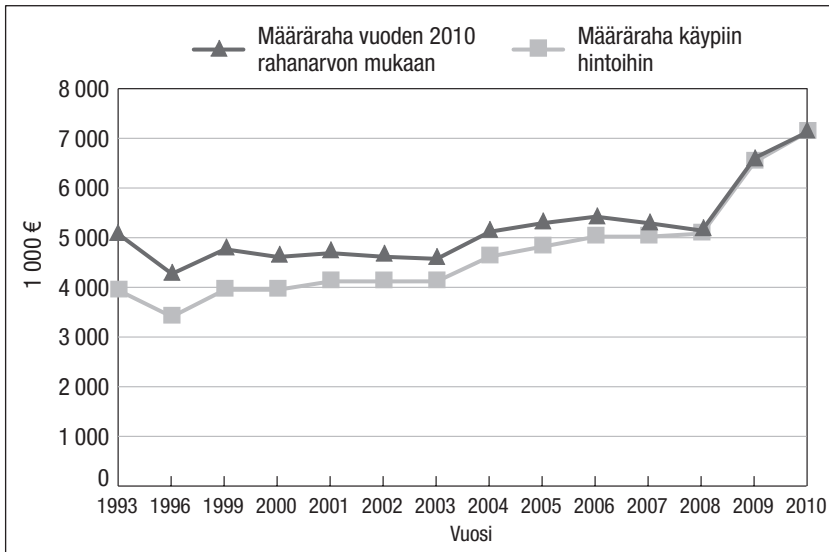
Alueellisen taiteen edistämismäärärahan suuruudessa ei läänin/alueellisten taidetoimikuntien välillä ole ollut kovin merkittäviä eroja. Vuoteen 2001 asti opetusministeriössä oli määrärahaa jaettaessa käytössä eräänlainen tasajakomalli, jota tarvittaessa täydennettiin harkinnanvaraisesti. Sen jälkeen määräraha on jaettu sitä varten muo-

dostettujen kriteerien perusteella, joista yksi on ollut alueen läänintaitelijoiden määrä. Lisäksi apuraha- ja avustushakemusten perusteella on katsottu alueella toimivien taiteilijoiden, taide- ja kulttuurijärjestöjen sekä alan muiden toimijoiden määrää. Neljäntenä jakokriteerinä on käytetty aluekehitystä, jonka tavoitteena on tasata alueiden välisiä kehityseroja. Vuonna 2002 käyttöön otettujen kriteerien mukainen jakomalli ei merkittävästi muuttanut määrärahojen jakoa, mutta antoi opetusministeriölle paremmat mahdollisuudet alueellisten taidetoimikuntien hankkeiden ohjaamiseen. (Alueelliset taidetoimikunnat 2002, 83–85, 87; Alueellisen taidehallinnon uudistaminen 2005, 13.)

Seuraavissa kuvioissa 14–17 vuodet 1993–1996 edustavat vuosikymmenen alun talouslaman vaikutusta ja vuosille 1996–1999 ajoittuu laman jälkeisen talouskasvun lisäksi uusien alueellisten taidetoimikuntien perustaminen. Taiteen edistämismäärärahaa nostettiin vuodesta 1999 alkaen vuoteen 2005 mennessä kaikkiaan noin 24 prosenttia ja opetusministeriön tavoitteena oli korottaa määräraha 6,1 miljoonaan euroon vuoteen 2009 mennessä (Alueellisen taidehallinnon uudistaminen 2005, 18, 38). Määräraha³⁶ kuitenkin pysyi 2000-luvun vaihteessa pitkään lähes muuttumattomana. Vuoden 2003 jälkeen määrärahaa kasvoi jonkin verran vuosittain, mutta kasvu pysähtyi vuosina 2006–2008, jolloin reaaliarvosta leikkaantui kuusi prosenttia. Vuoden 2008 jälkeen määrärahaa on tavoitteen mukaisesti korotettu huomattavasti. Vuosikymmenen lopussa määräraha oli reaaliarvoltaan 55 prosenttia suurempi kuin vuonna 2000 ja vuoteen 2003 verrattuna noin 60 prosenttia. (Kuvio 14.)

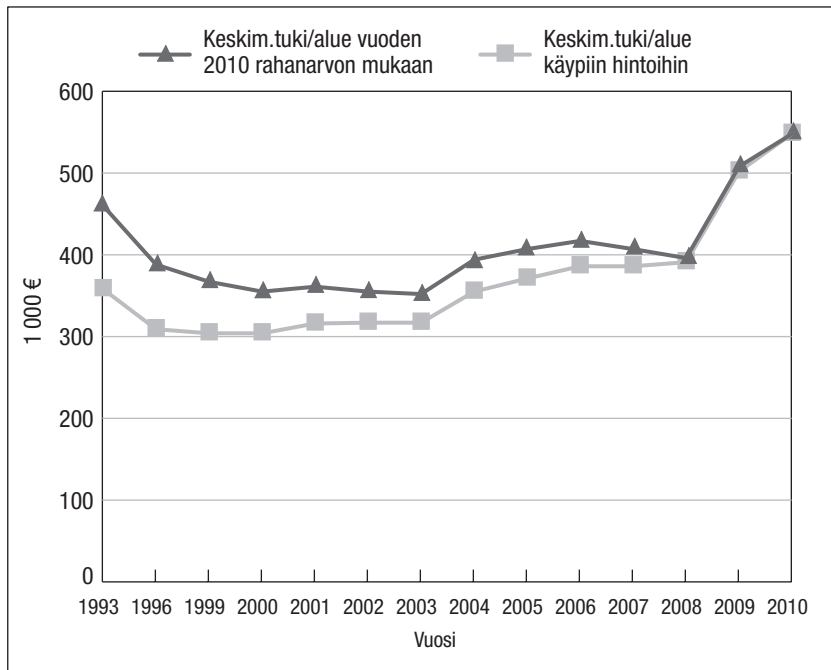
36 Sisältää vain momenttien 29.90.52 ja 29.80.52 määrärahat alueelliseen taiteen edistämiseen.

Kuvio 14. Alueellisen taiteen edistämisen määräraha vuosina 1993, 1996 ja 1999–2010

Pirkanmaan ja Satakunnan taidetoimikuntien perustaminen vuoden 1998 lääninuudistuksen yhteydessä olisi tuolloin edellyttänyt selvästi suurempaa määrärahan korotusta. Toimikuntien lukumäärän kasvu johtikin toimikunnille jaetun keskimääräisen taiteen edistämismäärärahan reaaliarvon alenemiseen. Tilanne korjaantui vähitellen vuosina 2003–2005, mutta sen jälkeen määrärahaa ei korotettu ja vuonna 2008 toimikuntien keskimääräinen määräraha laski reaaliarvoltaan neljä vuotta aiemmalle tasolle. Vasta taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen siirtymisen jälkeen myös alueellisten toimikuntien sama keskimääräinen määräraha on kasvanut. 2000-luvulla taidetoimikuntakohtainen keskimääräinen alueellisen taiteen edistämisen määräraha on vuoden 2010 rahanarvon mukaan laskettuna kasvanut 29 prosenttia eli noin 355 000 eurosta 460 000 euroon. (Kuvio 15.)

Kuvio 15. Alueellisten taidetoimikuntien keskimääräinen määräraha alueelliseen taiteen edistämiseen vuosina 1993, 1996 ja 1999–2010

Alueellisten taidetoimikuntien siirtyessä takaisin opetusministeriön hallinnonalalle taiteen keskustoimikunnan yhteyteen ne joutuivat muuttamaan pois lääninhallitusten tiloista. Siitä aiheutuneista ylimääräisistä kustannuksista johtuen yksittäisten alueellisten taidetoimikuntien hallintomäärärahat ovat kuitenkin pienentyneet vuodesta 2009 vuoteen 2010 noin 15 000 euroa. Toimikuntakohtainen taiteen edistämismääräraha vaihteli tuolloin 385 000 eurosta 430 000 euroon. Henkilöstön määrästä riippuen hallintoon kului vuosittain toimikunnittain 135 000–200 000 euroa. Tästä määrärahasta maksettiin henkilöstön kulut, toimikunnan kokous- ja matkakulut sekä tilakustannukset. (Ruokolainen 2010, 21–23.)

Läänintaiteilijoiden palkka on järjestelmän alusta alkaen maksettu alueellisten taidetoimikuntien taiteen edistämisen määrärahoista ja siten se on ollut sidoksissa veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen tuottoon. Määrärahan korotuksissa ei kuitenkaan ole huomioitu palkkojen yleiskorotuksista aiheutuneita kustannuksia, vaan taidetoimikunnat ovat joutuneet rahoittamaan korotukset säästämällä määrärahan muista kohteista, kuten apurahoista ja avustuksista tai hankkeiden kuluista.

Läänintaiteilijakokeilun alkaessa vuonna 1972 läänintaiteilijoille maksettiin apurahana noin 1 000 markan kuukausikorvaus, josta sijoituskunta maksoi osan. Keskusverolautakunnan todettua (16.3.1972)

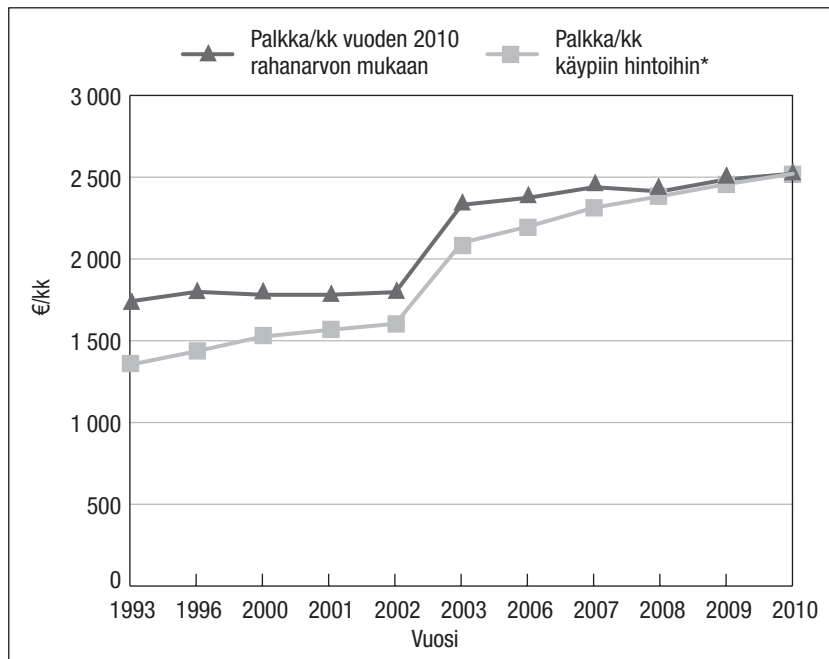
läänintaiteilijalle maksettavan korvauksen olevan verotettavaa palkkatuloa, esitti opetusministeriö vielä samana vuonna palkkion vahvistamista valtion palkkausluokan A23 (1 510,94 mk / 254,12 €) suuruiseksi. Opetusministeriön ohjeiden mukainen läänintaiteilijan palkkaluokka oli 1.10.1983 alkaen A17 (4 869 mk / 818,91 €) ja vasta vuonna 1990 se nostettiin palkkaluokkaan A18 (8 539 mk / 1 435,13 €).

Läänintaiteilijoiden, alueellisten taidetoimikuntien ja Taiteen keskus toimikunnan esityksistä huolimatta palkkaluokka pysyi muuttumattomana vuoteen 2003 asti. Tuolloin valtionhallinnossa siirryttiin taulukkopalkoista työn vaativuuteen ja henkilökohtaiseen palknosaan perustuvaan palkkausjärjestelmään. Sen katsottiin kuitenkin sopivan huonosti läänintaiteilijan määräaikaiseen työsuhteeseen ja palkan lähtökohtana ryhdyttiin käyttämään palkkaluokan A20 sekä kolmen ikälisän mukaista peruspalkkaa. Alueelliset taidetoimikunnat saattoivat myös vapaammin määritellä läänintaiteilijan palkan sen mukaan, paljonko varoja taiteen edistämiseen oli käytettävissä. Uuteen palkkausjärjestelmään siirryttäessä kuukausipalkka nousi noin 2 100 euroon. Korotus oli huomattava, sillä edellisenä vuonna palkkaluokan A18 mukainen peruspalkka oli ollut 1 604,08 euroa ja kolmella ikälisällä 1 856,91 euroa.

Vuonna 2010 läänintaiteilijoiden säännöllisen työajan keskiansio oli sekä miehillä että naisilla 2 521 euroa kuukaudessa eli noin 30 252 euroa vuodessa³⁷. Kaikkien kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansion keskiarvo oli 3 043 euroa kuukaudessa ja valtiolla 3 412 euroa kuukaudessa. (Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto (SVT): Palkkarakenne, verkkojulkaisu. Reaaliarvoltaan läänintaiteilijan kuukausipalkka olisi siten vuoden 2003 jälkeen noussut noin 8 prosenttia. (Kuvio 16.)

37 Valtion 0,5–5-vuotinen taiteilija-apuraha oli vuoteen 2003 asti valtion palkkaluokan A9 mukainen peruspalkka. Sen jälkeen apurahan suuruudesta on päätetty vuosittain. Vuosituhannen alussa apuraha oli 12 977 euroa vuodessa (1 181,52 €/kk) ja 18 703 euroa (1 558,58 €/kk) vuonna 2010. Taiteilija-apurahat ovat verotonta tuloa. Kaikkien taiteilijoiden veronalaiset vuositulot vuonna 2000 olivat keskimäärin 23 650 euroa (Rensujeff, 2003, 59).

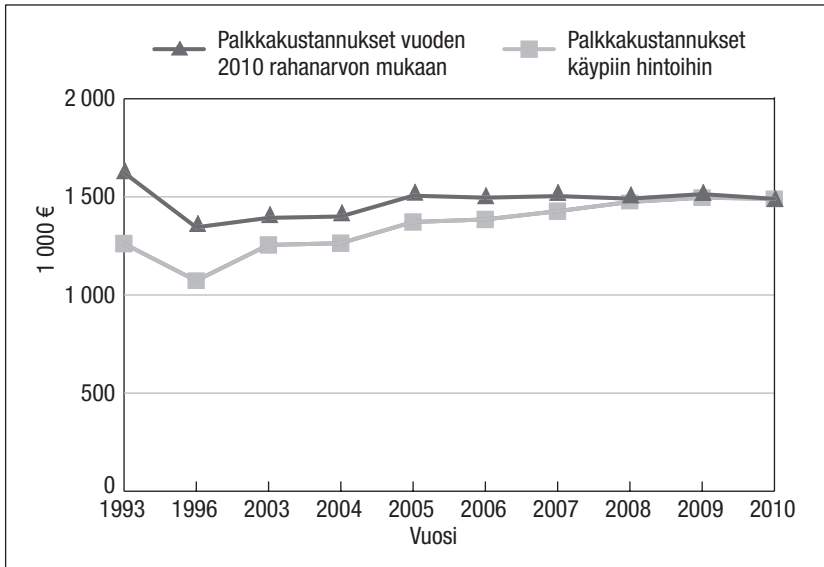
Kuvio 16. Läänintaiteilijan kuukausipalkka vuosina 1993, 1996 ja 2000–2010

* Vuodet 1993–2002 valtion palkkaluokka A18 ilman ikälisiä, vuosi 2003 peruspalkka palkkaluokan A20+3 ikälisen mukaan. Vuodet 2006–2010 säännöllisen työajan keskiansio (Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto (SVT): Palkkarakenne, verkkojulkaisu).

1990-luvun alun laman myötä valtion menoleikkaukset ja sitä seurannut tiukka taloudenpito vähensivät myös läänintaiteilijoiden lukumäärää. Vuonna 1998 alueellisten taidetoimikuntien lukumäärä kasvoi, kun Pirkanmaan ja Satakunnan taidetoimikunnat aloittivat toimintansa. Niihin palkattiin yhteensä viisi uutta läänintaiteilijaa ja muutaman vuoden kuluttua molemmissa toimikunnissa oli kolme läänintaiteilijaa. Palkkakustannuksia on nostanut myös vuoden 2003 palkkauudistus valtion taulukkopalkoista luopumisen yhteydessä. Vuonna 2010 läänintaiteilijoiden palkkoihin kului noin 1,5 miljoonaa euroa. Viisi vuotta aikaisemmin kokonaissumma oli reaaliarvoltaan yhtä suuri. Palkkakustannusten reaalikasvu on vuosina 2003–2010 ollut kaikkiaan noin seitsemän prosenttia, mutta viimeisten kolmen vuoden aikana kustannukset eivät ole nousseet lainkaan. (Kuvio 17.)

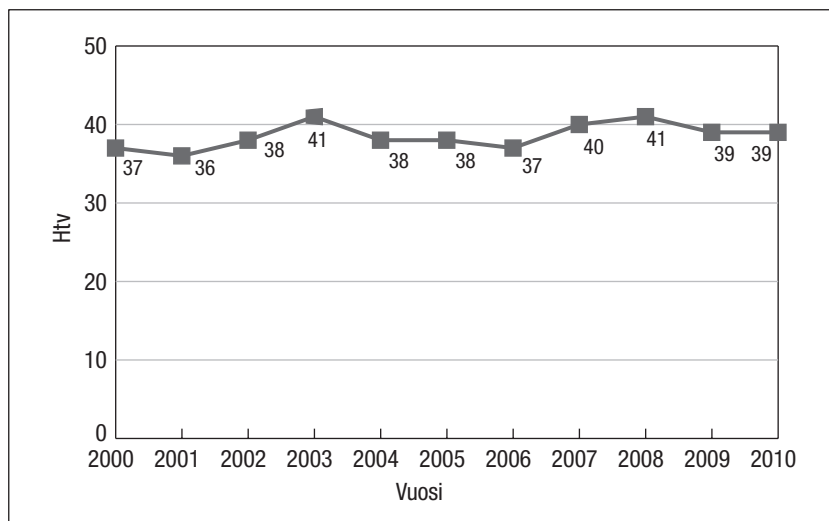
Kuvio 17. Läänintaiteilijoiden palkkakustannukset vuosina 1993, 1996 ja 2003–2010

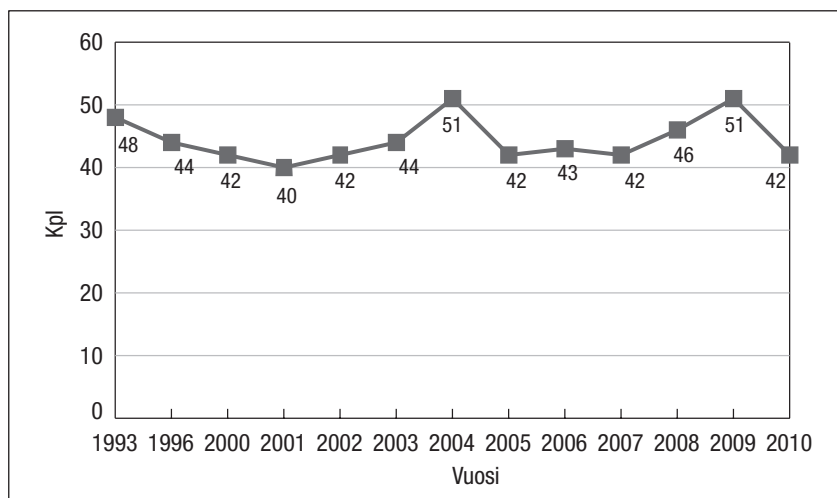
Maksettujen palkkojen vuotuiset kokonaiskustannukset riippuvat läänintaiteilijoiden lukumäärästä. Valtion talousarvion perusteella enimmäismäärä on vuodesta 1999 alkaen ollut 49 samanaikaisesti toimessa olevaa läänintaiteilijaa. Jokainen alueellinen taidetoimikunta on voinut palkata korkeintaan neljä läänintaiteilijaa. Nykyisin läänintaiteilijoiden määrä lasketaan henkilötyövuosina jolloin alueellisille taidetoimikunnille on varattu läänintaiteilijoiden palkkaamiseen enintään 49 henkilötyövuotta. 2000-luvulla henkilötyövuosia on vuosittain kuitenkin käytetty vain noin 40. (Kuvio 18.)

Kaikki läänintaiteilijatoimet eivät ole olleet jatkuvasti käytössä, sillä toimikunnat voivat vapaasti päättää taiteen edistämiseen osoitettujen määrärahojen käytöstä ja kohdistaa niitä tarpeen mukaan läänintaiteilijoiden enimmäismäärän palkkaamisen sijaan enemmän taiteilija-apurahoihin, avustuksiin ja palkintoihin sekä hankkeisiin. Toimikausi ei aina ole määräytynyt kalenterivuoden mukaan ja mikäli avoimeksi jäänyt toimi on saatu täytettyä vielä samana vuonna, on vuoden aikana toimenhaltijana voinut olla kaksi läänintaiteilijaa. Siten läänintaiteilijoiden kokonaislukumäärä on vuoden aikana saattanut ylittää enimmäismäärän, kuten esimerkiksi vuosina 2004 ja 2009. (Kuvio 19.)

Kuvio 18. Läänintaiteilijoiden määrä henkilötyövuosina vuosina 2000–2010

Kuvio 19. Läänintaiteilijoiden lukumäärä vuosina 2000–2010

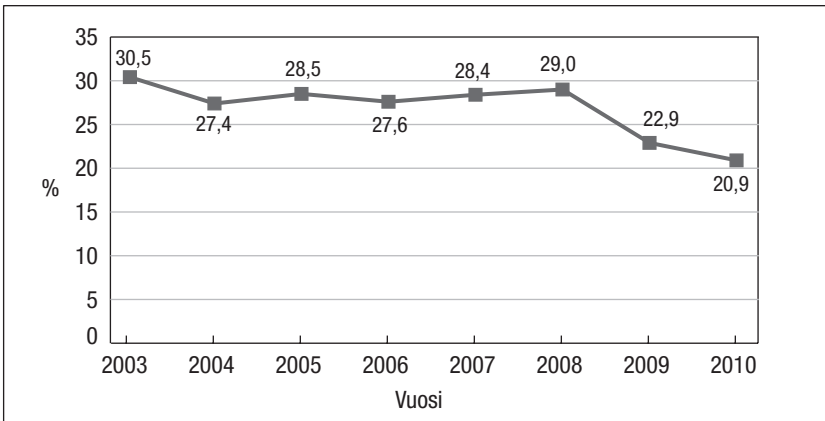

Läänintaiteilijoiden palkkakustannusten osuus alueellisesta taiteen edistämisen määrärahasta³⁸ oli vuonna 2003 noin kolmasosa. Määrärahan noususta johtuen osuus on vuoden 2008 jälkeen pienentynyt 20 prosenttiin vuonna 2010. Palkkojen lisäksi määrärahasta maksettiin läänintaiteilijoiden matka- ja päivärahakorvaukset sekä käyttövarat. Niitä ei tässä yhteydessä selvitetty. Palkkakustannusten osuuden pienentymiseen on osaltaan vaikuttanut palkkaukseen saatu ulkopuolinen rahoitus, kuten esimerkiksi alussa mainittu Suomen Kulttuurira-

38 Sisältää vain momenttien 29.90.52 ja 29.80.52 määrärahat alueelliseen taiteen edistämiseen.

haston hanke vuosina 2008–2010. Vuonna 2010 yhden kokoaikaisen ja kahden osa-aikaisen läänintaiteilijantoimen palkkakustannukset ka-
tettiin ulkopuolisella rahoituksella. Säästyneitä on voitu ohjata apu-
rahojen ja avustusten ohella läänintaiteilijoiden muihin hankkeisiin.
(Kuvio 20.)

*Kuvio 20. Läänintaiteilijoiden palkkakustannusten prosenttiosuus alueelli-
sen taiteen edistämisen määrärahasta vuosina 2003–2010*

Läänintaiteilijat ovat vaatineet palkkakulujen irrottamista alueellisista taiteen edistämismäärärahoista. Lähtökohtana tulisi olla kaikille yhtenäinen peruspalkka ja kokonaispalkkaus määräytyisi työn vaativuuden mukaan. Keski-Suomen läänintaiteilijat kokoontuivat kesällä 2006 pohtimaan läänintaiteilijan palkkatasoa³⁹ ja esittivät kuukausipalkan nostamista 3 200 euroon. Perusteluina esitettiin muun muassa pitkä kokemus eri taiteen alueilla, lisääntynyt tuottajatyö ja laaja-alaisen kulttuuriosaamisen sekä työn vaatimustason kasvu.

Vuoden 2007 läänintaiteilijatapaamisen julkilausumassa suositeltiin läänintaiteilijoiden palkkauksessa noudattavaksi taide- ja kulttuurialan vaativan asiantuntijatason vähimmäispalkkasuosituksista. Syksyllä 2008 toimessa olevien läänintaiteilijoiden palvelussuhdetta kartoittava kysely osoitti palkkojen vaihtelevan 2 099 eurosta 2 500 euroon kuukaudessa. Läänintaiteilijoilla oli myös käyttövaroja taidetoimikunnasta riippuen 1 700–6 000 euroa sekä jonkin verran varoja omaa toimintaa, kuten koulutuksia, esityksiä, näyttelyjä ja tarvikkeiden hankintoja varten. Lähes kaikille oli maksettu päivärahoja ja korvattu oman auton ja julkisten kulkuneuvojen käytöstä sekä majoituksista aiheutuvat kustannukset.

³⁹ Läänintaiteilijan palkka vastasi A20 palkkaluokkaa, joka ikälisineen oli tuolloin noin 2 432,81 euroa.

Vuoden 2010 lopulla valmistuneen läänintaiteilijan työsuhdetta koskevan suosituksen mukaan alueellinen taidetoimikunta määrää palkan suuruuden, mutta sen tulisi työsuhteen alkaessa olla vähintään 2 600 euroa kuukaudessa. Vuoden 2011 aikana kaikki alueelliset taidetoimikunnat ottivat käyttöön suosituksen mukaisen palkkauksen. Selvitettävänä on myös siirtyminen taiteen keskustoimikunnassa käytössä olevaan palkkausjärjestelmään, joka perustuu tehtävien vaativuuden arviointiin. (Läänintaiteilijan työsuhde 2011, 15.)

Palkka ei tätä selvitystä varten tehdyn kyselyn mukaan yleensä ole ollut esteenä läänintaiteilijan toimeen hakeutumisessa, eikä se vastauksissa myöskään noussut keskeiseksi ongelmaksi (kts. esim. taulukko 16, s. 117). Peruspalkan korottaminen toimen työmäärää, osaamista ja vaativuutta vastaavalle tasolle todennäköisesti lisäisi toimen kiinnostavuutta ja arvostusta, mikä hyödyttäisi myös alueellisia taidetoimikuntia. Läänintaiteilijan työsuhdesuosituksista annettujen lausuntojen perusteella alueellisilla taidetoimikunnilla ei kuitenkaan ole valmiutta palkkakustannusten lisäämiseen niin, että ne maksettaisiin taiteen edistämismäärärahoista. Sen nähtiin johtavan läänintaiteilijoiden lukumäärän vähenemiseen alueellisten taidetoimikuntien jättäessä säästösyistä toimia täyttämättä. Läänintaiteilijakustannuksia on kuitenkin ollut mahdollista osittain kattaa myös ulkopuolisella hankerahoituksella.

Läänintaiteilijan työaika

Opetusministeriön vuoden 1984 ohjeissa läänintaiteilijan työaika oli määritetty 40 viikkotunniksi, mutta ylitöistä ei maksettu erillisiä korvauksia ja työn tekemistä viikonloppuisin ja juhlapyhien aikaan tuli välttää. Tarvittaessa niistä sai korvauksen vapaa-aikana. Käytännössä työtä on järjestelmän käynnistymisestä alkaen riittänyt niin paljon kuin läänintaiteilijat ovat jaksaneet vuorokaudenajasta ja viikonpäivistä riippumatta tehdä. ”– – Kysyntä ylittää reippaasti mahdollisuuteni. En enää laske viikkotuntejani. Työaika ja oma aika ovat yhtä. Tällä asenteella jaksan paremmin. Kyse on oman taiteenlajini edistämisestä. Kutsumusta tämä on.” (Arja Eriksson, tk 1991.)

Tätä tutkimusta varten keväällä 2011 toimessa oleville läänintaiteilijoille osoitetun kyselyn mukaan heidän viikoittainen työaikansa vaihteli 32 tunnista 50 tuntiin, mutta keskimäärin se oli 39 tuntia viikossa. Vuonna 2008 tehdyn läänintaiteilijoiden palvelusuhdekyselyn tulos ei myöskään suoraan tue moniin toimintakertomuksiin sekä kyselyvastauksiin kirjattua tietoa lähes vuorokauden ympäri ja viikonloppuisin tehdystä työstä. Vaihtelevista työaikajärjestelyistä huolimatta tuolloin joka kolmas läänintaiteilija noudatti taidetoimikunnassa käytössä olevaa valtion virastotyöaikaa, jossa säännöllinen työaika on 36 tuntia 15 minuuttia ja viikkotyössä 38 tuntia 15 minuuttia. Viikkotyöajan mukaan työskenteli 43,3 prosenttia palvelusuhdekyselyyn vastanneista.⁴⁰

Neljäsosalla työajasta oli sovittu erikseen työsopimuksessa ja kolmasosalla oli sovittu jokin muu edellä mainituista poikkeava järjestely. Työaika saattoi olla liukuva tai joustava, 7 tuntia 45 minuuttia päivässä tai 18 tuntia viikossa, työajan seuraaminen tapahtui kuukausi- tai vuositasolla, ylityö- tai viikonloppukorvauksia ei työsopimuksen mukaan maksettu, työtä tehtiin tarpeen mukaan ja vapaa-aikaa oli silloin kun siihen oli mahdollisuus. Etenkin hankkeiden yhteydessä hallinnollinen paperityö on lisääntynyt ja osa läänintaiteilijan työajasta kulunut enenevässä määrin toimistotöissä, joita on jouduttu tekemään myös viikonloppuisin omalla ajalla. Yleensä läänintaiteili-

⁴⁰ Vuonna 2000 kaikista taiteilijoista yli 40-tuntista työviikkoa teki lähes joka toinen. (Rensujeff 2003, 44–45.)

jan työnkulun seuranta oli kuitenkin harvinaista ja työaikakirjanpito oli omalla vastuulla. (Läänintaiteilijoiden palvelusuhdekysely 2008.)

Ohjeiden puuttuessa joissakin taidetoimikunnissa läänintaiteilija on saanut vapaasti määritellä mitkä tehtävät ja työt ovat kuuluneet työaikaan, toisissa asiasta on päättänyt alueellisen taidetoimikunnan pääsihteeri. Yli- ja viikonlopputoista kertyneitä vapaapäiviä on yleisimmin tasattu läänintaiteilijan pitämän työaikapankin avulla, vuosiloman yhteydessä tai lyhyempinä työpäivinä. Tasausjärjestelmistä on myös onnistuttu tekemään sekä läänintaiteilijan että toimikunnan kannalta joustavia. Selkeiden ohjeiden puuttuessa toimikuntien käytännöt ovat kuitenkin olleet vaihtelevia ja usein työt ovat menneet vapaiden edelle.

Vuonna 2011 julkaistun läänintaiteilijoiden työsuhdesuosituksen mukaan jatkossa työaika noudattaa valtion työ- ja virkaehtosopimuksen ohjeita, mutta siitä voidaan myös edelleen sopia erikseen työsopimuksessa. Normaalin työajan ylittävästä työstä maksetaan tunti-korvaus, mikäli lisä- ja ylityön tekemisestä on työnantajan määräys. Läänintaiteilijat voivat käyttää oman alansa seuraamiseen alueellisen taidetoimikunnan määrittelemän vuosikohtaisen määrän tunteja. Se edellyttää sopimista etukäteen esimerkiksi siitä katsotaanko työajaksi näyttelyn avajaiset, osallistumiset ensi-iltoihin ja muihin järjestöjen ja taidelaitosten iltatilaisuuksiin. Työajan seurannasta sovitaan alueellisen taidetoimikunnan kanssa ja sen toteuttamisessa käytetään työaikasuunnitelmaa ja -seurantajärjestelmää. (Läänintaiteilijan työsuhde 2011, 14.)

Näkökulmia läänintaiteilijan työhön

– kyselyn tuloksia

Läänintaiteilijoiden näkemykset läänintaiteilijajärjestelmästä ja omasta työstään perustuvat keväällä 2011 toteutettuun kyselyyn. Kyselyssä oli mukana kaikkiaan 319 entistä ja tuolloin työsuhteessa ollutta läänintaiteilijaa, joista 56 prosenttia vastasi. Miesten ja naisten vastausprosentit olivat lähes suuret ja ne vastasivat hyvin kyselyn perusjoukkoa (kts. taulukko 1, s. 19). Seuraavassa valotetaan läänintaiteilijan työtä ja toimintamahdollisuuksia vastauksista esiin nousseiden yleisimpien piirteiden avulla. Jokaisen läänintaiteilijan toimikausi on ollut henkilökohtainen kokemus, mutta vastauksista oli löydettävissä samansuuntaisia näkemyksiä ja kommentteja siitä riippumatta milloin tai missä vastaaja oli toiminut läänintaiteilijana.

Tarkempien jakaumien esittäminen edellisten lukujen tapaan läänintaiteilijakauden, sukupuolen, taiteenalan tai alueiden mukaan ei kaikissa tapauksissa ollut mahdollista, koska vastausten luokittelun jälkeen useimmissa luokissa ei ollut riittävästi havaintoja. Eri muutujien välillä ei myöskään ilmennyt sellaisia eroja, että niiden esittäminen yksityiskohtaisemmalla tasolla olisi ollut tulosten kannalta tarkoituksenmukaista. Useimmat vastaukset olivat monitahoisia eivätkä kuuluneet yksiselitteisesti vain yhteen luokkaan. Suorien lainausten lähdetiedot on jätetty pois kyselyyn vastanneille luvatus tietosuojan vuoksi.

Taiteen edistämisen järjestelystä annetun asetuksen mukaan alueellisen taidetoimikunnan tehtävänä on ottaa työsopimussuhteinen läänintaiteilija ja muut taidetoimikuntaan työsopimussuhteessa olevat henkilöt. Työsopimussuhteinen läänintaiteilija ja muut alueellisen taidetoimikunnan työsopimussuhteeseen ottamat henkilöt ovat palvelussuhteessa taidetoimikuntaan. (Asetus taiteen edistämisen järjestelystä 3 luku, 10 §). Opetusministeriön vuonna 1974 antaman virallisen ohjeen mukaan läänintaiteilijan valinnassa tulee kiinnittää huomiota hakijoiden taiteelliseen pätevyYTEEN, pedagogisiin ja organisatorisiin kykyihin sekä läänin taideolojen tuntemukseen. Työn sisällöstä todettiin ainoastaan sen muodostuvan pääasiassa ohjaustoitinnasta sekä oikeudesta pitää työssään yksinomaan luovaan työhön

käytettävä jakso. Sen sijaan työsuhteen ehdoista, palkkioista ja muista eduista ministeriö ohjeisti tarkasti. (Opetusministeriön päätös läänintaiteilijan asemaa koskeviksi yleisohjeiksi 8.4.1974; Opetusministeriön kirje 17.11.1983.)

Läänintaiteilijat muodostuvat joukosta hyvin erilaisia ihmisiä, joiden työpaikkakohtaiset voimavarat ja toimenkuvat vaihtelevat yllättävänkin suuresti. Yhteistä läänintaiteilijoille ovat vain oman alan asiantuntijuus ja työsuhteen määräaikaisuus. Taidetoimikunnat ovat valinnoissaan saaneet toimia varsin vapaasti oman harkintansa mukaan. Läänintaiteilijaksi ei aina edes ole tarvinnut hakea, vaan siihen on pyydetty. Toimikunta on saattanut myös kehottaa sopivaksi katsomaansa taiteilijaa hakemaan tointa. Kokeilujakson ja ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella toimen perustaminen ja henkilön valinta tuli ainakin muodollisesti vahvistuttaa Taiteen keskustoimikunnassa. Sen sijaan läänintaiteilijan toimen edustaman taiteenalan valtion taidetoimikunnalta ei lausuntoja pyydetty, lukuun ottamatta joitakin tapauksia järjestelmän alkuaikoina. Esimerkiksi ensimmäistä läänintaiteilijaa valittaessa valtion kirjallisuustoimikunta oli lausunnossaan asettanut hakijoista ensimmäiselle sijalle helsinkiläisen kirjailijan Matti Paavilaisen.

Läänin/ alueen taideolojen tuntemuksesta ei aina ole pidetty kiinni, sillä läänintaiteilijaksi on valittu henkilöitä myös toimikunnan oman läänin tai alueen ulkopuolelta. Mahdollisuus päästä kotiseudulle tai toteuttaa henkilökohtainen elämänmuutos olivat eräitä kyselyssä esille tulleita perusteita hakeutua läänintaiteilijaksi. Muualta tulleet ovat yleensä joutuneet aloittamaan työnsä kartoittamalla ensin taiteenalan harrastajien ja ammattilaisten määrän ja tilanteen sekä luomalla yhteyksiä taide- ja kulttuuritoimijoihin läänissä/ alueella. Tosin myös monet alueella jo toimineet taiteilijat ovat aloittaessaan joutuneet vastaavan tehtävän eteen. Läänin/ alueen ulkopuolelta valittu läänintaiteilija on usein voinut toimia yhteisöjen ja henkilöiden mahdollisista eturistiriidoista riippumatta sekä myös tuoda toimintaan erilaisia näkökulmia ja uudenlaisia käytäntöjä ja työtapoja.

Läänintaiteilijoilla on järjestelmän käynnistymisestä alkaen ollut mahdollisuus itse suunnitella ja järjestää työnsä parhaaksi katsomallaan tavalla annettujen resurssien puitteissa. Toimenkuvan muotoutumiseen on vaikuttanut pitkälti taiteenalan ja taiteilijan persoonallisuus sekä se miten pitkään läänintaiteilija on ollut toimessaan. Kyselyyn vastanneiden läänintaiteilijoiden mielestä vapaus itsenäisesti järjestää työnsä on mahdollistanut taiteenalan kannalta merkittävien tulosten saavuttamisen. Lisäksi vastaajat pitivät toiminnan tuloksellisuuden edellytyksenä läänintaiteilijoiden ja alueellisen taidetoimikunnan välistä luottamusta. Taidetoimikunnan tulisi olla kiinnostunut palkkaamansa läänintaiteilijan työstä ja pyrkiä yhdessä taiteilijan kanssa löytämään keskeisimmät taiteenalan kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet.

Läänintaiteilijan ja hänet valinneen taidetoimikunnan välille on saattanut myös syntyä työskentelyyn vaikuttavia ristiriitoja siitä huolimatta, että toimikunta on työsuunnitelmat hyväksynyt. Läänintaiteilijan työtavat ja toimintakäytännöt ovat voineet synnyttää ongelmia, mikäli ne eivät ole vastanneet sen paremmin taidetoimikunnan kuin läänintaiteilijan palveluja käyttävien odotuksia ja toiveita. Järjestelmän sisälle on rakentunut mahdollinen ristiriitatilanne jossa toisaalla on taidetoimikunnan jäsenten asiantuntija-asema ja toisaalla oman alansa ammattilainen läänintaiteilijana. Työnantajan ja työntekijän asiantuntijankemukset saattavat johtaa ongelmiin etenkin silloin, kun läänintaiteilijalla on vuosien kokemukseen perustuva vahva näkemys omasta taiteilijuudesta ja sen hyödyntämisestä työssään. Kyselyvastauksissa toivottiinkin taidetoimikunnan luottamusta läänintaiteilijan kykyihin ja kiinnostukseen hoitaa työnsä parhaalla mahdollisella tavalla.

Läänintaiteilijan työtä ja toimikauden alueellisia tai paikallisia vaikutuksia on vaikea arvioida ainoastaan toimintasuunnitelmien ja -kertomusten perusteella. Toimintakertomuksissa on yleensä hyvinkin yksityiskohtaisesti lueteltu toteutuneet hankkeet, matkat, osallistumiset jne. päivämäärineen, jolloin toiminta saattaa näyttää pelkältä suorittamiselta. Läänintaiteilijan toiminnan tulokset konkretisoituvat usein vasta pidemmän ajan kuluttua esimerkiksi lasten ja nuorten kanssa työskennellessä. Toimikauden ja työn varsinaiset hedelmät saattaakin poimia seuraavan kauden läänintaiteilija, jonka ei välttämättä tarvitse edes olla saman taiteenalan edustaja. Läänintaiteilijan toimikauden arviointia vaikeuttaa myös taidetoimikunnan vaihtuminen kolmen vuoden välein. Toimikunnan vaihtuessa kesken läänintaiteilijan toimikauden on uusi toimikunta pääasiassa vanhojen jäsenten tuntemuksen sekä toimintakertomusten varassa. ”Työn tulokset näkyvät yleensä vasta jälkepäin, jos näkyvät, mutta ”näkyvätönkin” työ on mielekästä, jos läänintaiteilijan motiiveja tunnetaan ja selkeytetään” (Pertti Virtanen, tk 1990).

Läänintaiteilijoiden työn tulokset näkyvät monipuolisesti eri puolilla maata niin harrastajien kuin ammattilaisten toimintana muun muassa useina asemansa vakiinnuttaneina tapahtumina, järjestö- ja näyttelytoiminnassa, kansainvälisissä kulttuuri- ja taideyhteyksissä. Lukuisista esimerkeistä mainittakoon tanssitaiteen Arktiset askeleet -tapahtuma, Oulun kirjailijaseura ry:n ja Lapin esittävien taiteiden keskuksen perustaminen, bändikoulutoiminnan aloittaminen sekä sirkustaiteen verkoston ja koulutuksen luominen. Monet paikallisena ja alueellisena alkaneet toiminnot ja käytännöt ovat ajan myötä saavuttaneet myös valtakunnallista merkittävyyttä.

Läänintaiteilija tekee aloitteita ja ideoi keinoja, joilla alueen voimavarat on mahdollista hyödyntää mielekkäällä tavalla taiteen ja kulttuurin edistämiseksi. Läänintaiteilija voi työllään vahvistaa alueen

kulttuuritoimijoiden yhteistyötä ja tuoda siihen uusia mahdollisuuksia. Yhteistyökumppaneina ovat olleet taide- ja kulttuuriyhdistykset, oppilaitokset sekä kuntien kulttuuri- ja nuorisotoimet. Hankkeita on toteutettu myös yhdessä läänintaiteilijakollegoiden kanssa. Toimintakertomusten ja kyselyvastausten mukaan vielä 1990-luvun alkupuolella työ oli selkeämmin omaan taiteenalaan liittyvää ohjausta, neuvontaa ja taiteen konkreettista tekemistä.

Eryteisesti ulkopuolisen rahoituksen hankinta ja käyttö ovat lisääntyvässä määrin luoneet tarvetta myös muunlaiselle osaamiselle. Taidetoimikunnan vähäiset henkilöstöresurssit ja määrärahojen niukkuus sekä hallinnollisen työn lisääntyminen esimerkiksi juuri ulkopuolisen hankerahoituksen myötä, ovat osaltaan sitoneet läänintaiteilijoita myös sellaiseen toimistotyöhön, jonka tulisi kuulua ensisijaisesti taidetoimikunnan toimistohenkilökunnan vastuulle. Niiden hoitaminen vie aikaa varsinaiselta toiminnalta, vaikka tehtävät välillisesti saattaisivatkin olla läänintaiteilijan työtä tukevia. Taidetoimikuntien välillä on tässä suhteessa ilmeisiä eroja, sillä joillakin byrokratia ja hallinnollisen työn määrä oli ollut yllättävän suurta, toiset pitivät sitä kohtuullisena.

Läänintaiteilijat ovat pitäneet palkkausta liian alhaisena suhteessa asiantuntija-ammattilaisen tekemän työn vaativuuteen, vastuuseen ja määrään nähden. Palkkatason korjaamista on esittänyt myös muun muassa Taiteen keskustoimikunta viimeksi vuonna 1997 pohtiessaan läänintaiteilijajärjestelmän kehittämistä. Säännöllinen kuukausitulo on kyselyn perusteella kuitenkin ollut yksi keskeisimpiä syitä hakeutua läänintaiteilijaksi, koska se on tarjonnut monien taiteenalojen edustajille tervetulleen taloudellisen vaihtoehdon ja mahdollisuuden keskittyä omaan taiteenalaan. Pieni palkka suhteessa koulutukseen ja ammattitaitoon on saattanut jonkin verran vähentää toimen kiinnostavuutta esimerkiksi rakennustaiteen ja arkkitehtuurin läänintaiteilijaa haettaessa ja taloudelliset syyt ovat joskus johtaneet läänintaiteilijan irtisanoutumiseen kesken toimikauden.

Kyselyssä pyydettiin ilmoittamaan kolme keskeisintä syytä läänintaiteilijaksi hakeutumiselle. Ensisijaisesti vastaajat olivat halunneet edistää joko taidetta yleensä tai erityisesti omaa taiteenalaansa. Lähes yhtä monia olivat motivoineet toimeen liittyvät uudet haasteet sekä työn kiinnostavuus. Kolmanneksi yleisimpinä syinä mainittiin oma taloudellinen tilanne ja mahdollisuus keskittyä omaan taiteenalaan kuukausipalkalla. Vastanneista noin joka viides ei ollut alun perin hakeutumassa läänintaiteilijaksi, ennen kuin häntä oli pyydetty tai kehotettu hakemaan tointa, olipa joku saanut kutsunkin. Yleensä pyyntö oli esitetty taidetoimikunnan taholta. Mahdollisuus omien ideoiden toteuttamiseen sekä oman taiteellisen uran edistäminen olivat suunnilleen yhtä yleisiä vaikuttimia hakeutua läänintaiteilijaksi

kuin tilaisuus toteuttaa henkilökohtainen elämänmuutos tai päästä töihin kotiseudulle. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Läänintaiteilijaksi hakeutumisen syitä (n=177)

<i>Syy</i>	<i>%</i>
Taiteen/oman taiteenalan edistäminen	45
Uudet haasteet/kiinnostava ja haastava työ	42
Oma taloudellinen tilanne/mahdollisuus keskittyä omaan taiteenalaan kk-palkalla	28
Pyydettiin hakemaan	18
Omien ideoiden toteuttaminen	17
Oman taiteellisen työn/uran edistäminen	16
Tarve henkilökohtaiseen elämänmuutokseen/mahdollisuus päästä kotiseudulle	15
Työn ja tittelin arvostus	6
Muut yksittäiset syyt*	11

* Esim. kokemusta opetustyöstä, toimiminen taidejärjestöissä, hyvä taiteenalan tuntemus, työ oli tuntunut itselle sopivalta tai sitä ei ollut kokeillut aiemmin.

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

Läänintaiteilijan työtä koskevat odotukset osoittautuivat vielä monitahoisemmiksi kuin syyt hakeutua toimeen. Yleisimpiä odotuksia kyselyyn vastanneilla olivat olleet mahdollisuus edistää omaa taiteen alaa ja taidetta yleensä sekä lisätä yhteistyötä alueen eri toimijoiden kesken ja luoda uusia kontakteja. Lisäksi odotukset liittyivät omien hankkeiden toteuttamiseen sekä monipuoliseen ja haastavaan toimenkuvaan, jossa on vastuun ohella vapaus toteuttaa hankkeita itsenäisesti ja pitkäjännitteisesti. Toimen hoitamisen kannalta toiveet kohdistuivat riittäviin taloudellisiin edellytyksiin ja puitteisiin, niihin kuului myös työyhteisöltä, etenkin taidetoimikunnalta saatava tuki ja luottamus. Huomattavan monella vastaajalla ei kuitenkaan ollut mitään työhön liittyviä odotuksia. (Taulukko 15.)

Selvä enemmistö kaikista vastanneista, 88 prosenttia (n=176) ja vuonna 2011 läänintaiteilijan toimessa olleista lähes kaikki, ilmoittivat läänintaiteilijan työn vastanneen odotuksia. Taidetoimikuntaa pidettiin hyvänä työnantajana jonka kanssa yhteistyö oli sujunut hyvin. Yhteistyö pääsihteerin ja muiden taidetoimikunnassa työskennelleiden kanssa oli helppoa ja perustui laajempaan näkemykseen taiteen edistämisestä. Työyhteisö oli muutenkin hyvin johdettu ja ilmapiiri avoin omille ideoille. Työ oli koettu mielenkiintoiseksi ja työskentely eri toimijoiden kanssa monipuoliseksi. Toimikauden aikana oli saanut

työskennellä vapaasti oman aikataulun mukaan ja toteuttaa itselle tärkeitä hankkeita sekä tehdä myös omaa taiteellista työtä. Lähes kaikki niin entiset kuin kyselyhetkellä toimessa olleet läänintaiteilijat (93 %) ilmoittivatkin hankkeiden toteutuneen suunnitellusti.

Taulukko 15. Läänintaiteilijoiden työhönsä liittämää odotuksia (n=174)

<i>Odotus</i>	<i>%</i>
Taiteen/oman taiteenalan edistäminen	38
Yhteistyö/uusia mielenkiintoisia ihmisiä ja kontakteja	15
Omien hankkeiden toteuttaminen	14
Monipuolista, haastavaa työtä	11
Vapaus toteuttaa hankkeita itsenäisesti	10
Mahdollisuus oman kokemuksen/osaamisen hyödyntämiseen	9
Kiinnostavaa/palkitsevaa työtä	7
Uuden oppiminen	4
Ei mitään	16
Muut odotukset*	15

* Esim. yleinen mielenkiinto tehtäviin, taidetoimikunnalta saatava tuki, kuuluminen taideyhteisöön tai työskentely ammattitaiteilijoiden kanssa.

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

Itse työ oli mielenkiintoista eri tahojen kanssa toteutettua projektimuotoista yhteistyötä. Se oli luovaa ja siitä ”kentältä” saatu palaute kannustavaa, siinä tunsin tekevänsä tärkeää työtä. Suurelta osin sain toteuttaa niitä projekteja ja hankkeita, jotka tunsin tärkeiksi.

Byrokraatiaa ei ollut ylitsepääsemättömän valtavasti. Sopimukseksi aikana se kylläkin lisääntyi huomattavasti. Taidetoimikunta oli hyvä työnantaja. Omalta toimialueeltani löytyi hyviä yhteistyökumppaneita.

Yllätyin positiivisesti; taidetoimikunta oli vireä ja taiteilijapainotteinen, yhteistyö sujui taidetoimikunnassa, alueen xxxammattilaisten kanssa ja myös muiden taiteenalojen kanssa.

Runsaalla kymmenesosalla kyselyyn vastanneista oli ollut myös toisenlaisia kokemuksia. Työ läänintaiteilijana oli käytännössä saattanut osoittautua odotuksia arkisemmaksi puurtamiseksi taloudellisten tosiasioiden ja työelämän ongelmien kanssa. Joidenkin työskentelyä haittasivat puoluepoliittiset linjaukset ja ristiriidat etenkin 1970-luvulla, mutta niitä tuli esiin vielä 1990-luvun lopultakin. Toimenkuvan vapaudesta huolimatta omien näkemysten ja suunnitelmien toteuttaminen ei ollut aina edennyt odotusten mukaisesti. Tähän oli törmän-

nyt noin joka kolmas vastaaja, mutta heistäkin pääosa katsoi työn myös vastanneen odotuksia ainakin joiltain osin.

Kysyttäessä miksi läänintaiteilijana työskentely ei ollut vastannut odotuksia, monet vastanneet toivat esiin liian laajojen hankkeiden ja odotettua suuremman työmäärän sekä fyysisen ja henkisen väsymyksen. Käytännössä eniten läänintaiteilijan toimintaa vaikeuttaneita epäkohtia olivat hankkeiden ja suunnitelmien toteuttamisessa tarvittavan rahoituksen vähäisyys tai suoranainen puute, mutta myös. taidetoimikunnan tai pääsihteerin⁴¹ toiminta – tai toimimattomuus. Byrokratia ja joustamattomuus, epäselvä toimenkuva ja työnjohto sekä puutteellinen työnohjaus olivat lähes yhtä yleisiä vastauksia. Monet olisivat toivoneet työtehtävien tai tavoitteiden tarkempaa määrittelyä sekä yleensä parempaa työnohjausta.

Huono hallinto, ei kanna vastuutaan alueellisten taidetoimikuntien ongelmissa. Asioita siirretään eikä tehdä päätöksiä, mikä vaikeuttaa työn tekemistä ja tekee työskentelystä tehotonta. Eri-tyisesti irtisanomisiin liittyvissä asioissa väistellään vastuuta. Valtakunnallinen tiedottaminen päällekkäistä, suunnitelmallisuus puuttuu.

Läänintaiteilijan toiminnan käytännön epäkohdat liittyivät pääasiassa toimi- ja työtiloihin, työvälineisiin sekä työn yleiseen organisointiin. Palkkataso jäi tässä yhteydessä vähäiselle huomiolle, koska palkan suuruus ei vaikuta läänintaiteilijoiden toimintaan. Joissakin vastauksissa tuotiin myös esiin työtä vaikeuttaneita henkilökohtaisia syitä, jotka eivät ole järjestelmästä johtuvia. (Taulukko 16.)

Läänintaiteilijan toimi on hyvin hoidettuna taidetoimikunnan keskeisin ja näkyvin taiteen edistämisen työkalu alueella. Taidetoimikunnan tuki ja rooli on tärkeä sekä hankkeiden käynnistäjänä että niiden onnistumisessa. Pienessä työyhteisössä hyvät henkilösuhteet ovat ensiarvoisen tärkeitä ja läänintaiteilija tarvitsee onnistuakseen kaiken mahdollisen tuen. Taidetoimikunnan tai pääsihteerin toiminnasta aiheutuneet ongelmat olivat myös keskeisimpiä syitä, joiden koettiin hidastaneen tai estäneen suunniteltuja hankkeita. Joka kolmas kyse-

41 Vuosina 1988–2008 läänintaidetoimikunnan, vuodesta 1998 alkaen alueellisen taidetoimikunnan pääsihteerin nimitettiin lääninhallituksessa taidetoimikunnan esityksestä. Esittelijänä toimi lääninhallituksen sivistysosastolta sivistysneuvos ja nimityspäätöksen teki maaherra. Myöhemmin päätös siirrettiin sivistysneuvoksen tehtäväksi ja esittelijän tehtävä sivistysosaston kirjastotoimentarkastajalle. Sitä ennen toimikunta julisti viran haettavaksi, teki tarvittavat valinnat ja hakijoiden haastattelut ennen viran täytösesitystä. Alueellisten taidetoimikuntien siirryttyä hallinnollisesti taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen vuonna 2008, on esittelijänä toiminut aluepäällikkö ja nimityksen allekirjoittajana Taiteen keskustoimikunnan puheenjohtaja. Asetuksen mukaan pääsihteerin kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto ja hallinnollinen kokemus (Asetus taiteen edistämisen järjestelystä 10 §, 13.12.2007/1237).

lyyn vastannut oli kokenut, että toimikunta ei ollut kiinnostunut läänintaiteilijan toiminnasta tai siltä puuttui kokonaisnäkemys taiteen edistämisestä. Linjausten puuttuessa myös läänintaiteilijan toimenkuva jäi usein epäselväksi ja työskentely tempoilevaksi.

Taulukko 16. Läänintaiteilijoiden toimintaa vaikeuttaneita epäkohtia (n=172)

<i>Epäkohta</i>	<i>%</i>
Taloudelliset syyt/rahoituksen vähyys/puute	32
Työmäärä: liian isot hankkeet/henkinen/fyysinen väsymys	32
Toimikunnan tai pääsihteerin toiminta/toimimattomuus	25
Byrokrazia/joustamattomuus	22
Epäselvä toimenkuva/työnjohto/työnohjauksen puute	19
Toimikunnan/yhteistyötahojen ymmärtämättömyys	17
Työn käytännön järjestelyt	14
Henkilösuhteet/työpaikkasyrjintä/työpaikkakiusaaminen	8
Henkilökohtaiset syyt	8
Pieni palkka	6
Ei mitään	5

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

Läänintaiteilijana toimiessani epäkohtana (joskaan ei varsinaisesti työtä vaikeuttavana, vaan ainoastaan hämmästyttävänä ja ehkä tuloksellisuutta nakertavana) voisi tuoda esiin voimakkaampien ylätasoinen linjausten kuin myös alueellisten linjausten puutteen. Jos apurahat ja avustukset sekä läänintaiteilijoiden ”hankesalkkuhankkeet” ja muu taiteen edistämistoiminta olisi suunnattu selkeästi ja johdonmukaisesti valtakunnallisten ja alueellisten tutkittujen tarpeiden mukaisesti, voisi kokonaisuudessa syntyä jotain mitattavaa kehittymistä eli sellaisia tuloksia, joilla voisi jopa joskus perustella toimintaan lisämäärärahaa. Nykyisin monet toimet kumpuavat läänintaiteilijan omasta osaamisesta ja ideoista tai tietyn toimijaryhmän tarpeesta ja jäävät yksittäisiksi sohausiksi ilman pitkäjänteistä ja tavoitteellista kehittämispäämäärää – ja siten myös ilman näkyvää tulosta.

Vaikka kaikki läänintaiteilijat tekevätkin uskomattoman hienoa ja ammattimaista työtä, ei voisi uskoa että valtion taidehallinnon tukitoimet voivat olla näin ”johtamattomia” ja ”seuraamattomia”. Tuloksia tehdään mutta miten työtä johdetaan, miten sitä mitataan ja ketä se ylipäätään kiinnostaa?

Toimikunnan tai pääsihteerin vaihtuessa hyvin alkanut toimikausi ja yhteistyö on voinut muuttua täysin päinvastaiseksi. Joissakin alueellisissa taidetoimikunnissa pääsihteerin asenteet ja toiminta olivat joltaneet huonoon työskentelyilmapiiriin, jonka taustalla oli esimiehen taholta koettua huonoa henkilöstöjohtamista, syrjintää ja työpaikkakiusaamista, mutta myös alkoholismia ja seksuaalista häirintää. Valituksista ja toimenpiteistä huolimatta ongelmia ei aina saatu ratkaistua, ja läänintaiteilijat ovat jättäneet toimensa kesken kauden muun muassa terveydellisistä syistä.

Oma kauteni läänintaiteilijana oli harvinaisen epäonnistunut. Yritin saada jonkinlaista henkistä tukea ongelmiin niin taidetoimikunnan silloiselta puheenjohtajalta, muilta läänintaiteilijoilta, muiden maakuntien läänintaidetoimikunnista, työterveyshuolosta ja kulttuuriministeriltä. Kaikki ilman tulosta.

Taloudellisten voimavarojen lisäksi taidetoimikunnilta on usein puuttunut hankkeiden toteuttamisessa vaadittavia käytännön perusedellytyksiä, kuten esimerkiksi työ- tai esittelytiloja tai valmiita yhteistyö- ja sopimuskäytäntöjä. Toimikuntien omaa tiedotusta ja viestintää ei myöskään ollut järjestelmällisesti suunniteltu. Tällaisten peruskäytäntöjen luomista muutoinkin niukkojen määrärahojen puitteissa erikseen jokaisen uuden hankkeen kohdalla ei pidetty järkevänä, vaikka niiden voidaan myös katsoa kuuluvan läänintaiteilijan toimenkuvaan.

Jokaiseen hankkeeseen joutui etsimään uuden graafikon, tiedotajan ja/ tai tuottajan ja työnohjaukseen ja asioiden järjestelyyn paloi aikaa itse hankkeelta. Yhteistyökumppaneille oli noloa ja epäeettistä maksaa liian vähän palkkaa, koska budjetit olivat niin pieniä. Toimiston sisällä tiedonkulku ei aina toiminut, yhteinen visiointi oli vähäistä ja henkilökohtaista työnohjausta olisi kaivannut enemmän pääsihteeriltä.

Kolmen vuoden toimikautta pidettiin yleisesti liian lyhyenä, etenkin hankkeiden toteuttamisen kannalta. Alussa aikaa on saattanut mennä edellisen läänintaiteilijan aloittamien hankkeiden loppuunviemisessä. Valmiiden rakenteiden ja toimintatapojen puuttuessa huomattava osa ajasta on kulunut yhteistyökumppaneiden etsimiseen, rahoituksen hankintaan, erilaisten sopimusten laadintaan, tiedotuksen järjestämiseen sekä monenlaisiin toimistotehtäviin.

Näkisin, että olisi hyödyllisempää alueella, että yksi läänintaiteilija toimisi pidempään. Itselläni ainakin työ jäi kesken ja oli aika turhauttavaa katsoa vierestä, kun luomani hyvät asiat kuihtuivat hiljaa pois.

Hankepätkäisyys on suuri ongelma eli jatkuvuus olisi jotenkin turvattava. Monet hankkeet lepäävät läänintaiteilijan aktiivisuuden ja työn varassa ja loppuvat, kun läänintaiteilija lähtee. Toiminnan jatkuvuuden takaaminen on tärkein kehittämiskohta.

Hankkeiden aloitusta, toteutusta ja valmistumista saattoivat hidastaa määrärahojen loppuminen tai puuttuminen kokonaan. Samoin jo aiemmin esille tulleet taidetoimikunnan tai pääsihteerin toiminta ja hallinnollisen työn lisääntyminen sekä alueellisen taidetoimikuntaorganisaation jatkuvat muutokset olivat vieneet läänintaiteilijan aikaa varsinaisten toimeen kuuluvien tehtävien hoitamiselta. Ongelmista ja määrärahojen vähäisyydestä huolimatta kuitenkin useimmat vastanneet katsoivat hankkeiden yleensä toteutuneen suunnitelmien mukaisesti.

Taiteen edistäminen käytännössä eli hankkeiden toteutuminen ja työn tulosten näkeminen oli vastaajien mielestä ollut palkitsevinta läänintaiteilijan työssä, samoin yhteistyö niin taidetoimikunnan kuin muiden kulttuurin ja taiteen parissa työskentelevien toimijoiden kanssa eri yhteyksissä. Tärkeitä olivat myös työstä saadun palautteen ja arvostuksen ohella työn tuomat uudet kontaktit sekä mahdollisuus toimia itsenäisesti. Yksittäisiä kyselyvastauksissa mainittuja työn palkitsevia piirteitä olivat muun muassa hyvä työyhteisö, kuukausipalkka sekä lasten ja nuorten kanssa toimiminen. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Läänintaiteilijoiden työssään kokemia palkitsevia piirteitä (n=172)

<i>Palkitsevinta</i>	<i>%</i>
Hankkeiden toteuttaminen / tulosten saavuttaminen	53
Yhteistyö eri toimijoiden kanssa	33
Palaute / arvostus	21
Uudet kontaktit	16
Vapaus toteuttaa hankkeita itsenäisesti	10
Vaikuttaminen	7
Työn haasteellisuus / monipuolisuus	6
Kansainvälisyys	3
Uuden oppiminen	3
Oma taiteellinen työ	3

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

Sain toteuttaa omia taiteellisia ambitioitani. Työ oli itsenäistä ja minuun luotettiin. Olin osa kokonaisuutta eli Suomen taidekulttuurista organisaatiota, taidetoimikuntajärjestelmää. Taiteellisilla ja hyvinvointiin liittyvillä seikoilla oli merkitystä ja kaikkea ei laskettu rahassa tai yleisömäärissä.

Itsenäinen ja haastava työ. Oli mahdollista ideoida ja toteuttaa suuriakin kokonaisuuksia. Niissä onnistuminen palkitsi. Sain kuitenkin tehdä myös omaa taiteellista työtä, joka oli jatkumoa muille hankkeille.

Koen myös, että taidetoimikunta arvostaa työpanostani, kenttä samoin. Olen tehnyt paljon töitä harrastajien ja koulujen kanssa, mikä on ehdottomasti palkitsevaa – viedä kirjoittamista ja kirjallisuutta entistä useamman ulottuville, helpommin.

Läänintaiteilijan työhön kuuluu omaan taiteenalaan liittyen erilaisten toimijoiden ohjaamista, koulutusta ja opetusta monenlaisissa yhteyksissä. Ne muodostivat yleisimmän yksittäisen ryhmän kyselyssä esille tulleista toimintamuodoista. Hankkeiden järjestäminen ja toteuttaminen sekä niiden vaatima koordinointi olivat toinen selkeä läänintaiteilijoiden käyttämä työmuotojen ryhmä. Läänintaiteilijoiden taiteen edistämistyö sisältää myös monitahoista vaikuttamista niin alueen kulttuuri- ja taidetoimijoihin kuin viranhaltijoihin. Työtä tehtiin muun muassa tiedotusvälineiden kautta, osallistumalla seminaareihin ja istumalla kokouksissa. Lisäksi yhteistyö alueen monien eri tahojen, tarvittaessa aiempaa enemmän myös yritysmaailman kanssa, oli ollut osa vastaajien työkuva. Lähes yhtä yleisiä toimintamuotoja olivat myös asiantuntija- ja neuvontapalvelujen tarjoaminen sekä harrastajille että ammattilaisille. Luokka ”muut toimintamuodot” sisältää vastauksia, kuten ”poikkitaiteellisuuden edistäminen” tai ”joukkojen kokoaminen”, jotka olivat vaikeasti luokiteltavissa mihinkään edellä mainituista ryhmistä. (Taulukko 18.)

Taulukko 18. Läänintaiteilijoiden yleisimmät toimintamuodot (n=172)

<i>Toimintamuoto</i>	<i>%</i>
Ohjaaminen/konsultointi/koulutus/opetus/luennointi	56
Toteuttaminen/koordinointi/järjestäminen	30
Vaikuttaminen eri muodoissa	19
Yhteistyö eri tahojen kanssa	19
Asiantuntija/neuvonta	18
Suunnittelu/ideointi	16
Tuottaja/tuottaminen	8
Omat hankkeet/toimikunnan hankkeet	8
Oma taiteellinen/luova työ	3
Muut toimintamuodot	5

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

Läänintaiteilijoiden toteuttamiin hankkeisiin käytettävissä olleiden varojen vähäisyydestä johtuen niihin osallistuvat taiteilijat ovat monissa tapauksissa tehneet oman osuutensa korvauksetta. Hankerahat ovat riittäneet ensisijaisesti esimerkiksi tilavuokriin, tiedotukseen ja tarvikkeisiin. Erilaisten työtilaisuuksien tarjoaminen ja välittäminen on kuitenkin ollut yksi yleisimmistä keinoista, joilla läänintaiteilijat ovat voineet tukea ja edistää toimialueensa ammattitaiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia. Työtilaisuudet ovat olleet pääasiassa hankkeisiin liittyneitä esiintymisiä sekä opetus-, luennointi- ja asiantuntijatehtäviä. Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta ne ovat olleet yksittäisiä työtehtäviä, jotka eivät ole johtaneet pitkäaikaiseen työllistymiseen. Välillisesti lyhyetkin tehtävät ovat tuoneet alueen taiteilijoita esille ja mahdollistaneet heidän osaamisensa ja asiantuntemuksensa hyödyntämisen muissa yhteyksissä.

Muita vastaajien mainitsemia keskeisiä toimintamuotoja ovat olleet ammattitaiteilijoille suunnattu neuvonta ja koulutus sekä tiedottaminen ja konsultointi. Neuvonta on liittynyt esimerkiksi apurahojen haakuun tai taiteilijoille on järjestetty oman alan koulutusta tunnettujen kotimaisten ja ulkomaisten taiteilijoiden ohjauksessa. Läänintaiteilijat ovat olleet luomassa kontakteja sekä ideoimassa tai rakentamassa erilaisia yhteistyömuotoja niin alueen taiteilijoiden kesken kuin taiteilijoiden ja taide- ja kulttuuritoimijoiden välille. Ammattitaiteilijoita on myös nostettu esiin näyttelyjen ja esiintymistilaisuuksien avulla. Läänintaiteilijoiden enemmistö (76 % entisistä ja 86 % vuonna 2011 toimessa olleista) katsoi kyenneensä edistämään alueen ammattitaiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia.

Alueen taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksien tukeminen ja edistäminen ei aina kuulunut läänintaiteilijan toimenkuvaan tai siihen ei ollut aikaa toiminnan painottuessa esimerkiksi harrastajien ohjaamiseen. Alueen taiteilijat eivät myöskään välttämättä tarvinnut läänintaiteilijoiden tarjoamia palveluja. Joillakin alueilla läänintaiteilijan edustaman taiteenalan ammattilaisia on ollut vain vähän ja hekin ovat olleet hyvin työllistyneitä.

Keskeinen ongelma läänintaiteilijan toimintamallia kehitettäessä on ollut tehtävien sovittaminen henkilökohtaisen taiteellisen työn yhteyteen. Läänintaiteilijajärjestelmän kokeilukaudella, vuosina 1972–1983, toimeen kuului vuosittain omalle taiteelliselle työlle varattu muutaman kuukauden pituinen jakso, johon sisältyi myös lomakuukausi. Läänintaiteilijajärjestelmän vakiinnuttua oman luovan työn jakso kuitenkin poistettiin, mutta joissakin alueellisissa taidetoimikunnissa siihen on edelleen ollut mahdollisuus. Pääosa vastanneista (76 %) kuitenkin katsoi läänintaiteilijakauden tukeneen ja edistäneen omaa taiteellista työtä. Vuonna 2011 toimessa olleiden läänintaiteilijoiden joukossa osuus oli jonkin verran pienempi (69 %). Työnkuvasta riippuen joillakin taiteenaloilla oma taiteellinen työskentely ja am-

mattitaidon ylläpitäminen on ollut helpommin sovitettavissa läänintaiteilijan toimen yhteyteen. Yleensä tällöin on ollut kyse esittävästä taiteista ja niiden ohjaamiseen liittyvästä työstä, sen sijaan esimerkiksi kirjoittamiseen keskittyminen samanaikaisesti on ollut vaikeampaa. (Taulukko 19.)

Taulukko 19. Miten läänintaiteilijana toiminen tuki/edisti omaa taiteellista työtä (n=173)

<i>Oman taiteellisen työn edistäminen</i>	<i>%</i>
Virikkeitä	21
Kokemusta	20
Uuden oppimista	18
Kontakteja/yhteistyötä	18
Taloudellista vapautta	4
Muulla tavoin*	6
Ei edistänyt lainkaan**	23

* Esim. oma työhuone, näyttelyt ja konsertit

** Esim. ajan puute tai ei muutoin mahdollista.

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

Käytännössä toimeen liittyvät velvollisuudet ja työtehtävät usein rajoittivat omaan taiteelliseen työhön keskittymistä. Se ei aina ollut mahdollista edes silloin, kun läänintaiteilijan toimenkuva muutoin olisi tukenut omaa taiteellista työskentelyä. Runsas viidesosa (23 %) vastanneista katsoi, että läänintaiteilijakausi ei ollut edistänyt omaa taiteellista työtä lainkaan. Ajan puute oli yleisin yksittäinen kyselyssä ilmoitettu syy sen vähyyteen tai puuttumiseen. Oma taiteellinen työ ei myöskään ollut mahdollista toimenkuvan vuoksi tai se saattoi olla kokonaan kielletty joko taidetoimikunnan tai pääsihteerin toimesta.

Keskittyminen toimen hoitamiseen ja ajan puute ovat myös vähentäneet omaan taiteenalaan liittyneiden aiempien yhteyksien ylläpitoa. Työllistyminen toimikauden jälkeen takaisin omalle taiteenalalle on saattanut vaikeutua, ellei riittävän ammattitaidon ylläpitämiseen ole ollut mahdollisuutta. Lähes joka kolmannen vastaajan mielestä läänintaiteilijan toimi ei ollut hyödyttänyt omaa taiteellista työskentelyä. Läänintaiteilijakaudella tehtävä taiteellinen työskentely ei kuitenkaan kaikille ollut ensisijaisesta, koska kaudesta oli hyötyä muullakin tavalla.

Läänintaiteilijalla pitäisi olla työajan puitteissa mahdollisuus pitää yllä omaa taiteellista osaamistaan. Se on läänintaiteilijatyössä voimavara sekä työntekijälle että työnantajalle. Eikä vähiten sen

vuoksi, että yleensä tunnettu taiteilija saa myös taiteen edistämistyönsä helpommin esiin tiedotusvälineissä – ja sitä kautta taidetoimikuntansa työn ja panostuksen. Oman taiteellisen työn kautta syntyy myös työn kannalta ehdottoman tärkeitä sosiaalisia verkostoja.

En ole tuottajana täällä tekemässä omaa taiteellista työtäni, enkä katso että se on nykyisessä toimintamallissa edes olennaista. Läänintaiteilijan työ ei ole enää ”yksi apurahan muoto” kuten se on ehkä aikoinaan ollut. Sen sijaan tuottajana olen kyllä oppinut valtavasti uutta tuottamisesta.

Toimikausi oli tuonut uusia virikkeitä, ideoita ja näkemyksiä omaan taiteilijuuteen ja käynnistänyt uuden luomisjakson joka on saattanut toteutua vasta läänintaiteilijakauden jälkeen. Läänintaiteilijan työhön liittyy runsaasti kontakteja ja yhteistyötä monien taide- ja kulttuuri-toimijoiden kanssa niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Työssä on ollut mahdollista saada kokemusta omaan taiteenalaan liittyvien käytäntöjen lisäksi opetustyöstä ja ohjaamisesta, apurahoista ja taidehallinnosta yleensä sekä joissakin tapauksissa yritysmaailmasta. Niistä on ollut hyötyä taiteelliselle uralle ja työllistymisessä toimikauden päätyttyäkin. Kokemuksen ja uusien kontaktien myötä on taiteilijan ammattiin löytynyt uudenlaisia toimintamalleja ja joillekin uusi ammatti. ”Yhteenvetona voisi sanoa, että vuosi on ollut hyvin rikas! Olen taas piirun verran tietoisempi taidepolitiikasta, rahoituskiemuroista ja niiden yhteydestä kuntien ja yhteisöjen toimintaan sekä vakuuttuneempi (ja innostuneempi!) Barentsin kuvataidekuvioiden tarpeellisuudesta ja kehitysmahdollisuuksista.” (Henna Harri, tk 2001.)

Kyselyyn vastanneiden läänintaiteilijoiden keskeisimmät yhteistyökumppanit olivat löytyneet alueen kulttuuri- ja taideyhdistysten ohella sijoituspaikkakunnan ja alueen muiden kuntien ja kaupunkien kulttuuri- ja opetustoimesta sekä niiden alaisista laitoksista. Luontaisia yhteistyökumppaneita ovat olleet läänintaiteilijan oma taidetoimikunta ja alueen muut läänintaiteilijat, mutta tarvittaessa myös muut taidetoimikunnat ja niiden läänintaiteilijat. Aluerajat ylittävä yhteistyö on yleistynyt erityisesti suurempien hankkeiden yhteydessä. Yhteistyö etenkin kirjastojen, koulujen ja muiden oppilaitosten kanssa on ollut monipuolista ja näkyvää. (Taulukko 20.)

Läänintaiteilijan toimenkuvaan ja hänen edustamaansa taiteenalaan liittyvät erilaiset taide- ja kulttuuriyhdistykset, -järjestöt ja -seurat ovat myös olleet merkittäviä osapuolia palvelujen tarjoamisessa niin ammattilaisille kuin harrastajille. Ne ovat olleet käyttökelpoinen väylä etenkin taiteenalan harrastajien tavoittamisessa laajemmin, mutta esimerkiksi kirjallisuuden läänintaiteilijat ovat jo järjestelmän käynnistymisestä alkaen antaneet harrastajille myös henkilökohtaista ohjausta. ammattitaiteilijoiden kanssa yhteistyö on yleensä tapahtunut

suoraan henkilökohtaisella tasolla ja etenkin silloin, kun hankkeiden toteuttamisessa on tarvittu esimerkiksi esiintyjiä ja ohjaajia.

Kyselyyn vastanneet läänintaiteilijat arvioivat, että heidän työnsä keskimäärin lähes puolet kohdistui harrastajiin ja runsas kolmasosa taiteenalan ammattilaisiin. Lisäksi keskimäärin noin neljäsosa työstä kului toimintaan muiden kohderyhmien kanssa, joista yksittäisinä ryhminä mainittiin yleisön sekä koululaisten ja opettajien ohella useimmin kuntien virkamiehet ja hallinto. Viime vuosina läänintaiteilijatyö näyttäisi painottuneen enemmän taiteenalan ammattilaisiin. Kyselyvastausten mukaan keväällä 2011 toimessa olevien läänintaiteilijoiden työstä keskimäärin 52 prosenttia (n=26) kohdistui taiteenalan ammattilaisiin ja harrastajiin keskimäärin 37 prosenttia, kun entisten⁴² läänintaiteilijoiden vastaavat prosenttiosuudet (n=147) olivat päinvastoin. Muiden kohderyhmien osalta muutos on jäänyt vähäiseksi. Toimessa olevien läänintaiteilijoiden ja heidän vastaustensa lukumäärä oli huomattavasti pienempi, mutta arviot työn jakautumisesta eri kohderyhmien välillä ovat ehkä kuitenkin tarkempia kuin vuosia tai vuosikymmeniä sitten toimessa olleiden entisten läänintaiteilijoiden. Töiden jakautumista suuntaa myös toimessa olevien läänintaiteilijoiden toimenkuva ja oma taiteenala. Erityisesti tuottaja-läänintaiteilijoiden toiminta näyttäisi suuntautuneen enemmän taiteen ammattilaisiin kuin varsinaisten taiteenalojen läänintaiteilijoilla.

Taulukko 20. Läänintaiteilijoiden yhteistyötahot (n=175)

<i>Yhteistyötaho</i>	<i>%</i>
Yhdistykset/yhteisöt/järjestöt	38
Oppilaitokset	35
Kunnat/kaupungit	35
Muut taiteilijat	25
Taidetoimikunnat	17
Museot, kirjastot	11
Harrastajat	10
Tapahtumat	6
Tiedotusvälineet	5
Yritykset	5
Muut laitokset	14
Muut tahot*	9

* Esim. julkishallinto, ulkopuoliset rahoittajat ja vanhemmat.

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

42 Läänintaiteilijakausi päättynyt viimeistään vuoden 2010 lopussa.

Läänintaiteilijoilla oli ollut jonkin verran yhteistyötä yritysten kanssa etenkin hankkeiden yhteydessä. Pääasiassa se koski hankkeiden toteutuksessa tarvittavia palveluja, materiaaleja tai tiloja, joita oli saatu yrityksiltä käyttöön joko edullisesti tai ilmaiseksi. Vastikkeeksi yrityksille on tarjottu näkyvyyttä sekä asiakas- ja henkilöstötilaisuuksia. Suora taloudellinen tuki on toistaiseksi ollut harvinaista, mutta se on ilmeisesti jonkin verran lisääntymässä. 1970–1980-luvulla yritysyhteistyötä ei pidetty tarpeellisena, eikä se vastaajien mukaan ollut suotavaakaan. Taidetoimikunta oli saattanut myös ohjeistaa, että läänintaiteilijan tulee toimia lähinnä järjestöjen ja yksityisten ihmisten, eikä yritysten kanssa.

En muista, että se [yritysyhteistyö] 90-luvulla olisi taiteessa ollut kovinkaan tavallista tai että toimikunta olisi mitenkään ohjannut siihen suuntaan. Yhteistyötä tein erityisesti läänimme muiden läänintaiteilijoiden kanssa; meillä oli muutamakin antoisa ja kiinnostava poikkitaiteellinen yhteisprojekti. Lisäksi yhteistyötä tehtiin erityisesti kuntien, koulujen, taiteen alan oppilaitosten, harrastajaryhmien ja organisaatioiden kanssa. Taiteen perusopetusseminaareja vedettiin yhdessä kesäyliopistojen kanssa.

Selkeimmin yritysyhteistyö on sisältynyt 1990-luvulla yleistyneiden tuottaja-läänintaiteilijoiden toimenkuvaan. Muutoin mahdollisuudet yritysyhteistyöhön ovat riippuneet läänintaiteilijan edustamasta taiteenalasta ja toimenkuvasta. Yhteistyön muodot ovat muuttuneet vuosikymmenten kuluessa ja nykyisin yritykset punnitsevat mahdollista yhteistyötä aiempaa tarkemmin siitä saatavan hyödyn kannalta. Pienimmät hankkeet eivät yrityksii juurikaan kiinnosta ja suurten hankkeiden yritystä hyödyttävän yhteistyön huolelliseen suunnitteluun ja toteuttamiseen läänintaiteilijan voimavarat ovat yleensä riittämättömät. Kuntien ja kaupunkien sekä muiden edellä mainittujen taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa tehty yhteistyö onkin koettu luontevimmaksi ja se on ollut helpommin toteutettavissa.

Parhaassa tapauksessa läänintaiteilijan ja alueen taide- ja kulttuuritoimijoiden välille on kehittynyt vuosia kestävä yhteistyö ja yhteydet taidetoimikuntaan ja yhteistyökumppaneihin ovat usein säilyneet toimikauden päätyttyäkin. Kiinnostuksen jatkuminen on ollut vaihtelevaa ja siihen ovat vaikuttaneet toimikauden keston ohella muun muassa kokemukset taidetoimikunnan toiminnasta ja ilmapiiristä. Yhteydet läänintaiteilijatyöhön ovat usein katkenneet paikkakunnalta poismuuton vuoksi. Monet ovat kuitenkin seuranneet toimikaudella aloitettuja hankkeita tai niissä mukana olleiden kehitystä ja myös osallistuneet edelleen toimintaan esimerkiksi antamalla pyydettyä ohjausta ja opetusta mahdollisuuksien mukaan. Työtä on saatettu jatkaa ja aloitettuja hankkeita viedä loppuun jopa ilman palkkaa. Yhteistyön jatkuminen on joillekin tarjonnut myös mahdollisuuden työllistyä läänintaiteilijakauden jälkeen.

Varsinaisten toimeen liittyvien tehtäviensä ohessa jokainen läänintaiteilija on lisännyt tietämystä järjestelmästä ja tunnettuus on kasvattanut heidän tarjoamiensa palvelujen kysyntää. Uuden läänintaiteilijan ei enää tarvitse toimikauden alussa kiertää kertomassa järjestelmän ja työnsä sisällöstä samalla tavalla kuin 1970- ja 1980-luvulla. Tuolloin läänintaiteilijat vierailivat myös toimialueensa ulkopuolella ja esiintyivät radiossa ja televisiossa valtakunnallisesti, mutta edelleen toimensa aloittava läänintaiteilija on yleensä huomioitu muun muassa alueellisissa tiedotusvälineissä. Läänintaiteilijoista ja heidän toiminnastaan tiedottamiseen toivottiin kuitenkin enemmän systemaattisuutta ja sen tulisi olla tähänastista laajempaa.

Järjestelmän alkuvuosikymmenillä läänintaiteilijoilla oli vastaanotto- tai puhelinpäivystysaika taidetoimikunnan toimistossa. Se osoitautui usein epäkäytännölliseksi, koska palveluja tarvitsevat eivät välttämättä osanneet hakeutuneet vastaanotoille, eikä läänintaiteilija aina töiltään ehtinyt määräajaksi toimistoon päivystämään. Monet lähtivät aktiivisesti etsimään läänintaiteilijan palveluja tarvitsevia kiertämällä alueen kunnissa ja käyttäen vielä 1980-luvulla pääasiassa julkisia liikennevälineitä. Julkisen liikenteen palvelujen vähentyessä oma auto tuli välttämättömäksi ja sen käyttö saatiin korvattavien kulojen piiriin.

Vuosituhannen viimeisellä vuosikymmenellä ongelmana oli oman tietokoneen ja toimivien sähköpostiyhteyksien saanti. 2000-luvulla Internet ja sosiaaliset mediat ovat nopeuttaneet ja tehostaneet tiedonhakuja, tiedottamista ja markkinointia sekä helpottaneet yhteydenpitoa niin läänintaiteilijan palveluja tarvitseviin kuin yhteistyökumppaneihin ja sidosryhmiin. 2000-luvun tietoyhteiskunnassa läänintaiteilijoiden yhteyksien ylläpito oli usein sidoksissa alueellisen taidetoimikunnan toimistoon, koska virkasähköpostin käyttö oli mahdollista ainoastaan toimiston verkkoon kytketyltä työkoneelta. Lisäksi hallinnollisesta eriytyneisyydestä johtuen osa toimikunnista käytti lääninhallitusten sähköpostijärjestelmää. Tilanne parani vuonna 2008, jolloin taidetoimikunnat siirrettiin taiteen keskustoimikunnan yhteyteen ja vuoden 2012 alussa kaikki läänintaiteilijat saivat kannettavan työkoneen.

Pääsääntöisesti läänintaiteilijan toimitilat varusteineen ovat toimikunnan tilojen yhteydessä. Toimikunnat ovat myös maksaneet läänintaiteilijalle korvausta oman työhuoneen käytöstä. Osa on hoitanut tointa etätöinä kotonaan ainakin osittain. Etätöiden tekemisestä ja ehdoista, kuten omien ATK-laitteiden ja tietoliikenneyhteyksien korvauksista, ei kuitenkaan yleensä ole sovittu erikseen. Etätömahdollistaisi työajan ja oman ajan joustavamman yhteensovittamisen sekä työajan tehokkaamman käytön.

1990-luvun loppupuolella alkaneen tuottaja-läänintaiteilijoiden palkkaamisen ja läänien lakkauttamisen (2010) jälkeen on läänintai-

teilija-nimikkeen muuttaminen nousut keskusteluihin myös läänintaiteilijoiden omissa tapaamisissa. Nimikkeen haluttaisiin vastaavan paremmin nykytilannetta. Kyselyvastauksissa läänintaiteilija-nimikkeen epäiltiin rajoittavan muun muassa toimeen hakeutumista. Sen korvaajaksi katsottiin sopivan paremmin ja selkeämmin jo käytössä oleva tuottaja-nimike, koska työ ei enää useinkaan ole taiteilijana toimimista, vaan pääasiassa taiteen edistämistä. Siinä tarvittavaan ideointiin sekä talouden ja käytännön organisointiin taiteilijan ammattikoulutusta ei pidetty kaikkein sopivimpana lähtökohtana.

Läänintaiteilijan työnkuvasta ollaan montaa mieltä. Kiistellään siitä onko se taiteellista työtä vai koulutuksellista vai tuotannollista. Suurin osa läänintaiteilijoista tekee taiteilijataustalla tuotannollista työtä ja kokee sen haastavaksi. (Ja sitten halutaan ylläpitää omaa taiteellista osaamista työaikana.) Minusta työtehtävien laatu ei saisi olla mielipidekysymys, vaan selkeästi tarveharkintaan perustuva ylätasoinen päätös. Jos ja kun taiteilijat osaavat tehdä omaa taidettaan ja meidän tehtävämme on taiteen edistäminen (ei sen tekeminen) tulisi läänintaiteilijan työnkuva kirkastaa selkeästi tuottajatyypiksi ja hankkia tehtäviin nimenomaan sellaista kokemusta ja koulutusta omaavia henkilöitä.

Läänintaiteilija-nimikkeen säilyttämistä ja toimien säilyttämistä taiteilijoiden työpaikkoina puolustaneiden mielestä taiteilijan näkökulma läänintaiteilijan toimessa katsottiin keskeiseksi. Tätä pidettiin mahdollisena ainoastaan, jos toimeen valitulla on omaa ainutkertaista osaamista ja ammatillista kokemusta taiteilijan työstä. Se helpottaisi myös toimimista taiteilijoiden kanssa ja heidän tarpeidensa välittämistä virkamiesten tietoon. Tuottaja-läänintaiteilijan työn ei nähty tukevan taiteilijoita ja sen katsottiin olevan sisällöltään verrattavissa kulttuurisihteerin toimeen. Puutteistaan huolimatta läänintaiteilija-nimike on vuosikymmenten kuluessa vakiintunut yleiseen tietoisuuteen.

Läänintaiteilija-nimikkeellä on vuosikymmenten aikana kasvanut brändiarvo, jota se avaa yhteistyökumppanien ovia, joten nimikettä ei kannata mennä muuttamaan. Se olisi tunnettuuden ja uskottavuuden roskikseen heittämistä, hankaloittaisi mediankynnyksen ylittämistä taidetoimikuntien hanketiedotuksessa, eikä vastaavaa vakuuttavuutta saataisi uudelle nimikkeelle vuosikausiin – jos koskaan, mikäli nimike olisi valmiiksi liian laimea ja yleinen, esim. konsultti.

Ratkaisuna saattaisi olla sekä taiteilija- että tuottaja-läänintaiteilijan toimi jokaiseen alueelliseen toimikuntaan. Jakamalla tehtävät kummankin oman ammattiosaamisen mukaisesti taiteen edistämisen osa-alueisiin selkeyttäisi myös läänintaiteilijan työnkuvaa. Alueelliset taidetoimikunnat voisivat palkata yhteisiä taiteilija- ja tuottaja-läänintaiteilijoita tarpeen ja tehtävien laajuuden mukaan se lisäisi kaivattua alueellista yhteistyötä. Läänintaiteilijan toimenkuvan toivottiin kuitenkin pysyvän avoimena ja joustavana, jotta se kykenee

vastaamaan kulloisenkin ajankohdan taiteen edistämisen tarpeisiin ja kysyntään.

Läänintaiteilijoilta pyydettiin myös sellaisia ehdotuksia läänintaiteilijajärjestelmän kehittämiseksi, jotka eivät liity järjestelmän rahoitukseen. Vastaukset sisälsivät monia jo aiempiin kysymyksiin liittyviä näkemyksiä esimerkiksi toimen epäkohdista. Lisäksi niissä tuotiin esiin yksittäisiä ehdotuksia, kuten alueellisten taiteilijaprofessuurien perustaminen, koululaisten taiteen tuntemuksen lisääminen, taiteilijoiden ja alan toimijoiden kuuleminen, julkaisutoiminnan aloittaminen tai toivottiin vain yleisesti läänintaiteilijajärjestelmän kehittämistä ja säilyttämistä.

Vastanneiden läänintaiteilijoiden mielestä yhteistyötä olisi lisättävä niin läänintaiteilijoiden, alueellisten taidetoimikuntien kuin valtion taidetoimikuntien välillä sekä kansainvälisesti. Lisäksi pidettiin tärkeänä läänintaiteilijan työnkuvan ja yleisten toimintamallien selkeyttämistä, mikä tarkoittaisi muun muassa oman taiteellisen työn osuuden ja tuottajan töiden tarkempaa määrittelyä, talousarvioiden ja vastuiden läpinäkyvyyttä sekä yleensä yhtenäisiä käytäntöjä kaikkiin alueellisiin taidetoimikuntiin. (Taulukko 21.)

Taulukko 21. Läänintaiteilijoiden ehdotuksia järjestelmän kehittämiseksi (n=148)

<i>Kehittämiskohde</i>	<i>%</i>
Yhteistyön lisääminen toimikuntien/läänintaiteilijoiden välille/kansainvälisesti	32
Työnkuvan/toimintamallin selkeyttäminen	26
Työolojen parantaminen	23
Taiteellisen työn jakso	16
Työpaikat säilytettävä taiteilijoilla	14
Taidetoimikunnan ja pääsihteerin roolia tarkennettava	11
Toimikauden pituus ja jatkuvuus	11
Läänintaiteilijoita/järjestelmää koskevan tiedotuksen lisääminen	8

Prosenttilukujen summa ei ole 100, koska vastauksissa voi olla päällekkäisyyksiä.

Läänintaiteilijoiden työolojen parantamiseksi olisi kyselyyn vastanneiden mielestä kehitettävä esimerkiksi työhyvinvoinnin seurantaa ja oikeusturvaa sekä luotava toimiva luottamusmiesjärjestelmä. Samoin työhön perehdyttämistä ja työnohjausta tulisi kehittää. Etenkin ulkopuolisen rahoituksen hankintaan, markkinointiin ja tiedottamiseen kaivattiin henkilöstöä, jolloin läänintaiteilija voisi keskittyä var-

sinaisen toimen hoitamiseen. Monet työnkuva ja työoloja koskeneet ehdotukset sisältyvät vuonna 2011 valmistuneeseen Läänintaiteilijan työsuohdesuositukseen. Niiden käyttöönotto laajasti ja kaikilta osin kuitenkin kestää aikansa ja riippuu alueellisten taidetoimikuntien harkinnasta. Osa suosituksista edellyttää lisäksi taloudellisia ratkaisuja.

Vastaajien ehdotukset taidetoimikunnan ja pääsihteerin tehtävien ja vastuiden selkeyttämisestä liittyvät myös työoloihin, kuten toimikauden ja työsuhteen pituus. Ensimmäisen toimikauden tulisi vastaajien mielestä olla vähintään kolme vuotta. Alle kahden vuoden kestäviä toimikausia pidettiin yleisesti liian lyhyinä, koska tehtäväalueeseen ei ehdi perehtyä kunnolla ja toiminta katkeaa ennen vaikiintumista. Vuodeksi kerrallaan solmittavat työsuhteet vaikeuttavat toiminnan suunnittelua ja toteutusta sekä vähentävät motivaatiota. Pidemmät työsuhteet varmistaisivat myös jatkuvuuden ja läänintaiteilijoiden kokemuksiä tulisi voida hyödyntää paremmin toimikauden päättymisen jälkeenkin.

Läänintaiteilijajärjestelmän kehittämisehdotuksiin kuului myös oman taiteellisen työn jakson palauttaminen jossain muodossa. Sitä koskeneita esityksiä tuli myös viime vuosina ja kyselyhetkellä toimesa olleilta läänintaiteilijoilta. Jaksoon ehdotettiin käytettäväksi 20–30 prosenttia työajasta. Taiteelliseen työhön liittyy myös huoli taiteilijuuden katoamisesta ja toimien säilyttämisestä taiteilijoiden työpaikkoina. Sen sijaan tuottaja-läänintaiteilijoiden lisäämistä ei tässä yhteydessä esitetty.

Yksittäisenä kehittämistoimenpiteenä tuli esiin yleisen tietämyksen lisäämistä läänintaiteilijoista ja heidän työstään. Toimintaa pidettiin liian näkymättömänä ja tuntemattomana. Läänintaiteilijoista ja heidän tarjoamistaan palveluista voisi tiedottaa keskitetysti omalla Internet-sivustolla, jossa olisi sekä hankerekisteri että toimintakertomukset.

Johtopäätöksiä

Läänintaiteilijajärjestelmä liittyy 1960–70-lukujen vaihteen tavoitteisiin kulttuurin ja taiteen demokratisoinnista ja saatavuuden lisäämisestä sekä taiteilijoiden työllistämisestä. Kokeilu nähtiin keinona täydentää valtion taiteilija-apurahajärjestelmää alueellisella tukijärjestelmällä ja samalla vähentää Helsinki-keskeisyyttä taiteenharjoittajien tukemisessa. Alueelliseen taidehallintoon haluttiin taiteellisen koulutuksen saanutta pätevää työvoimaa erilaisiin ohjaus-, järjestely- ja ideointitehtäviin. Todennäköisesti taustalla oli ainakin jossain määrin myös valistuksellisia päämääriä suuren yleisön ohjaamisesta oikean taiteen piiriin sekä aluepoliittisia näkökulmia. Kokeilun käynnistyttyä kävi hyvin nopeasti selväksi, että läänintaiteilijoiden tarjoamille palveluille ohjaajina, kouluttajina, ideoijina, organisaattoreina ja toteuttajina oli tarvetta taiteenalaista riippumatta, vaikka taidetoimikunnan, läänintaiteilijan ja toiminnan kohteiden odotukset tai tavoitteet eivät aina alussa kohdanneetkaan.

Läänintaiteilijajärjestelmän kokeiluvaiheen käynnistyessä vuonna 1972 valmiina oli oikeastaan vain sen nimi. Järjestelmän tavoitteet, suunnittelu, koordinointi ja toimenpiteiden seuranta puuttuivat lähes kokonaan, kuten sekä valtion tilintarkastajat että Valtiontalouden tarkastusvirasto jo 1970-luvun lopulla huomauttivat. Opetusministeriössä ja Taiteen keskustoimikunnassa oli tyydytty lähinnä odottamaan millaiseksi järjestelmä muodostuisi, vaikka se muutoin olikin paljon esillä taidehallinnossa ja keskusteluissa. Kokeilua ja järjestelmän laajenemista ei haluttu liikaa rohkaista, koska samaan aikaan oli valmisteilla myös kuntien kulttuuritoimintaa ohjaava laki, jossa läänintaiteilijat oli tarkoitus korvata kuntien kulttuuri- ja taideohjaajilla. Osaltaan järjestelmän vakinaistamista hillitsi pitkään jatkuneen talouskasvun päättymisen vuosikymmenen loppupuolella. Kaikkiin 1960-luvun kehitysoptimismien aikana suunniteltuihin uudistuksiin ei ollut enää tuossa vaiheessa varaa. Työttömyyden kasvu ja valtiontalouden heikentyminen heijastuivat myös poliittisena epävarmuutena.

Odoteltaessa päätöstä läänintaiteilijajärjestelmän lakkauttamisesta tai vakinaistamisesta kokeilua jatkettiin vuosi kerrallaan. Epävarmas tilanteesta ja vähäisistä määrärahoista huolimatta läänintaiteilijat onnistuivat luomaan toimintaan pitkäjänteisyyttä, usein myös omalla

kustannuksellaan. Järjestelmän muotoutumisessa ja sen tarpeelliseksi osoittamisessa heidän panoksensa oli merkittävä. Läänintaiteilijoiden toiminta vakiinnutti järjestelmän ilman yksityiskohtaista ohjausta, eikä sen purkaminen kokonaisuudessaan enää olisi ollut mahdollista, saati järkevää.

Opetusministeriön ensimmäiset ohjeet (1974) läänintaiteilijoiden työn määrittämiseksi olivat hyvin väljät. Läänintaiteilijoiden tehtäväkenttää viitoitettiin laajemmin pitkälle tulevaisuuteen pääasiassa ensimmäisten läänintaiteilijoiden ja läänin taidetoimikuntien valmistelemissa keskusteluissa. Toimen hahmoteltiin jo tuolloin sisältävän muun muassa ideointia, suunnittelua, organisointia, opettamista ja opastamista, tiedottamista, asiantuntijatoimintaa sekä edustamista ja kulttuuripoliittista vaikuttamista. Vuosien mittaan ne kaikki vakiintuivat osaksi läänintaiteilijoiden työnkuvaa. Läänintaiteilijajärjestelmän vakinaistamisen yhteydessä vuonna 1984 opetusministeriö antoi taidetoimikunnille läänintaiteilijan toimeen liittyvän tarkemman ohjeistuksen. Sisällöltään se vastasi jo kentällä vakiintuneita käytäntöjä. Vasta vuonna 2011 läänintaiteilijat saivat yksityiskohtaiset työsuhdetta koskevat suositukset.

Läänintaiteilijajärjestelmän vakinaistaminen poisti läänintaiteilijoilta omaan taiteelliseen työhön varatun muutaman kuukauden mittaisen jakson ja nimike vaihtui ohjaavaksi läänintaiteilijaksi. Ratkaisu oli vastoin muun muassa läänintaiteilijajärjestelmän kehittämistä vuonna 1981 pohtineen työryhmän ehdotusta. Muutosta vastusti myös osa läänintaiteilijoista, joiden mielestä se vähentäisi toimen kiinnostavuutta taiteilijoiden keskuudessa. Taiteellisen työn jakso oli tarkoitus korvata läänintaiteilijoiden apurahajärjestelmällä, mutta se jäi toteutumatta. Läänintaiteilijalla kuitenkin säilyi oikeus ylläpitää omaa ammattitaitoaan, mikä tuli työaikasuunnittelussa ottaa huomioon. Vakinaistamisen yhteydessä luovuttiin läänintaiteilijan sijoituskuntia koskevasta maksuosuudesta ja järjestelmän kaikki kustannukset siirtyivät katettavaksi läänin taidetoimikuntien taiteen edistämismäärärahasta.

Omaan taiteelliseen työhön varatun jakson käytännön järjestelyissä oli ollut vaihtelua toimikunnittain. Sen muotoutumiseen vaikutti sekä läänintaiteilijan taiteenala että hänen työskentelytapansa. Ammattitaidon ylläpidon ohella taiteellisen työn jakso osoittautui myös vuosilomaa paremmaksi mahdollisuudeksi keskittyä ja irrottautua varsinaisesta läänintaiteilijan työstä. Läänintaiteilijan palvelujen kysyntä ei kuitenkaan noudattanut loma- tai virka-aikoja ja taiteellisen työn jakso jäi usein aiottua lyhyemmäksi tai kokonaan pitämättä. Tästä huolimatta läänintaiteilijat pitivät sitä ammatillisesti tärkeänä. Toimen taiteilijaluonne on haluttu säilyttää myös järjestelmää uudistettaessa. Läänintaiteilijan työnkuvan muuttuessa ei taiteellisen työn jakso kuitenkaan ole siihen aina sopinut. Etenkin 1990-luvun puolivälistä

alkaen toimeen on palkattu myös muita kuin taiteilijoita, eikä taiteellisen ammattitaidon ja luovuuden ylläpito ole siten ollut keskeistä. Ilman taiteellisen työn jaksoakin läänintaiteilijakausi on kyselyn mukaan toiminut monille taiteilijoille uran selkeyttäjänä ja antanut virikkeitä oman taiteellisen suunnan löytymiseen.

Nimikkeen vaihtuminen ensin ohjaavaksi läänintaiteilijaksi, ja 1998 jälleen läänintaiteilijaksi ei juurikaan vaikuttanut toimenkuvaan tai käytännön työn sisältöön. Läänintaiteilijajärjestelmän taloudelliset resurssit pysyivät edelleen riittämättöminä suhteessa palvelujen kysyntään ja työn määrään, eikä työhuone ja virkapuhelin aina kuulunut toimen luontaisetuihin. Työajan ulkopuolella tehdystä työstä sai korvauksen yleensä vapaa-aikana, mikäli se ei muutoin haitannut toimen hoitamista. Läänintaiteilijan toimi kuitenkin säilytti kiinnostavuutensa ja työ koettiin mielekkääksi muun muassa siihen liittyvien itsenäisten työskentelymahdollisuuksien ja haasteellisuuden vuoksi.

1980-luvulla alue- ja taidehallinnon muutoshankkeet nousivat vähitellen kulttuuripolitiikan keskiöön sisältöjen kustannuksella. Niiden yhteydessä ei yleensä pohdittu alueellisten toimijoiden mahdollisuuksia toteuttaa opetusministeriössä laadittuja kulttuuriohjelmiä ja -strategioita. Aluehallinnon yhtenäistämiseksi läänin taidetoimikuntien toimistohenkilöstö siirrettiin sisäministeriön hallinnonalalle lääninhallitusten alaisuuteen läänintaiteilijoiden jäädessä opetusministeriön hallinnonalalle osaksi valtion taidehallintoa. Molemmat pysyivät opetusministeriön ja taidehallinnon alueellisen ja paikallisen kulttuuripolitiikan keskeisinä toteuttajina ja toimijoina, mutta niihin ei kohdennettu varoja eikä uudistuksia. Muutos johti kuitenkin taidetoimikuntajärjestelmän kannalta hallinnolliseen eriytyneisyyteen ja vaikeutti sen yhtenäistä kehittämistä.

Läänintaiteilijajärjestelmän vakiintuessa myös keskustelu ohjaavien läänintaiteilijoiden toiminnan sisällöistä ja kehittämisestä poistui vähitellen taidehallinnon pöytäkirjoista, muistioista ja työryhmien suunnitelmista. 1980-luvulla läänintaiteilijat järjestäytyivät omaan yhdistykseensä ja ryhtyivät vuosikymmenen lopulla muun muassa suunnittelemaan läänintaiteilijajärjestelmän laajentamista Ruotsiin, missä se oli herättänyt kiinnostusta etenkin ruotsinsuomalaisten keskuudessa. Hankkeen eteneminen kaatui seuraavan vuosikymmenen alun talouslamassa valtion menoleikkausten myötä, jotka kohdistuivat myös Suomessa toimivien läänintaiteilijoiden lukumäärään.

Edellisen vuosikymmenen tavoin 1990-luku oli useiden alue- ja taidehallintoa koskevien selvitysten, arviointien ja mietintöjen aikaa. Läänintaiteilijajärjestelmää käsiteltiin niissä yleensä ainoastaan toteamalla läänintaiteilijat "keskeiseksi voimavaraksi toimikuntien tulostavoitteiden toteutumisessa". Tulokset jäivät vähäisiksi toiminnan pysyessä sekä hallinnollisesti että toiminnallisesti pääpiirteittäin entisellään. Taidetoimikunnat jäivät usein niin valtakunnallisen kuin

yleisen aluepoliittisen suunnittelun ja kehittämisen ulkopuolelle. Tätä heijastelee esimerkiksi silloisten läänin taidetoimikuntien henkilöstön siirtoa takaisin opetusministeriön hallinnonalalle ja taiteen keskus-toimikunnan alaisuuteen koskeva esitys, jota alettiin valmistella jo vuonna 1993, mutta se saatiin toteutettua vasta vuonna 2008.

Opetusministeriön siirtyessä kehys- ja tulosohjaukseen vuonna 1994, ohjauksen piiriin tulivat myös taidetoimikuntien palveluksessa olevat ohjaavat läänintaiteilijat sekä opetusministeriöstä tuleva läänin taidetoimikuntien rahoitus. Samalla päättyi taidetoimikuntien varojen käyttöä koskenut yksityiskohtainen ohjeistus muun muassa siitä, missä laajuudessa ja miten läänintaiteilijoita voidaan palkata ja kuinka paljon apurahoja, avustuksia sekä taidepalkintoja voidaan myöntää. Toimikuntien perustoiminnan turvaamiseksi tarvittavan määrärahan suuruus määräytyi alueella toimivien taiteilijoiden, taide- ja kulttuurijärjestöjen sekä läänintaiteilijoiden lukumäärän perusteella. Tulosohjaus olisi kuitenkin edellyttänyt toimintaan osoitettavien määrärahojen ja henkilöstön kuulumista saman toimintaa ohjaavan viranomaisen hallintaan. Toimikunnissa tulosohjauksen ei koettu uudistaneen toimintaa, vaan se olisi voinut jatkua jokseenkin entiseen tapaan ilman tulosohjauksen soveltamistakin.

Taiteen keskustoimikunnan vuonna 1997 asettamassa Läänintaiteilijajärjestelmän kehittämisjaostossa myös läänintaiteilijat pääsivät ensimmäisen kerran mukaan laatimaan heitä koskevaa selvitystä ja esitystä. Jaoston tehtävänä oli kartoittaa järjestelmän tilanne, laatia ehdotus sen kehittämiseksi ja tarkistaa läänintaiteilijan toimen perustamista ja työsuhteen ehtoja koskevien ohjeiden ajantasaisuus. Ensimmäiset tuottaja-läänintaiteilijat olivat aloittaneet työnsä muutamaa vuotta aiemmin ja kehittämisjaoston muistiossa läänintaiteilija määrätettiin aiemman ”oman taiteenalan asiantuntijan” sijaan väljemmin ”oman alansa erityisasiantuntijaksi”.

Kehittämisjaoston mielestä taidetoimikuntien ja läänintaiteilijoiden toiminnan tarpeettomia rajoituksia tuli poistaa ja päätökset tehdä mahdollisimman lähellä toimintaa. Taiteilijoiden mielenkiintoa järjestelmää kohtaa olisi pidettävä yllä läänintaiteilijan palkkaa korottamalla, palauttamalla oman taiteellisen työn jakso sekä osoittamalla toimintaan riittävästi käyttövaroja ja hankemäärärahoja. Taiteellisen työn jaksolta ei maksettaisi palkkaa, mutta läänintaiteilija saisi erillisen hakemuksen ja käyttösuunnitelman mukaisesti valtion taiteilijapurahan suuruista apurahaa.

Runsaat kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2009 Taiteen keskustoimikunta nosti jälleen esiin taiteilijälähtöisyyden läänintaiteilijoita palkattaessa. Muuttuneesta työnkuvasta huolimatta taiteilijan tuoma henkinen ilmapiiri, asiantuntemus ja osaaminen taiteen edistämässä tulee säilyttää. Läänintaiteilijoilla nähtiin olevan merkittävä osa vahvistettaessa alueellisten taidetoimikuntien roolia alueen kehittä-

täjinä, koska he toteuttavat monia taidetoimikuntien pilottihankkeita ja tekevät käytännön yhteistyötä yhteisöjen, yksittäisten taiteilijoiden sekä kuntien kulttuuritoimen edustajien kanssa. Läänintaiteilijajärjestelmän vahvistamisen katsoi tärkeäksi myös vuonna 2011 valmistunut kuntien kulttuuritoiminnan tuki- ja kehittämisselitystä ja -toimenpiteitä koskenut selvitys. Raportissa järjestelmä todettiin muuten erittäin toimivaksi, mutta ongelmana oli hankkeiden katkeaminen ja jääminen ilman jälkihoitoa läänintaiteilijan vaihtuessa.

Keskeisiä edellytyksiä taiteen edistämiseksi asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta ovat siihen varatut riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit. Läänintaiteilijoiden palkka ja muut kustannukset on katettu läänin/alueellisten taidetoimikuntien käyttöön vuosittain osoitettavasta taiteen edistämismäärärahasta, josta maksetaan myös muut taidetoimikunnan jakamat apurahat, avustukset ja palkinnot. 2000-luvulla määrärahan muutokset ovat olleet vähäisiä aina vuoteen 2008 asti, jolloin siihen tehtiin opetusministeriön linjauksen mukainen huomattava korotus.

Samaan aikaan läänintaiteilijoiden peruspalkka on pysynyt suurin piirtein ennallaan. Palkkakustannusten osuus alueelliseen taiteen edistämiseen osoitetusta määrärahasta oli vuosituhaten alussa noin kolmasosa, mutta vuonna 2010 vain neljäsosa. Alueellisen taiteen edistämismäärärahan suuruudesta päätettäessä ei palkkojen yleiskorotuksista aiheutunutta vuosittaista kustannustason nousua ole automaattisesti huomioitu. Peruspalkan korotusesityksiä on vuosikymmenten kuluessa tehty useaan otteeseen niin läänintaiteilijoiden, alueellisten taidetoimikuntien kuin järjestelmän kehittämistä pohtineiden työryhmien taholta. Läänintaiteilijan palkkaluokka pysyi lähes muuttumattomana aina vuoteen 2003 asti, jolloin valtion taulukkopalkoista luovuttiin, ja palkkauksen perustaksi tuli työtehtävien vaativuuden arviointi. Sen ei kuitenkaan ole toistaiseksi katsottu soveltuvan läänintaiteilijoiden palkan lähtökohdaksi. Läänintaiteilijoiden työsuhtesuositusten valmistuttua vuonna 2011 alueelliset taidetoimikunnat ovat ryhtyneet maksamaan läänintaiteilijoille siinä esitettyä 2 600 euron kuukausipalkkaa.

Läänintaiteilijat ovat vaatineet palkkakustannusten irrottamista taiteen edistämismäärärahasta, jolloin työehtosopimusten mukaiset yleiskorotukset eivät vähentäisi määrärahan käyttöä muuhun taiteen edistämiseen. Tämä olisi todennäköisesti taidetoimikuntienkin etujen mukaista. Lähtökohtana olisi taide- ja kulttuurialan vaativan asiantuntijatasoisen vähimmäispalkkasuosituksen. Sen jälkeen kaikilla olisi sama peruspalkka ja kokonaispalkkaus määräytyisi työn vaativuuden mukaan.

Läänintaiteilijat ovat saaneet suurelta osin määritellä vapaasti työnsä sisällön ja toimintatavat. Tämän seurauksena toiminnan jatkuvuuden turvaaminen on kuitenkin usein jäänyt vähemmälle huo-

miolle, jolloin pitkäjänteisemmät tavoitteet ovat saattaneet jäädä toteutumatta. Lisäksi 2000-luvulla toiminta on tullut hankekeskeisemmäksi tai läänintaiteilijoita on palkattu toteuttamaan yksittäisiä lyhytkestoisia hankkeita, jolloin taidetoimikunnan toiminta on näytännyt lisääntyneen ainakin määrällisesti. Lyhytaikaisia työsuhteita ja hankkeita voi pitää myös läänintaiteilijajärjestelmän vahvuutena. Ne mahdollistavat uusien toimintamallien käyttöönoton tarvittaessa hyvinkin nopeasti sekä läänintaiteilijoiden palvelujen joustavuuden. Läänintaiteilijoiden työn tuloksellisuuden ja pitkän aikavälin vaikuttavuuden kannalta toimikauden tulisi lähtökohtaisesti olla läänintaiteilijan työsuhdesuosituksen mukaisesti vähintään kolme vuotta. Se toisi toiminnalle kaivattua jatkuvuutta myös hankkeisiin ja lisäisi toimen houkuttelevuutta.

Läänintaiteilijat ovat kyenneet mukautumaan toimen vaatimiin muutoksiin ja epäkohtiin, kuten esimerkiksi pitkiin ja epäsäännöllisiin työaikoihin usein ilman erillistä korvausta, puutteellisiin työolosuhteisiin, pieniin määrärahoihin, vapaa-ajan vähäisyyteen ja lisääntyviin toimistorutiineihin. Ongelmia ja ristiriitoja on esiintynyt myös työnantajan, taidetoimikunnan ja lähimmän esimiehen, taidetoimikunnan pääsihteerin kanssa. Kyselyvastausten perusteella niistä vakavimmat ovat koskeneet työpaikkakiusaamista ja muutamissa tapauksissa on ollut kyse seksuaalisesta häirinnästä. Luottamusmiesjärjestelmän puuttuessa asianosaiset eivät ole saaneet tarvittavaa tukea. Ongelmiin puuttuminen ja niiden ratkaiseminen on koettu vaikeaksi.

Kaikesta huolimatta läänintaiteilijat ovat lähes poikkeuksetta kokeneet toimikautensa onnistuneeksi, antoisaksi ja omaa taiteilijuutta vahvistavaksi. Monille se on avannut uusia mahdollisuuksia taiteilijana tai jossain muussa taiteeseen ja kulttuuriin liittyvässä ammatissa. Läänintaiteilijan toimeen on alun perin hakeuduttu hyvin erilaisista lähtökohdista. Keskeisiä lähtökohtia ovat olleet oman taiteenalan tai yleensä taiteen edistäminen sekä mahdollisuus tehdä omaan taiteenalaan liittyvää työtä kuukausipalkalla ja ilman taiteilijoille tyypillistä jatkuvaa apurahojen hakua. Monia olivat motivoineet toimeen liittyvät uudet haasteet sekä työn kiinnostavuus. Toimeen on hakeuduttu myös sen hyvän maineen ja siihen liittyvän arvostuksen vuoksi.

Kaikkiaan vuoden 2011 loppuun mennessä toimikauden oli aloittanut 385 läänintaiteilijaa. Järjestelmän kokeilukaudella (1972–1983) suurin osa toimista oli miehillä, mutta ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella (1984–1997) naisia oli jo lähes puolet. Sen jälkeen naisten osuus on edelleen kasvanut ja vuosina 1998–2011 toimikauden aloittaneista enää runsas kolmasosa on ollut miehiä. Muun taiteilijakunnan tavoin läänintaiteilijajärjestelmä on vähitellen naisvaltaistunut, mikä seurauksena kaikista läänintaiteilijoista naisia ja miehiä on vuoden 2011 loppuun mennessä ollut yhtä paljon. Suurin osa läänintaiteilijoista on ollut korkeasti koulutettuja, kuten taiteilijat yleensäkin. Koko

taiteilijakuntaan verrattuna esimerkiksi ilman ammatillista koulutusta olevien osuus oli pienempi ja pedagogista koulutusta hankkineita oli enemmän.

Läänintaiteilijavuosien jakautuminen miesten ja naisten kesken on myös tasoittunut etenkin nykyisen järjestelmän kaudella vuodesta 1998 alkaen. Vuoteen 1983 asti läänintaiteilijan toimikauden enimmäispituus oli opetusministeriön ohjeiden mukaan kolme vuotta. Sen jälkeen työsuhde on ollut mahdollista solmia 2–5 vuodeksi kerrallaan. Kaikista vuosien 1972–2011 läänintaiteilijavuosista miesten osuus on kuitenkin 55 prosenttia. Keskimäärin läänintaiteilijoiden toimikausi on kestänyt 3,3 vuotta. Miesten toimikauden pituus on ollut keskimäärin kolme ja puoli vuotta ja naisten kolme vuotta. Miesten toimikausi on myös aina ollut jonkin verran pidempi kuin naisten ja kaikkien läänintaiteilijoiden keskimääräinen toimikausi.

Naisten läänintaiteilijakaudet painottuvat selkeästi lyhyisiin toimikausiin. Niissä on usein ollut kyse toimessa olleen läänintaiteilijan siirtymisestä sairaus- tai äitiyslomalle ja sijaisuuksista. Pääosa useista peräkkäisistä toimikausista koostuvista ja siten pitkään kestäneistä läänintaiteilijakaudesta ajoittuu järjestelmän kokeilujaksolle, jolloin naisia oli läänintaiteilijoina vähän. Pitkäkestoisin yhtämittainen toimikausi on ollut 13,2 vuotta kestänyt säveltaiteen läänintaiteilijan toimi. Huomattavan pitkistä toimikausien ketjutuksista, joita oli etenkin vuosina 1972–1983 aloittaneilla, on vähitellen luovuttu.

Läänintaiteilijoiden keski-ikä on 40 vuodessa noussut. Kokeilujakson aikana aloittaneiden miesten keski-ikä oli 36 vuotta ja naisten 37 vuotta. Vuoden 1997 jälkeen aloittaneet miehet ovat olleet keski-ikältään 39-vuotiaita ja naiset vuoden vanhempia. Ensimmäisen kerran läänintaiteilijan toimeen on kuitenkin yleensä tultu noin 30-vuotiaana.

Miesten läänintaiteilijavuodet painottuvat perinteisiin taiteenaloihin, kuten kuva- ja säveltaiteeseen ja kirjallisuuteen. Lisäksi pääosa elokuva- ja valokuvataiteen sekä rakennustaiteen läänintaiteilijavuosista on ollut miehillä. Naisten osuus on ollut erityisen merkittävä 1990-luvulta alkaen yleistyneiden visuaalisten taiteiden läänintaiteilijoista ja tuottajista. Naisvaltaisia taiteenaloja ovat olleet myös tanssi- ja näyttämötaide sekä taideteollisuus ja luokkaan muut taiteenalat kuuluvat taidemuodot, jotka ovat edustaneet uusia tai tarkemmin määrittelemättömiä monialaisia taiteenaloja.

Läänin taidetoimikunnilla, ja vuodesta 1998 lähtien alueellisilla taidetoimikunnilla, on ollut mahdollisuus palkata sama enimmäismäärä läänintaiteilijoita. Aluksi läänintaiteilijan toimia oli jokaisessa toimikunnassa kolme ja vuodesta 1984 alkaen niitä on voinut perustaa korkeintaan neljä. Tätä mahdollisuutta taidetoimikunnat ovat yleensä käyttäneet ja läänintaiteilijavuodet ovatkin jakautuneet tasaisesti eri alueiden kesken. Tästä huolimatta läänintaiteilijavuosien määrässä on myös alueittaista vaihtelua. Vuosina 1972–2011 eniten läänintai-

teilijavuosia, kaikkiaan 129,5 vuotta, on kertynyt Varsinais-Suomen taidetoimikunnassa, jossa läänintaiteilijoiden toimikaudet ovat jääneet lähes vuoden lyhyemmäksi kuin taidetoimikunnissa keskimäärin. Vähiten läänintaiteilijavuosia, 105,7 vuotta, on ollut Uudenmaan taidetoimikunnassa, jossa toimikauden pituus on ollut keskimäärin 3,9 vuotta. Keskimääräistä 3,3 vuotta pidempään läänintaiteilijat ovat olleet toimessa myös Keski-Suomen ja Satakunnan taidetoimikunnissa. Läänintaiteilijoiden toimikausien keskimääräinen pituus on myös vaihdellut alueittain eri aikoina. Ohjaavien läänintaiteilijoiden kaudella Varsinais-Suomen taidetoimikunnassa, tuolloin Turun ja Porin läänin taidetoimikunta, toimikauden keskimääräinen pituus oli vain 1,8 vuotta, mutta vuoden 1998 jälkeen se on ollut keskimäärin 3,7 vuotta.

Taiteenaloittain suurin osa kaikista läänintaiteilijoiden työvuosista on käytetty kuva-, sävel- ja näyttämötaiteen sekä kirjallisuuden alueelliseen edistämiseen. Näyttämötaidetta lukuun ottamatta ne ovat myös olleet miesvaltaisia läänintaiteilijan toimialoja. Lisäksi etenkin kirjallisuuden, näyttämö- ja säveltaiteen läänintaiteilijoilla on ollut muita taiteenaloja enemmän vähintään viisi vuotta kestäneitä toimikausia. Läänintaiteilijajärjestelmän kautta on siten tuettu pääasiassa samoja taiteenaloja kuin taidehallinnon tukijärjestelmän muistakin lähteistä. Näiden taiteenalojen harrastustoiminta on kuitenkin laajinta ja lähtökohtaisesti läänintaiteilijoiden avulla alueilla on pyritty vastaamaan tarpeeseen.

Läänintaiteilijavuosien kohdentumisessa taiteenaloittain on taide-toimikuntien välillä jonkin verran eroja ja monilla taidetoimikunnilla on myös ollut muista poikkeavia painotuksia. Esimerkiksi Lapissa saamelaistaiteella on ollut merkittävä asema, samoin Pohjois-Savon taidetoimikunnassa taideteollisuudella, valokuva- ja tanssitaiteella. Keski-Suomessa läänintaiteilijavuosia on käytetty elokuvataiteeseen huomattavasti enemmän kuin muualla. Tuottajia on ollut etenkin Oulun ja Pohjois-Karjalan taidetoimikunnissa ja Uudenmaan taidetoimikunnassa rakennustaiteen läänintaiteilijoita.

Viime vuosina hankekeskeisen toiminnan lisääntyminen on osaltaan jossain määrin lyhentänyt toimikausia. Toiminnan katkeaminen ilman jälkihoitoa on yleensä johtunut taidetoimikunnan päätöksestä muuttaa taiteen edistämisen painopistettä vaihtamalla läänintaiteilijan taiteenalaa. Toimikauden pituus on kuitenkin edelleen keskimäärin noin kolme vuotta ja jatkuvuutta on taidetoimikunnissa pyritty turvaamaan palkkaamalla läänintaiteilijoita useiksi vuosiksi hoitamaan saman taiteenalan toimintaa. Alueellisilta taidetoimikunnilta voi myös jatkossa edellyttää sen oman toimikauden yli ulottuvia linjauksia.

Kansainvälisyyden ensiaskeleet otettiin 1980-luvun lopulla, jolloin läänintaiteilijajärjestelmä herätti kiinnostusta Ruotsissa. Läänin-

taiteilijat vierailivat esittelemässä toimintaansa ja olivat aktiivisesti laajentamassa sitä ruotsinsuomalaisten keskuuteen. 2000-luvulla kansainvälisyyden muotoja ovat olleet monet eri taiteenalojen läänintaiteilijoita ja tuottaja-läänintaiteilijoita työllistäneet yhteistyöhankkeet niin lähialueilla kuin kauempanakin.

Läänintaiteilijan työnkuva on vuosien kuluessa monilla taiteenaloilla kokenut useita muitakin muutoksia. Tästä huolimatta läänintaiteilijoiden kokemukset ja näkemykset työstään osoittautuvat yllättävän samansuuntaisiksi riippumatta heidän toimikautensa ajoittumisesta. Työn määrä, rahoituksen niukkuus ja epävarmuus, pieni palkka ja usein epämukavat työajat eivät ole muuttuneet. Määrärahojen vähäisyydestä huolimatta alueellisesti ja paikallisesti merkittäviä hankkeita on saatu toteutettua. Tämä on kuitenkin usein tapahtunut läänintaiteilijoiden henkilökohtaisella ajallisella, ja joskus taloudellisellakin, panostuksella sekä tarvittaessa alueen muiden taiteilijoiden talkoohengellä.

Läänintaiteilijajärjestelmä on ollut valtion taidehallinnolle edullinen keino työllistää taiteilijoita ja saada alueiden käyttöön eri taiteenalojen ammattitaitoisia kulttuuriosajia. Taiteilijoiden kokonaisuudessaan suhteutettuna läänintaiteilijajärjestelmän vuosittaisen 33–49 määräaikaisen työsuhteen välitön vaikutus taiteilijoiden työllistäjänä ei ole kovin merkittävä. Uusilla taiteenaloilla sekä taiteenaloilla, joilla on vähän taiteilijoita, läänintaiteilijoiden ja työpaikkojen merkitys on kuitenkin huomattava sekä taiteenharjoittamisen että taiteenalan tunnettuuden kannalta.

Tanssitaide on tästä hyvä esimerkki. Tanssin läänintaiteilijoiden toiminta on laajentanut sekä taiteenalan harrastajakenttää että yleisöpohjaa ja siten vahvistanut tanssin asemaa. Kasvanut kiinnostus ja julkisuus ovat myös lisänneet mahdollisuuksia hakeutua tanssin ammattilaiseksi ja avanneet uusia rahoituskanavia muun muassa yritysmaailmasta. Kehitys on tuonut alalle työtilaisuuksia, jotka puolestaan ovat luoneet kysyntää esimerkiksi taiteenalan esityksissä ja tapahtumissa tarvittaville osajille ja oheispalveluille.

Läänintaiteilijoiden toimintasuunnitelmista ja kertomuksista ilmenee miten toimintaa on viety eteenpäin ja suunnitelmia toteutettu huolimatta rajallisista taloudellisista resursseista tai hallinnollisista ja henkilökohtaisista ongelmista. Toimintakertomuksista löytyy lukuisia kuvauksia joissa läänintaiteilijoiden aloitteesta eri paikkakunnille on synnytetty kulttuuri- ja taidetoimintaa joka on jäänyt pysyväksi ja laajentunut alueellisesti, ja osa myös valtakunnallisesti, merkittäviksi. Läänintaiteilijoiden työmäärä ei ole vuosikymmenten aikana vähentynyt. Ohjaukselle, neuvonnalle ja muille läänintaiteilijan tarjoamille palveluille on riittänyt kysyntää myös sellaisilla perinteisillä taiteenaloilla, kuten kirjallisuudessa, kuva-, näyttämö- ja säveltaiteessa, joilla läänintaiteilijat ovat toimineet pisimpään.

Vuosikymmenten kuluessa muovautunut ja tarvittaessa uudistunut läänintaiteilijajärjestelmä on osoittanut tarpeellisuutensa ja käytökelpoisuutensa. Taide- ja aluehallinnon muutoksissa järjestelmän kehittäminen kokonaisuudessaan ja läänintaiteilijoiden työskentelymahdollisuuksien parantaminen on kuitenkin unohtunut. Läänintaiteilijat ovat pysyneet alueellisen taidetoimikuntalaitoksen tärkeinä ja edullisina toimijoina, etenkin nykyiseen rahoitusmalliin perustuvassa taiteen edistämistyössä. Heidän ensikäden asiantuntemustaan taiteen- ja kulttuurin tarpeista kentällä voisi hyödyntää koko taidehallinnossa paremmin sekä alueellisesti että valtakunnallisesti myös toimikauden päätyttyä.

Läänintaiteilijajärjestelmän voi katsoa suurelta osin saavuttaneen sille 1970-luvun alussa kaavailut tavoitteet. Se on myös esimerkki onnistuneesta toimintamuodosta johon ei ole tarvittu yksityiskohtaista ohjeistusta, eikä suuria taloudellisia panostuksia. Työhön ja työolosuhteisiin liittyvistä yleisistä tai taidetoimikuntakohtaisista ongelmista huolimatta läänintaiteilijan toimiin on onnistuttu löytämään tehtävään motivoituneita ja työhönsä paneutuneita osaavia tekijöitä. Järjestelmän vapaamuotoisuus on mahdollistanut järjestelmän tuloksellisuuden ja tehokkuuden, vaikka vähäiset taloudelliset voimavarat ovat olleet sen täysipainoisen hyödyntämisen esteenä.

Läänintaiteilijajärjestelmän kehittäminen edellyttäisi työolosuhteissa koettujen epäkohtien korjaamista ja palkkauksen saattamista paremmin vastaamaan työn vaativuutta ja määrää sekä toimikauden vähimmäispituuden määrittämistä esimerkiksi taidetoimikunnan toimikauden mittaiseksi. Palkkaus ja muut kustannukset tulisi läänintaiteilijoiden esityksen mukaisesti irrottaa taiteen edistämismäärärahasta. Nykyisessä talustilanteessa tämä tuskin tulee toteutumaan. Kustannuksia olisi myös mahdollista jakaa muun muassa palkkaamalla alueellisten taidetoimikuntien yhteisiä läänintaiteilijoita. Tosin se laajentaisi läänintaiteilijoiden toiminta-alueita, ja heidän tämän hetkistä työmääräänsä ajatellen kahden läänintaiteilijan töiden siirtäminen yhdelle ei välttämättä tuottaisi haluttua toiminnallista lopputulosta.

Läänintaiteilijajärjestelmään ei useista alue- ja taidehallinnon muutoksista huolimatta ole kuluneen 40 vuoden aikana kohdistunut merkittäviä parannuksia tai kehittämistoimenpiteitä. Hallituksesta ja kulttuuriministerin puoluekannasta riippumatta alueellisen taiteen edistämisen mielenkiinto on suuntautunut pääasiassa hallinnollisiin muutoksiin. Valinta on saattanut olla tietoinen tai perustunut sekä järjestelmän että läänintaiteilijoiden toiminnan ja merkityksen vähäiseen tuntemukseen.

Taiteen edistämiskeskusta koskevan lain valmistelun yhteydessä vuonna 2009 Taiteen keskustoimikunta katsoi taiteilijan tuoman henkisen ilmapiirin, asiantuntemuksen ja osaamisen säilyttämisen

tarpeelliseksi taiteen edistämisessä huolimatta läänintaiteilijoiden muuttuneesta työnkuvasta. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä selvityksessä vuonna 2011 läänintaiteilijajärjestelmä todettiin toimivaksi ja sen edelleen vahvistaminen tärkeäksi. Eduskunnalle keväällä 2012 annettava laki taiteen edistämiskeskuksesta ei näyttäisi ainakaan välittömästi tuovan toivottuja ja tarpeellisia parannuksia läänintaiteilijoiden toimintamahdollisuuksiin tai työoloihin, mutta läänintaiteilijan tehtävät ja nimikkeen se säilyttää entisellään. Tarpeelliseksi, muuntautumiskykyiseksi, tehokkaaksi ja edulliseksi osoittautuneesta läänintaiteilijatoiminnasta ei olekaan syytä luopua. Sen sijaan kannattaisi pohtia järjestelmän soveltamista muuhunkin julkisin varoin rahoitettavaan toimintaan. Ehkä mallista voisi myös kehittää kulttuurin vientituotteen, kuten läänintaiteilijat itse olivat tekemässä 1980-luvulla.

Lähteet

- 1980-luvun kulttuuripolitiikka. Kulttuuripolitiikkaa selvittävän työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1991:45.
- Adams, Theodor – Ahonen, Pertti – Fisher, Rod (2004): An International Evaluation of the Finnish System of Arts Councils. Opetusministeriön julkaisuja 2004:3. Helsinki.
- Alueellisen taidehallinnon kehittämistyöryhmän muistio (1991): Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1991:6.
- Alueellisen taidehallinnon uudistaminen (2005): Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:40. Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.
- Alueelliset taidetoimikunnat (2002): Valtiontalouden tarkastusvirasto. Tarkastuskertomus 29/2002. Helsinki.
- Alueellisten kulttuuripalveluiden työryhmän muistio (1993): Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1993:33.
- Alueiden vahvuudeksi. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelma – linjauksia ja painopisteitä vuosille 2003–2013. Opetusministeriön julkaisuja 2003:22.
- An International Evaluation of the Finnish System of Arts Councils. Opetusministeriön julkaisuja 2004:3. Helsinki.
- Arpo, Robert (2004): Taiteilija tietoyhteiskunnassa. Tietoyhteiskuntastrategioiden taiteilijakuva ja tekijänoikeuslainsäädännön muutosten vaikutus taiteilijana toimimisen edellytyksiin. (Arpo, Robert, toim. Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28. Helsinki.)
- Arpo, Robert – Oesch, Pekka (2006): Kansanmusiikin ammatillaiset. Taloudellinen tilanne ja toimintaympäristö. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 30. Helsinki.
- Castrén, Hannu (2007): Taiteellista säteilyä maakunnissa! Tuottajan rooli läänintaiteilijajärjestelmässä. *Arsis* 2/2007.
- Hallituksen strategia-asiakirja 2003. Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2003.
- Hallituksen strategia-asiakirja 2004. Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2004.
- Halonen, Katri (2004): Huomisen rientoja tuottamassa. Tapahtumatuottajien ammatin kehitystrendejä tuottajia kouluttavien ammattikorkeakoulujen näkökulmasta. Cuporen julkaisuja 5. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö. Helsinki.
- Hautala, Kristiina (1973): Kuvataiteilijakunnan rakenne ja taloudellinen asema 1970. Valtion taidehallinnon julkaisuja no. 2. Helsinki.
- (1977): Näyttämö-, tanssi- ja säveltaiteen sekä taideteollisuuden alalla toimivan taiteilijakunnan rakenne ja taloudellinen asema. Valtion taidehallinnon julkaisuja no. 12. Helsinki.
- Heikkinen, Merja (1989): Tilannekuva kirjailijoista. Tutkimus kirjailijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 5. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

- (1996): Kuvien taitajat – taidepolitiikan marginaalit. Tutkimus graafisten suunnittelijoiden, kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden asemasta. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 20. Helsinki.
- Irjala, Auli (1993): Säveltaiteilijan toimeentulo. Tutkimus säveltaiteilijakunnan rakenteesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa vuonna 1989. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 16. Helsinki.
- Jokinen, Heikki – Rautiainen, Pauli (2008): Taiteen edistämistä varten. Taidetoimikunnat 40 vuotta. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.
- Jämsén, Sini (2004): Läänintaiteilijat 1972–2004. Regional artists. Tilastotiedote – Facts and Figures 1/2004. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.
- Kangas, Anita (1977): Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilun seurantalutkimus. Osa I: Kokeilualue ja tutkimusjärjestelyt. Valtion taidehallinnon julkaisuja No 10. Helsinki.
- (2002): Alueellisen taidepolitiikan syklit. Julkaisussa Taiteen mahdollisuuksista enemmän. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu. Opetusministeriö. Helsinki. ss. 32–38.
- Kangas, Anita – Kivistö, Kalevi (2011): Kuntien kulttuuritoiminnan tuki- ja kehittämispoliittikka. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä; 2011:12.
- Karhunen, Paula (1990): Läänien taidetoimikunnat taiteen tukijoina. Tilastotietoa taiteesta no 2. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.
- (1993): Näyttämötaiteilija Suomessa. Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980–90 -luvun vaihteessa. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 17. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Karhunen, Paula – Smolander, Annikki (1995): Tanssitaiteilija lähikuvassa. Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1990-luvun vaihteessa. Tilastotietoa taiteesta no 12. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.
- Karhunen, Paula – Rensujeff, Kaija (2006): Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen. Taiteen keskustoimikunta. Tutkimusyksikön julkaisuja n:o 31. Helsinki.
- Karttunen, Sari (1988): Taide pitkä – leipä kapea. Tutkimus kuvataiteilijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 2. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- (1993): Valokuvataiteilijan asema. Tutkimus Suomen valokuvataiteilijakunnan rakenteesta ja sosiaalis-taloudellisesta asemasta 1980–1990-luvun vaihteessa. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 15. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Kivelä, Risto (1973): Läänintaiteilijakokeilun taustaa, ongelmia ja kehittämistavoitteita. Taiteen keskustoimikunnan muistio 19.11.1973.
- Kivelä, Risto (1975): Kulttuuripoliittiset uudistussuunnitelmat ja niiden vastaanotto. (Tarkka, Marianne, toim. Taide- ja kulttuuriohjaajien koulutus. Raportti seminaarista Tuusulassa 3.–4.10.1975.) Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja No 9. Opetusministeriö. Helsinki.
- Kulttuuritoimintakomitean mietintö. Komiteamietintö 1978:59. Valtion painatuskeskus 1979. Helsinki.
- Kulttuuritoimintatyöryhmän mietintö 1978. Opetusministeriö.
- Kupoli. Kulttuuripoliitiikan linjat: Komiteamietintö 1992:36. Opetusministeriö. Helsinki.

- Luovan talouden ja kulttuurin alueelliset kehittämistoimenpiteet 2010–2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä; 2010:13. Helsinki.
- Läänin kulttuurihallintotyöryhmän muistio (1983): Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1983:18.
- Läänintaiteilijajärjestelmän kehittäminen (1997): Taiteen keskustoimikunnan työryhmämuistio.
- Läänintaiteilijan työsuhde (2011): Alueelliset taidetoimikunnat, suositus.
- Läänintaiteilijat – Länskonsträrerna ry (1988): Lausunto raportista ”Samarbetsgruppen för sverigefinländska kulturfrågor”, 21.6.1988.
- Läänintaiteilijatyöryhmän mietintö 10.12.1982.
- Närvä, Olli (1971): Suomen taidehallinto. (Niinisalo, Kauko V, toim, Maakunnan taidepolitiikka.) Suomen kulttuurirahasto, Helsinki.
- Oesch, Pekka (1995) Elokuvantekijöiden toimeetulo. Tutkimus taloudellisesta asemasta 1989 ja 1992. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 18. Helsinki.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012): Hallituksen esitys Eduskunnalle Taiteen edistämiskeskusta koskevaksi lainsäädännöksi. Luonnos 29. 02. 2012.
- Palttila, Pertti (2009): Alueellinen taiteen edistäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä; 2009:9. Helsinki.
- Rautiainen, Pauli (2008): Suomalainen taiteilijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään. Taiteen keskustoimikunta. Tutkimusyksikön julkaisuja n:o 34. Helsinki.
- Rensujeff, Kaija (2003): Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla. Taiteen keskustoimikunta. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 27. Helsinki.
- (2011): Käsien, sävelin, sanoin ja kuvin. Saamelaiset taiteilijat Suomessa. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 38. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.
- Ryöppö, Väinö (1971): Maalaiskunnan taidepolitiikka. Teoksessa Maakunnan taidepolitiikka. (Niinisalo, Kauko V, toim.) Suomen kulttuurirahasto, Helsinki.
- (1975): Kunnallisen kulttuuriohjauksen nykytilanne. (Tarkka, Marianne, toim. Taide- ja kulttuuriohjaajien koulutus. Raportti seminaarista Tuusulassa 3.–4.10.1975.) Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja No 9. Opetusministeriö. Helsinki.
- Samarbetsgruppen för sverigefinländska kulturfrågor (1987): Ruotsinsuomalaisten kulttuurikysymyksiä käsittelevän työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1987:8.
- Sivistysvaliokunnan lausunto v8/2009 vp. Hallituksen esitys aluehallinnon uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi.
- Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta TAO (2002): Taide on mahdollisuuksia. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Opetusministeriö. Helsinki.
- Taidetoimikuntien henkilöstötyöryhmän muistio (1986): Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1986:15.
- Taiteen keskustoimikunta (2009): Taiteen keskustoimikunnasta taiteen edistämiskeskus. Esitys valtion taidetoimikuntajärjestelmän kehittämisestä 2009.

- Tervola, Taija (2005): Vaikuttavuus käsitteenä ja arvioinnin kohteena. (Niemi, Esa, toim. Pysyvä muutos? Kehittämishankkeiden vaikuttavuutta etsimässä.) Tukeva/Oulun yliopisto, koulutus ja tutkimuspalvelut. Tampere.
- Toimenpideoite 75/2009 vp. Läänintaiteilija-nimikkeen muuttaminen.
- Valtion taidehallinnon kehittämistyöryhmän muistio (1994). Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1994:2.
- Valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä; 2005:41.
- Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta. Statsrådets principbeslut om konst- och konstnärspolitik. Opetusministeriön julkaisuja 2003:20. Helsinki.
- Valtiontilintarkastajien kertomus vuodelta 2003. Edita Prima. Helsinki 2004.
- Vuorinen, Olli (1971): Maakunnan taide-elämä. (Teoksessa Maakunnan taidepolitiikka. Niinisalo, Kauko V, toim.) Suomen kulttuurirahasto, Helsinki.

Muu aineisto

- Heikkinen, Sakari (2010): Puheenvuoro valtiovarainministeriön historian 3. osan julkistamistilaisuudessa 29.10.2010.
http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20101029Valtio/Sakari_Heikkinen_puheenvuoro_VMn_kolmannen_osan_julkistamistilaisuudessa.pdf
- Läänintaiteilijoiden palvelusuhdekyselyn tulokset 2008 (julkaisematon).
- Läänintaiteilijamuistio 241005/t.p.-l. Valtakunnalliset läänintaiteilijapäivät Rovaniemellä ja Inarissa 18.-20.5. 2005.
- Läänintaiteilijoiden neuvottelupäivien julkilausuma, Häme 2007 (päiväämätön muistio).
- Valtakunnalliset läänintaiteilijapäivät 7.–9.5. 2008, Oulu. Muistio 26.5.2008.
- Läänien taidetoimikuntien talousarviot.
1968–72	Dd2
1973–79	Dd3
1980–82	xxx
- Läänintaiteilijoiden toimintasuunnitelmat ja -kertomukset.
1972–79	Epa1
1980	Epa
1981–82	xxx
- Läänintaiteilijoiden toimintakertomukset 1983–1995.
Hämeen lääni, Keski-Suomen lääni, Kuopion lääni	Eba1
Kymen lääni, Lapin lääni, Mikkelin lääni	Eba2
Oulun lääni, Pohjois-Karjalan lääni	Eba3
Turun ja Porin lääni, Uudenmaan lääni, Vaasan lääni	Eba4
- Läänintaiteilijoiden toimintasuunnitelmat ja -kertomukset 2001–2010.
- Taiteen keskustoimikunnan pöytäkirjat ja esityslistat.
1968–71	Ca1
1972–73	Ca2
1974–75	Ca3

1976–79	Ca4
1980–82	Ca, Cb
1983–85	Ca1
1986–88	Ca2
1989–92	Ca3
1993–95 (31.5.1995)	Cb4
1995–1996 (1.6.1995)	Ca1
1997–1998	Ca2
1999–2000	Ca3
2001–2002	Ca4
2003–2004	Ca5

Taiteen keskustoimikunta, lähtevä kirjeenvaihto.

1983–85	Fab1
	Fab2
1986–88	Fab3
1989–91	Fab4

Taiteen keskustoimikunta, saapuva kirjeenvaihto.

1983–85	Faq 1	00–23
1983, 1984	Faq 2	
1983–85	Faq 3	32
1983–85	Faq 4	33–42
1985–86	Faq 5	
1985–86	Faq 3	31
1986–88	Faq 6	00–11
1986–88	Faq 7	12–22, 3, 23
1986–88	Faq 8	33–35, 41
1987–88	Faq 9	31
1986–88	Faq 10	32
1989	Faq 11	00–40
1990	Faq 12	00–31
1990	Faq 13	32–42
1991	Faq 14	00–35, 9
1992	Faq 15	00–31
1992	Faq 16	32–9

Taiteen keskustoimikunnan toimintakertomukset 1968–2010.

Opetusministeriön kirjeet ja päätökset.

1968–73
1974–80
1981–82

Liite 1. Kyselylomakkeet

Vuonna 2011 työsuhteessa olleet läänintaiteilijat

SELVITYS LÄÄNINTAITEILIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake A)
Lomake verkossa: www.talteenkeskusotomikunta.fi/tutkimusyksikko
Henkkeen tulijat: Pekka Oesch, puh. (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi
Yhteysthenkilö Talteen keskusotomikunnassa: Paula Karhunen, puh. (09) 1607 7202; paula.karhunen@mimedu.fi

Nimi: _____
Syyntävuosi: |_|_|_|_|_|
Puhelinnumero: _____
Sähköposti: _____
1) Koulutus: _____
2) Taitematat: _____
3) Läänintaiteilijaksi():
1. _____
2. _____
3. _____
4) Mainitkaa korkeintaan kolme (3) syytä miksi hakerudutte läänintaiteilijaksi?

5) Minkälaisia odotuksia teillä oli läänintaiteilijana toimimisesta?

6) Onko työskentely läänintaiteilijana vastannut odotuksianne?
1) Kyllä
2) Ei
Miksi ei? _____

SELVITYS LÄÄNINTAITEILIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake A)
Lomake verkossa: www.talteenkeskusotomikunta.fi/tutkimusyksikko
Henkkeen tulijat: Pekka Oesch, puh. (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi
Yhteysthenkilö Talteen keskusotomikunnassa: Paula Karhunen, puh. (09) 1607 7202; paula.karhunen@mimedu.fi

7) Oletteko saanut hankkeenne toteutettua suunnitelusti?
1) Kyllä
2) En
Miksi ette? _____

8) Mainitkaa kolme (3) läänintaiteilijan toimintaanne eniten vaikeuttavaa epäkohtaa:
1. _____
2. _____
3. _____
9) Mikä on työssänne läänintaiteilijana pakitsevina?

10) Mikä ovat mielustanne kolme (3) merkittävintä saavutustanne/hoidustanne läänintaiteilijana?
1. _____
2. _____
3. _____
11) Mikä ovat kolme (3) keskeisintä toimintamuotoanne läänintaiteilijana?
1. _____
2. _____
3. _____
12) Arvioikaa läänintaiteilijan työhön viikottain käytettävämme työvoimien määrät:
.....DK
1) Arvioikaa montako prosenttia läänintaiteilijastanne koidskur (arvittasaa työttöillä useampi vaihtoehto):
1) Harvastaan..... |___| %
2) Arvattilasin..... |___| %
3) Muu kohderyhma |___| %, mikä? _____

SELVITYS LÄÄNINTAITEILIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake A)

Lomake verkossa: www.taitteenkeskustoimikunta.fi/tutkimusyksikko

Hankkeen tutkija: Pekka Oesch, puh: (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi

Yhteystenkitö Taitteen keskuksitoimikunnassa: Paula Karhunen, puh: (09) 1607 7202; paula.karhunen@minedu.fi

18) Käytätkö internetiä ja/tai sosiaalisia medioita läänintaitelijajoinnissanne?

1) Kyllä

Miten? _____

2) Ei

Miksi ette? _____

19) Ovatko internet ja/tai sosiaaliset mediat vaikuttaneet läänintaitelijan työhön tai muuttaneet sitä?

1) Kyllä

Miten? _____

2) Ei

20) Mainitkaa kolme (3) toimenpidettä (mutta kuin taloudellisia) jolla haluaisitte kehittää läänintaitelijajärjestelmää kokonaisuutena: _____

1. _____

2. _____

3. _____

21) Muita läänintaitelijan työhön tai yleensä läänintaitelijajärjestelmään liittyviä näkökohtia, joita haluaisitte tuoda esin: _____

KIITOS YHTEISTYÖSTÄ!

SELVITYS LÄÄNINTAITEILIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake A)

Lomake verkossa: www.taitteenkeskustoimikunta.fi/tutkimusyksikko

Hankkeen tutkija: Pekka Oesch, puh: (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi

Yhteystenkitö Taitteen keskuksitoimikunnassa: Paula Karhunen, puh: (09) 1607 7202; paula.karhunen@minedu.fi

14) Oletetko läänintaitelijana kyennyt tukemaan/edistämään toimialueenne ammattitaitelijoiden ystävienryhmiämahdollisuuksia?

1) Kyllä

Miten? _____

2) Ei

Miksi ette? _____

15) Onko läänintaitelijana toiminen tukenut/edistänyt omaa taitteellista työtänne?

1) Kyllä

Miten? _____

2) Ei

Miksi ei? _____

16) Mitkä ovat (tai ovat olleet) läänintaitelijakautenne keskeisimmät yhteistyökumppanit?

1) _____

2) _____

3) _____

17) Oletetko hankkeiden toteuttamiseksi tehnyt läänintaitelijakautenne aikana yhteistyötä yritysten kanssa?

1) Kyllä

Missä yhteydessä? _____

Kenen kanssa? _____

Yhteistyön muoto? _____

2) En

Miksi ette? _____

3) Olen harkinnut

Kenen kanssa? _____

Yhteistyön muoto? _____

SELVITYS LÄÄNINTAITEILIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake B)
Lomake verkossa: www.taiiteenkeskustoimikunta.fi/tutkimusyksikko
Hankkeen tutkija: Pekka Oesch, puh: (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi
Yhteyshenkilö Taitleen keskuustoimikunnassa: Paula Karhunen, puh: (09) 1607 7202; paula.karhunen@minedu.fi

Nimi: _____

Syntymävuosi: | _ | | _ | _ | | _ | _ |

Puhelinnumero: _____

Sähköposti: _____

1) Koulutus: _____

2) Taitteenalat(): _____

3) Läänintaiteilijajakso(t):

1. _____

2. _____

3. _____

4) Mainitkaa korkeintaan kolme (3) syytä miksi hakeuduite läänintaiteilijaksi?

5) Minkälaisia odotuksia teillä oli läänintaiteilijana toimimisesta?

6) Vastaisko työskentely läänintaiteilijana odotuksianne?

1) Kyllä

2) Ei

Miksi ei? _____

|

SELVITYS LÄÄNINTAITEILIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake B)
Lomake verkossa: www.taiiteenkeskustoimikunta.fi/tutkimusyksikko
Hankkeen tutkija: Pekka Oesch, puh: (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi
Yhteyshenkilö Taitleen keskuustoimikunnassa: Paula Karhunen, puh: (09) 1607 7202; paula.karhunen@minedu.fi

7) Saiteko hankkeittanne toteutettua suunnitellusti?

1) Kyllä

2) En

Miksi eite? _____

8) Mainitkaa kolme (3) läänintaiteilijan toimintaanne eniten vaikeuttanutta epäkohtaa:

1. _____

2. _____

3. _____

9) Mikä oli työssänne läänintaiteilijana palkitsevinta?

10) Mitkä ovat mielestänne kolme (3) merkittävintä saavutustanne/toeustanne läänintaiteilijana?

1. _____

2. _____

3. _____

11) Mitkä olivat kolme (3) keskeisintä toimintamuotoanne läänintaiteilijana?

1. _____

2. _____

3. _____

12) Arvioikaa montako prosenttia läänintaiteilijatyöstänne kohdistui (tarvittaessa täytäkää useampi vaihtoehto):

1) Harrastajin | _ | %

2) Ammatillaisin | _ | %

3) Muu kohderyhmä | _ | %, mikä? _____

| 2

SELVITYS LÄÄNINTAITELIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake B)

Lomake verkossa: www.taiteenkeskustoimikunta.fi/tutkimusyksikko

Hankkeen tutkija: Pekka Oesch, puh: (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi

Yhteyshenkilö Taitteen keskus toimikunnassa: Paula Karhunen, puh: (09) 1607 7202; paula.karhunen@minnedu.fi

2) En
Miksi ette? _____

18) Mainittua kolme (3) toimenpiteitä (mutta kuin taloudellisia) joilla haluaisitte kehittää läänintaitelijajärjestelmää kokonaisuutena:

1. _____
2. _____
3. _____

19) Oletteko mukana Läänintaitelijat ry:n toiminnassa?

1) Kyllä
Mikä ominaisuudessa? _____

2) En

20) Onko hallussanne jotain Läänintaitelijat ry:n toimintaan liittyvää aineistoa (pöytäkirjoja, lehtiä, kyselyjä tms.)?

1) Kyllä

2) Ei

21) Muita läänintaitelijan työhön tai yleensä läänintaitelijajärjestelmään liittyviä näkökohtia joita haluaisitte tuoda esin:

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

KIITOS YHTEISTYÖSTÄI!

SELVITYS LÄÄNINTAITELIJAJÄRJESTELMÄN KEHITYKSESTÄ (Lomake B)

Lomake verkossa: www.taiteenkeskustoimikunta.fi/tutkimusyksikko

Hankkeen tutkija: Pekka Oesch, puh: (09) 701 7582; poesch@kotikone.fi

Yhteyshenkilö Taitteen keskus toimikunnassa: Paula Karhunen, puh: (09) 1607 7202; paula.karhunen@minnedu.fi

13) Pysyvätkö läänintaitelijana tukemaan/edistämään toimialueenne ammattitaitelijoiden työskentelymahdollisuuksia?
1) Kyllä
Miten? _____

2) Ei
Miksi ette? _____

14) Tuuko/edistiko läänintaitelijana toiminen omaa taitteellista työtänne?

1) Kyllä
Miten? _____

2) Ei
Miksi ei? _____

15) Mitkä olivat läänintaitelijakautenne keskeisimmät yhteistyökumppanit?

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

16) Oliko teillä läänintaitelijakautenne aikana yhteistyötä yritysten kanssa?

1) Kyllä
Mikä yhteistyössä? _____

Kenen kanssa? _____

Yhteistyön muoto? _____

2) Ei

Miksi ei? _____

17) Oletteko seurannut aloittamienne harkkeiden jatkumista läänintaitelijakautenne päättymisen jälkeen?

1) Kyllä
Miten? _____

Kysymys 17 jatkuu seuraavalla sivulla.

Liite 2. Määräraha alueellisille taidetoimikunnille käytettäväksi taiteen edistämiseen (29.90.52.) vuosina 1993, 1996 ja 1999–2010

<i>Vuosi</i>	1993	1996	1999	2000	2001	2002	2003
Määräraha €	3 935 597	3 409 052	3 952 416	3 952 416	4 120 604	4 120 604	4 121 000

<i>Vuosi</i>	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Määräraha €	4 621 000	4 821 000	5 021 000	5 021 000	5 082 000	6 529 000	7 130 000

Liite 3. Läänintaiteilijoiden kuukausipalkka vuosina 1993, 1996 ja 2000–2010

<i>Vuosi</i>	1993	1996	2000	2001	2002	2003	2006	2007	2008	2009	2010
Palkka/kk käypiin hin- toihin* €	1 354	1 436	1 526	1 566	1 604	2 099	2 198	2 314	2 384	2 458	2 521
Palkka/kk vuoden 2010 rahanarvon mukaan €	1 741	1 799	1 781	1 781	1 797	2 331	2 374	2 439	2 413	2 487	2 521

* 1993-2002: taulukkopalkka A18, ilman ikälisiä.

2003: taulukkopalkka A20, 3 ikälisää.

2006-2010: läänintaiteilijan säännöllisen työajan ansion keskiarvo €/kk.

Lähde: Tilastokeskus, palkat ja työvoimakustannukset.

Liite 4. Läänintaiteilijoiden palkkakustannukset vuosina 1993, 1996 ja 2003–2010

<i>Vuosi</i>	1993	1996	2003	2004	2005
Palkkakustannukset käypiin hintoihin €	1 261 948	1 073 149	1 254 970	1 264 015	1 371 946
Palkkakustannukset vuoden 2010 rahanarvon mukaan €	1 624 127	1 344 656	1 393 017	1 400 529	1 506 397

<i>Vuosi</i>	2006	2007	2008	2009	2010
Palkkakustannukset käypiin hintoihin €	1 385 311	1 427 188	1 473 850	1 495 727	1 490 226
Palkkakustannukset vuoden 2010 rahanarvon mukaan €	1 496 136	1 504 256	1 491 536	1 513 676	1 490 226

Liite 5. Läänintaiteilijat 1972–2011

Asteriski (*) nimen jäljessä tarkoittaa, että henkilö on ollut myös Taiteen keskus-
kustoimikunnan tai valtion taidetoimikunnan jäsenenä.

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Aalto Juhani	Turun ja Porin lääni	säveltaide	01.07.1978	31.12.1981
Aaltonen Hannu	Pohjois-Karjala	kuvataide	01.01.2011	31.12.2013
Aaltonen Heli	Turun ja Porin lääni	teatteri ja lasten- kulttuuri	01.01.1996	31.12.1997
			01.01.1998	31.12.2000
Aaltonen Leena	Kuopion lääni	rakennustaide	01.06.1993	31.05.1996
Aarniala Inge-Maj	Oulu	valokuvataide	01.04.1980	31.12.1980
			01.04.1981	31.12.1981
Aarras Raimo*	Turun ja Porin lääni	kuvataide	01.10.1977	30.04.1983
Aho Lasse*	Kuopion lääni/ Pohjois-Savo	näyttämötaide	01.08.1988	31.07.1998
Aho Tomi	Oulu	tuottaja	01.11.2002	31.12.2004
Ahola Tuija	Pohjanmaa	kulttuurituottaja	07.01.2009	31.12.2009
Ahonen Ahti*	Mikkelin lääni	näyttämötaide	15.06.1978	31.12.1979
Airas-Luotonen Päivi	Pohjois-Karjala	visuaaliset taiteet	01.01.2001	20.10.2003
Alku Annikki	Kuopion lääni	tanssitaide	01.09.1986	31.08.1989
Altarriba Antonio*	Kaakkois-Suomi	taideteollisuus	01.01.2002	31.12.2006
			01.01.2008	31.12.2009
Andtbacka Ralf	Pohjanmaa	kirjallisuus	01.03.2000	28.02.2005
Anttila Taru	Satakunta	visuaalinen taide	01.08.2011	31.07.2014
Aro Usko	Pohjois-Karjala	säveltaide	01.07.1974	30.06.1976
Asunta Markku	Keski-Suomi	taideteollisuus	01.03.1975	31.12.1985
Attila Riitta	Turun ja Porin lääni	videotaide	01.07.1994	30.04.1995
			01.07.1995	21.11.1995
			01.01.1996	30.06.1996
Auermaa Erkkka	Turun ja Porin lääni	taideteollisuus	01.01.1990	31.05.1990
Bergvik-Forsander Annika	Pohjanmaa	visuaalinen taide	02.01.2008	31.12.2009
Castrén Hannu*	Keski-Suomi	visuaaliset taiteet	01.01.2003	31.12.2008
Cuban da Antonio	Oulu	kuvataide	01.01.1983	31.12.1983
Dahlström Harry	Turun ja Porin lääni	konservointi	01.01.1996	31.12.1997
			01.01.1998	31.12.2000
Elo Hanna	Satakunta	rakennustaide	01.07.2009	30.06.2011
Enqvist Petri	Etelä-Savo	rakennustaide	01.06.1999	31.05.2004
Eriksson Arja*	Uusimaa	kirjallisuus	01.04.1989	31.05.1994
Eriksson Leif	Uusimaa	taideteollisuus	01.04.1984	31.03.1989
Eriksson Leif	Vaasan lääni	taideteollisuus	01.06.1977	31.12.1983
Erkkilä Jaana	Vaasan lääni / Poh- janmaa	kuvataide	01.10.1997	30.09.1999
Ervasti Maija-Liisa	Oulu	näyttämötaide	01.09.1975	03.06.1988

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Etelämäki Olli	Vaasan lääni	lasten- ja nuorten teatteri-ilmaisu	01.01.1994	31.12.1997
Fors Hannele	Oulu	valokuvataide	01.10.2002	30.09.2009
Fränti Mikael	Keski-Suomi	elokuvataide	01.01.1977	01.09.1979
Gauriloff Jaakko	Lappi	saamelaistaide	01.09.1984	31.08.1989
Haanpää Päivi	Häme	kirjallisuus	01.01.2010	31.12.2012
Haapaoja Sirpa	Häme	visuaalinen taide	01.08.2005	31.07.2012
Haapasalo Pekka	Häme	säveltaide	01.01.1996	31.12.1997
Haapasalo Pekka	Pirkanmaa	säveltaide	01.01.1998	30.06.1998
Hagman Tove	Uusimaa	rakennustaide	01.09.2002	31.03.2004
Hahtonen Eija*	Oulu	taideteollisuus	01.05.1984	31.12.1991
Hakala Sari	Pohjois-Savo	visuaalinen taide	01.02.2006	31.12.2010
Hakalahti Niina	Häme	kirjallisuus	01.01.1995	31.12.1997
	Pirkanmaa	kirjallisuus	01.01.1998	31.07.2002
Hallakorpi Tiina	Pohjois-Karjala	kuvataide	01.02.2004	31.05.2007
Halonen Arto	Pohjois-Karjala	elokuva- ja videotaide	01.01.1989	31.12.1993
Halonen-Suvala Annamaija	Kuopion lääni	taideteollisuus	15.05.1984	14.05.1991
Haltsonen Arimo	Kymen lääni / Kaakkois-Suomi	näyttämötaide	15.02.1993	14.02.2001
Halttunen Tuija	Pirkanmaa	elokuvataide	01.01.2010	31.12.2012
Harri Henna	Lappi	visuaaliset taiteet ja taideteollisuus	16.02.1999	10.08.2003
Hassi Marjatta*	Häme	kuvataide	01.01.1991	31.12.1994
Haverila Liisa	Pohjois-Karjala	kuvataide	01.08.2007	31.12.2010
Heikinheimo Ismo-Pekka	Keski-Suomi	tanssitaide	01.08.2005	31.07.2010
Heikkilä Mikko	Kymen lääni / Kaakkois-Suomi	rakennustaide / miljöökulttuuri	01.02.1994	31.01.1999
Heikkinen Tuomo	Oulu	kirjallisuus	12.10.2009	11.10.2011
Heino-Fihlman Marjo	Satakunta	kuvataide	01.09.2002	31.08.2006
Heinonen Saku	Etelä-Savo	esittävien alojen läänintaiteilija	01.01.2010	31.12.2010
Heiskanen Marjo	Pohjois-Savo	sanataide	01.01.2011	31.12.2012
Heliö Anneli	Pohjois-Karjala	näyttämötaide	01.01.1983	31.12.1988
Henriksson Sussi	Varsinais-Suomi	taidekasityö	01.01.1999	31.12.2001
Hieta Kirsi	Pirkanmaa	visuaalinen taide	25.09.2007	30.06.2008
Hietaharju Mikko*	Keski-Suomi	valokuvataide	01.01.1988	31.12.1997
Hiltunen Satu (Myllyniemi Satumaarit)	Oulu	kulttuurituottaja	16.07.2007	28.10.2009
Himanan Jaakko	Pirkanmaa	ympäristötaide	01.09.2002	31.08.2005
Hirvonen Minna	Etelä-Savo	tanssitaide	01.01.2000	31.12.2003
Honkasalo Pirjo	Keski-Suomi	elokuvataide	01.02.1974	01.05.1975
Hurmerinta Kristiina*	Vaasan lääni	näyttämötaide (nukketeatteri)	01.01.1981	31.12.1983
Huusko Jorma	Kuopion lääni	rakennustaide	01.01.1990	31.12.1992
Hynninen Sirpa	Kaakkois-Suomi	kuvataide	01.10.2009	30.09.2010
Hyttinen Hilikka	Satakunta	näyttämötaide	01.06.2004	31.05.2009

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Hämäläinen Marjo	Häme	tanssitaide	01.01.1983	29.02.1984
Ikola Johanna	Pohjanmaa	tanssitaide	01.01.2010	31.12.2011
Ikonen Anja	Pohjois-Karjala	kuvataide	01.01.1980	31.12.1982
Ikäläinen Katri	Pohjois-Karjala	tuottaja	01.03.1999	31.12.2003
Ikäläinen Patrik	Kaakkois-Suomi	tuottaja	01.09.2011	31.12.2013
Ikäläinen Topi*	Kuopion lääni	valokuvataide	01.09.1974	31.12.1979
Ilmola Sari	Keski-Suomi	kulttuurituottaja	15.02.2011	31.12.2014
Inkinen Jarmo	Pohjois-Karjala	näyttämötaide	01.09.1974	31.12.1975
Iso-Aho Juha	Kymen lääni / Kaakkois-Suomi	tuottaja	01.12.1997	30.11.2000
Isomäki Ahti	Pohjois-Karjala	kuvataide	01.11.1976	31.12.1979
			01.01.1983	31.12.1983
Isotalo Leena*	Oulu	taideteollisuus	01.01.2002	31.12.2008
Jaatinen Olli*	Mikkelin lääni	kuvallinen viestintä ja valokuva-taide	01.06.1988	31.05.1992
Jalkanen Tiina	Vaasan lääni	tanssitaide	01.09.1988	31.12.1988
Jama Olavi	Lappi	kirjallisuus	01.01.1987	30.09.1989
			01.08.1993	31.07.1996
Jaukkuri Matti	Lappi	kuvataide	15.04.1973	31.12.1983
Jeminen Jaana	Pohjanmaa	kulttuurituottaja	07.01.2009	31.01.2010
Järvenpää Solja	Uusimaa	sarjakuva	03.01.2011	31.12.2013
Järvi Anna-Kaisa	Oulu	näyttämö-sirkus-taide	01.01.1995	30.06.1999
Järvinen Jukka	Keski-Suomi	kuvataide	01.01.1978	01.09.1980
Järvinen Kullervo	Häme	kirjallisuus	01.01.1989	31.12.1993
Järvinen Pasi	Kuopion lääni	taideteollisuus	01.01.1983	31.12.1983
Järvipetäjä Milla*	Varsinais-Suomi	visuaalinen taide	03.01.2005	31.12.2009
Kaihovirta-Rosvik Hannah	Pohjanmaa	lastenkulttuuri	07.01.2002	31.12.2003
Kalemaa Kalevi	Keski-Suomi	kirjallisuus	01.10.1974	31.12.1975
Kallio Mikko	Pirkanmaa	visuaalinen taide	01.09.2008	31.08.2011
Kallioinen Kristiina	Oulu	tuottaja	01.01.2000	06.11.2002
Kanerva Raimo	Häme	kuvataide	09.01.1972	31.12.1973
Kangasmaa Tuomo	Mikkelin lääni / Etelä-Savo	tanssitaide	12.12.1997	31.12.1999
Kankaanranta Eija	Pohjois-Karjala	esittävä taide	01.08.2000	31.07.2003
Kantola Maija	Turun ja Porin lääni	elokuvataide	07.04.1997	06.05.1997
Karjalainen Annamari	Varsinais-Suomi	näyttämötaide	02.01.2008	31.12.2010
Karjalainen Juho	Oulu	tuottaja	01.01.1999	31.12.1999
Karttunen Petri	Pohjois-Karjala	populaarimusiikki	01.01.1987	31.12.1992
Karvonen Kirsi	Pohjanmaa	esittävien alojen läänintaiteilija	01.11.2004	31.07.2008
Karvonen Oka	Kuopion lääni	kuvataide	01.09.1974	31.12.1979
Kaukiainen Heli	Kaakkois-Suomi	kuvataide	01.03.2006	30.04.2006
			01.08.2006	31.07.2009
Kela Leena	Varsinais-Suomi	performanssi	01.01.2010	31.12.2012
Kellberg Aarno	Kuopion lääni	kirjallisuus	01.01.1982	31.12.1982

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Kervinen Jukka	Oulu	mediataide	01.02.1999	31.12.2000
Kervinen Jukka	Pohjois-Karjala	kirjallisuus ja lastenkulttuuri	14.02.2005	31.12.2005
Kervola Petri	Kuopion lääni/ Pohjois-Savo	visuaalinen taide	01.01.1998	31.12.2001
Kettula Kari J	Turun ja Porin lääni	kirjallisuus	01.05.1984	31.12.1992
Kiiski Paavo	Häme	säveltaide	01.01.1982	29.02.1988
Kilpiäinen Matti	Mikkelin lääni/ Etelä-Savo	muotoilu	01.12.1997	31.12.2002
Kirjavainen Hanna	Pohjois-Karjala	tuottaja	10.05.2004	30.09.2007
Kirstinä Väinö*	Häme	kirjallisuus	01.01.1977	31.12.1982
Kiuas Sini	Satakunta	kirjallisuus	01.04.1999	31.03.2004
Kivi Jouko	Pohjois-Karjala	näyttämötaide	01.01.1976	30.09.1977
Kivimäki Jouko*	Kuopion lääni	kuvallinen ilmaisu	01.01.1980	31.12.1982
		valokuvataide	01.01.1990	31.12.1997
Klevering Jaap	Lappi	tanssi- ja näyttämötaide	01.01.1992	31.12.1993
Kokko Irmeli	Uusimaa	taiteent.uottaja	01.07.1994	30.06.1999
Kolehmainen Susanna	Etelä-Savo	sanataide	01.01.2004	31.05.2004
Kolu Marja	Pohjanmaa	visuaaliset taiteet	01.01.2010	31.12.2011
Kolu Marja	Keski-Suomi	kuvataide	01.01.1998	31.12.2002
Komulainen Marjut	Kaakkois-Suomi	elokuvataide	01.03.2009	28.02.2011
Korhonen Outi	Uusimaa	monikulttuurisuus	01.01.2011	31.12.2011
Koskela Matti	Häme	kuvataide	01.06.1974	31.12.1981
Koskelo Marita	Pohjois-Karjala	säveltaide	01.04.2011	31.03.2014
Koskiniemi-Laitinen Merja	Häme	näyttämölliset taiteet	01.01.1991	31.10.1996
Kukkonen Paula	Pohjois-Karjala	valokuvataide	01.01.1983	31.03.1986
Kukkonen Tuomo	Etelä-Savo	kuvataide	01.08.2009	31.07.2010
Kurkela Kari	Oulu	säveltaide	01.01.1979	31.12.1979
Kurko-Kauranen Laura	Pohjanmaa	tuottaja	01.10.1999	31.12.2000
Kuusinen Asta	Pohjois-Karjala	kuvataide	01.01.1993	31.12.1995
Kytöhonka Arto	Häme	kirjallisuus	01.01.1983	31.12.1988
Kähkönen Kaija	Lappi	tuottaja	01.03.1999	30.11.2000
Kähönen Maria	Pohjois-Karjala	kuvataide	01.07.1986	30.06.1988
Käpyaho Laura	Pohjanmaa	kulttuurituottaja	01.11.2004	31.03.2007
Kääriäinen Markku	Mikkelin lääni	elokuvataide	01.01.1980	30.04.1984
Laakso Harri	Pirkanmaa	valokuvataide	01.09.2001	30.11.2004
Laaksonen Esa	Uusimaa	rakennustaide	01.08.1994	31.07.1999
Lahti Eija-Irmeli	Pohjanmaa	näyttämötaide	01.01.1998	31.07.2001
Lahti Laura	Pohjois-Karjala	tanssitaide	01.03.2003	31.08.2005
Laine Seija	Oulu	taideteollisuus	01.03.1982	31.12.1983
Laitinen Markku	Keski-Suomi	kirjallisuus	01.01.1991	31.12.1995
Lampela Pekka	Häme	elokuva- ja videotaiteet	01.01.1993	31.12.1997
Lapila Tarja*	Turun ja Porin lääni	elokuvataide	01.09.1988	31.12.1988

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
			01.10.1990	30.11.1993
Lapila Timo	Turun ja Porin lääni	elokuvataide	01.06.1985	31.05.1988
Lappalainen Minna	Varsinais-Suomi	kuvataide	02.01.2002	31.12.2004
Lara Pekka	Mikkelin lääni	näyttämötaide	01.01.1984	30.04.1984
Lassila Ulla	Lappi	kirjallisuus	01.01.1997	30.09.1999
Lattunen Vesa	Keski-Suomi	säveltaide	01.01.1981	01.08.1981
Laukia Armi	Oulu	valokuvataide	01.01.1991	31.12.1994
Laurila Anne	Pohjanmaa	tiedottaja/ projektsihteeri	01.01.2001	31.12.2001
Lehikoinen Kai*	Turun ja Porin lääni /	tanssitaide	01.01.1991	01.05.1993
			01.02.1994	05.10.1995
	Varsinais-Suomi		03.01.2005	31.12.2006
Lehtiö Tuomo	Turun ja Porin lääni	valokuvataide	01.01.1982	31.12.1983
Lehto Jukka-Pekka	Turun ja Porin lääni	säveltaide	01.06.1983	30.04.1984
Lehtonen Jouko	Pohjois-Karjala	kirjallisuus	01.09.1988	31.12.1995
Leinonen Markku	Mikkelin lääni	säveltaide	01.08.1991	31.07.1997
Leisiö Henna	Pirkanmaa	säveltaide	03.11.2003	31.12.2005
Leisti Karoliina	Etelä-Savo	visuaalinen taide, tuottaja	01.01.2003	31.05.2005
		visuaaliset alat	02.07.2006	31.12.2008
Lepistö Markku	Pirkanmaa	säveltaide	09.09.2002	30.09.2003
Levanto Pessi	Uusimaa	säveltaide	01.09.2000	31.05.2004
Levola Kari	Turun ja Porin lääni	kirjallisuus	01.01.1994	01.11.1998
Liiti Arto	Lappi	valokuvataide	01.08.1990	31.07.1993
Lillepärk Ene	Lappi	säveltaide	01.09.1994	31.12.1998
Lindqvist Vidar*	Uusimaa	valokuvataide	01.03.1991	31.05.1996
Linnasalo Timo	Oulu	elokuvataide	01.06.1974	31.05.1976
Liski Riitta	Kymen lääni	taideteollisuus	01.10.1990	31.03.1991
			17.08.1992	31.12.1993
Live Herring työ- ryhmä	Keski-Suomi	elokuva ja mediakulttuuri	01.01.2009	31.12.2013
Lång-Kivilinna Gunilla	Pohjanmaa	rakennustaide	01.03.1999	30.09.1999
Maasalo Antti	Vaasan lääni	kuvataide	01.01.1989	31.07.1989
Majapuro Liisa	Häme	puhetaide	01.09.1973	31.12.1976
Makkonen Matti	Etelä-Savo	säveltaide, tuottaja	01.01.2003	31.07.2008
Markkula Jorma	Kymen lääni	näyttämötaide	01.01.1981	31.07.1983
Martikainen Anne	Kaakkois-Suomi	kirjallisuus	01.03.2001	31.05.2001
Martikainen Pauli	Kuopion lääni	kuvataide	01.01.1980	31.12.1981
Martikainen Sirkka- Anneli	Kuopion lääni	näyttämötaide	01.01.1981	31.12.1982
Mattila Tuulevi	Mikkelin lääni	tanssitaide	01.06.1989	31.05.1994
Merisalo Marja	Satakunta	lastenkulttuuri	01.06.2009	31.05.2011
Merivalo Minna	Pohjanmaa	kulttuurituottaja	03.03.2008	31.10.2008
Mitrunen Reijo	Kuopion lääni	rakennustaide	15.02.1995	14.02.1997
Mykkänen Marja- Kaarina	Mikkelin lääni	näyttämötaide	15.03.1978	31.12.1983

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Myyryläinen Pekka	Etelä-Savo ent. Mikkelin lääni	näyttämötaide	16.10.1974	31.10.1977
Mäkelä Marja-Leena	Vaasan lääni / Pohjanmaa	kirjallisuus	01.01.1997	31.12.1999
			01.03.2005	31.12.2009
Mäkelä Matti*	Kymen lääni	kirjallisuus	01.05.1984	31.08.1985
Mäki Harri István	Pirkanmaa	kirjallisuus	01.08.1999	14.04.2000
Mäki-Iso Taina	Lappi	näyttämötaide	01.09.1988	31.08.1991
Mäkinen Marketta	Pirkanmaa	visuaalinen taide	01.01.2006	31.03.2008
Mäkiranta Kari	Häme	säveltaide	01.01.2000	31.12.2005
Männistö Noora	Turun ja Porin lääni	elokuvataide	01.10.1973	31.12.1976
		kirjallisuus	01.01.1984	30.04.1984
		elokuvataide	01.01.1988	31.07.1988
		elokuva ja lastenkulttuuri	01.05.1990	31.10.1990
	Satakunta	kirjallisuus	01.01.1998	14.04.2004
Mänty Riitta	Oulu	näyttämötaide	01.07.1989	31.08.1994
	Pohjois-Karjala	sirkus-, estradi- ja näyttämötaide	01.09.1994	31.08.1997
Mäntymaa Pekka	Oulu	säveltaide	15.06.1977	01.09.1978
Nikulainen Tuula	Turun ja Porin lääni	taidekäsityö	15.08.1993	30.06.1994
			01.03.1995	31.05.1995
			01.09.1995	30.11.1995
			01.01.1996	30.06.1996
Niskasaari Kari	Oulu	rakennustaide	01.01.1999	30.06.2002
Nordgren Pehr-Henrik*	Vaasan lääni	säveltaide	01.08.1973	31.12.1973
Nordström Lars G.	Uusimaa	kuvataide	01.03.1978	31.12.1978
Norkia Ritva	Häme	tanssitaide	01.02.2006	31.01.2008
Nummila Satu	Kaakkois-Suomi	kirjallisuus	01.10.2001	31.12.2001
Numminen Ari	Vaasan lääni	tanssitaide	23.08.1986	31.08.1988
Numminen Ari	Pohjois-Karjala	tanssitaide	01.08.1993	31.07.1997
Numminen Ava	Uusimaa	hoitolaitosten kulttuuritoiminta	20.01.2009	19.01.2012
Nuoreva Marjatta	Keski-Suomi	kuvataide	01.01.1982	31.12.1986
Nurminen Mikko	Turun ja Porin lääni	taidetieprojekti	01.01.1997	31.01.1997
Nuutinen Petri	Pirkanmaa	valokuvataide ja uudet mediat	01.12.2004	31.12.2005
Nyström Carita	Vaasan lääni	kirjallisuus	01.01.1991	31.12.1993
Nätti Osku	Mikkelin lääni / Etelä-Savo	näyttämötaide	01.02.1994	31.12.1998
Näätänen Päivä-Maria	Pohjois-Karjala	visuaalisten alojen tuottaja	01.05.1997	30.04.1999
Ojala Ossi	Mikkelin lääni	kirjallisuus	01.01.1988	31.12.1993
Olsson Christian	Vaasan lääni	elokuvataide	01.12.1973	31.12.1980
Orjatsalo Elina	Pirkanmaa	säveltaide	01.09.2009	31.08.2011
Paalanen Risto	Mikkelin lääni	säveltaide	16.01.1974	31.12.1977
Paavilainen Matti	Kymen lääni	kirjallisuus	01.01.1972	30.04.1984
Paavola Eliisa	Pohjanmaa	kuvataide	03.01.2005	31.12.2006
Paavola Jouko	Vaasan lääni	säveltaide	16.08.1974	31.12.1976

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Pajula Matti	Kuopion lääni	kirjallisuus	01.01.1983	31.01.1984
Palin Liisa	Vaasan lääni	tanssitaide	01.09.1989	31.08.1993
Paltto Kirsti	Lappi	saamelaistaide	01.01.1990	31.12.1993
Panu Jorma	Vaasan lääni	rakennustaide	01.04.1985	30.09.1987
Parkkinen Pauli	Kaakkois-Suomi	kuvataide	01.04.2001	30.06.2001
Parkko Tommi	Varsinais-Suomi	kirjallisuus	01.01.2001	31.12.2004
Pellikka Olli	Turun ja Porin lääni	kirjallisuus	01.01.1978	31.12.1981
Peltomaa Hannu	Kymen lääni	elokuva/valokuvataide	01.01.1974	31.12.1980
Peltonen Leila	Lappi	nukketeatteri	01.01.2001	31.12.2006
Peltoniemi Hannu	Vaasan lääni	sarjakuva	01.02.1991	31.01.1994
Pelvo Paavo	Mikkelin lääni	kuvataide	01.03.1978	31.12.1982
Penttilä Liisa	Lappi	näyttämötaide	01.02.1994	31.12.1996
Penttinen-Lampisuo Tuuli	Satakunta	tuottaja	01.05.2004	30.04.2009
Perola Kaarina	Kuopion lääni	näyttämötaide	01.08.1973	31.03.1975
Pietiläinen Petri	Kaakkois-Suomi	kirjallisuus	01.08.2004	31.07.2006
			01.08.2007	31.07.2008
Piirto Laura	Satakunta	säveltaide	01.01.2009	31.12.2011
Pirilä Marja	Oulu	valokuvataide	01.07.1988	31.12.1990
Pirilä-Martti Minna	Kaakkois-Suomi	näyttämötaide	01.11.2006	28.02.2009
Pirttijärvi-Länsman Ulla	Lappi	saamelaistaide	01.01.2004	31.12.2008
Poikolainen Jukka	Kymen lääni	näyttämötaide	01.01.1984	30.04.1984
Poikonen Kirsti	Kymen lääni	tanssitaide	01.07.1986	31.12.1986
Porsanger Sverre	Lappi	saamelaistaide	15.01.1999	31.07.2003
Puikkonen Emma	Varsinais-Suomi	näyttämötaide	03.01.2005	31.12.2007
Pullinen Petri	Pohjois-Karjala	näyttämötaiteen tuottaja	01.05.1998	31.07.2000
Putkinen Petteri	Lappi	mediakulttuuri, tuottaminen	01.06.2008	31.12.2011
Puurunen Hannu*	Kuopion lääni	rakennustaide	01.09.1984	31.08.1987
Pylvänäinen Eila	Mikkelin lääni	taideteollisuus	01.05.1984	30.04.1988
Raekallio Antti	Pohjois-Savo	esittävien alojen läänintaiteilija	01.01.2009	31.12.2011
Rahunen Kimmo	Satakunta	säveltaide	01.09.2006	31.08.2008
Rakkolainen Katja	Lappi	tuottaminen	15.01.2009	31.12.2011
Rane Irja	Keski-Suomi	kirjallisuus	01.08.2000	31.07.2005
Rantamäki Ilkka	Keski-Suomi	säveltaide	01.01.2002	31.12.2007
	Varsinais-Suomi	säveltaide	01.01.2010	31.12.2012
Rantanen Tarja	Pohjois-Karjala	taideteollisuus	01.01.1987	15.02.1993
Ranto Hanna	Lappi	taideteollisuus	04.03.1997	03.03.1999
Raskinen Minna	Kaakkois-Suomi	säveltaide	01.01.2010	31.12.2011
Raudaskoski Hannu	Lappi	populaarimusiikki	01.03.2009	31.12.2011
Raunio Elina	Vaasan lääni	näyttämötaide	01.01.1980	31.12.1982
Rehn-Sirén Paula	Uusimaa	näyttämötaide	01.02.2006	19.10.2006
Rein Carolus	Uusimaa	kirjallisuus	01.07.1976	31.12.1977
Remes Artti	Mikkelin lääni	lastenkulttuuri	01.04.1987	31.03.1991

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Renlund Carl Mikael	Kymen lääni	näyttämötaide	01.08.1983	31.12.1983
Renvall Erkki	Turun ja Porin lääni	elokuvataide	01.08.1993	31.01.1994
Renvall Yrjö	Häme	näyttämötaide	01.04.1984	30.04.1986
Repo Aapo	Etelä-Savo	lastenkulttuuri	01.01.2009	31.12.2011
Riekkola Juhani	Häme	valokuvataide	01.02.1974	31.12.1976
Riestola Anu	Lappi	visuaalinen taide	01.03.2006	28.02.2009
Riikonen Eeva	Pohjois-Karjala	lastenkulttuuri	03.05.2004	30.06.2005
Riikonen Heikki	Kuopion lääni	tanssitaide	01.08.1984	31.08.1987
Riikonen Liisa	Kymen lääni	puhetaide	01.05.1984	30.04.1991
Rinta-Pollari Markku	Keski-Suomi	säveltaide	01.08.1996	31.07.1999
Ripatti Aku-Kimmo	Oulu	kirjallisuus	01.05.1972	30.04.1975
Rissanen Jouni	Oulu	näyttämötaide	01.01.2006	31.12.2011
Roininen Markku	Turun ja Porin lääni	rakennustaide	01.01.1990	31.12.1993
Rossi Piritta	Oulu	lasten- ja nuorten kulttuuri	01.10.2004	30.09.2008
Ruippo Matti	Häme	säveltaide	01.08.1988	31.07.1992
Ruokonen Riikka	Kuopion lääni/ Pohjois-Savo	käsi- ja taideteollisuus	01.08.1996	31.12.2000
Ruotsalainen Jere	Pohjois-Savo	kuvataide	01.01.2002	31.12.2005
Ruotsalainen Markku	Pohjois-Savo	mediataide	01.01.2011	31.12.2012
Ruotsalainen Sep-pojuhani	Mikkelin lääni	näyttämötaide	15.09.1973	31.12.1977
Råttis Saija	Häme	kirjallisuus	01.06.1986	31.03.1991
Räisä Hannu	Pohjanmaa	tiedottaja	17.01.2002	31.07.2004
Räsänen Jaana	Häme	teatteri ja lasten-kulttuuri	01.07.2002	30.06.2009
Räty Hanna	Uusimaa	arkkitehtuuri	01.09.2004	31.12.2010
Saarinen Pasi	Etelä-Savo	kuvataide	01.08.2008	31.07.2009
Saastamoinen Anne	Keski-Suomi	näyttämötaide	01.05.2011	31.12.2014
Saikkonen Tarja	Pirkanmaa	esittävä taide	01.01.2006	31.12.2009
Sairanen Pekka	Uusimaa	näyttämötaide	01.06.1989	31.05.1994
Salminen Hellevi	Lappi	kirjallisuus	01.07.1984	31.08.1986
Sandström Susanne	Vaasan lääni	kirjallisuus	07.10.1974	31.12.1979
Sarasjoki Sirkka-Liisa	Vaasan lääni	kuvataide	01.01.1983	31.12.1983
Saviniemi Kari	Vaasan lääni	taideteollisuus	01.08.1994	31.07.1997
Savolainen Kaija	Kymen lääni	kirjallisuus	01.07.1989	30.06.1991
Savolainen Mikko*	Keski-Suomi	muotoilu	01.01.2008	31.12.2010
Schroderus Ulla	Pohjois-Karjala	valokuvataide	01.07.1974	31.12.1982
Semeri Piia	Oulu	kulttuurituottaja	01.01.2010	31.12.2010
Seppänen Minna	Satakunta	tanssitaide	03.07.2000	03.07.2002
	Turun ja Porin lääni	rakennustaide	03.03.1997	31.03.1997
	Turun ja Porin lääni	arkkitehtuuri	01.05.1997	31.12.1997
	Satakunta	arkkitehtuuri	01.01.1998	31.12.1998
Seppänen Tuija	Lappi	lastenkulttuuri	08.11.2004	07.11.2006
Sermilä Jarmo*	Turun ja Porin lääni	säveltaide	01.10.1988	15.08.1990

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Sievers Mikael	Kymen lääni	elokuvataide	01.06.1989	31.12.1991
Siippainen Otto	Kuopion lääni	rakennustaide	01.12.1987	31.08.1989
Silenti Ilona	Uusimaa	visuaaliset taiteet/ Terveystta kulttuurista projekti	20.12.1999	31.05.2004
Silfverberg Harry	Turun ja Porin lääni	näyttämötaide	01.03.1982	30.04.1984
Siltaoja Jarmo	Häme	säveltaide	01.01.1977	31.12.1982
Siltavuori Eeva*	Vaasan lääni	kuvataide	01.08.1989	31.07.1994
Sippola Vaula	Vaasan lääni/ Pohjanmaa	kuvataide	01.03.1999	30.06.1999
Sironen Kosti	Uusimaa	kirjallisuus	01.04.1984	31.03.1989
Sironen Maiju	Pohjanmaa	kansantanssi	01.03.2000	13.08.2000
Sjöblom Jouni	Kaakkois-Suomi	säveltaide	01.01.2003	31.12.2005
Soini Ulla	Vaasan lääni	taideteollisuus	01.12.1984	30.11.1988
	Keski-Suomi	taideteollisuus	01.01.1991	31.12.1993
Solin Pekka	Turun ja Porin lääni	kuvataide	01.05.1984	19.08.1987
Sorjonen Johanna	Pohjois-Savo	esittävien alojen läänintaitelijat	01.01.2004	31.12.2009
Suhonen Hanna	Pohjois-Karjala	tanssitaide	01.09.2005	28.02.2011
Sulasalmi Sari	Lappi	tuottaja, lastenkulttuuri	17.09.2003	30.09.2004
Sundström Matilda	Uusimaa	näyttämötaide	04.04.2005	31.12.2010
Sundvall Keijo	Mikkelin lääni	kuvataide	01.01.1983	31.12.1986
Suominen Perttu	Lappi	säveltaide	01.08.1984	14.08.1985
Suonpää Juha	Turun ja Porin lääni	valokuvataide	01.07.1993	31.12.1995
Susitaival Paula	Häme	muotoilu	01.01.2011	31.12.2012
Suvilehto Pirjo	Oulu	kirjallisuus	01.04.1998	31.12.1998
Söder Juha*	Lappi	säveltaide	01.01.2001	31.12.2005
	Lappi	pop- ja jazz-musiikki	01.01.1986	31.12.1993
Söderblom-Gurovitsch Ingrid	Uusimaa	näyttämötaide	15.01.1981	31.03.1989
Takalo Jukka	Oulu	elokuva- ja videotaide	01.01.1999	31.12.1999
Takalo-Eskola Ilkka Juhani*	Häme	kuvataide	01.08.1986	31.07.1991
Takanen Teemu	Etelä-Savo	säveltaide	01.01.2010	31.12.2011
Talvitie Tarja	Kuopion lääni	kuvataide	01.09.1997	31.12.1997
Tamminen Jyrki	Pohjois-Karjala	näyttämötaide	01.02.2008	31.01.2011
Tamminen Niila	Pohjois-Savo	Muotoilu-arkkitehtuuri	01.08.2006	31.12.2010
Tapojärvi (Peltokangas) Milsse	Pohjanmaa	kansantanssi	01.06.2001	31.05.2004
Taponen-Yoken Tarja	Keski-Suomi	tanssitaide	01.10.1985	30.09.1987
Tarna Juhani	Turun ja Porin lääni	kuvataide	01.10.1973	31.12.1976
Tegelman Meri	Kuopion lääni	tanssitaide	01.01.1992	31.12.1997
Teppo-Pärnä Viri	Varsinais-Suomi	rakennuskulttuuri	01.01.2001	31.12.2004
Tervajärvi Jarmo	Mikkelin lääni	näyttämötaide	01.05.1984	31.12.1987

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Teräsvuori Tarja*	Keski-Suomi	kuvataide	01.01.1988	31.12.1997
Teräväinen Helena	Pohjanmaa	arkkitehtuuri	01.01.2010	31.12.2011
Tiittanen Kirsi	Uusimaa	kuvataide	01.08.1996	31.07.1998
Tikka Teuvo	Pohjois-Karjala	säveltaide	01.01.1978	31.07.1979
Tirronen Esko	Kymen lääni	kuvataide	01.01.1973	31.12.1975
Toiviainen Jouko	Oulu	kuvataide	01.09.1975	31.12.1976
Toiviainen Kaisa	Lappi	kirjallisuus	01.01.2000	31.12.2000
Tuikkala Tomi	Oulu	elokuva- ja videotaide	01.01.1995	30.10.1998
Tukiainen Katja	Uusimaa	kuvataide/lasten- ja nuorten-kulttuuri	11.10.1999	10.10.2001
Tukiainen Mirja	Keski-Suomi	tanssitaide	01.07.1994	30.06.1999
Tulla Pentti	Lappi	kuvataide	01.06.1974	31.12.1983
Tummavuori Virpi	Mikkelin lääni	tanssitaide	01.06.1986	30.06.1989
Tuomainen Olli	Oulu	populaarimusiikki	01.01.1992	31.12.1998
Tuomas-Kettunen Veli	Keski-Suomi	näyttämötaide	01.01.1976	18.07.1976
Tuominen Harri	Kymen lääni	säveltaide	01.01.1976	28.02.1989
Tuominen Juhani*	Oulu	kuvataide	15.05.1977	31.12.1979
			01.01.1980	31.12.1982
Tuominen Taija	Häme	kirjallisuus	01.01.1998	31.12.2002
Turpeinen Isto	Uusimaa	tanssitaide	01.04.1989	31.05.1994
Turunen Jaana	Vaasan lääni	tanssitaide	01.12.1984	22.08.1986
Turunen Riitta	Pohjois-Karjala	visuaalisten alojen tuottaja	01.02.1996	31.12.2000
Tuukkanen Johanna	Pohjois-Savo	tanssitaide	01.01.1999	31.12.2003
Tuulari Jyrki	Vaasan lääni	kirjallisuus	01.09.1993	31.08.1996
Tyyri Jouko*	Kuopion lääni	kirjallisuus	01.08.1991	31.07.1993
Törmi Kirsi	Oulu	lasten- ja nuorten kulttuuri	01.09.2002	31.07.2004
Törmälä Jouko	Kymen lääni	säveltaide	01.08.1992	31.07.1995
Törnroth Ulf G	Turun ja Porin lääni	näyttämötaide	01.05.1984	30.09.1987
Uhlenius Jani*	Uusimaa	säveltaide	01.07.1977	29.02.1984
Uimonen (Saarinen) Laura	Vaasan lääni/Pohjanmaa	rakennustaide	01.09.1997	31.12.1998
Ulkuniemi Olli-Pekka	Keski-Suomi	näyttämötaide	01.01.1986	31.12.1990
Ulmanen Henri	Pohjois-Savo	muotoilu, tuottaja	01.01.2001	31.12.2005
	Etelä-Savo	muotoilu	01.01.2007	31.12.2009
Uski Veli-Markku	Vaasan lääni	rakennustaide	01.01.1988	30.09.1989
Vainikkala Marja-Riitta	Oulu	kirjallisuus	01.01.1992	12.01.1998
			01.01.2000	31.12.2001
Valkeapää Nils-Aslak*	Lappi	saamelaistaide	01.01.1978	31.12.1983
Valkola Jarmo	Häme	kuvataide	01.01.2003	31.05.2004
Valkonen Tarmo	Kuopion lääni	näyttämötaide	01.08.1985	31.07.1988

<i>Nimi</i>	<i>Taidetoimikunta</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Kauden aloitus</i>	<i>Kauden lopetus</i>
Vallius Merja	Kymen lääni	taideteollisuus	01.11.1985	31.12.1992
Vanhapelto Jarmo	Keski-Suomi	elokuvataide	01.01.1981	31.12.1990
Varis Tapani	Satakunta	säveltaide	01.01.1998	14.04.2000
Warsta Juhani	Oulu	kuvataide	01.01.1980	31.12.1982
Vatanen Maija	Kymen lääni	kansainväliset asiat, valokuva- ja mediataide	20.11.1995	24.07.1997
Vennamo Raisa*	Pohjois-Karjala	tanssitaide	01.04.1984	31.03.1986
Ventola Marjo-Riitta	Turun ja Porin lääni	näyttämötaide	15.08.1988	14.08.1993
Ventola Timo	Pohjois-Karjala	näyttämötaide	01.02.1980	31.12.1982
Vesalainen Eino	Uusimaa	kuvataide	01.10.1974	31.12.1983
Vesen Anna	Häme	taiteen tuotta- minen	01.03.2006	31.05.2009
			01.06.2011	31.07.2012
Westerlund Elin	Uusimaa	näyttämötaide	04.05.2009	25.02.2010
Wettenhovi Hannu- Pekka	Keski-Suomi	elokuvataide	01.01.1980	31.12.1980
Viitala Marketta*	Oulu	tanssitaide	01.03.1984	31.12.1989
Viitasaari Sami	Lappi	muotoilu	01.01.2007	31.12.2008
Vilenius Minna	Etelä-Savo	esittävä taide	01.01.2008	31.12.2009
Virtala Jukka*	Pirkanmaa	tanssitaide	01.09.2005	31.08.2009
Virtanen Jaakko	Mikkelin lääni	elokuvataide	01.01.1994	31.05.1997
Virtanen Pertti	Vaasan lääni	säveltaide	01.11.1984	31.10.1990
Voigt Carl	Vaasan lääni	maisema-arkki- tehtuuri	01.11.1994	31.08.1997
Wolska Maria	Uusimaa	tanssitaide	01.08.1974	31.12.1976
Wuethrich Elina	Kaakkois-Suomi	tanssitaide	01.03.2001	31.05.2001
			01.08.2001	31.08.2002
Vuolab Kerttu	Lappi	saamelaiskult- tuuri	04.01.1994	31.12.1998
Vuorenrinne Jo- hanna	Uusimaa	kuvallisten tai- teiden läänintai- teilija	04.04.2005	31.05.2008
Vuorinen Tuomas	Kuopion lääni	näyttämötaide	01.01.1983	31.12.1983
Väisänen Tuula	Lappi	sanataide, esittä- vät taiteet	01.03.2007	31.12.2011
Vänskä Osmo	Turun ja Porin lääni	säveltaide	01.09.1975	31.12.1976
Väntsi Timo	Varsinais-Suomi	näyttämötaide	02.01.2007	31.12.2009
Väänänen Seppo	Kuopion lääni	kuvataide	09.10.1976	31.12.1979
Yli-Maunula Pirjo	Oulu	tanssitaide	01.01.1990	31.12.1991
Ylä-Outinen Liisa	Kaakkois-Suomi	tanssitaide	01.08.1999	31.07.2001

Research Reports of the Arts Council of Finland
Publication no. 39
Arts Council of Finland
Helsinki 2012

Pekka Oesch

The Finnish system of regional artists 1972–2011

English summary

Background and data

Finland has 13 regional arts councils that function as national expert bodies in the arts. The councils carry out their statutory mission of promoting the arts through a variety of means, including the employment of regional artists. The councils are allowed to employ up to 49 regional artists at a time. The councils employ regional artists in various artistic fields based on their own judgment and needs. The artists perform duties related to the development and planning of arts promotion and their specialist expertise in different artistic fields. The Finnish title of regional artists, *läänintaiteilija* (literally, provincial artist), dates back to the period when Finnish regional administration was structured around 11 provinces, each with its own arts council. A provincial reorganisation in 1998 involved the renaming of arts councils and the establishment of two new regional arts councils. Provinces as regional structures were finally abolished in 2010.

The year 2012 marks the 40th anniversary of the establishment of the regional artist system in Finland. However, to date, the system has been little investigated. The Arts Council of Finland has conducted the only statistical survey, focusing on the number of person-years worked by regional artists as distributed by gender, artistic field and region across the decades up until 2004 (Jämsén 2004).

The present study charts the early stages of the system and its subsequent development from 1972 onwards as well as related financial issues using data from the 2000s. Regional artists have also been surveyed through a questionnaire about their work experiences and views of the system and its development. Similarly to the previous research, the current study examines the person-years of regional art-

ists as distributed by gender, artistic field and region across various periods up until the end of 2011.

Key historical data for this study were the annual plans and reports of regional artists since 1972. Also documents extracted from the budgets of regional arts councils from 1968 to 1982 as well as documents of the Central Arts Council from 1968 onwards were consulted. The professional experiences and views of regional artists were collected through a questionnaire directed to former and present regional artists. Between 1972 and 2011, a total of 385 persons have been working as regional artists at the time of the survey. The overall survey response rate was 56%, with almost identical numbers of men and women responding. The responses corresponded closely to those of the survey population (Table 1).

Table 1. Survey population, loss and response rates by gender

	Men	Wo- men	To- tal	Men	Wo- men	Total	Men	Women	Total
	n	n	n	Loss rate %	Loss rate %	Loss rate %	Res- ponse rate %	Res- ponse rate %	Res- ponse rate %
Former regional artists	140	144	284	44.3	47.9	46.1	55.7	52.1	53.9
Current regional artists (2011)	12	23	35	25.0	30.4	28.6	75.0	69.6	71.4
Total	152	167	319	42.8	45.5	44.2	57.2	54.5	55.8

History

The rationale for establishing the system of regional artists stemmed from the ideas of the 1960s and 1970s concerning the democratisation and accessibility of culture and the arts as well as the employment of artists. The system was initially seen as a means of supplementing the system of public grants for artists with a regional system as well as reducing the predominance of Helsinki in the allocation of financial resources. The objective was to appoint qualified staff trained in the arts to positions related to supervising, organising and generating new ideas within the regional arts administration. The establishment of the system was probably also motivated by regional policy as well

as to some extent by various educational ideas of steering the public towards “real” art. An experimental period of the system soon demonstrated a need for the services provided by regional artists as supervisors, trainers, generators of ideas, organisers and implementers regardless of their artistic field, although, at the outset, arts councils, regional artists and their intended audience did not always share the same expectations and aspirations.

The emergence of the system also reflects the period’s belief in continuous economic growth and welfare, which translated in arts policy into a sense of optimism about the future and the related rapid increase in resources for arts administration. In Finland, arts administration was reorganised through the establishment of the Arts Council of Finland and 7 (later 9) national arts councils under the 1968 Promotion of the Arts Act. What is more, regional arts councils were established in Finnish provinces to support regional arts activities. The regional councils’ resources increased considerably in the early 1970s, even more than the appropriations of the national arts councils for arts promotion. However, at the time of its establishment in late 1971 and early 1972, the regional artist system was seen as only a starting point for consolidating the activities of regional theatres and orchestras, employing more staff in arts administration and, most importantly, introducing a pay scheme (“artist salary”) for artists, a project that never got off the ground.

There have been three periods in the system of regional artists. First, from 1972 to end of 1983, there was the experimental period of the system. From 1 January 1984, the Ministry of Education established positions for guiding regional artists. Until 1984, regional artists had their own period of creative work, but with this reform it was abolished. Because of the reorganisation of Finnish administrative districts in 1997, two new Regional Arts Councils were founded. Ever since 1 January 1998, the title of “guiding regional artists” changed back to “regional artists”.

The first regional artists began working in early 1972, and the experiment soon expanded to encompass other provinces. As early as 1974, the arts councils of all 11 Finnish provinces employed one or two regional artists in their respective regions. The early 1970s were a busy time for planning cultural activities and arts administration. Several committee reports and plans were prepared, and political groups began to take a keen interest in arts and cultural policy. The first minister of culture was appointed in 1970.

Although formally employed by regional arts councils, regional artists were also municipal employees. until the end of 1983. The system was financed, using a self-funding model in which the government usually paid for 50–70% of the regional artist’s salary, while the host municipality contributed towards the rest.

As the duties of regional artists were loosely defined, the appointed artists had to develop their own job descriptions. In 1974 the Ministry of Education issued guidelines for engagement of regional artists on the basis of not only artistic qualifications, but also pedagogical and organisational skills as well as knowledge of the arts sector of the region. The actual content of the work was described only by stating that it included guiding activities, in addition to which the artists were entitled to concentrate solely on their creative work during a few months' period. Employment contracts were often used to define the artists' duties in more detail.

The experimental period was first extended until the end of 1978 and then annually until the system was finally established for good in 1984. Municipalities were exempted from contributing to the costs of the system. Moreover, regional artists lost the right to concentrate on their artistic work during a few months' period. In addition, regional arts councils were granted the right to employ at most three regional artists, one more than before. The duration of the appointment was defined more broadly as two to five years, and the title of regional artist was changed to "guiding regional artist". However, the only appointment criterion was a professional artistic qualification.

The system of regional artists was gradually institutionalised over the 1980s. Although both regional administration and arts administration were reorganised in various ways, none of the changes had direct consequences on the status and activities of guiding regional artists.

Since 1968, regional arts councils had operated within their regions independently, but under the auspices of the Ministry of Education. In 1988 the staff and offices of the councils were relocated to provincial state offices within the Ministry of the Interior and, in the following year, the accounting and payment transactions of the councils were also transferred to the fiscal department in provincial government. Consequently, the councils as the artists' employers represented government arts administration under the auspices of the Ministry of Education, the artists' immediate superior, the secretary general of each council, belonged to the staff of the provincial state office within the Ministry of the Interior.

At the beginning of the 1990s, the Finnish economy was sliding into a deep recession, which turned out to be the worst economic downturn of the post-war era. To balance the central government finances, funding for the arts and culture was considerably cut. The expenditure cuts also affected the appropriations for regional arts promotion, which were derived from lottery proceeds and included the salaries of regional artists. The need to reduce salary costs in the public sector led to the abolishment of two positions from the maximum number of regional artists in the budgets for 1992–1993.

Similarly to the previous decade, both regional administration and arts administration were reviewed in the 1990s in various assessments and reports. However, regional arts councils usually fell outside the scope of national and regional policy planning and development, and their activities remained largely the same in administrative terms. The connection to regional policy was evident only in the administrative link with provincial administration. Proposals were put forward on several occasions to retransfer the staff of regional arts councils to the administrative sector of the Ministry of Education and to simplify arts administration. Initial preparations began in the early 1990s, but it was not until 2008 that a legislative amendment was passed, resulting in the relocation of regional councils from provincial state offices to the Arts Council of Finland.

In 1994 the Ministry of Education adopted a system of management by results. The funding of regional arts councils and the guiding regional artists employed by arts councils were also included within the scope of this new system. The objective of performance guidance was to assess operational performance, most specifically productivity, cost-effectiveness and impact. To be effectively implemented, the system of performance guidance would have required that appropriations and staff fall under the scope of the same managing authorities, but at the time the Ministry of Education had no administrative decision-making power over the human resources of regional arts councils. Thus, the system of management by results could not be adapted in the regional according to objectives but ostensibly. Furthermore, the councils felt that the system of performance guidance failed to contribute anything new to their operations and that they could have continued to function largely as before even without the new administrative system. Moreover, the administrative disjointness of the arts councils hindered consistent development.

Several key strategy programmes on cultural policy highlighted the importance of clarifying the administrative status of regional arts councils. The programmes also encouraged paying more and better attention to the development of content issues. The system of regional artists was not touched in these programmes but by mentions of their being a major resource for regional arts councils in promoting the arts.

The overhaul of regional administration in 1997 also affected regional arts administration. At the same time, the Promotion of the Arts Act and the related Decree were amended. The purpose was to develop the regional system of arts promotion within the new five-province regional organisation. The mandates of regional arts councils were to be based on the mandates of one or more provincial federations within the new provinces. The previous 11 regional arts councils were supplemented by establishing councils for the Pirkanmaa and Satakunta

regions. The Finnish name of the councils was also changed (from provincial to regional) and the title of regional artists was renamed from guiding regional artists back to regional artists. At the beginning of 1998, a total of 13 regional arts councils became operational.

The Arts Council of Finland set up an ad hoc committee in 1997 to explore current circumstances, prepare a proposal for developing the system and review the guidelines for the establishment of regional artist positions and the terms of their employment. The committee proposed e.g., that decision-making should be situated as close as possible to actual operations. Artists' interest in the system should be supported by raising the salaries of regional artists, allocating sufficient resources and project appropriations for the operations and reinstating the period in which the artists could focus on their creative work. However, each council would be allowed to decide on the creative work period before the beginning of employment and in conjunction with annual performance negotiations.

In the mid-1990s, regional arts councils had also begun hiring regional artists under the title of producer to organise and implement various projects. Thus, the system originally intended to develop and secure the livelihood and regional work opportunities of artists also came to include persons educated more generally in the cultural sector. The producer/regional artists were not necessarily expected to hold a professional artistic qualification. As a case in point, the above mentioned ad hoc committee published a memorandum in which regional artists were defined as "specialists in their field", whereas previously they had been referred to "specialists in their artistic field".

For their part, regional artists continued to emphasise the artistic nature of their position. For example, a statement prepared at the 2007 seminar for regional artists declared that "regional artists must represent the highest level of qualification in their artistic field." In 2009 the Arts Council of Finland also re-raised the issue of taking an artist-focused approach to hiring regional artists. According to the Council, the intellectual climate and expertise contributed by artists as well as their competence in promoting the arts must be supported despite the changed job description. Regional artists were also deemed important in strengthening the role of regional arts councils in regional development, as the artists implement many of the councils' pilot projects and engage in practical collaboration with various organisations, individual artists and the representatives of municipal cultural services.

To harmonise the terms of employment of regional artists and clarify related contractual practices, general recommendations were issued in early 2011 concerning working hours, job supervision, annual leave, occupational health services, labour protection, the termination of employment as well as project funding, travel and other issues. Regional arts councils can still define the job description of

regional artists as necessary. Generally, regional artists perform duties related to the development and planning of arts promotion as well as the provision of specialist expertise in their artistic field(s). The recommendations state that regional artists must have applicable training in the arts and cultural sector as well as work experience. Regional arts councils determine the artists' salary, but it should be at least EUR 2,600 per month.

The Ministry of Education and Culture (as it has been known since 2010) commissioned a report in 2010 on municipal policies and actions concerning cultural services. According to the report, the only issue that needs addressing in the regional artist system is the continuity of the projects. The system was otherwise considered as highly effective and only needs further strengthening.

In February 2012, the Ministry of Education and Culture published a draft act on the transformation of the Arts Council of Finland into the Arts Promotion Centre which would operate as a government agency steered by the Ministry. Regional arts councils would become regional units more closely steered by the Arts Promotion Centre. The national and regional artistic and cultural development duties proposed for the agency would be performed by arts coordinators, which would require specifying the current job description of regional artists. However, the final legislative proposal took into account the feedback received during a round of consultations on the draft act. The title of regional artist will continue to be used, and the artists' basic duties or job description will not change. Likewise, the number and duties of regional arts councils will remain the same. The Act on the Arts Promotion Centre is expected to enter into force at the beginning of 2013.

Costs of the system of regional artists

Key requirements for achieving the objectives set for arts promotion include sufficient financial and human resources. The salary and other costs of regional artists have been covered with the annual appropriation provided to regional arts councils for promoting the arts. The appropriation is also used to pay for the arts councils' other grants, subsidies and awards, while the councils' operational and administrative expenses have been covered with budgetary appropriations. In addition, the councils have implemented EU-funded projects in the 2000s and 2010s.

After the experimental period of the regional artist system was launched in the 1970s, the appropriation for arts promotion increased rapidly. During the first year (1972), three regional artists worked in three provinces, whereas by the mid-70s, a total of 32 regional artists

worked in 11 provinces. The increase in appropriations was not, however, entirely due to the increased costs of the regional artist system, for the appropriation allocated to regional arts promotion was also used to cover the costs of grants, subsidies and awards provided by regional arts councils.

The nominal growth of the appropriation continued to accelerate substantially after the 1970s (e.g., as a result of the establishment of new regional artist positions), but its real value in 2000 almost equalled the one in 1975. In conjunction with the provincial reorganisation in 1998, new arts councils were established in the Pirkanmaa and Satakunta regions, but the increase in the number of councils did not translate to a similar increase in the amount of the appropriation. The share of funding received by the regional arts councils remained fairly insignificant, as funding within the system of arts councils was mainly channelled to the Arts Council of Finland and the national arts councils. The regional arts councils' share of the lottery revenue also decreased proportionately over the decades.

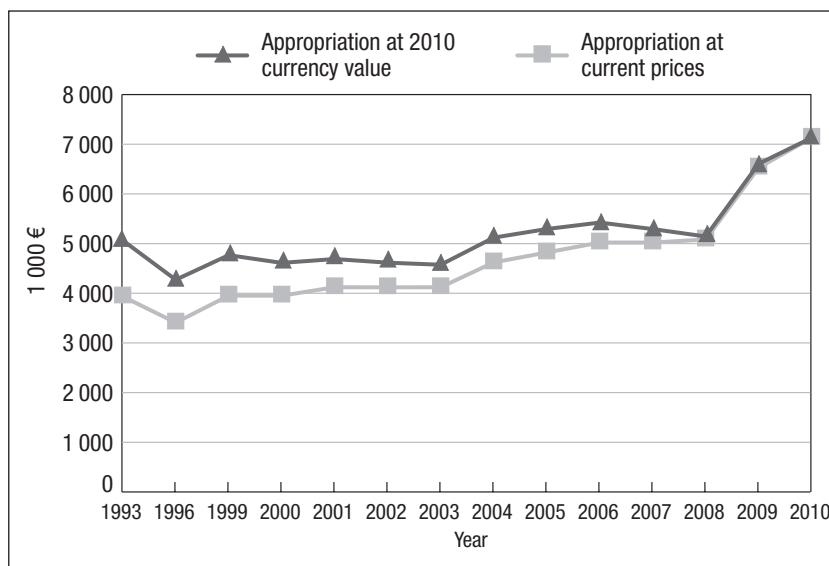
The appropriation for regional arts promotion remained at a fairly steady level for several years at the turn of the millennium. After 2003, the appropriation has somewhat increased each year, but from 2006 to 2008, it remained the same, leading to a six per cent cut in its real value. In 2008 regional arts councils were transferred to the auspices of the Arts Council of Finland, after which the appropriation has increased significantly. At the end of the decade, its real value was close to 60% higher than in 2003. However, the establishment of two new regional arts councils in conjunction with the 1998 provincial reorganisation would have required a considerably higher increase in the amount of the appropriation. Consequently, the higher number of councils led to a decrease in the real value of the average appropriation for arts promotion. (Figure 1)

At the beginning of the experimental period of the regional artist system in 1972, regional artists received a monthly grant of some FIM 1,000, partly paid by the host municipality. The Finnish Central Tax Board decided on 16 March 1972 that this grant constituted taxable wage income. The Ministry of Education then proposed raising the amount to FIM 1,511. In 1983 the pay grade of regional artists was about FIM 4,870/ EUR 819). Their salaries were not revised again until 1990.

Regional arts councils were concerned about salaries lagging behind and the period of creative work being abolished. The councils felt that this reduced interest in regional artist positions, particularly in artistic fields in which professionals earned considerably higher salaries in both the private and public sectors (e.g., architecture). Applicants increasingly came from art education backgrounds and, as a result, the activities of regional artists focused less on the promotion

of professional arts and more on the training and supervision of amateur artists.

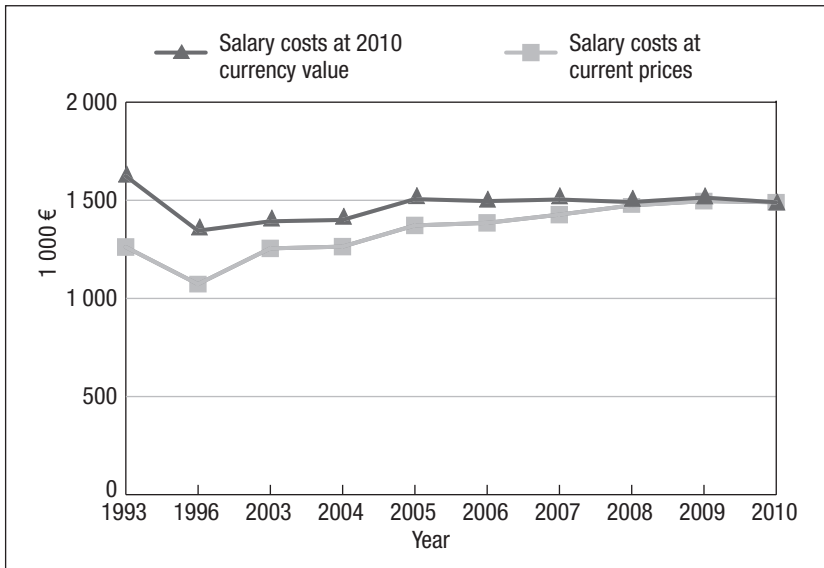
Figure 1. The appropriation for regional arts promotion in 1993, 1996 and 1999–2010 (2010=100)

The artists' pay grade remained the same until 2003 despite proposals from regional artists, regional arts councils and the Arts Council of Finland. In 2003 the central government replaced pay grades with a salary system based on job demands and personal performance. However, as the new system was found ill-suited to the fixed-term employment of regional artists, their basic salary became supplemented with three seniority allowances. Regional arts councils could also more freely determine the salaries of regional artists based on the funds available for arts promotion.

With the introduction of the new salary system, the monthly salary increased to about EUR 2,100. This was a major pay rise, for the basic wage had been EUR 1,604. Meanwhile the basic wage for regional artists had remained almost the same. At the beginning of the millennium, salary costs accounted for about one-third of the appropriation for regional arts promotion, while the share in 2010 was only 25%. At the time, the salaries of regional artists totalled some EUR 1.5 million. Five years earlier, the total sum was the same in real value. While the real growth of salary costs from 2003 to 2010 was about seven per cent, the costs remained steady over the last three years of that period (Figure 2).

Figure 2. Salary costs of regional artists in 1993, 1996 and 2003–2010

When deciding on the amount of the appropriation for regional arts promotion, the annual increase in cost levels has not been automatically taken into account, but rather the arts councils have had to finance the increases through savings in other areas, such as grants, subsidies and project costs. Several proposals for raising the basic wage have been put forward over the decades, both by regional artists and by working groups considering the development of the system.

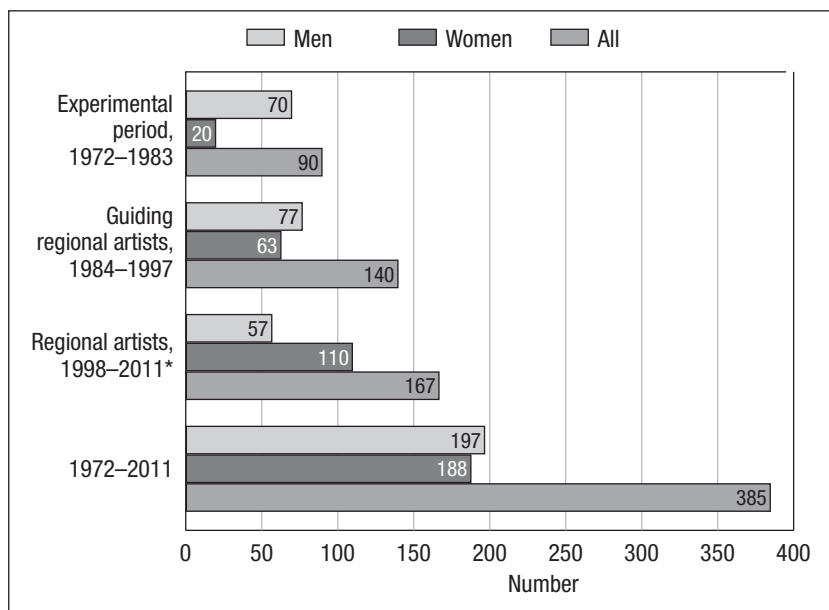
Regional artists have advocated the separation of salary costs from the arts promotion appropriation as well as the adoption of the recommendation on a minimum wage for specialist positions in the arts and cultural sectors. This would mean that everyone receives the same basic wage, and the overall salary would be based on the job demands. After a recommendation on employment policies concerning regional artists was issued in 2011, regional arts councils began paying the artists the proposed EUR 2,600 monthly wage.

Statistics on regional artists

By the end of 2011, a total of 385 persons had worked as regional artists. Similarly to the arts in general, the system of regional artists has become increasingly female-dominated. During the experimental period of the system (1972–1983), most of the artists were men, but by the period of guiding regional artists (1984–1997), almost half were women. Since then, the ratio of women has increased, and only one-third of the artists during the period 1998–2011 were men. Overall,

women and men had worked as regional artists in almost equal numbers by the end of 2011 (Figure 3).

Figure 3. Number of regional artists by gender from 1972 to 2011

The age distribution of regional artists has been broad, and their mean age has risen. During the experimental period, the average age of male artists was 36 years, and of women, 37 years. Since 1997, the men's average age has risen to 39 years and the women's one year higher. The youngest regional artist was 22 years of age when appointed, while the eldest was 64. Usually, regional artists have taken up their position at approximately 30 years of age.

Until 1983, the maximum duration of the regional artists' term of office was three years. Since then, employment contracts have been concluded for two to five years at a time. If necessary, appointments have been extended for a further term, either in full or as decided by the council. A little more than one-half (53%), of regional artists have stayed in their position for more than three years. The average term of office has been 3.3 years (three and a half years for men and three years for women).

The gender distribution per person-years worked by regional artists has levelled out, especially after 1998. Of the total person-years between 1972 and 2011, men accounted for 55%. Of the artistic fields, the highest number of person-years during that period was recorded in theatre, literature, fine art and music.

When examined by artistic field, most regional artists taking up their positions between 1972 and 2011 worked for one to five years, with the exception of regional artists in cinema, of whom almost one-third worked for less than one year. Regional artists in architecture, dance and the combined term of visual arts¹ as well as producers worked more often for one to three years than those in the other artistic fields. Regional artists particularly in literature, theatre and music, but also in photography worked for at least five years.

Similarly, the term of office of most regional artists between 1972 and 2011 was from one to five years. Terms shorter than one year were clearly more common in the arts councils of Varsinais-Suomi and Kaakkois-Suomi than elsewhere. Close to one-third of the regional artists employed by the arts councils of the Häme region and Keski-Suomi worked for at least five years, as did two-thirds of the artists in the Uusimaa region. Moreover, the number of terms exceeding ten years was exceptionally high in the Keski-Suomi arts council.

The person-years worked by male regional artists were mostly in such traditional artistic fields as fine art, music and literature. Men also accounted for most of the person-years in cinema, photography and architecture. Women were particularly well represented among producer/regional artists and regional artists in the visual arts, two fields that became more common from the 1990s onwards. Other female-dominated fields were dance, theatre and crafts and design as well as the 'Other' category, which included new, often multidisciplinary artistic fields (Figure 4).

The experimental period of the regional artist system (1972–1983) was dominated by regional artists in fine art, theatre and music. During the period of guiding regional artists (1984–1997), the share of fine art and music decreased, while the share of dance and crafts and design increased. Regional artist positions were also established in architecture and, from the mid-1990s onwards, in various production-related roles. From 1998 onwards, the focus has been on production-related positions as well as the 'other' category, which includes new artistic fields and activities. In addition, the new title of regional artist in the combined visual arts has been created. Almost two-fifths of the regional artists who took up positions between 1998 and 2011 belonged to one of the following categories: the visual arts, producers and the 'Other' category. Meanwhile, the share of regional artists in photography and cinema decreased (Table 2).

1 Including e.g., fine arts, performances, photography.

Figure 4. Regional artist years by gender and artistic field from 1972 to 2011

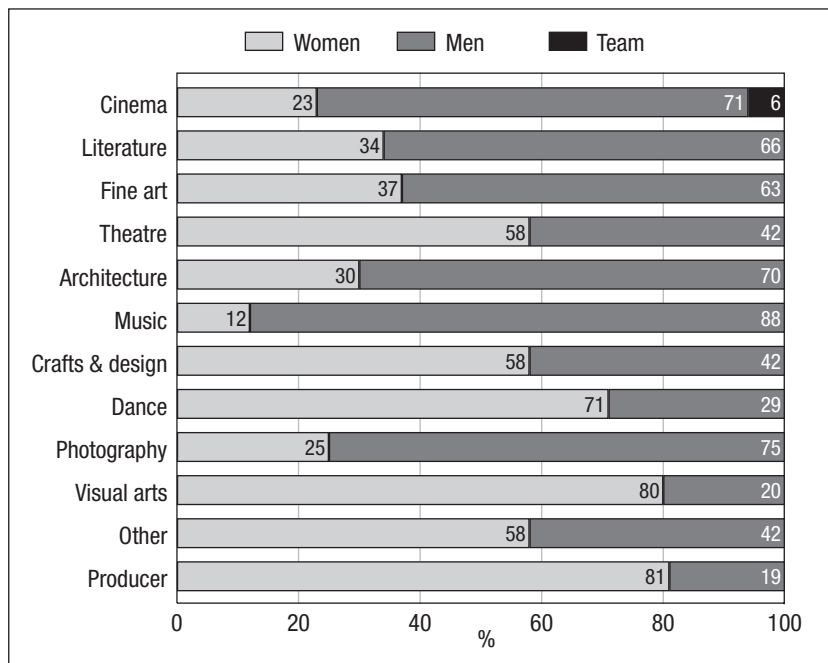

Table 2. Distribution (%) of regional artist positions by artistic field 1972 to 2011

Period	N	Cinema	Literature	Fine art	Theatre	Architecture	Music	Crafts & design	Dance	Photography	Visual arts	Other*	Producer	Total %
1972–1983	93	8.6	12.9	25.8	19.4	–	16.1	4.3	2.2	8.6	–	2.2	–	100.0
1984–1997	155	9.7	13.5	7.1	10.3	9.0	7.7	12.3	14.2	4.5	–	9.0	2.6	100.0
1998–2011	177	2.8	9.1	9.1	10.8	5.1	10.8	5.7	8.5	1.7	9.7	15.3	11.9	100.0
Yht. %	425	6.6	11.6	12.0	12.5	5.4	10.8	7.8	9.2	4.2	4.0	10.1	5.9	100.0

*) Includes the following fields and job titles: children's culture, environmental art, art of recitation, comics, international affairs, information officer/project secretary, cultural activities in hospitals and similar settings, circus, conservati-
on, information officer, Sami art, performance and multiculturalism.

The artistic fields of fine art, music and theatre as well as literature accounted for the largest share of person-years. Men dominated all these fields, with the exception of theatre. In addition, a higher number of regional artists in literature, theatre and music than in other fields worked for at least five years.

All regional arts councils have been provided the opportunity to establish the same number of regional artist positions: three positions from 1972 to 1983 and four positions from 1984 onwards. As most have also used this opportunity, the person-years are distributed equally among the regions. The number of regional artists taking up positions since 1997 has increased, for example, as a result of the establishment of arts councils in Pirkanmaa and Satakunta. During the same period, the number of person-years worked by regional artists has decreased, and average terms of office have become shorter. Similar changes have been recorded in all regional arts councils. The average terms of office have not become longer within the mandate of any arts council. The increase in the number of regional artists employed has not, however, translated into a similar increase in the number of person-years worked. The length of the term of office seems to have been more significant in this respect.

The data for regional arts councils show some differences in the allocation of person-years to various artistic fields. Many arts councils have also had specific focus areas: for example, Sami art has played an important role in Lappi, photography and dance in the Pohjois-Savo arts council, and cinema in the Keski-Suomi arts council.

Regional artists' perspective – survey results

Respondents had various reasons for applying for the position of regional artist – most had wanted to promote arts in general or their own field in particular. An almost equal number of artists had been motivated by the new challenges and interesting duties of the position. The third most common reason was the respondent's personal financial situation and the opportunity to concentrate on one's own artistic work on a monthly salary. Almost a fifth of the respondents had no intention of applying for the position until they were asked or encouraged to apply, and some had even been invited to the position. Most often, the request had come from an arts council. The opportunity to realise one's own ideas and advance one's own artistic career was almost as often the motivation for applying as was the opportunity to undergo a personal change in life or return to work in one's home region. Other individual motives included experience in teaching, activities in art organisations and knowledge of the arts sector.

Table 3. Motivations for applying for the position of regional artist (n=177)

Motivation	%
Promotion of the arts/own field of art	45
New challenges/interesting and challenging job	42
Personal financial situation/opportunity to concentrate on one's own artistic work on a monthly salary	28
Was requested to apply	18
Opportunity to realise own ideas	17
Advancement of own artistic career/work	16
Need for a personal change in life/opportunity to return to one's home region	15
Prestige attached to the job and title	6
Other individual reasons*	11

*) Such as experience of teaching, activities in art organisations, thorough familiarity with the arts sector, the position felt right and worth trying. The sum does not add up to 100% due to overlapping cases.

Expectations about the duties involved in the position of regional artist turned out to be even more manifold than the motivations for applying for the position. The most common expectations among respondents had to do with the opportunity to promote one's own artistic field and arts in general and to increase cooperation between various players in the field, and finally, to establish new contacts. Moreover, the respondents had expectations concerning the implementation of their own projects as well as the diverse challenges of the job, which, in addition to the responsibilities involved, would offer the freedom to carry out long-term projects independently.

The clear majority of the respondents, 88% (176 respondents in all) and almost all of the regional artists holding a position in 2011, said that the job had met their expectations. The arts council was considered to be a good employer and cooperation partner. Collaboration with the secretary general and other arts council officers was smooth and founded on a broad insight into the promotion of the arts. The activities were well managed in all respects and the atmosphere was open to ideas. The artists found the work interesting and collaboration with various partners interesting. During their terms, the artists had been allowed to work freely according to their own schedules, implement projects of personal importance and also engage in their own art. Almost all former and present regional artists, a total of 93%, reported that their projects had been carried out as planned.

Promoting the arts in practice, in other words, implementing projects and seeing the results of one's work, was the most reward-

ing aspect in the work of a regional artist, without forgetting various forms of cooperation with the arts council and all other players in the arts and culture sector. Besides receiving feedback and appreciation for one's work, new work-related contacts and the opportunity to work independently were deemed important. The rewarding aspects of the work reported in individual survey responses included a pleasant working community, monthly salary as well as working with children and adolescents.

Over a tenth of the respondents had experiences to the contrary. In practice, the work of a regional artist may turn out to be everyday toil with financial details and work-related problems. The most frequent practical problems hampering the work of a regional artist involved the scarcity or total lack of funding for the implementation of projects and plans, and also, the actions – or lack of action – by the arts council or its secretary general. Bureaucracy and inflexibility, obscure job description and management relationships as well as insufficient supervision were mentioned almost as often in the responses. Many wished for more precision in the definition of duties or objectives, and generally more efficient supervision.

The work of a regional artist involves supervising, training and teaching various partners and audiences related to the artist's own field of art. This kind of activity was most frequently mentioned by the respondents. Organising, implementing and coordinating projects was another distinct work form for regional artists. The promotion of the arts done by regional artists also includes a variety of lobbying activities among the decision-makers in the cultural and artistic life of the region. This lobbying meant appearances in the media, participation in seminars and sitting in meetings. Moreover, regional artists increasingly cooperate with the various forces of their region, including the business sector. Almost as commonly, regional artists offer expert and consulting services to both amateur and professional artists.

During the experimental period of the regional artist system between 1972 and 1983, the position included a period of some months for the artist's personal art projects. With the formal establishment of the regional artist system, however, this period reserved for personal creative work was abolished. Nevertheless, most respondents (76%) were of the opinion that their term as regional artist also supported and promoted their own artistic work, even if they had no opportunity to engage in it while they held the position. The position offered new inspiration, ideas and perspectives for their own artistic work and triggered a new creative period during or after their term as regional artist.

The work of regional artist involves contacts and cooperation with various partners in the field of the arts and culture in both the private and public sectors. The position has offered opportunities to gain ex-

perience of teaching and supervision, grants and arts administration in general, and in some cases, the business world, which has proved useful for an artist's career and employment after the term as regional artist. With this experience and new contacts, artists have found new models of operation and some even a new profession.

Table 4. Most common forms of activities of regional artists (n=172)

<i>Form of activity</i>	<i>%</i>
Consulting/training/teaching/lectures	56
Implementation/coordination/organisation	30
Various forms of lobbying	19
Cooperation with various parties	19
Provision of expertise/consulting	18
Planning/generation of ideas	16
Producer/production	8
Own/art council's projects	8
Personal artistic/creative work	3
Other activities	5

The sum does not add up to 100% due to overlapping cases.

The respondents had found their most important cooperation partners not only from among the culture and art associations of their region, but also from among the municipal departments of culture and education and related institutes in their region. Natural cooperation partners included the regional artist's own arts council and its other regional artists, and when necessary, the arts councils and regional artists from other regions. Cooperation across regional borders has grown especially in connection with larger projects, and artists have engaged in diverse and visible collaboration with libraries, schools and other educational institutes in particular. Other cooperation partners mentioned included the media, event organisers and so on.

The regional artists had engaged in some business cooperation, especially in connection with services, materials or facilities that the companies provided either at a low cost or for free for the implementation of projects. In return, the companies received publicity and visibility as well as involvement in customer and staff events. So far, direct financial support has been unusual, but apparently is gaining ground. Cooperation with businesses is most clearly evident in the job descriptions of producer/regional artists, whose numbers grew in the 1990s. Otherwise, opportunities for joint ventures with the busi-

ness sector have depended on the artistic field and job description of individual regional artists.

Regional artists were also requested to put forward suggestions for the development of the system. The respondents felt that cooperation should be increased between regional artists, regional arts councils, national arts councils and international partners. They also stressed the importance of clarifying the job description and general guidelines for regional artists, which would mean specific definitions for the artists' own artistic work and for producers' duties, transparency in budgets and responsibilities, and, in general, consistent policies for all regional arts councils.

Table 5. Suggestions by regional artists for the development of the system (n=148)

<i>Area of development</i>	<i>%</i>
Increased cooperation between arts councils/regional artists/international partners	32
Clarification of job description/guidelines	26
Improvement of working conditions	23
Period of artistic work	16
Positions for artists only	14
Clarification of the roles of the arts council and its secretary general	11
The length and continuity of the term of office	11
Increased dissemination of information about regional artists and the system	8

The sum does not add up to 100% due to overlapping cases.

Regional artists also saw room for improvement in their working conditions. Orientation and job supervision must be improved, and there is great need for separate staff who would focus on the acquisition of external funding, marketing and communication so that the artists could concentrate on the duties of their position. In addition, they considered that the term of employment should last at least three years. According to them, during a shorter appointment there is not enough time to complete projects and other activities. Employment contracts for only one year at a time complicate the planning and implementation of activities and are demotivating. A number of regional artists would also like to see the period of their own artistic work reinstated in some form. They suggested that 20–30% of the total working hours be reserved for personal artistic work. Regional artists also

raised issues such as concern over the loss of artistic identity and the employment of non-artists in the position of regional artist.

Since the early days of the system, regional artists have been able to freely define the content and methods of their work. Securing this advantage and the continuity of activities despite shorter terms of employment has often received little attention. In the last ten years, activities have become increasingly project-focused. Short-term employment contracts and projects can, however, be seen as strengths in the system of regional artists as they have enabled the introduction of new models of operation when necessary and increased flexibility in the services provided by regional artists. The general recommendations for the terms of employment of regional artists urge at least three years to secure optimal results and long-term impact. There is firm belief that this would guarantee the continuity of activities and increase the attractiveness of the position.

Conclusions

The system of regional artists has largely achieved the objectives set at the beginning of the 1970s. The flexible nature of the system has enabled effective performance although insufficient financial resources have also prevented full use of the potential offered by regional artists. In spite of various problems related to the artists' work and working conditions, the arts councils have succeeded in recruiting motivated and committed professionals as regional artists.

The system has functioned as a fairly low-cost instrument within government arts administration for employing artists and making the expertise of artists available to Finnish regions. Compared to the total number of artists, the annual fixed-term employment of 33–49 regional artists has had little direct impact on the overall employment of artists. However, the positions and their holders have had a considerable impact on new artistic fields as well as fields with few artists, both for practising art and for raising the profile of the fields. Dance is a good example: the activities of regional artists in dance have increased amateur participation and expanded the audience for dance, thereby strengthening the status of dance.

The action plans and reports submitted by regional artists demonstrate how activities have developed and plans have been implemented despite limited financial resources as well as administrative and personal problems. The artists' reports contain numerous descriptions of regional arts and cultural activities which the artists initiated, but which then became permanent and assumed an important regional – and in some cases national – role.

The artists have been capable of adapting to changes and coping with such features as long and irregular working hours with almost no financial compensation, inadequate working conditions, small appropriations, little leisure time and increased office work. Problems and conflicts have also occurred with employers (i.e., the arts councils) and immediate superiors (i.e., council's secretary general).

The survey on regional artists indicates that they have generally had similar professional experiences and hold similar views regardless of when they held their position. The heavy workload, scarce and uncertain funding, small salary and often inconvenient working hours have not changed. Despite the small appropriations, several locally and regionally significant projects have been implemented, demonstrating that even small financial contributions are sufficient to enhance access to and availability of the arts and culture. Most regional artists look back on their term of office as a successful, productive experience which reinforced their artistic identity. For many, the appointment created new opportunities as artists or in other professions related to the arts and culture.

Over the decades, the system of regional artists has been adapted and, where necessary, revamped. The system of regional artists has proved its usefulness, flexibility, efficiency and inexpensiveness.

The demand for guidance and other services provided by regional artists has not declined in any artistic field, including such traditional fields as literature, fine art, theatre and music, in which regional artists have the longest history. The first steps towards international activities were taken at the end of the 1980s when Finnish regional artists visited Sweden to introduce the system there and to develop activities among the Sweden Finns. In last decade, international activities have included various collaborative projects in which both regional artists in various fields and producer/regional artists have worked in Finland's neighbouring areas and beyond.

The improvement of regional artists' working conditions and the overall development of the system have been neglected during the reorganisation of Finnish arts and regional administration. In spite of that, the artists have remained an important and inexpensive instrument within the system of regional arts councils, particularly in the arts promotion activities based on the current funding model. However, their first-hand knowledge of the needs of the cultural and arts sectors could be used more effectively in both regional and national arts administration, also after their term of office.

In conjunction with drafting the Act on the Arts Promotion Centre in 2009, the Arts Council of Finland stated that the intellectual climate and expertise contributed by artists as well as their competence in promoting the arts must be supported despite the changed job description of regional artists. A report commissioned by the Ministry of

Education and Culture in 2011 found the system of regional artists to be highly effective and stressed the need to further strengthen it. The Act on the Arts Promotion Centre has been submitted to the Finnish Parliament in spring 2012. It seems unlikely to bring about the direct and necessary improvements proposed in the activities and working conditions of regional artists, but their duties and job title will remain the same.

Tutkimusyksikön julkaisuja

Research Reports

ISSN 1796-6612

- N:o 1 Kati LINTONEN: Valokuvan 70-luku. Suomalaisen valokuvataiteen legitimaatio ja paradigmanmuutos 1970-luvulla. (The 1970's and the Finnish Photographic Art. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-106-8.
- N:o 2 Sari KARTTUNEN: Taide pitkä – leipä kapea. Tutkimus kuvataiteilijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-241-2.
- N:o 3 Totti TUHKANEN: Taiteilijana Turussa. Tutkimus Turun kuvataiteilijoiden urakehityksestä vuosina 1945–1985.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-322-2.
- N:o 4 Jarmo MALKAVAARA: ”Kauneus” ja ”Mahti”. Taitejärjestelmän ja poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmän välisten suhteiden taidekeskeistä tarkastelua. (The Aesthetic and the Authoritative. An Analysis of the Arts Facing Politics and administration in Modern Society. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-323-0.
- N:o 5 Merja HEIKKINEN: Tilannekuva kirjailijoista. Tutkimus kirjailijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-377-X.
- N:o 6 Riitta REPO: Tanssien tulevaisuuteen. Tutkimus suomalaisen tanssitaiteen legitimaatiosta ja tanssin koulutusjärjestelmän vakiintumisesta.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-398-2.
- N:o 7 Jari MUIKKU: Laulujen lunnaat. Raportti suomalaisesta äänitetuotanto-politiikasta.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-675-2.
- N:o 8 Pekka OESCH: Säveltaidetta vai musiikkipolitiikkaa? Tutkimus valtion säveltaidetoimikunnasta vuosina 1968–1989. (Art or Policy? A Study of the Finnish National Council for Music 1968–1989. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0203-0.
- N:o 9 Marjut SALOKANNEL: Häviävät elokuvan tekijät. Tutkimus audiovisuaalisten oikeuksien luovutussopimuksista. (The Loss of Film Authors – a study on contracts relating to assignment of audiovisual rights. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0325-8.
- N:o 10 Sari KARTTUNEN: Jokaisen silmissä kaikkien hampaissa. Tutkimus Suomen kuntien taidehankinnoista 1980-luvun puolivälissä. (Purchases of Works of Art by Finnish Municipalities. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0365-7.
- N:o 11 Anita KANGAS: Kunta, taide ja markat. (Culture, Municipality and Money. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1991. ISBN 951-37-0364-9.

- N:o 12 Merja HEIKKINEN. Sillä välin toisaalla... Sarjakuvan kulttuuripoliittinen asema ja sarjakuvien tuotanto. (Meanwhile, somewhere else... The position of comics in cultural policy and the production of comics. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1991. ISBN 951-37-0656-7.
- N:o 13 Pirjo VAITTINEN (toim.): Teatterin vuosi. Turun kaupunginteatterin toiminta, ohjelmisto ja yleisö näytäntökaudella 1990–1991. (A Year of the Theater. The activities, the repertoire and the audience of Turku City Theater during the 1990–1991 season. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1992. ISBN 951-37-0840-3.
- N:o 14 Anita KANGAS & Kirsi POHJOLA: Kulttuurisihteeri lähikuvassa. (Portrait of Cultural Secretaries. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1992. ISBN 951-37-0360-6.
- N:o 15 Sari KARTTUNEN: Valokuvataiteilijan asema. Tutkimus Suomen valokuva-taiteilijakunnan rakenteesta ja sosiaalis-taloudellisesta asemasta 1980–1990-luvun vaihteessa. (The Position of Photographic Artists in Finland. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1139-0.
- N:o 16 Auli IRJALA: Säveltaiteilijan toimeentulo. Tutkimus säveltaiteilijakunnan rakenteesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa vuonna 1989. (The Economic Situation of Composers and Musicians in Finland. English Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1200-1.
- N:o 17 Paula KARHUNEN: Näyttämötaiteilija Suomessa. Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980–90-luvun vaihteessa. (The Position of Finnish Artists in the Field of Theatre. English Summary.)
Painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1228-1.
- N:o 18 Pekka OESCH: Elokuvantekijöiden toimeentulo. Tutkimus taloudellisesta asemasta 1989 ja 1992. (The Economic Situation of Cinematographers in Finland. English Summary.)
Painatuskeskus. Helsinki 1995. ISBN 951-37-1648-1.
- No. 19 Auli IRJALA & Magne EIKÅS: State, culture and decentralisation. A comparative study of decentralisation processes in Nordic cultural policy.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1996. ISBN 951-53-0700-7.
- N:o 20 Merja HEIKKINEN: Kuvien taitajat – taidepolitiikan marginaalit. Tutkimus graafisten suunnittelijoiden, kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden asemasta. (The Position of Graphic Designers, Illustrators and Comics Artists. English Summary.)
Edita. Helsinki 1996. ISBN 951-37-1969-3.
- N:o 21 Taija TUOMINEN: "Heillähän on jo kasvotkin", esikoiskirjailijatutkimus.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-00-7.
- No. 22 Merja HEIKKINEN & Tuulikki KOSKINEN (toim.): Economics of Artists and Arts Policy, Selection of Papers.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-04-X.
- N:o 23 Soili HARJALUOMA: Kirjoittajakoulutus nyt ja tulevaisuudessa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-07-4

- N:o 24 Toim. Aino SARJE, Ulla HALONEN ja Päivi PAKKANEN: Kirjoituksia koreografiasta. Tanssintutkimuksen vuosikirja 1998. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1999. ISBN 952-5253-11-2
- N:o 25 Pekka OESCH: Kulttuurin sponsorointi ja yritys yhteistyö – kehitys ja käytännöt. (Culture, Companies and Sponsorship – Development and Practice. English Summary) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-39-2
- N:o 26 Merja HEIKKINEN: The Nordic Model for Supporting Artists. Public Support for Artists in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-40-6
- N:o 27 Kaija RENSUJEFF: Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla. (The Status of the Artist in Finland – Report on Employment and Income Formation in Different Fields of Art. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-47-3
- N:o 28 Robert ARPO (toim.): Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2004. ISBN 952-5253-48-1
- N:o 29 Sari KARTTUNEN: Suomalainen valokuvakirja. Valtion jakaman laadutuen vaikutukset valokuvakirjallisuuteen. (The Finnish Photo Book: The Effects of State Quality Support on Photographic Literature. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-51-1
- N:o 30 Robert ARPO & Pekka OESCH: Kansanmusiikin ammattilaiset. Taloudellinen tilanne ja toimintaympäristö. (Professional folk musicians in Finland. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-62-7
- N:o 31 Paula KARHUNEN & Kaija RENSUJEFF: Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen. (Professional training in the arts and the labour market. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-63-5
- N:o 32 Merja HEIKKINEN: Valtion taiteilijatuki taiteilijan määrittelijänä. Määrittelyvallan ehtoja ja ulottuvuuksia pohjoismaisen tukimallin suomalaisessa muunnelmassa. (State support for artists and the power to define the artist. Dimensions of and conditions for the power of definition in the Finnish variant of the Nordic model of artists' support.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2007. ISBN 978-952-5253-66-5
- N:o 33 Pauli RAUTIAINEN: Taiteen vapaus perusoikeutena. (Freedom of the arts as a fundamental right under the Finnish constitution. English Abstract.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2007. ISBN 978-952-5253-67-2
- N:o 34 Pauli RAUTIAINEN: Suomalainen taiteilijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään. (State support for artists in Finland. Direct and indirect support from the late 1960s to the present. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2008. ISBN 978-952-5253-70-2

- N:o 35 Anna ANTTILA & Kaija RENSUJEFF: Taiteen taskurahat. Lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen. (Support for children's culture in Finland. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2009. ISBN 978-952-5253-73-3
- N:o 36 Sari KARTTUNEN: "Kun lumipallo lähtee pyörimään". Nuorten kuvataiteilijoiden kansainvälistyminen 2000-luvun alussa. ('It's a kind of like a snowball starts rolling'. The internationalisation of young visual artists in Finland. English Abstract.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2009. ISBN 978-952-5253-75-7
- N:o 37 Katja OKSANEN-SÄRELÄ: Taiteen ja tekniikan välimaastossa. Rakenustaitteen rahoitus 2000-luvulla ja arkkitehdin työn muutokset. (Between art and engineering. Public funding of architecture in the 2000s and changes in architects' work. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2011. ISBN 978-952-5253-81-8
- N:o 38 Kaija RENSUJEFF: Käsien, sävelin, sanoin ja kuvin. Saamelaiset taiteilijat Suomessa. (Sámi artists in Finland. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2011. ISBN 978-952-5253-82-5
- N:o 39 Pekka OESCH: Läänintaiteilijajärjestelmä 1972–2011. Toiminta ja järjestelmän vaiheet. (The Finnish system of regional artists 1972–2011. English Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2012. ISBN 978-952-5253-85-6

Sarjan edeltävä nimi (1–29): Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja
The previous name of the series (1–29) was
Research reports of the Arts Council of Finland
(ISSN 0785-4889)

Muut julkaisusarjat	Other publication series
Tilastotietoa taiteesta	Facts about the Arts
Työpapereita	Working Papers
Tilastotiedote	Facts and Figures
Toimitus	Edited by
Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö	Research Unit of the Arts Council of Finland
Tilaukset ja tiedustelut	Orders and Information
Taiteen keskustoimikunta Tutkimusyksikkö	Arts Council of Finland Research Unit
Maneesikatu 7, PL 293, FI-00171 Helsinki, Finland	
tel. +358 9 1607 7066, fax. +358 9 1607 7069	
tkt-kirjasto@minedu.fi	
www.taiteenkeskustoimikunta.fi	
www.artscouncil.fi	